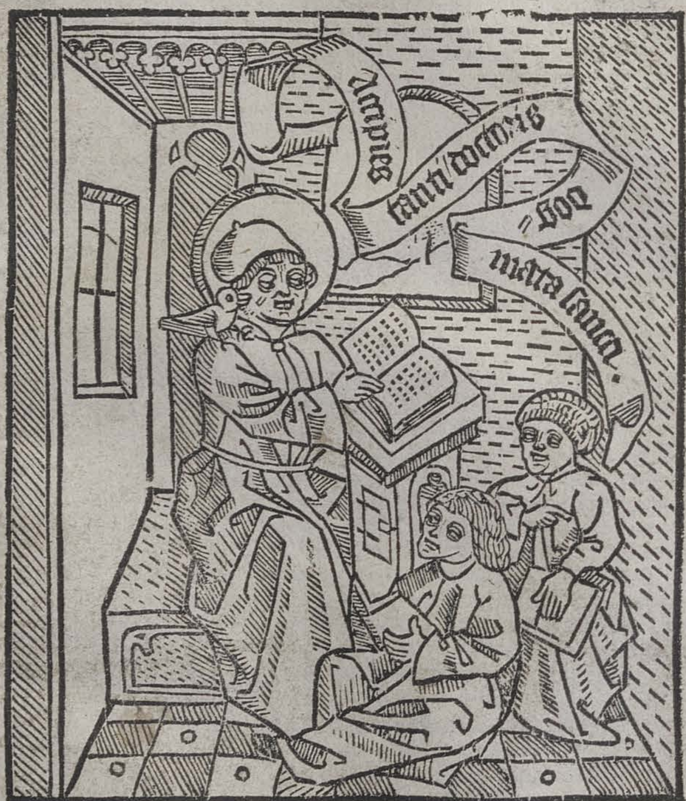
Anno Salutis 1734.
Die 7 Mensis Martij

Sit Nomen Domini benedictum

Boetius de disciplina scholarium cum nota bili commento

Colonia

Prohemium

Osculetur me osculo

oris sui. Verba ista scribuntur Canticoꝝ primo Quoꝝ materia ⁊ intellectus ꝓm aliquos est talis. Salomō voluit desponsari cum filia Pharaonis. ⁊ misit nuncios ad eam Quibus venientibꝫ sponsa quesiuit. quis est dn̄s vester Ac illi dixerunt. dn̄s noster est rex regum. dn̄s dominantiū. rex glorie. rex pacis. Ac illa. est etiā pulcher. Cui nuncij. pulchritudinē eius mirantur sol ⁊ luna. Ac illa. est etiam diues Cui nuncij. gloria ⁊ diuitie in domo eius. Ac illa. est etiam potens. Cui nuncij. Potestas eius a mari vsqꝫ ad mare. His auditis sponsa dixit Veniat dn̄s vester ⁊ osculetur me osculo oris sui Et talia verba taliter qualiter introducta ad nostrum possunt ꝓpositum sic applicari. ꝙ ipsa regina seu scientia prediues querat de quolibet studente. loquens ad ipsum sub hac forma Osculetur me ⁊c̄. Et anteqꝫ hoc faciat querit primo Quis est dn̄s vester. id est q̄s est studens. vtrum bonus vel malus. Si bonus. veniat ad me ⁊ osculetur me. ⁊ ducam eam in cellam vinariā. Si vero malus fuerit. elongetur a me. quia in maliuolam animā non introibit sapientia. Ultra querit Est etiam diues potens vel impotens. Si potens ⁊ diues veniat ad me. Si pauper et impotens elongetur a me. qꝛ melius est paupem ditari qꝫ philosophari. Querit vltra Est etiam pulcher. id est vtrum studens sit formosus ⁊ bene dispositus vel difformis. Si formosus veniat ad me. Si difformis recedat a me. Sicuti Boetius persuadet in textu infra de filio Thimothei. qui fuit loripes castratus gibbosus ⁊c̄. vt infra patebit ¶ Istis sic deductis Notandum primo. ꝙ scire est rem per causas cognoscere. Soli ergo illi scientias docent qui causas de ipsis dicunt. Causas igiꝛ presentis libri videamus. vnde ꝓm philosophū secundo phisicoꝝ q̄tuoꝛ sunt cause. ⁊ designātur per hos versus Quatuoꝛ vt fantur multi cause recitantur. Formaqꝫ finalis faciens ⁊ materialis. Unde causa materialꝭ dicitur determinata dispositio discipuli capiētis doctrinā a magistro. Uel potest dici disciplina scholarium. Causa efficiens dicitur fuisse duplex. scꝫ mouens ⁊ mota. Causa mouens erat Marcianus quidā episcopus Boetio multum dilectus. Sed causa efficiēs mota fuit venerabilis dominus Boetius. Causa formalis assignatur hic duplex sicut alibi. scꝫ forma tractandi ⁊ forma tractatus Forma tractandi dicitur modus ꝓcedendi. ⁊ est prosaicus hic. Sꝫ forma tractatus consistit in diuisione presentis libri. vt infra patebit. Causa vero finalis est vt scholares disponātur ad recipiendū doctrinam a magistro. Et ergo solet dici ꝙ causa finalis est duplex. scꝫ intrinseca ⁊ extrinseca. Intrinseca est cognitio eorū que traduntur in presenti libro. Sed extrinseca est vt scitis his que hic traduntur scholares melius disponi possint ad scientiam moralis philosophie ¶ Et notandum ꝙ ex quo summū solacium consistit in veritatꝭ cognitione. igitur hō naturali desiderio inclinatur ad veritatis cognitōēꝫ

Prohemium

Unde Arestoteles primo metaphisice ait. ꝙ omnes homines natura sci
re desiderant. hoc est naturali desiderio. Quod cōmentator tribus pro/
bat rationibꝫ. quaꝝ prima est. vnūquodqꝫ ens imperfectū appetit suam
ꝑfectionem q̄ꝫ diu impfectum est. Res eīm perfecta pulchra est. impfecta
vero difformis. Verbi gratia. domus q̄ꝫ diu stat sub impfectione est dif/
formis. Cum autē perfecta est ꝺm formam. tunc efficitur pulchra. Sed
homo ꝺm intellectum est imperfectus. eiusqꝫ perfectio est scientia. Ergo
om̄is homo ꝺm intellectum qui est eius forma impletiua scire desiderat
Minor patet. quia illud est rei perfectio quod est actus ad quē res ṗus
erat in potentia. Homo autem per prius erat in potentia ad sciendū om
nia. ergo dum actu perfectus est. intelligit. Hoc est quod dicit Arestote/
les tercio de anima. Intellectus ante actuale intelligere est potentia om
nia. Quādocunqꝫ igitur est actu. videlicet quando om̄es species actu re
cipit. tunc perfectus est per eas Secunda ratio. vnūquodqꝫ desiderat
cognitionem sibi determinatā ⁊ naturalem. nam operationes ꝓcedunt a
virtutum potentijs. Harum autem summū bonum est naturalis opera
tio. sicut summū bonum est oculi ꝙ videat. ⁊ auris ꝙ audiat. ⁊ intellcūs
ꝙ intelligat. Unumquodqꝫ igitur appetit opationem sibi debitam. sed
operatio cōnaturalis intellectus est scire ⁊ intelligere. ergo ꝺm intellectū
homo naturaliter scire desiderat Tercia ratio est. quia vnūquodqꝫ ap
petit statum suum excellentem. hunc autem acquirit ex eo ꝙ cōiunctum
est ⁊ simile suo principio. Verbi gratia. domus statum habet excellentē.
dum assimilatur cause efficienti ꝺm formam ⁊ figuram quam mente pre
concepit. Sed per scire ⁊ intelligere homo coniungitur ⁊ assimilatur quo
dāmodo prime cause. ex eo ꝙ scire est species rerum intelligibilium in in/
tellectu recipere. Ergo cum homo recipit. in intellectu eius sunt quodam
modo omnia. Sed prima causa est in qua vt in fonte effectiuo formali ⁊
finali sunt omnia. ergo per scire homo assimilatur primo principio. Cō
cludendum est igitur. ꝙ omnes homines naturali desiderio in intellectu
possibili radicato scire desiderant. ¶ Notandum ꝙ presens liber est
vtilis omnibꝫ hominibꝫ. quia in eo docetur quō homo debet seipsum rege
re in moribus. Modo scientia consistit in bono regimine. iuxta dictū phi
losophi tercio politicoꝝ. Melius est ciuitatem regi optimo viro q̄ꝫ opti/
ma lege Et idem dicit Felix est ciuitas cuius presides sunt philosophi.
Cui concordat Seneca ad Lucillium dicens Turpe est senem viuere
sine moribus Et idem. quid est melius q̄ꝫ rerum peritia ¶ Item no/
tandum ꝙ magnum ⁊ paruū non proprie attribuūtur intellectui. ex quo
non est corporeus. sed similitudinarie. Unde ille intellectus dicitur mag
nus qui pluribus intelligibilibꝫ est informatus. Per oppositum autē ille
intellectus dꝛ paucis qui paruis intelligibilibꝫ est informatus.

Disciplina scholarium

Ste presens liber diuiditur in duas partes principales. scꝫ in phemialem ⁊ executiuam. Pars executiua ibi Cum indiscreti. Adhuc prima diuiditur in quinqꝫ In prima ponit intentū suum. In secūda narrat ea quibꝰ fuit impeditꝰ. quare precibꝰ Martiani potuit ꝯtradixisse. ibi Licet duplici genere. Quid autē faciet in alijs patebit in locis suis. Dicit igitur primo sic O martiane pater mi ⁊ domine dilectissime vestra pia intēdit voluntas. vt ꝯpendiosum scriberem tractatū de disciplina scholastica. Utinā ad hoc essem sufficiens. Tēptabo tamē amicis vestris acqescere precibꝰ pro quanto mea sufficit facultas Et miseriaꝝ diuersitas hoc ꝑmiserit

Estra nouit intentio de disciplina scholarium ꝯpēdiosum postulare tractatū. Utinam cōpendiosum a spiritus mei paruitate. ꝑut facultas suppetit ⁊ ingenij decliuitas. erūnarūqꝫ tenacitas amicis vestris precibꝰ o Martiane tēptabo acquiescere

¶ Licet duplici genere cōmentoꝝ sim impeditus. non tamē omnino diuersoꝝ. In quasdā Arestotelis ⁊ alio

¶ Notandū hic q in ꝑncipio p̄ntis libri quatuor tangūtur cause. de quibꝰ supra Per hoc q dicitur (Martiane) tangitur causa efficiens mouens Et per hoc q dicit (temptabo) tangit causa efficiens mota. Et ꝑ hoc quod dr (scholariū) tangit causa finalis Et ꝑ hoc qd dicit (disciplina) tangit cā materialis

¶ Prius autor premisit intentionē suā sub modo petitionis. ⁊ cum hoc posuit admissionem petitionis Hic ponit impedimēta siue occasiones pro quibꝰ potuisset ꝯtradicere petitionibꝰ Martiani. vt per h ostendat petitionem huiusmodi esse difficilem. Et dicit sic O martiane preces vestras exaudiui. licet sim impeditus duplici genere commentoꝝ. nō tamen omnino diuersoꝝ. quia forsan vnam tangunt materiam. Et licet sim etiā impeditus in editionibꝰ quorundā libroꝝ. s. Arestotelis ⁊ aliorū philosophoꝝ. Et licet sim attenuatus proprio studioso. Et licet sim impeditus cruciatu regis gothoꝝ. quasi diceret. volo tamen exaudire preces Martiani ¶ Notandum hic primo. q si mirando aliquis hic peteret. quare autor hic diuinū non inuocat auxilium. cum tamē ad quemlibet ꝑtineat artificem in operis sui exordio diuinā implorare subuentionē Iuxta illud poete Omnibꝰ in factis ꝑagendis siue peractis Debet preponi deus humane rationi. Dicendū q per hoc q dicit (vtinā ꝯpendiosum) diuinū implorat auxilum. Uult em ipse dicere q dominus det sibi grām vt ꝯpendiosum posset ꝑficere tractatum ¶ Notandū secundo

ꝙ in littera presenti tangunt quatuor impedimenta quibꝫ decenter Boetius potuisset petitionibꝫ martiani cōtradixisse. Primū quia tunc temporis impeditus erat sup cōmentis ysagogaꝝ ac p̄dicamentoꝝ Arestotelis. Nec aūt ꝯmenta nō sunt omnino diuersa. quoniā in predicabilibꝫ seu ysagogis traditur ratio ſm quā ordo eoꝝ ad inuicē est sumendus ſm subiectionē ⁊ predicationē. Ordo aūt iste actualis traditur in libro p̄dicamentoꝝ. Scdm impedimentū fuit corrosio crudelis regis gothorū Ille eñ volens expugnare ciuitatem rhomanā vbi Boetius erat ꝓconsul postulabat eum sibi presentari. Et cum illū habuerit cuꝫ rhomanis in trāquilla pace viuere ꝓmiserat. Hoc eñ fecit i dolo. cum eñ Boetius sibi presentabat misit eū in exilium. vbi plurima patiebatur miseriaꝝ genera. Habuit tñ philosophiā in ꝯsolatricē. que sibi in specie mulieris pulcherrime apparebat. Et sic ciuitas rhomana boetio ꝓuata consilio caruit quare a prefato rege faciliter expugnabatur. Pastore eñ percusso oues gregis de facili sparguntur Tercium impedimentū fuit. quia occupatus fuit. ymmo fatigatus quodāmodo super ꝯpositione libri de philosophico consolatu. quem dum missus fuerat in exilium cōpilauerat Quartum quia ꝑmolitus fuit in cōpilatione libri de trinitate personaꝝ in diuinis. quia cum ipse ad fidem catholicam ꝑuenerat conscripsit librum de trinitate personaꝝ contra hereticos ⁊ infideles Unde cōsequenter notandum. ꝙ illa ꝑticula textus (proprio attenuatus studio) dupliciter potest exponi. Primo sic. quia studuit in materia que ante ipsum nō fuit exposita neqꝫ descripta. Secūdo sic. Boetius attenuatus fuit proprio studio attendens illud ꝯsolationis Felix est hoc regnū quod habet regem sapientē. Unde q̄uis esset consul rhomanus. non tñ studere cessauit

rum philosophoꝝ editiones ꝓprioqꝫ attenuatus studio. ⁊ inhumani regis gothoꝝ cruciatu corrosus philosophico ꝓueniente consolatu. extrema qꝫ profunde trinitatis perspicatione permolitus.

¶ Quid enim gimnasioꝝ exercitatu lucidius q̄ꝫ in naturali ⁊ artificia

¶ Hic boetius ostendit cām quare admittere vult petitionē Martiani. dicens interrogatiue sic Quid est lucidius ⁊ meius q̄ꝫ debita cognitio in ꝓcessu naturali ⁊ artificiali et q̄ꝫ naturalis exhibitio viriū intelligētie in exercitio studioꝝ ¶ Notandū hic ꝙ duplex est ordo seu modus cognoscendi in qualibet scientia. s. naturalis ⁊ artificialis. Naturalis est q̄ ꝓceditur per causas ⁊ ꝑncipia ad effectus Et assimilatur etiā nature. q: natura prius cognoscit causas q̄ꝫ effectus Artificialis aūt ordo est quādo econtra ab effectibꝫ ꝓceditur ad causas ⁊ principia ¶ Item notādum ꝙ gignasium olim dicebatur cōmunis locus luctandi. hic aūt sumi

tur pro schola. Sicut em̄ tunc fiebat concursus ad gignasium causa luc-tandi. sic fieri solet ↄcursus ad scholas causa discendi. Item notandū. ꝙ hec particula (gradualis exhibitio) in textu posita potest duplicit̄ ex-poni. Uno mō sic. gradualis exhibitio id est debita ⁊ ordinata applica-tio intellectus ad scientias. Alio mō sic. gradualis exhibitio id est debi-ta processio ad scientias.

li progressione debita cognitio. ⁊ q̇d est lucidius q̄ȝ virium intelligētie gradualis exhibitio

¶ Eloquentie em̄ partes decenti naturalium ⁊ artificialiū processu et perspicua intelligentie comprehensione nouimus stabiliri

¶ In primis prima puerorū oblectamenta sunt prelibanda. Secundo. secunda videlicet qualiter

¶ Hic ↄfirmat p̄us dictum. ꝙ videlicȝ nihil melius sit debita cognitione tam in ordine naturali q̄ȝ artificiali. dicēs ꝙ hoc apparet in ꝑtibus seu scientijs eloquentie. Huiusmodi em̄ per debitum ordinem acquirūtur ¶ Notandū hic primo. ꝙ autor specialē facit mentionē de scientijs eloquentie. que sunt grāmatica logica ⁊ rhetorica. quia tales primo acquirunt̄ Quare opus est precipue circa eas debitum scire modum ꝓcedendi ¶ Notandū secundo. ꝙ tres dicte scientie ideo dicuntur scientie eloquētie. q2 sunt de eloquētia seu de ſmone. Grāmatica q̇dem est de ſmone congruo vel incōgruo. Logica vero de ſmone vero vel falso Rhetorica aūt de ſmone ornato vel inornato. Uerum est tamē. ꝙ grāmatica maxime dr̄ sermocionalis. q2 ↄsiderat sermonē significatiuū tāq̄ȝ subiectū Taliter aūt logica ⁊ rhetorica ipm̄ non ↄsiderant Item notandū tercio ꝙ tres p̄dicte scientie cōiter dicunt̄ triuiales. q2 sunt tres vie in vnū finem tendētes. Hoc tn̄ minus videtur. verū. hn̄t em̄ hmōi finē diuersum Finis em̄ grāmatice est expressio ↄceptus mentis. finis logice est rectificatio actuū intellectus. sed finis rhetorice est ꝑsuasio in bonis ⁊ in malis Alia igit̄ de causa triuiales dicunt̄. q2 sunt tres vie ↄsiderātes vnū diuersimode. ↄsiderant em̄ sermonē ſcatim quanrū ad diuersas eius passiones

¶ Hic ponit ordinē dicendoꝝ. Dicit em̄ ꝙ primo vult ponere q̄dā facilia documēta quib9 pueri p̄mo debēt imbui. Scd̄o docedit q̄liter sup-bia scholariū sit subijciēda magistro ⁊ scholasticis iungenda. Tercio do-cebit q̄liter magister resisterȝ supbie magnoꝝ scholariū. apponēdo exēpla Quarto qualiter scholares prudentē facient puisionem Et q̄liter gradatim ad scientiaꝝ culmina ascendent Quinto q̄liter boni scholares ad gradum magistralē sunt ꝓmouendi. Sexto q̄liter se habebit magister erga scholares suos instruēdo ipsos ſm modū bonū ¶ Notandū hic p̄mo

ꝙ ex ordine dicendoꝝ apparet. ꝙ nedum in presenti libro agitur de apti-
tudine recipiendi doctrinã a docente Verumetiã quõ scholares ad ma-
gistralem dignitatẽ sunt ꝓmouendi. Et etiã qualiter se regent magistri
circa discipulos Notandũ secundo. ꝙ per ordinem dicendoꝝ hic tra-
ditum auditores redduntur dociles Hoc eñ fit quãdo aliqua eis ꝓponũ
tur sub via lucida. qualiter autor facit in ꝓposito. Notandũ tercio. ꝙ
scholares primo sunt imbuendi documẽtis facilibꝫ. Habent eñ iuuenes
cerebrũ valde fluxibile. quare nõ possunt scientias ⁊ differẽtias sensibiliũ
distincte ⁊ certitudinalit̃
recipe Sed cerebro pau
latim exsiccato cognitio
eadem certior efficitur ⁊
distinctior. Patet istud
quoniã pueri primo vo-
cant omnes viros p̃res.
et omnes mulieres ma-
tres. Patet idem exem
plo Auicenne de homi-
ne a longinquis veniẽte
p̃mo eñ apprehendit̃ ꝙ
sit corpus. deĩn ꝙ sit ani
mal ꝓgressiuũ. deinde ꝙ
sit homo. Et tandem ꝙ
sit sortes vel plato. Pa
ri mõ innata ẽ nobis via
ꝓcedendi a ꝯmunioribꝫ
et ꝯfusioribꝫ ad propria
Et ꝑiformiter pueri. qꝛ
ad faciliora documenta
scꝫ ad grãmaticalia pri-
mo sunt apti. igitur in il
lis p̃mo sunt erudiendi

adulatoꝝ elatio magistratui est subij
cienda. Tercio de eorum elatione
reprimenda. ⁊ exemploꝝ ꝯmendatio
ne distincte ꝓponenda Quarto de
sagaci prouisione scholarium eorũqꝫ
graduali statione Quinto qualiter
scholarium venerabilis ⁊ sincera de-
uotio ad magisteriũ est proferenda.

Sexto de magistrantiũ norma. di
uisioneqꝫ terna. statuqꝫ coꝝ erga sub
ditos. modoqꝫ docendi ꝑcognito

¶ Hec aũt ad intelligentie cõmenda
tionẽ suscepimꝰ ꝑagẽda ꝓstinũ modũ

¶ Item notandum ꝙ oblectamentũ venit ab oblecto as are. quod
est cõpositum a ꝑpositione ob ⁊ lacto as are. per mutationẽ a in e. Unde
oblectare proprie est lacte nutrire. Et sicut lac est cibus pueris bene cõue-
niens quia est facilis digestionis. sic grãmaticalia quia facilia ideo iuueni
bus sunt magis cõgruentia

¶ Hic probat formam tractandi eius esse facilem ⁊ exemplarẽ. Et
ꝓbatur rõne sic. Omnis sermo ad rudium informationẽ erit facilis ⁊ exẽ
plaris. Sed iste est hmõi. quoniã rudes ingenium leuare nõ possunt ad
subtilia ⁊ difficilia. qꝛ opus est eos primo ꝑ facilem sermonẽ ⁊ exemplarẽ
informari. Et taliter ꝓmittit se Boetius facturũ Dicit eñ se nunqꝫ fuis
se vsum tam facili stilo. Unde dicit. ꝙ triplex est stilus dictandi siue cõpi
landi. s. summus mediocris ⁊ infimus. Primo vtitur Tullius in ep̃lis su
is. et Boetius in de ꝯsolatiõe philosophica. Scd̃o vtit̃ idem in h̃ libello

Diſciplina ſcholariū.

de diſciplina ſcholaſtica. Et tercio cōiter vtunꝰ quicunqꝫ mentis ꝯceptū exprimentes ydeomate latino. Proceſſit autem Boetius ordine debito Quoniā intellectus iuuenū propter cerebꝝ fluidum eſt nō potens reci‑pere difficilia. ſcalatim aūt aſcendit Primo eṁ faciliorib9 imbuiꝰ. deinde mediocribus. Et tandem ꝑfectioribus ⁊ difficilioribus cōfortatus ad altiſſimorū cognitionē ſe poteſt erigere. Ad q̄ q̇dem altiſſima humanus intellectus ſe habet ſicut oculus noctue ad lumen ſolis. Unde Seneca. Sermo pluriū proficit paulatim in animo receptus. ⁊ Boetius in libro predicamentoꝝ. Scia feſtinata marceſſit. mediocriter vero ſuſcepta aug‑mentaꝰ ⁊ creſcit ¶ Item notandum ꝙ hoc nomē ſtilus capitur multꝭ modis. vn̄9. Clauſula ma‑teria ſcribentis ⁊ officiuꝫ ſit Ac inſtrumentum dꝫ eſſe ſtilus.

tractandi fere obmittentes nunqꝫ le‑uiori ſtilo peruſi. Quoniāqꝫ in parte maiori rudib9 informādis eſt executō et tāto dilucidandi leuior trāſactio

Um indiſcreti ⁊ impotētis ſep tennis infantia ducitur ad im buendum. Uidendum eſt ne mem‑broꝝ indecens ſit diſpoſitio. vtpote integraliū. vt manuū ⁊ pedū et aeris

¶ Expedita parte ꝓhemiali. ponit Boetius ꝑtem executiuā. q̄ diui‑ditur in duas ꝑtes Pri‑mo eṁ ponit impedimē‑ta impedientia aptitu‑dinē ſeu habilitatē reci‑piendi doctrinā a magi‑ſtro. Secundo oſtendit quomodo pueri in ſcho‑lis nouiter appoſiti ſunt informādi. ibi. In primis figurarum elementa Adhuc ꝑma in duas ꝑm ꝙ duo ſunt impedimenta. primū ex parte corꝑis. ſecundū ex parte cibi et potus. ſecūda ibi. Cibarioꝝ autem. Adhuc prima in duas. primo facit quod dictū eſt. ſecūdo declarat per exēpla. ibi. Legitur eṁ Thymothei filiū. Et dicit primo ſic. quando puer ſeptē annorum apponendus ē ſcho‑lis cauendum eſt ne in tali puero ſit indecens membroꝝ diſpoſitio Mē‑brorum quidem principalium cuiuſmodi ſunt manus. caput. ⁊ pedes. ita ꝙ propter corporis indiſpoſitōem anima non impediatur operando ¶ Item cauendū eſt etiam ne ſit aeris intemperies ne actus anime ina‑bilis reddatur ⁊ ineptus ¶ Notandū hic ꝙ infans ſcholis mancipan‑dus tria in ſe habebit. videlicet corporis ſanitatem. membrorum ſaltem principalium integritatem ⁊ victus competentiam ⁊ veſtitus. Indigē‑ti eṁ melius eſt ditari q̄ꝫ philoſophari. Indiget homo cibo ⁊ potu ⁊ reli‑quo famulatu ꝓ corporis ſuſtentatione. Inſuper habebit diſcretionem. q̄‑niam ſicut ſanitas regit corpus. ita diſcretio regit animam. Diſponūtur eṁ pueri ad ſcientias tripl'r. ꝑmo ex natura. ſecundo ex diſciplina. tercio ex ſola conſuetudine Non enim modicum refert iuuenem ſic vel ſic aſſueſ‑

tere. Comparatur em̄ anima ad corpus cum sit motrix eius sicut artes
ad instrumenta. ideo sicut diuerse artes diuersa habent instrumenta. Nō
enim eisdem vtitur instrumentis ars fabrilis ⁊ carpentatoria. Consimi
liter nec quelibet anima eisdem vtitur mēbris. Cum igitur corpus ⁊ eius
partes sint instrumenta anime. ꝑ quod suas exercet operationes. Jō au
tor docet remouere nocumenta circa corpus contingentia. vt anima su-
as operationes prompte exerceat per corpus tanq̄ per instrumentū. Jō
autor dicit. Cum indiscreti ⁊c̄. Et est indiscretio referenda ad mentem.
impotentia autē ad corpus. Ut s̄m philosophū in ꝑncipio physonomie
sue. aīe sequuntur corpora. Jdeo si corpus fuerit abile. tunc anima reddit
subtilis ad exercendū ꝓprias operationes. etiam aeris intemperies im-
pedit animā in exercitio naturaliū operationū. quia s̄m p̄hm in libro de
longitudine ⁊ breuitate vite. vita consistit in calore naturali ⁊ humido ra
dicali. Sed per nimiū calorem humidū radicale dissoluitur. ⁊ per frigus
intensum calor natura-
lis extinguitur. Jdeo tē
pore medio modo se ha
bente pueri ad imbuen-
dū sunt mancipandi.

intemperies. vtpote constringētis hy
emis obtusitas. vel comburētis esta
tis profunditas periculi generet in-
crementum.

¶ Legitur autem Thymothei filiuꝫ
lepra incumbente castratuꝫ loripedē
gibbo tumentē doctrine mancipatuꝫ
plebeiam extitisse abiectōem. sociorū
q̄ꝫ detractionē ridiculosam

¶ Prius posuit autor
quedā impedimenta. h̄
declarat ea per exempla
Et diuidit hec ꝑs in du
as s̄m ꝙ duo poit exēpla
secūda ibi. Similiter p-
toris. Et dicit sic. Legi
tur de thymotheo q̇ ha
buit filiū qui erat castra
tus lepra incumbēte Et
fuit male disposit⁹ in ꝑ
tibus integralibus .s. in
capite manu ⁊ pede. ⁊ il
le fuit scholis appositus. Et quia inordinatam habuit corporis dispositi-
tōem. factus est abiectio plebis. ita ꝙ erat positus in derisionē omniū su-
orum sociorū. ⁊ per consequens nihil profecit. Et est signū ꝙ mala corpo
ris dispositio magnū est impedimentū in acquisitione scientiarum ¶ No
tandū hic ꝙ Thymotheus habebat filiū leprosum. quem consilio medi-
corū fecit castrari spe sanitatis. qui castratus non bene fuit curatus. Et fu
it idem loripes ⁊ gibbosus. qui ad scholas positus plebis erat abiectio ⁊
socioꝝ derisio. vnde melius fuisset ipsum non mancipari ad doctrinandū
¶ Item notandū ꝙ lepra est quedam infirmitas ex nimio calore proue-
niens. Unde colerici vt frequenter sunt leprosi propter nimiū calorem.
Et s̄m Auicennam duplex est remedium contra lepram. Primo dū iu-
uenis percipit lepram diuidere debet vespertilionem. ⁊ mēbro leproso su-
ꝑponere. Secundo debet remouere testiculos. in illis enim cōcurtūt om

nes vene corporis Quare in eis est calor intentissimus qui tepescit testicu/
lis abiectis. Hinc est ꝙ castrati non barbescunt ¶ Nota loripes dr ille q
habet pedem tortuosum seu pedes tortuosos. ita ꝙ vnus pendeat circa
alium cū corrigia. Et dicitur loripes a nomine lorum vel a nomine lora
re. quod est corrigia pendens in collo equi. Et dicitur loripes quasi ha/
bens pedem ligatum cū lora. ¶ Itē gibbus bi dicitur tortuositas quā
habet aliqs in dorso. que causatur ex materia terrestri. ꝛ ex aliquo supflu
Et de hoc nihil ad propositum

¶ Similiter pretoris suburbani filio/
lum canicula instigante litteris vidi/
mus mancipatum. Cum autem so/
lita non gauderet vmbracula propria
virtute destitutus hictricie pena per
mollitus. ꝛ vitalibus tandem spiri/
tibus attenuatus lymphaticis mor/
bis occubuit. Ecce quantum diffi/
cultas membrorum indecens dispo
sitio et aeris inabilitas puerili con/
tulerunt. ingenio ¶ Librariorum

¶ Hec ponit exēplum
de secundo impedimen
to. scilicet ꝙ pueri nō sīt
litteris apponendi in ae
ris intemperie. Et di/
cit sic. Quidam pretor
erat rhome habens filiū
quem in diebus canicu/
laribus litteris apposu/
it. Et cū ille non pote/
rat ire ad loca vmbrosa.
sicut rhomani solent fa/
cere ne nimia caliditate
grauentur. in diebus il/
lis incidit in hictriciam.
Et primo debilitatus
in spiritibus vitalibus
moriebatur hydropic⁹
Tunc vltra faciendo ex
clamationem dicit. O
quantā difficultatē intulit istis pueris mēbrorū indispositio ꝛ aeris intē/
peries. ¶ Notandū hic ꝙ ꝑ toria fuit rhome dignitas quedā. Et qui il/
lam habebat dignitatem dicebatur pretor. nō ꝙ fuit pre alijs torquens.
sed magis alijs precipiens. Hec Huguitio. ¶ Item hictricia dr quidaꝫ
morbꝰ proueniens ex nimia calefactione epatis. ꝑ quē hō redditur glau/
cus ꝛ crocei coloris. Et dicunt medici ꝙ post conualescentiā illius sequi
tur hydropisis. Unde hictricus dicitur ille q patitur talem infirmitateꝫ.
Et deriuat a nomine hictrix cis. quod est nomē auis glauci coloris ¶ Itē
canicula dicitur quedam stella apparens in fronte leonis. Et igitur sole
in tali signo exn̄te viget calor multū intensus. quia tunc sol est in propria
sua domo. Et a tali stella dies vocantur caniculares. ꝛ tunc tpa sīt mul
tū morbidosa Et medici prohibent tūc minuere sanguinē. ꝛ etiā facere co
itum cū mulieribus illo tēpore Nam tunc oīa cito putrescūt. ¶ Item
spūs vitales sunt q solent venire in venis corpis. ꝛ faciunt motū sanguis.
qui spiritus per modum fumi exalant.
¶ Prius posuit Boetius quedā impedimenta ex parte corpis vitāda

hic remouet quedā impedimenta corpori adiacentia. sicut cibus ⁊ vestis Et dicit sic. Puero litteris apposito debet esse facultas cibi mediocris. similiter ⁊ potus. Vestiū aūt penuria absit sibi longe ¶ Notandū hic ꝙ ea de causa puero scholis apposito mediocris est facultas cibariorꝝ. Cuz em̄ pueri vtunꝛ supfluitate cibariorū. tunc fit in eis pulsus q̇dam seu motus ad cerebꝝ. ⁊ per consequens discretio impeditur in eis. ita ꝙ ꝟtus cogitatiua ⁊ similiter memoria in ipsis impediꝛ. Quandocūqȝ em̄ fiunt motus isti in cerebro. tūc virtutes predicte debilitanꝛ. ⁊ ab istis virtutibꝫ dependet discretio intellectus. vt patet plane ex tercio de anima. Et rō non est alia nisi ꝙ cerebrū est ꝑturbatum. eo ꝙ fiunt multi motus intellectus discretionem impedientes. Idcirco pueris mediocris erit copia cibariorum. Etiam alia est ratio quia pueri fortem nō habent calorem valentez digerere cibū fortem. Videmus em̄ in pueris ꝙ post prandiū vel cenam obliuiscunꝛ lectionū. ⁊ de mane cum memoria fuerit purgata eiusdem recordantur ¶ Item notandū ꝙ potus pueri scholis appositi eadem cā erit tenuis. Nam si fortem biberit potū destrueretur in ipso iudicium seu discretio intellectns. eo ꝙ ex potu tali multi fiunt vapores grossi ascendētes ad cerebꝝ. vñ cerebrū ꝑturbaretur. ¶ Item notandū ꝙ vestiū penuria aberit puero scholis apposito ea de causa. qꝛ tēpore hyemali indiget vestibus. ne frigus excellēs corrumpat proportionem calidam cum humido. Similiter ⁊ tempore estiuali ne calor excellēs ipam distemperet

autē mediocris sit facultas. potꝰ autem tenuis eiusdēqȝ parcitas. vestiuz simul absit penuria

A primis figurarum elemēta representantium est imprimenda dilectio coniungendarumqȝ non parum artificiosa coniunctio. Nec

¶ Primo autor posuit quedā impedimenta ad suū propositum valētia. hic prosequiꝛ suū intentum. Et diuiditur hec pars in duas. Primo enim ostendit qualiter pueri sunt informandi in scientijs facilibus. Secundo qualiter in scientijs subtilibus. ibi Cōpleto autem. Prima adhuc diuiditur in quatuor Primo enim ostendit qualiter pueri sunt informandi in horthographia Secundo qualiter in scientia que est de significatis vocabulorum. ibi. Laboriosi. Tercio quomodo in scientia poetica. ibi. Senece autem traditio. Quarto quomodo in scientia rethorica. ibi. Ceterorum autem. Dicit primo sic. pueri primo debēnt procedere ad horthographiam que est scientia de coniunctione litterarum ⁊ syllabarum. Et ꝙ diu non est immorandum illi. nec etiam cito ab ea recedendum. sed mediocriter sibi est insistendum Et si hec scientia reperiatur in aliquibus bene disposita ad scientias. erit in eis processus abilior ⁊ promptior.

Disciplina scholarium

¶ Notandū hic primo. ꝙ elementū sumitur vno modo improprie. ⁊ sic conuenit materie prime. Unde dr̄ elementū quasi eleuamentū. Et ergo materia p̄ma dr̄ elementū. q: ipsa eleuat ⁊ sustentat quascūq; formas generabiles ⁊ corruptibiles. Sumitur etiā magis improprie. ⁊ sic conuenit quatuor primis corporib9. cuiusmodi sunt ignis aer aqua ⁊ terra. Et tercio sumitur maxime improprie. ⁊ hoc modo sumitur in ꝓposito Et hoc metaphorice pro littera. q: littere sunt p̄ma pn̄cipia ꝑtium orōnis Itē notandū ꝙ pueri gratiose sunt tractandi quādo primo apponunt litteris. Tunc em̄ ꝓpter incōsuetudinē valde sunt attediati. Ut ergo tediū ab eis remoueat cum delectatione sunt informādi. Delectatio em̄ opantē tenet in opere. Itē notandum ꝙ autor ꝯgrue dicit de tp̄e quo insistendum est orthographie. quoniā scientia per exercitium ⁊ maximos labores acq̄ritur. ad huiusmodi aūt tp̄is longitudo req̄ritur

tali laborioso certamini multum insistendum est. nec cito vt Senio placz abeundū Quod si est: in multis prōptior ⁊ habilior inuenietur vsus

¶ Secundū laboriosi certaminis extat edificiū improbi didimiq; traditionib9. nec nō alioꝝ philosophoꝝ quos venerabilis commendat autoritas Animaduertendū est autē in huiusmodi. vt fideli resolutioni subiaceat latina traditio. et in discentis ydeomate verbotenus explicata

¶ Ostenso primo gradu informatōis iuuenum. hic ꝯsequenter ponitur secundus gradus Et diuiditur hec pars in duas partes Nam primo autor ponit secundū gradum informationis iuuenum. Secūdo ostēdit quanto tempore immorandū sit fundamento. de quo ad presens. ibi Fundamenti autē tenacitatē. Et primo dicit sic. Pueri post litteraꝝ ⁊ syllabaꝝ cognitionē sunt informandi in scientia Improbi ⁊ Dindimi. q̄si dicat Pueri sunt informandi in scientia que tractat de significatis vocabuloꝝ Et debet verbotenus exponi ¶ Notandum hic primo ꝙ scientia de significatis terminoꝝ cōgrue dicitur laboriosa. quia significata dcōnum sunt multa. ymmo quasi infinita Modo de infinitis facere certificationem difficile est ⁊ valde laboriosum Item notandum ꝙ Improbus et Didimus fuerunt duo magistri. qui libros quosdā fecerunt iuuenibus congruos postq̄ cognouerint litteras. ⁊ eas inuicem coniungere. ⁊ de illis loquitur autor in littera Item notandum ꝙ instructio fienda iuuenib9 in significatis terminoꝝ cōgrue dicitur edificium. quia pueri tendere non possent sine tali fundemento ad apicem scientiaꝝ Unde sciēdum ꝙ puer primo facilibus est imbundus. quia decliuū habet intellcm̄

et debilem. quare de facilibus gradatim ad difficilia procedet. Item nota circa hoc ꝙ in littera dicitur (latina traditio) ꝙ oportet vt significata vocabuloꝝ debite exponantur id est ſm ydeomatis exigentiam. Est enim in cognitione sermonis significatiui omnis doctrine principiũ. Et hoc patet testimonio philosophi primo posterioꝝ volẽtis quid nominis esse ꝑncipium omnis doctrine.

¶ Fundamenti autẽ tenacitatem oportet constituere. Nec menstruoso saltu phebes abeundum est. Nec solari cursu tantũ confirmandũ. Sz expleto mercurij interuallo. eodemqꝫ fere duplicato diligenter immorandũ est Diligẽtia enĩ cuiuslibet operis obtusitas permollitur

¶ Hic autor ostendit ꝙ diu sit immorãdũ secũdo gradui scientie. dicens sic Non est immorandũ seu insistendũ secundo gradui scientie ꝑ vnum mensem siue per cursum solis. hoc est per vnũ annũ Sz quisqꝫ mercurius cursum suũ ꝯpleuerit. q̃a in vocabulorũ cognitione oportꝫ ponere fundamentũ. Et fiat hoc cum diligẽtia. quia obtusitas cuiuslibet operis mitigatur per diligentiã. ¶ Notandum hic primo. ꝙ autor congrue dicit (In significatis vocabuloꝝ firmũ oportet statuere fundamentũ. quia sicut se habet fundamentũ in edificio. sic se habet cognitio vocabuloꝝ in disciplinatiõe. edificium autẽ habet sic se respectu fundamenti sui. quod sine ipso esse nõ potest. ymmo sciam acquirere volens necessario imbui habet in terminoꝝ cognitione. Dicit enim phs in primo elenchoꝝ Ignorantes virtutes vocabuloꝝ de facili paralogizantur. Et ad litterã presens exemplũ est. in qua dicit Fundamẽti enĩ tenacitatem oportet in his constituere. Est autẽ necessariũ duplex. s. simpliciter dcm̃ ⁊ ex suppositione. Modo h̄ est intelligendũ de necessario ex suppositione. Quoniã supposito ꝙ quis sciam acquirere intendat. oportet vt significata terminoꝝ cognoscat eiusdẽ. Item notandũ circa hoc quod dicitur in textu (Nec menstruoso saltu phebes) ꝙ menstruum (a q̊ mẽstruosus a um) significat infirmitatẽ quam patiuunt mulieres semel in mense. Vel menstruosum potest significare euentũ rei in pluribꝫ mensibus vel in singulis. Sz menstruũ proprie dicitur collectio sanguinis in matrice mulieris. vnde nutritur fetus in vtero matris. Et est talis nature. ꝙ si fundatur suꝑ radicem arboris alicuius. arbor amplius nõ crescet Quia ergo puer tam vili nutritur fomento impotẽtior est in iuuentute ꝙ in senio ¶ Item nota ꝙ per hoc quod dicit in littera (Interuallo mercurij completo) innuit autor duos annos vel modico minus Puer enĩ habet insistere tanto tempore vocabuloꝝ expositioni Item per hoc quod dicitur in littera (Diligentia cuiuslibet operis) vult autor ostendere ꝙ nullus tam obtusus esse potest quo ad ingenium. quin possit acquirere sciam. quoniã volenti ꝑficere nihil est difficile.

Disciplina scholarium

¶ Hic autor ostendit quō pueri sunt informandi in doctrina poetica. hoc est in libris poetaꝝ hic noīatim scriptoꝝ. vt exinde capiant noticiā metroꝝ et diuersoꝝ vocabuloꝝ. Dicens ꝙ in scientijs Senece Lucani et ceteroꝝ poetarum in littera tactoꝝ sunt iuuenes imbuendi quantū ad primū gradum scientie. ⁊ sunt huiusmodi indaganda ⁊ cellule memoriali cōmendanda

¶ Senece traditio. Lucani inexpletio. Uirgilij prolixitas. Statij vrbanitas. dura Flactij translatio. durior Persij editio: Martiani non indigna lesio. Nasonis discretio. sunt indaganda. memorialiqꝫ cellule commendanda

¶ Notandum ꝙ Boetius hic intendit iuuenes effici rhetores. ⁊ erudiri in moribus. quod summe est oportunū. iuxta illud Senece in de forma vite de quodā iuuene Cūctis esto benignus. paucis familiaris. omnibus equus. ad miserandū pius. ad irā tardus. in aduersis firmus. in ꝓsperis cautus Item legitur ibidē de eodē Esto fugax viciorum tuorum aliorum vero non scrutator. Item iuuenes primo instruēdi sunt in dictis Senece. qui multas bonas compilauit epistolas. in quibus iuuenes exēplariter sunt instruendi. Secundo instruendi sunt in dictis Lucani. ipse enim descripsit bella rhomanoꝝ que cum hanibale habuerāt. sed morte preuentus non cōpleuit ea Et ad hoc innuendū dicit in textu (Lucani inexpletio) Tercio informandi sunt in dictis Uirgilij. qui multa ⁊ prolixa compilauit

Quarto imbuendi sunt in dictis Statij. qui librum quendā composuit de ritu ⁊ facetia. quod innuit in textu cum dicit (Statij vrbanitas).

Quinto sunt erudiendi in doctrinis Flactij. qui alio nomine Horatius dicitur. vt in textu dicitur (dura Flactij translatio) Horatius em̄ transtulit epistolas in quibꝫ reseruatur natura gembici. Innuit em̄ in greco quendā nomine Arceleniū. qui carmen quoddā compilauit cōtra socium suum qui filiam suam ipsi ꝓmiserat. attamē alteri eam copulauerat

Sexto docendi sunt in dictis Persij. qui libros quosdā composuit reprehēsorios tam bonoꝝ ꝗ̄ maloꝝ. quare dicitur in textu (durior Persij editio) Septimo debent informari in doctrinis Martiani. qui etiā libros composuit libros reprehēsorios maloꝝ. quare dicit iu textu (Martiani non indigna lesio Octauo instruendi sunt in dictis Nasonis. qui libros multos cōposuit. Et licet ꝓpter nasi deformitatē dicebatur Naso. proprio tamē nomine vocabatur Ouidius ¶ Item circa hoc qđ dicitur in textu (Et memoriali cellule cōmendanda) Notandū est. ꝙ in capite hominis tres sunt cellule. In prima que est in anteriori parte capitis viget sensus cōmunis ⁊ fantasia. In secūda viget virtus cogitatiua seu hymaginatiua In tercia que est in posteriori parte capitis vbi reseruātur spēs sensibiles viget virtus memoratiua seu memoria.

¶ Hic ostendit ad quam sciam sit quarto ꝑcedendum Et dividitur hec pars in duas. Nam primo ostendit quō pueri sunt informādi in rhetorica. Secūdo ponit notabi'e. ibi Cauendū autem. Primo dicit sic. Scientia aliorꝝ philosophorꝝ non est pretermittēda. sed studiose addiscēda quantū suffert habilitas intellectus. vt inde vigeat dictaminis serenitas. ⁊ metrorꝝ iocūditas Et subdit dicens Rhetorica Tullij summopere est appetēda.

¶ Ceterorꝝ autem philosophorꝝ ꝑ ut ingenij sufficit capacitas non sub silentio est preterecūda moralitas Ut sic dictaminis sententiosa vigeat serenitas. ⁊ metrorꝝ floreat iocūditas Quia Tullij venerabilis facūditas summis desiderijs est collocāda.

¶ Cauendū est in huiusmodi ne vt Jocario contigit vobis cōtingat

Notandum hic ꝑmo ꝙ duplex est rhetorica .s. ꝑsuasiua quam tradit Arestoteles. que procedit ꝑbabiliter per duas spēs argumentationis .s. per exēplum ⁊ per enthimema Et illa dr̄ quedā pars logice. nec discēda est nisi post logicam. Alia est rhetorica vsualis. ⁊ tractat de ornatu loquendi. et illa tradit in poetria noua ⁊ veteri. in Laborinto. ⁊ in alijs libris pluribus Et congrue recōmendat hic autor rhetoricam Tullij. quia sicut modicum valet viuere sine bene viuere. sic etiā modicū valet loqui sine bene ⁊ ornate loqui. Secundo notādum ꝙ autor hic omnes poetas appellat philosophos. quod tamē improprie facit. quoniā philosophi rem considerant per causas. poete vero solum quantū ad vsum ¶ Item notandum ꝙ autor per dictamen intelligit carmen ꝑsaice scriptum. per metrum vero intelligit carmen metrice ɔscriptum

¶ Hic ponit quoddam notabile circa predicta dicens. Non est immorandū diu nimis scientijs dictorꝝ poetarꝝ. ne contingat vobis vicium quod Jocario contingebat. Unde ipse triginta annis insudauerat dictis prefatorꝝ poetarꝝ. nec aduertentiā dederat vllam ad dicta aliorꝝ. Cū autem debuerat preesse mediocribꝫ q̄rebatur sibi ab vno eorum Cuiꝰ vxor esset Eneas. Et respondebat se nunꝗ̄ inuenisse in libris. quos tn̄ attente studuit. Cōsimiliter ⁊ requisitus a quodam discipulorꝝ suorum. quāta esset prima syllaba istius dcōnis magister. dixit ꝙ acuto accentu deberet proferri. Esset eñ absurdum ꝙ prima syllaba tanti nominis deberet abbreuiari. Postea vero de socio ad socium iuit, petens ab eis informari. ¶ Et suubdit autor exclamando quantum temporis ⁊ laboris ille perdiderat Notandum hic primo. ꝙ quidam sunt qui in veritatis cognitione non possunt informari. ⁊ sunt hmōi duplices Quidam eñ naturaliter tales sunt. ⁊ q̄dam cōsuetudinaliter. vn̄ tales a natura hn̄t cerebrum ineptū. ita ꝙ hn̄t intellcm̄ depssum ⁊ minime eleuatū. et illi non hn̄

possunt ꝯgnoscere per se nota. Qui aūt consuetudinaliter sunt taliter imbuti in vna scientia estimātes se in alia scīa nō posse proficere. quod tamē minus est veruꝫ. quia ſm ꝙ prius dictū est. volenti proficere nihil est difficile. ¶ Item notādū ꝙ iocarius est propriū nomen viri qui triginta annis insudabat dictis poetarum. Cū aūt scholas regere temptaret. dixit se dubitare cuius vxor eēt eneas. Erat eñ rex troyanoruꝫ. immo dixit se nō inuenisse in serenitate emistigiorū Virgilij. Vñ emistigiū dr ab emi quod est dimidiū. ⁊ stigos versus quasi dimidius versus ¶ Item nota pro illa littera (dure ceruicis) ꝙ ceruix dicitur vena quedā in collo procedens a cerebro. ⁊ terminatur in fine dorsi ⁊ dicitur quasi cerebri via siue vis et sumitur hic pro capite siue pro collo. A q̊ ceruicosus idē qꝺ superbꝰ. ¶ Itē contingo vno modo idē est ꝙ tango. vt vnus asser ꝯtingit alterū id est tāgit Alio mō est idē qꝺ euenio. ⁊ ita sumitur hic ¶ Item triginta dicitur q̄si trageros Vñ gentos ſcat centuꝫ quando precedit n. Cū vero n nō precedit tunc ſcat decem. Exempluꝫ vbi n nō precedit. vt triginta quadraginta. vñꝰ N si precedat gentos cētuꝫ tibi significabit. Si non precedat decem tibi significabit

Ipse vero triginta annis ignorantiā suā predictorum pħorum gignasijs tradidit imbuendū Cum autem dies vt p̄esset mediocribꝰ aduenisset. se cuius esseꝫ eneas vxor diutius dubitasse asserebat. qꝺ nō in emistigiorum virgilij serenitate inuenisset. Requisitus aūt a suorum quodaꝫ prima magistri qualiter versu verti posset. Respōdit absurdū est tanti noīs ꝑmam breuiari. sed acuto accentu pronunciari. Ecce quantū dure ceruicis obtusitas tēporis perdidit ⁊ expense.

Ompleto autem nō huiusmodi indebite gignasij rudimēto ad maioris inquisitionis scientie lu-

¶ Hic Boetius ostēdit quomō scholares informati puerilibus sunt in alijs scientijs. s. in logica informandi. Et diuiditur hec pars in duas. Primo recommendat logicam. secundo ostendit quo ordine sit procedēdum ad eam. ibi. Ad huius autem. Adhuc prima pars diuiditur in duas partes. primo enim ponit intentum per modum continuationis. Et cum hoc recommendat logicam. Secūdo subiungit causam talis recommendationis. ibi. Quid autem in cognitione vniuersaliū. dicens sic Postꝗ̄ scholaris perfecte est eruditus in doctrinis facilioribus. tunc procede-

dum est ad sciam. que maioris eget inquisitionis. videlicet ad logicam q̃
est scalaris domina. ⁊ veri falsiqꝫ indagatrix. que quidem titulo subtilis
tatis aliarum scientiarū obstupet subiecta prebens virtutum incrementa
ad ceterarū principia scientiarū ¶ Notandū hic p̄mo ꝙ ex littera tra-
hi potest triplex recōmendatio logice. Primo em̄ recommendatur ex sin
gulari veritatis inquisitione. cū dicitur Inquisitionis. Secūdo ab habi-
tus dignitate seu habitus ꝯmunitate ampliori. cū dicitur. Scientie ma-
ioris. Tercio ex subtili modo procedendi. cū dicitur. Quo penetranti ve
stium natura. ¶ Item nota ꝙ scientia predicta. s. de lingua. de litteris.
poesi. sermonis ornatu. dr̄ indumentū. quia conuenit rudib⁹ ⁊ nouis scho
laribus in lumina procedere intendentib⁹ ¶ Ubi notandū ꝙ logica ⁊
alia quelibet scientia dr̄ lumen intellectus. qui illuminatur per scientiā. In
tellectus em̄ ignorans est sicut oculus in tenebris positus. Scientia em̄
est perfectio intellectus. Et ideo autor dicit in textu lumina. Quidaꝫ tn̄
textus habent limina. ¶ Ubi notandū ꝙ principia congrue dicuntur li
mina. Sicut em̄ ingredit᷑ ad domum per limina. nec sine eis fieri posset in-
gressio. sic nulla aggredi potest scientia sine principijs. Unde phs secun-
do methaphisice dicit. In foribus quis delinquet ¶ Item notanduꝫ ꝙ
logica congrue dicitur scientia maioris acquisitōnis. Ipsa em̄ summe est
difficilis cum sit de enti
bus ratōis. que sunt co-
gnitōis difficillime. Itē
cū in littera dicitur logi-
ca est indagatrix veri et
falsi. nō est intelligenduꝫ
ꝙ in alijs sciētijs nō sint
veritas ⁊ falsitas. immo
in qualibet scientia sunt
principia ⁊ conclusiones
ex quibus veritas sequi
tur ⁊ falsitas. ¶ Item
notandum ꝙ logica cō-
grue dicitur obstupare
subiecta scientiarum. qr
rectificat ea. Ipsa em̄ vi-
gm habet ad quarūlibet
scientiarum principia ¶ Item notandum ꝙ congrue dicitur domina
scalaris. Domina quidem. quia domina subtilius viro emollit. Cū igi
tur logica subtilis sit inuestigationis. merito vocatur domina. Scalaris
autem domina vocatur. quia sicut per scalam continuus fit ascensus ⁊ de
scensus. taliter etiam fiet in logica. Primo enim ascenditur ad terminos
et ad eorum compositionem in propositiones. ⁊ tercio ad syllogismos cō
stituendos per compositionem proceditur eorum ¶ Item nota ꝙ lo-
gica similatur vesti. Sicut enim vestis hominem circundans tegit occul
ta in ipso, quia celat membrorum dispositionem. ⁊ si difformem. Sic ⁊ lo

mina procedendū est. Scientie inqꝫ
quā solam veri falsiqꝫ nouimus inda-
gatricem. Solam quoqꝫ scientiam
scientiarum titulo subtilitatis obstu-
pantem subiecta. Hec est enim scala-
ris domina. que penetranti vestium
natura ad sciarum quarūlibet fastigia
ꝓbet incrementa virtutum.

gica celat occulta. videmus enim maiorem celare conclusionem. quoniã maiore posita non statim sequitur conclusio. Unde dicit phs primo posteriorum. ꝙ maior antecedit conclusionem tempore. Sed minore posita sequitur statim conclusio. Maior igitur propositio celat conclusionem ¶ Item logica dicitur penetratiua. nam sicut lignum q̃tũcũ durum penetratur acutum per cultellum aut securim, ita ⁊ si aliquid fuerit difficile ꝑ logicam penetratur. ¶ Item logica stabilit principia aliarum scientiarũ Sed hoc aliquis improbaret sic. Subiecta scientiarum sunt precognita primo posteriorum. igitnr non possunt stabiliri. Respondetur ꝙ subiecta scientiarum non possunt stabiliri per eam scientiam cuius sũt subiecta tñ bene per sciẽtiam cõmunem. qualis est logica ⁊ metaphisica

¶ Quid enim cognitione vniuersaliũ lucidius. que triuialium est magistra quadruuialium potentia. collateralium aũt virtutum plenitudo

¶ Posita recommendatione logice, subiũgit Boetius causam huiusmodi recommendationis dicens sic. Dictum est prius logicam ꝑbere incrementa virtutũ ad ꝑncipia aliarũ sciarum. Cuius rõ est. qꝛ nihil est clarius ꝯgnitõe quinq̃ vniuersaliũ. q̃ est magistra sciarum triuialiũ. ⁊ potẽtia q̃druuialiũ. ⁊ plenitudo virtutũ collateraliũ ¶ Notandũ hic ꝙ vniuersaliũ cognitõe. i. mõ sciendi vniuersali oĩs scientie. nihil est vtilius ⁊ lucidius. huiusmodi autem modum tradit nobis logica. Quãuis enim logica sit per se ⁊ primo scientia specialis. communis enim vt sic esse nõ potest. quia non est de omni ente. sed solummodo de entibus rationis. Qui tamẽ actus ratiõis ad omnia entia sunt applicabiles. Igitur logica ex consequenti dicitur esse scientia communis. Dicitur autem logica magistra scientiarum triuialium. potentia quadruuialium. plenitudo virtutum collateralium Quoniam in logica est considerare tria. s. ꝙ ipsa est scientia iudicatiua. operatiua ⁊ inuentiua. Qꝫ ipsa sit iudicatiua patꝫ ꝑ quod nouit vnusq̃sq̃ sui sciti assignare rationem. per hoc nouit econuerso certus esse in suo scito Aliquẽ vero certum esse in suo scito est ipsum iudicare suum scitũ. Cum igiť potest quis dare rationem sui sciti per logicam. patet ꝙ logica sit scientia iudicatiua. Qꝫ etiam sit operatiua patet. quia ipsa docet actus rationis. scilicet diuidere. diffinire. arguere. ⁊ sic de alijs. Sed ꝺm actum rõis omnes scientie procedunt. Igitur logica in omnibus scientijs est operatiua. Est etiam inuentiua. docet etiam qualiter per notum deueniatur ad ignoti noticiam Procedere autem per notum ad ignoti noticiam est ignoti noticiam inuenire. ergo logica est aliarũ scientiaꝝ inuentiua. ¶ Insuper sciendum ꝙ licet logica in singulis scientijs docet iudicare inuenire ⁊ operari. efficatius tamen ⁊ principalius se habẽt ad vnum q̃ꝫ ad aliud Unde ꝺm iudiciũ per ꝓus ꝯparatur triuialibꝫ. s. grammatice ⁊ rethorice q̃ꝫ alijs

sciẽtijs. Patet hoc. quoniam per illud sumitur iudiciũ per quod accipi
tur rei certitudo. sed per logicam accipitur rei certitudo in rebus grãma/
ticalibus. quia per ipsam in grãmatica ⁊ rethorica reddere possumus sci
ti nostri causam. Ergo logica est triuialiũ grãmatice scȝ rethorice ⁊ suiip/
sius iudicatiua. Ipsa aũt est potentia .i. principiũ operatiuũ quadruuiali/
um. qꝛ ẜm potentiam operatiuam habet se logica per prius ad quadruui
ales. Loquitur autem hic de potentia actiua que est principium operati
onis ⁊ transmutandi alterum inquantũ alterum. ⁊ non de potentia passi
ua que est principiũ transmutandi ab altero. Est igitur logica quadruui
alium sciarum operatiua potentia. nã potẽtia operatiua deseruit ad duo
scȝ ad formam ⁊ instrumentuȝ. Scd̃m eñ ista duo dicimur operari. Sȝ
cum ita est ꝙ logica do/
ceat instrumentũ scȝ ac/
tus rationis per q̊s red
dunẜ oĩes scie quadru/
uiales. Igitur cũ instru/
menta in quadruuialibꝫ
sciẽtijs sunt a logico⁊ po
tentia operatiua reduci
habet ad instrumentum
sequiẜ ꝙ logica est q̃dru
uialium scientiarũ ope/
ratiua. Est etiã collate
raliũ sciarum plenitudo
quia est scientia inuenti
ua docens procedere ꝑ
notũ ad noticiam igno/
ti Et quia sic inuenit ig
notũ. igitur logica est in
uentiua. vt scie subalter
nate inueniunẜ subalter
nantibus inuẽtis. Sub
alẗnate eñ posteriores
sunt Intelligamus autẽ
logicam ꝑ subalternãtẽ
sed per subalternatas sciẽtias collaterales

¶ Os huiusmodi autem imperia/
lis domine adicem hoc ordine scan/
dendum est. In primis terminorum
intrinseca cognitio. Eorumq3 in pro
positõne nõ latens copulatio. ꝓposi/
tionũq3 nõ indigna connexio sunt ap
tanda. Terminorum autem determi
notiones. quas syncathegreumatica
appellamus memorialiter sunt men/
ti imprimẽde. vtpote q̃ sophistice nõ
parũ deseruiũt fantasie. Hoꝝ ãt noti
ciã meminimus Crebratiũ virũ prudẽ
tẽ. sȝ nõ in hoc peritũ quasi indignam

¶ Hic ostendit quo ordine sit procedendũ in logica dicens sic. In lo
gica procedendũ est hoc modo. Primo acquirenda est intrinseca ꝯgni/
tio terminorum. vt scȝ sciatur que possunt esse subiecta ⁊ predicata. De
inde sciendũ est quomodo hmõi pñt ordinari in ꝓpões. ⁊ ꝯñter q̊modo
propões ordinari possunt in syllogismus. Deinde diligens fiat inq̃sitio
circa determinatões nes terminoꝝ. cuiusmodi sũt syncathegreumata. hmõi
eñ multũ deseruiũt scie logicali, put deducit autor exẽplariter de Cre/
bratio. q̃ licȝ in alijs sciẽtijs fuerat peritus. nõ tamen in ill' sufficienter fu/

it imbutus.immo dixit artē sophisticā vix relatu dignā. Quare vice qua
dā disputationis a quodā suoꝝ scholariū in ea cōfundebatur.⁊ ergo a su
orū sociorū cōsortio sequestrabatur. Quo facto quod ꝓus spreuit postea
sociatim mendicabat. ¶ Notandū hic ꝙ determinatū processum facere
volens in logica ꝓmo studebit cognoscere terminos logicales puta subie
ctum ⁊ predicatū. Nā sicut littera est ꝓmū in grāmatica.sic subiectū ⁊ ꝓ-
dicatū in logica prima sunt mensura. Deinde debet sciri ꝗliter sunt hu-
iusmodi ad inuicem ꝯponendi ad propositionū ꝯbinationes. Deinceps
ꝗliter propositiones in formā syllogisticā possunt inuicē ꝯbinari. Ampli
us diligenter studebit habere noticiā determinatam terminorum vt sunt
syncathegreumata que in ꝑuis logicalibus.videlicet in suppositionibus
et in alijs tractatibꝫ Petri hyspani habent. Item autor ꝯgrue dicit no-
ticiā terminorū ad discendū.notans per hoc perfectā terminoꝝ cognitio-
nē.ne in primo logicalis processus occursu contingat oberrare.quoniam
modicus error in principio fit maximus in fine. Item dicit ꝙ terminorū
copulatio in propositiōe non erit latens.immo manifesta.qm̄ in logica di
uersa subiecta ⁊ predicata inuicem copulant. Item dicit debite cōponen
das in formā syllogisticā.non em̄ quelibet propositio ꝯponi potest cū qua
libet. Quinimo scire oportet quid sit vniuersale.quid subalternans.quid

scire relatu sub silentio preterijsse. die
aūt conflictus adueniente eundē mi-
serrime sophisticatione ab his veniē
te detentum.⁊ a suorum collegio se-
questratum. Quid vlterius pudoris
angustia confusus.id qđ prius indig
num asserebat sociatim mēdicabat.

¶ Huius autem imperialis here fim
brijs dotata sophistica petulanti ani
mo confusa nugatorieqꝫ loquacita-
tis eulogio perusa fuco mulieris per-

subalternatum.quid ac
cidens.quid substantia
Item opus est scire syn
cathegreumata.vt sunt
om̄is null⁹.⁊ sic de alijs
Illoꝝ em̄ rōe multe fiūt
deceptiones. Ignoran-
tes enim virtutes voca-
bulorum de facili para-
logisantur.

¶ Hic ostendit ꝗmo-
do procedendū sit ad ar
tem sophisticam. Et di
uidit in tres.nā ꝓmo fa
cit quod dictū est.secun
do poīt notabile ibi Ad
istorum. Tercio remo-
uet dubium ibi. Si ve-
re bone scientie Primo
dicit sic. Post predictas
scientias procedendū est ad scientiam sophisticā.quoniā ipsa est locata in
extremitatibus logice. Et ipsa procedit animo petulanti.et est fuco mu-
lieris perfusa.respicitqꝫ alias nationes oblique.quā Alexander ⁊ nos cō
mentauimus. Unde Boetius dicit se istam scientiam de greco in latinū
transtulisse. Et est magna cum diligentia appetenda. ¶ Notandū

hic ꝙ sophistica in logice extremitate dicitur posita. Ipsa em̄ sedet in logice extremitatibus cum sit scia apparens ⁊ non existens. sophistica enim copiosa est scientia apparenti ⁊ non existenti. propterea sophistica comparat ad argumentationem veram sicut priuatio ad habitum. ⁊ sicut obliquitas ad rectitudinem. Sicut ergo priuatio est posterior habitu. ita sophistica sequitur logicam. Igitur dicit esse situata in fimbrijs logice. Est autem sophistica confusa animo inordinato seu petulanti ad modū meretricis petulantis. Unde petulari verbū deponentale significat actū venereum exercere. Et sm̄ hoc dicit Arestoteles quarto metaphisice ꝙ logica et sophistica versantur circa idem. differunt tamen desiderio vite. Dyalecticus enim ordinat vitam suam ad veritatis inquisitionem. sophisticus vero ad apparentiam ¶ Item notandum ꝙ sophistica dicitur perusa eulogio nugatorie loquacitatis. Quoniā sophiste arguūt verbaliter ⁊ garrulant verā non curantes scientiam. Et dicitur eulogiū ab eu quod ē bonum ⁊ logos sermo quasi bonus sermo ¶ Item sophistica dicit perfusa fuco. id est colore deceptiuo. Quoniam sophistica vtens nititur decipere reducendo ad metham propter vanam gloriam acquirendā. Unde fucus est color artificialis superadditus colori naturali quo mulieres deformes perungunt vultus vt videantur speciose. Est aūt silitudo. quoniam sicut talis color verum tegit colorem ⁊ naturalez. Sic sophistica veritatem tegit. ostendens esse quod non est. ¶ Item sciendū ꝙ sophistica summa cū diligentia est adipiscenda. quoniā sophistica docens vera est scia. Discimus em̄ eam vt nob cauere valeamus ꝑ ipsam ne decipiamur a sophistice arguentibus.

fusa barbaras nationes obliquo sidere respiciebat. quam commentarijs Alexandri ⁊ nostris nouimus decoratam et translatione confectam summo opere curandam.

¶ Ad istorum ⁊ ceterorum perfectionem triplici solemus vti recordatione. Quarum prima vocalis. secunda mentalis. tercia cōmunis. Uocalis sophisticum facit. mentalis iudicem. Communis si continuata fuerit

¶ Hic ponit quoddaz notabile dicens. Quicunqꝫ acquirere vult aliquam scientiam triplici vtetur recordatōe Quarum prima vocatur tal. que scilicet cognoscere docet voces ⁊ dictiones in se. non autem vocum significata docet intelligere. Secunda vocatur mentalis. que scilicz docet rem cognoscere sicut est. Siue que docet cognoscere dictionum significata. Notis enim vocibus addiscere debet scholaris earum significata. Tercia vocatur cōmu-

Disciplina scholarium.

nis. scilicet quando habita vocum significatione ⁊ earum expositione fit ipsarum ad inuicem applicatio. Subdit consequenter ꝙ vocalis recordatio tñmodo facit scholarem apparentem. Multas enim proferendo voces fit scholaris apparenter sciens licet non existat. Sed mētalis recordatio facit intelligentē. Et talis si continuata fuerit perfectum facit scholarem. Item vocalis recordatio quandam generat cecitatem. Per huiusmodi enim homo non videt intelligendo. q̄tuis aptitudinem habeat ad intelligendū. sed mentalis veram generat scientiam. Et communis

perfectum facit. Vocalis cecitatem. mentalis scientiam. cōmunis vsum. vsus autem magistrum parare festinat. Sicut enim prudentia sine iusticia parum vel nihil prodest. Justicia vero sine prudentia multum. Sic scientia sine vsu parum vel nihil prodest Usus autem sine scientia multum

scz vocalis ⁊ mentalis simul vsuz generat ⁊ ꝓmptitudinem. Et per huiusmodi scholaris tandē redditur dignus magisterio. Quoniam sicut scientia virtutum sine virtutum operatione parū ꝓdest aut nihil. Est em̄ melius vnam agere virtutem, vt insticiam seu aliam q̄z oīnes scire virtutes ⁊ ꝑm nullam operari virtuose. ꝑm phm ꝑmo ethicorum. Sic scientia pariformiter sine eius applicatōne ad vsum. vl' saltem in prompto habitu. nihil prodest aut parum. Operari autem perfecte ⁊ indesinenter quasi nō deficeret scia ꝓdest multū absq̄z scientia ¶ Notandū hic ꝑmo ꝙ recordatio vocalis facit hoīem apparente scire. recordatio ꝑm vocum significationes facit in dictis certitudinem. recordatio autem ꝑm significationes vocum earundemq̄z vsitationem facit perfectionem. ¶ Item notandum ꝙ prudentia in presenti textu non accipitur vt est vna virtutum cardinalium. que ē recta ratio rerum agibilium. Sic enim omnes virtutes morales prudentia dicuntur. Sed accipitur hic pro rei iuste scientia. Unde vult hic Boetius scientiam rei iuste parum valere sine iusticia. Sicut enim medicina parum valet sine corporis regimine bono. Corporis autem regimen bonum absq̄z medicina multum. Sic etiam scientia rei iuste parum valet sine iusticia. Justicia autem absq̄z scientia rei iuste multum. Quoniam ꝑm philosophum. multi operantur iuste. sine tamen scientia iusticie ¶ Item in proposito per vsum intelligitur actus multotiens iteratus. Unde em̄ scientia sine vsu parum prodest. Verbi gratia. scire grammaticam. non autem loqui grammatice parum aut nihil valet. Loqui autem grammatice vsualiter. ⁊ grammaticam tamen ignorando valet multum. Generaliter ergo scientia sine vsu valet parum. vsus autem sine scientia multum Usus etem̄ quēlibet in sua facultate efficit potentē. Quāobrē bene dixit Victorinus. Natura facit abilē. ars facilē. vsus vero potentē

¶ Posito q̄dam documento remouet dubium dicens sic. Dictū est ꝙ ad ꝑfectionem sciarum ꝓdictaꝝ triplici oportet vti recordatione. Di-ceret ergo aliquis. quomodo hec oīa poterunt cognosci cum sint diffi-cillima ad cognoscendū. Respondet autor dicens sic. Licet aliquis neq̄-at in principio oīa appꝛ̄hendere. debet tamen gradatim ascendere Ita vi-delicet ꝙ primo vocalē cognitionē acquirere debet. postea mētalem. ꝛ tūc vlterius cōmunem. Et tandē ex his vnū debet facere ꝯtinuū ¶ Notā-dum hic ꝙ orō in proposito sumit̄ pro scia. ꝛ non vt est dictionū ordinatō Et nō est hic aliud oratio nisi doctrina seu scia. que est habitus firmus et verus per demonstrationem acquisitus ¶ Item notandū ꝙ Boeti-us in textu dicit (gradatim) ad denotandū ꝙ scia successiue acquisita nō est tam labilis sicut scientia cito acquisita. Et causa huiꝰ natural' est hec quia facilis apprehensio prouenit ex humiditate organorum. vtputa cere-bri. impssio enim cito fit in humido. vt notum ē. talis tamen multum est labilis. Tarda autē ali-cuius rei apprehensio et difficilis prouenit ex or-ganorū siccitate. Unde in substantia dura ꝛ sic-ca difficulter fit impssio figure sigilli. difficulter tamen huiusmodi remo-uetur. vt verbi grā in ce-ra molli cito impmitur figura sigilli. etiam ꝛ ci-to potest remoueri. Pariformiter homines habentes cerebruz humidū et organa humida, cuiusmodi sunt sanguinei ꝛ flegmatici cito apphēdūt et cito obliuiscunt̄. Homines vero sicca habentes organa valde difficul-ter apprehendunt. sed non cito obliuiscuntur. Et hec est causa quare me-lancolici vt in pluribus meliores fiunt clerici Quoniam licet rem aliquā difficulter apprehendant. non tamen postq̄ apprehēsa fuerit de facili ob-liuiscuntur.

¶ Si vero bone scientie tyruncu-lus. seriatim totam nequeat complec-tere orationem. saltem primam capi-at pronunciatōnem. donec gradatim ascendendo continuū producere pos-sit effectum.

Isis autem sententijs leuita-tum de speculatione Porphi-riana scilicet quinq̄ vniuersaliū. que

¶ Ostenso modo acqrēdi grāmaticā. poetriam. rethoricam visualem et logicam in generali. ꝯñter ostendit Boetius modū ꝛ ordinē acquirē-di logicam in speciali. Et diuiditur in duas. Nam primo facit quod di-ctū est. secūdo respōdet tacite questioni. ibi. Necdū hec gerunt̄. Adhuc prima in duas. nam primo facit quod dictū est. secundo in speciali decla-rat causam sui intēti ibi. O quantum vtilitatis. Dicit igitur primo sic. Postq̄ sufficienter visum fuerit de acquisitione grammatice poetrie. eti-am ꝛ de modo acquirendi logicam in generali. videndū est de mō ꝛ ordi

ne acquirendi logicam in speciali. Et est ordo iste. postq̃ȝ puer fuerit suffi
cienter informatus in predictis documentis. vlterius informabit speciaꝯ
liter in logica. Et primo audiet librum Porphirij. in qua habetur mateꝯ
ria quinqȝ vniuersaliũ ꝛ eoꝝ noticia. Deĩ audiet librum p̄dicamentoꝝ
Arestotelis Et ratio est. quia liber quinqȝ vniuersaliũ que ab Aresto. vo
cantur mõstra. introductorius est ad cathegorias p̄dicamentoꝝ. q̃ Boe
tius hic dicit se bis in cõ
mentarijs patefecisse

**ab Arestotele monstra vocantur. at/
tendẽdum est. ad ipsius cathegorias
necessaria. que luce in commentarijs
bis patefecimus. O quantum vtilita
tis haberet si in eis intrinseca cogno
scatur noticia.**

**¶ Non litteralis suffronici facul/
tas in vicio notãda est. Inquã nostra
quoqȝ volumina stili schemate deco/**

¶ Notandũ hic ꝙ Are
stoteles p̄mo posterioꝝ
vocat vniuersalia monꝯ
stra derisorie ad Platoꝯ
nem. ꝛ hoc congrue. qm̃
plato posuit ipsa eẽ yde
as ſm rem ꝛ rõem sepa
tas a singl'aribꝫ. Posuit
eñ spẽm humanã in aeꝯ
re vel in stella sibi ꝯpari
Illud aũt monstrũ voꝯ
catur qd̃ non generatur
ad similitudinẽ sue spẽi.
et per ꝯsequens vniuer
salia cũ sint ꝑpetua opor
tet ipsa esse alterius spẽi a singularibꝫ. hmõi eñ sunt corruptibilia. incorꝯ
ruptibile autẽ simpliciter differt specie a corruptibili Item notandũ ꝙ
monstrum secũdo phisicoꝝ dr̃ illud quod indeterminate se habet ad sue
spẽi dispositionẽ. Ut si homo sex habeat digitos in vna manu. vel si homo
sit gibbosus seu biceps dr̃ esse monstrum.

¶ Hic in speciali resumit seu declarat cãm sui intenti. Et diuiditur
in duas partes. primo eñ facit quod dcm̃ est. secundo remouet dubium
ibi Nonne litteralis. Dat ergo cãm quare liber Porphirij est audiendꝰ
ante librum predicamentoꝝ ꝛ alios libros logicales. Unde sine noticia
quinqȝ vniuerasaliũ nulla scientia ꝑfecte scitur. quoniã scientia est habiꝯ
tus ꝯclusionis. in qua q̇dem ꝯclusione ꝓprium ꝯcluditur de specie ꝑ diffi
nitionẽ ex genere ꝛ differentia integratã. Cum ergo ꝓut habetur in ꝓhe
mio quinqȝ vniuersaliũ Porphirij scientia vniuersaliũ sit multum vtilis
ymmo necessaria ad diffinitionẽ diuisionẽ ꝛ demõstrationẽ. sequitur ꝙ ac
quirenda est nedum ante predicamentoꝝ noticiã. quinymo etiã et ante
alias quascũqȝ scientias ¶ Notandũ ꝙ autor signãter dicit (si intrin
seca) ad excludendũ noticiam vocalem, qualem habuit Suffronicus de
quinqȝ vniuersalibꝫ. talis eñ non sufficit. Sed mentalis ꝛ cõmunis eorũ
noticia dumtaxat est sufficiens

¶ Hic remouet vnum dubium. dcm̃ est eñ prius ꝙ postq̃ȝ scholaris
sufficiẽtur fuerit informatus in grãmatica. informãdus est in logica Etiã
dcm̃ est ꝙ scholaris primo audire debet Porphiriũ. ꝛ deĩ librum p̄dica

mentoꝝ Arestotelis ¶ Quereret ergo aliquis. cum diuersi ordinaue
rint diuersa. ꝛ ↄscripserint diuersimode circa p̄dicabilia Porphirij ꝛ p̄di/
menta Arestotelis. cuiꝰ ergo illoꝝ opinioni stabit scholaris. Hoc dubiū
remouens dicit. ꝙ scholaris informādus in logica non cōdescender dic/
tis Suffronici. sunt em̄ huiusmodi inutilia ꝛ vicio notanda Cuius cau/
sa est. quia Suffronicus tm̄ vocalem habet noticiam p̄dicabilium. Sed

rata. non sunt omittenda Arestotelis
em̄ tota succincta breuitas. voce licet
tediosa sit. non tn̄ est infructuosa

¶ Malui vero fideli seruire trans
lationi q̄z arrogantie deprehendi te/
meritate. Quid enim Arestotelis lu/
cida veritate serenius

¶ Nec dum hec geruntur grāmati
ce fructuositas est oblinq̄nda aliquo
modo. Per eam em̄ cuiuslibet scien/
tie cōmendabilis redditur possessio.

stabit scholaris dictꝫ no
stris. ꝛ precipue dictꝫ ip
sius Arestotelis. licꝫ em̄
illa voce sint tediosa. sen
tentia tn̄ sunt vtilissima

¶ Hic respondet ta
cite questioni. Et diui/
ditur ista pars in duas
ptes. p̄mo facit hoc qđ
dictum est. secūdo ponit
quoddam notabile. ibi
Nec dum hec geruntur
Primo dicit sic. dcm̄ est
doctrinā Arestotel' fore
obscuram. diceret ergo
aliquis O boeti transla
tor fuisti Arestotelis de
greco in latinū. quare nō
fecisti doctrinā eius sa/
tis planam. Respōdet dicens. ego malui seruire trāslationi q̄z aliquid no
ui apponēdo temeritate arrogantie forsan reprehendi. Vn̄ boetius tran
stulit doctrinā Arestotelis sicut eam inuenit. quare ꝛ sub ↄsimilibꝫ tran/
stulit eandē Et huius signū est. qꝛ vbicūqꝫ non poterat inuenire latinum
greco corespōdens ibi posuit dcōem grecam ¶ Et subdit. quid ve/
rius est ꝛ p̄clarius lucida veritate Arestotelis. q̄si di. nihil

¶ Hic ponit vnum notabile dicens sic. Scholaris tp̄e informatiōis
sue in logica oculum semꝑ habebit ad grāmaticam. ne ipsam obliuiscatur
quoniā scientie cuiuslibet possessio per eam cōmendatur. Etiā rhetorica
ad audienda predicta non est omittēda. ymmo continue acq̄renda. Et
omnibꝫ his acquisitis insudandū est scientijs quadruuialibꝫ. cuiusmodi
sunt musica arithmetica geometria ꝛ astronomia Causa est. quia studij
continuitas in eis generat florem. ꝛ flos p̄ducit fructum. ꝛ hoc si dubita
tio admixta fuerit tempestiua. Dicit em̄ phs in predicamētis Dubita
re de singulis non est inutile ¶ Notandū hic. ꝙ grammatice fructuo
sitas ea de causa non est oblinquēda Quoniā grammatica vt Alanus di
cit in anticlaudiano docet tenellos infantes loqui. ꝛ ad loquendū instruit
Item dicit idem. sicut logica dirigit intellectū ne aberret ratiocinādo. sic
grammatica dirigit intellectum ne aberret sermocināndo Item gram/

matica decet significata vocabuloꝝ exprimere. ⁊ sermonē ꝓlatum intelli
gere. Igitur fructuositas eius non est oblinquēda Item Seneca dicit
de grāmatica. Hec est scientia. qua aperta omnes alie scientie aperiūtur.
qua clausa omnes alie scientie claudūtur Item dicit Eusebius de ea
dem. Qui querit alias scientias sine grāmatica querit terminū sine via. in
troitum domus sine ianua. puerū sine matre. hmōi autē sunt impossibilia
quare et impossibile est
alias acquirere sciētias
sine grāmatica. Unde
cōcluditur. ꝙ eius fruc
tuositas nullatenus est
oblinqnda. Item Al
phorabius dicit in de or
tu scientiaꝝ de grāma
tica sic. Grammatica est
ꝑfectiua veritatis ⁊ to
tius cognitionis ianua.
omniūq; linguaꝝ erran
tium ⁊ metroꝝ mensu
ra ¶ Item notandū
ꝙ quinq; sunt ab inqui
sitione scientiaꝝ nos re
trahentia Primū est vi
ta voluptuosa cōsistens

**Rhetorice quidem lepos. quadruuia
lium quoq; bonos. studijs acq̄sita cō
paratione nō habent obmitti ꝓ posse
In his autē studijs ꝓteruitas florem
generat. fructumq; parturit. si ꝑmixta
fuerit dubitatio ⁊ tempestiua**

**Isis scholarium rudimentis
et virtutum incremētis. Nūc
de eorum subiectiōe breuiter**

in delectatione ꝟm gustum ⁊ tactum. dediti eñ sensualibus non dantes
operam intellectualib; bestijs sunt conformes. Unde Hermes termo
gistus antiquos ydeotas vitam sensualem diligentes increpans ait. Ta
les enim nulli humanoꝝ operam dederunt. sed more pecorum vitam suā
expenderunt Secundū est vita ciuilis. quidā enim intantū se negocijs
secularib; immiscēt. ꝙ ad studium penitus sunt inepti Tercium est de
fectus necessarioꝝ. vnde phus decimo ethicoꝝ dicit. Licet philosophari
sit melius q̄; ditari simpliciter. non tamē indigenti. Preterea alibi dicit
idem. ꝙ acquisitis vite necessarijs antiqui sacerdotes egypti propter am
mirari inceperunt philosophari. Paucis tamen phus indiget. paucis eñ
minimisq; natura contenta est Quartum est negociatio. que maxime
detestanda est. cum bonum anime precedat bonum corporis Homines
enim pro bonis corporalib; maximos sufferunt labores. potius tamē pro
bonis anime esset laborandū. Sicut enim anima nobilior est corpore. sic
et bona anime bonis corporalib; sunt meliora ⁊ nobiliora. Quintum
est desperatio de scientia cōsequenda. cum eñ intellectus noster de sui na
tura sit imꝑfectus. eo ꝙ se habeat a principio sue creationis tanq̄; tabula
rasa in qua nihil est depictū. depingibilis tamē scientijs ⁊ virtutib;. Cum
ergo omne perfectibile naturaliter inclinetur ad suam ꝑfectionem. huius
modi autē inclinationem non frustrari firmiter tenendū est. nec quocūq;
modo desperandum est de ea.

est ordiendum. Quoniã qui se nõ nouit subijci se nõ noscet magistrari. miserum enim esset eum fieri magistruꝫ qui nunq̃ʒ se nouit esse dicipulũ: Debet autem discipuli subiectio in trib⁹ consistere. in attentione beniuolentia et docilitate. Ut sit docilis ingenio. attentus in exercitio. beniuol⁹ in animo. Attentus inquã ad audiendum. docilis ad intelligendum. beniuolus ad retinendum. Ista vero tria ad perfectionẽ concurrunt ꝑmutatim.

Abito modo acquirendi sciam a discipulo. hic ꝯsequẽter determinat Boetius de subiectione ⁊ obedientia discipuloꝝ erga magistros suos Et diuiditur hec pars in tres. in prima ponit intentum. in secũda dicit causam sui intenti. ibi Quoniã qui se non nouit. in tercia ponit impedimenta quib⁹ impeditur discipulus a studio, ibi Non sit aũt discipulus. Primo dicit sic. Determinato de modo recipiendi sciam a magistro. cõsequenter determinandũ est de obedientia ⁊ subiectõe scholariũ ad magr̃os Et ponit cãm sui intenti. quoniã quicũq̃ʒ scholaris nõ subiecerit se mgr̃o suo ille nunq̃ʒ efficietur mgr̃. Miserum eñ esset eum fieri mgr̃m qui nunq̃ʒ se nouit esse discipulũ. Et subdit ꝙ scholariũ subiectio ꝯsistere debet in tribus. ꝑut etiã vult Tullius secũdo rhetorice. videlicet in attentiõe. docilitate ⁊ beniuolẽtia. vt ꝑ hec tria possit scholaris ad scientiaꝝ fructũ ꝑuenire. Debet igit̃ scholaris esse attentus in exercitio attendẽdo dcã magistri sui cum diligẽtia Unde exercitiũ est actus multotiens iteratus vel exercitus habitũ inducens Erit etiã scholaris docilis. vnde ille dr̃ docilis qui de facili recipe potest sciam siue rei cognitionẽ. Et differt a docibili. vnde illud dr̃ docibile quod cito potest doceri Unde docilitas causatur in discipulo quando sibi lucida ⁊ leuia preponunt̃. vñ⁹ Lucida cum breuibus dociles sunt reddere nata Erit et scholaris beniuolus. s. ad retinendum audita a suo magistro ⁊ intellecta. Quoniã in maliuolã animam non introibit sapientia. Et pro tanto continue studebit ⁊ attente. Sicut eñ teste philosopho primo ethicoꝝ vna hyrundo nõ facit ver. nec vna dies calida facit estatem. Ita nec vnã operatio virtuosa facit virtuosum. Sic etiã vnicum exercitiũ scholarem non perducit ad fructum scientiaꝝ. Et ob hoc dicit ph̃us alibi Scientia festinata marcescit. mediocriter autẽ sumpta augmentatur ⁊ crescit. Insistat ergo scholaris diligenter studio suo ⁊ attente frequẽter laborando. Erit etiã scholaris docilis ingenio Unde ingenium dicitur quedã virtus anime qua defert se aliquis ad intelligibilia. Per tria eñ premissa potest scholaris prouehi ad scientiaꝝ culmina.

Disciplina scholarium

Hic ostendit quedā impedimenta debitam subiectionē scholariū
erga magistros impedientia. ⁊ sunt quatuor .s. discolia violentia
luxuria ⁊ incōstantia. Primo docet de discolia. secūdo de violen
tia. ibi Non sit aūt discipulus violētus. tercio de luxuria. ibi A luxurie fer
uore. quarto de incōstantia. ibi Cum aūt discipulus. Primo ponit inter
pretationē discoli in greco. secūdo ponit eius descriptionē. ibi Discolus āt
est. ⁊ tercio ostendit p ex
emplū. ibi Quodā vero
tempore

Non sit autē scholaris disco/
lus. Discolus autē dicit' qua
si a schola diuisus. Scolan grece di
citur vacatio latine. inde dicit' disco/
lus quasi a vacatione diuisus. Disco
lus autem est qui discurrit per vicos
et plateas. per tabernas ⁊ meretricū
cellulas. per publica spectacula. p pō
pas ⁊ coreas. per comesationes ⁊ per
publicas cenas. ⁊ hoc oculis vagan
tib⁹. effrenataq; lingua. petulanti ani
mo. vultu incōposito. Omnib⁹ istis
schola postponitur Quodam vero
tempore cum causa sanitatis recupe/
rande ⁊ ob aeris intemperiē. ritusq;
galloꝝ facetos. matronarūq; pios af
fatus nos ad galliam transtulissem⁹

Primo dicit sic
Scholaris non sit disco
lus. quia discolus inter/
pretatur quasi sepatus
a scolis. Et scola dicit'
a scolan grece qd est va/
catio. i. intētio latine Di
citur ergo discolus qua
si diuisus a vacatōe scho
lastica. i. sepatus a conti/
nuo labore ⁊ scholastico
exercitio. Tunc sub/
dens descriptionē disco/
li dicit. Discolus ē qui
discurrit per vicos ⁊ pla
teas. per tabernas. p do
munculas meretricū. p
publica spectacula. p lu
dos. per superbas socie/
tates. per coreas. per co
mesationū frequētatio/
nes. per turpes ⁊ publi/
cas societates. ⁊ hoc va/
gabūdis oculis. irratio/
nabili appetitu. effrena/
ta lingua. luxurioso ⁊ in
cōstanti animo. Ex qui
bus habitis schole post
ponuntur ¶ Tunc ibi Quodā vero tempore Hic declarat quod
dixit per exemplū. dicens sic Cum causa sanitatis recuperāde transtule
rim me ad franciam ꝓpter aeris intemperiē. Etiā propter facetiā gallicoꝝ
et pios affatus dominaꝝ. vt recolo videbam multos discolos in ciuitate
parisiensi. Etiā in eadem ciuitate aliquos vidi scholares diligētes sz pau
cos. Et etiā q non ꝓfecerunt ea de causa. quia nō aderant fideliter eos in/
struentes in philosophia. quia eorum magistri debiliter fuerunt fundati.
Uidi etiam aliquos flauos britones rhomā ꝓgentes causa melius ꝓfi/
ciendi ibidem. qui magnas incurrerunt expensas ⁊ frustra. quib⁹ grauiter

condolui. Sciebam eñ ꝙ rhome non tam valens erat studium sicut pa risius. licet studium atheniense excellebat studium parisiense. ad quod ta men se non transtulerũt. ymmo si tales proprijs mansissent in ꝑtibus. et meo vsi fuissent consilio. ⁊ dimisissent inutilia Lucretij volumĩa. cum nõ erant nisi fabule inutiles non tantũ temporis ꝑdidissent ⁊ expense. Etiã in eadem ciuitate vidi paucos almanos titulo magisterij intitulari. Etiã vidi aliq̃s hybernos ĩ sci entijs prohibitis magi strari. scꝫ in necromãcia geomancia pyromancia herimancia ⁊c̃. Etiã vi debam ibidem in ciuita te rhomana postmodũ aliquos de scholarib⁹ lip pientib⁹. ⁊ fluentes ocu los habentib⁹. Sed que dicta sunt de predicto ex emplo dicta sufficiant.

multos discolos vt meminimus vi su percepimus in ciuitate Julij cesa ris que parisius nuncupatur. multos autem artes mendicare ꝓspeximus. nullis eis pocula philosophie mini strantib⁹. Flauos vero britãnos stu dij precio rhomam cõmeantes qui bus grauiter cõdoluimus. athenien sium scintillulis minime pascebant. cum gallica facetia grecari inceperũt Sꝫ si aliud q̃ꝫ tortuosa Lucretij vo lumina in partib⁹ suis inuenissent. cõ silio nostro non tantum ꝑdidissent tẽ poris. Germanici furoris paucos in speximus intitulari. Magice autẽ il lusionis hybernie magistrari multos vidimus. De nostris lippientib⁹ pa tet ⁊ conuulsis. Sed hec hactenus sufficiant.

Non sit etiam discipulus vio lentus. Violentie autẽ Albi nus Albei filius in exemplis ꝓdeat. qui cum esset filius dilectiõis magis

¶ Hic ponit scđm impedimentũ determia te subiectionis scholariũ erga magistros suos. di cens sic. Scholaris non dꝫ inferre magistro suo opprobriũ. sicut fecit Al binus. qui multum erat dilectus a parẽtib⁹ suis potius tamẽ erat p̃cur sor iniquitatis. Cum eñ magister suus Grillius legeret balbutiendo. in iecit ipsi manus violen tas in caput eius. vene rabilem maculãdo cani ciem fedo pedum suorũ accessu. Subdit causaꝫ huius. quia Albinus to tum cõprehendere non potuit quod mgr̃ suus legebat. quia bonam nõ habebat facundiã. Con cludendo dicit. heu quã tum dedecus. quãtusq̃ malignitatis accessus di

tamē iniquitatis precursor. magistro suo Brullio quādoꝫ balbutienti manus iniecit violentas ⁊ sceleratas. canam ac venerabilē eius caniciem fedo pedum maculauit accessu Que tāti sceleris causa. ad primā aeris impsionem totam nequiuit cōprehendere ꝯstitutionē: Proch dedecꝯ. proh infelicis discipuli in caput felicitatis excessus. Tam scelerato Nero gaudeat herede. Tam coinquinato suo Auicus successore Brulliꝯ cū socrate

scipuli in caput sui magistri Gaudeat igitur Nero de tanto herede. s. Albino. ⁊ Auicus de tam coinquinato gaudeat successore. Brullius gaudeat appetitu Senece cum Socrate Subdit. ille non est dignus scientia. qui scientie offendit preceptorē ¶ Notandū hic. ꝙ violentia q̄ hic ponitur secundū impedimentū determinate subiectionis diffiniri nō potest nisi per motum violentū. Est aūt motus violentus recessus a quiete naturali. vt si lapis naturaliter moueret descēderet deorsum. Si vero sursum ꝓijciatur recedit a quiete naturali. ⁊ dicit talis ꝓiectio motus violentus. ⁊ ſm hoc violentia hic intenta potest sic describi. Violentia ē recessus a determinata q̇ete. que q̇dem quies consistit in determinata discipuloꝝ subiectiōe erga magistrū. Et ponit boetius exemplū violētie de Albino. put patet in lrā ¶ Item notandum. ꝙ Albinus fuit hebetis ingenij. ⁊ mgr̄ suus Brullius erat balbutiēs. ⁊ sic Albinus eum nūqꝫ non potuit intelligere in prima ꝓlatione. quare ipm inuasit venerabilē eius cōculcando caniciem Et hoc potest exponi dupliciter. vno mō quia Brullius actu erat senex ⁊ canus in crinibus. Alio mō quia fuit homo discretus sicut cani esse solent

¶ Item notandū. ꝙ Nero vt recitat Boetius in tercio de ꝯsolatione philosophica fuit homo nephandus ⁊ criminosus. Unde quadā vice magnū cupiens videre ignem ciuitatē rhomanā incendi fecit. Item videre volebat locuz in quo requieuerat in vtero matris. quare ⁊ matrē suam fecerat interfici. Item scire affectabat quantū doloris paterent mulieres tempore partus. ideo fecit vocari medicos vt eoꝝ consilio habere posset illius experientiā. vnde medici amministrabāt ipsi potionē ex qua generabantur rane. Et sic in ventre magnos patiebat dolores. a quibꝰ tempore modico afflictus liberari voluit. quare medici ministrabāt ei potionē vn̄ ad vomitum ꝓuocabat. ⁊ sic ranas euomuit. Qui sciscitāti vn̄ ꝓuenisset ipm ranas euomisse medici dixerūt ꝙ fetus nondū ad maturū tp̄s ꝓuenisset. ⁊ sic natura ꝓduxit id qđ melius potuit Item occidit Senecā mgr̄m suū eo ꝙ sepe corripiebat eū de vicijs. quadā eīn vice dixit sibi. elige tibi mortē quā subire malles. Seneca vero sciens se euadere nō posse

eligebat disponi in balneo. ⁊ ibi fecit se minui in mediana. et sic expirauit.
Et ergo dicitur seneca quasi se necans ¶ Item notandū. ꝙ Auicus
etiam erat homo malignus. vnde ipse erat discipulus Socratis viri cri/
stiani vnum verum deum colentis. Ipse autē cogere volebat eum ad sa/
crificandū dijs. quod dum recusabat. accusabat eum coram rege. qui fe/
cit eum vocari ad suam presentiā. ⁊ fecit eum bibere venenū in nomine dei
sui. quod cum fecisset ni
hil sibi nocebat. Postea
vero fecit eum bibere ve
nenū in nomine ydoloꝝ.
Quo facto intoxicatus
expirauit.

Senececꝫ gaudeat appetitu. Nō est
dignus scientia qui scientie insurgit
preceptori.

Luxurie feruore quiuis disci
a pulus studeat se alienare. quā
triplici diuiserunt satyrici partitione
Quandam in ornatu vestium dicen
tes consistere. aliam in coitu. terciam

¶ Hic ponit terciuz
impedimentū subiectio
nem scholariū erga ma/
gistros suos impediens
quod est luxuria Et di/
uiditur. nam pmo diui/
dit luxuriā in tres spēs
secundo psequitur ponē
do exemplū. ibi Cōtumelioso coitus appetitu. dicens Discipulus vo/
lens pficere in scientijs cauebit sibi a feruore luxurie. quā diuiserunt saty
rici in tres spēs. Prima consistit in ornatu vestium. secūda in coitu. ⁊ ter/
cia in superfluitatibꝫ cibi ⁊ potus Tunc reddit causam quare scholaris se
abstinebit a luxuria. dicens Videmus enī multos luxurie subiectos tan
dem incidere in rabiem ¶ Notandum hic. ꝙ scholares ea de causa ca
uebunt sibi a luxuria. quia pficere volentes in scientijs quietam habebūt
mentem, ita ꝙ rōnem habeant cōstantem Etiam erunt absoluti a passio
nibus corporis. sicut sunt amor timor ⁊ odium. Luxurie autē insistentes
animum habent incōstantem. ⁊ passionibus corporis sunt occupati. Hu
iusmodi autē corporis passiones cum luxuria mentem faciunt inquietam
et animum incōstantem, quare scholaris pficere volens abstinebit se a lu
xuria ¶ Item notandum. ꝙ luxuria ꝭm sanctū Thomam est ex im/
mundis desiderijs pueniens lubrica mentis ⁊ carnis psticutio. Vel ali/
ter sic diffinitur. Luxuria est libidinose mētis appetitus. Appetitus qui
dem qui est ex consensu rōnis. talis enī appetitus est peccatū mortale. dū
ratio non cohibet hmōi appetitum. cum tamē possit cohibere. Sunt autē
luxurie octo spēs siue differentie. Prima est fornicatio. ⁊ est soluti cum so/
luta. Secūda est meretricium. ⁊ illa fit dupliciter. scꝫ aut per vanā libidi/
nem cum diuersis sectando. aut cum publica ꝯcumbendo. Tercia est a d
ulterium, quo coniugalis thorus violatur. Quarta est stuprum. quo vir
ginalis integritas corrūpitur Quinta est sacrilegium. quo ꝯtinentia deo
sacrata leditur. Sexta est incestus. quo vinculum cōsanguinitatis vel cō
paternitatis corrūpitur. Septima est peccatū contra naturam siue zodo

nia quo naturalis vsus coeūdi peruertitur. Est aūt oīe peccatū contra naturā speciei ¶ Unde notandū ꝙ peccatoꝝ aliud est contra naturā generis. aliud contra naturam speciei. Secundo modo oīe peccatuȝ mortale est contra naturam. Quia in rationali, parte sinderisis omni peccato remurmurat. sed ṗmo modo peccatū zodomie est contra naturam. Non solū eī in hoīe. sed etiam in bestijs stȝ diuersi sexus qui in coitu con

gulositas assistricem. Cuiuslibet rabie fetulenta frequenter nouimus laborare subiectos

ueniūt. Et si alio modo contingit. cōtra naturaȝ generis est. Octaua species luxurie dꝛ esse libidinosus coitus cōiugalis. hic autem multipliciter accipitur. Quidam eī est licitus. alius fragilis. alius impetuosus. Licitus est triplex. vt quādo fit causa prolis ad cultū dei. Uel causa reddendi debitum Uel causa fornicationis vitande. nō in se. sed in coniuge. Primus est pietatis. secundꝰ iusticie. tercius vero cautele. Et is nullū dicitur esse peccatū Fragił coitus cōiugalis est dum fit causa delectationis. Et est distinguendum. qꝛ vel amoꝛ ipsius delectationis preponitur deo. ⁊ sic mortale peccatum est. Aut postponitur deo. ⁊ sic veniale est. Sed impetuosus coniugalis est. qui ex sola libine proueniens methas honestatis ⁊ rationis transcendit. Et fit quinqꝫ modis. Primo modo cum fit causa satiandi libidinem ꝑ meretricia blandimēta. Secūdo cum fit contra naturalem modum Tercio cum fit tempore prohibito. Quarto cum fit loco prohibito. Quinto cum acceditur ad pregnātem vicinam partui. vel que est in fluxu menstrui. Sed vt autoꝛ innuit in littera. satyrici hoc est reprehensores vitiorum diuiserunt luxuriam in tres partes. Quandam in coitu de qua dictum est. Quandā in vestium oꝛnatu. Et terciam in gulositate dicentes ꝯsistere. Unde satyricus dꝛ a satyra. ⁊ est arboꝛ quedam calida libidinis excitatiua. Inde satyricus. i. libidinosus aut libidinosoꝝ repḣēsoꝛ. Nec aūt luxuria pro qualibet eius specie seu parte est determinate subiectōnis scholariū erga suos magistros impeditiua. quare precipue a scholaribus est vitanda ¶ Itē luxuria nocet coꝛpori ⁊ anime. Hominem eī debilitat. vires eneruat. animū impedit. coꝛporis consumit dispositōem. bona exterioꝛa annihilat. etiam nocet oculis. quoniam luxuriosi frequenter habent oculos rubicūdos ⁊ lippientes. Et taugūtur proprietates predicte in his metris. Femina coꝛpꝰ. opes. animā. vim. lumina. voces Destruit annihilat. necat. eripit. oꝛbat. acerbat. Item. Ingenium. moꝛes. animam. vim. sensus. honoꝛes. Tot perdit vere bona clericus in muliere. Item dicitur in textu (fetulenta rabie) et ꝯuenienter. quoniā ꝭm medicos nimia luxuria causat debilitatem cerebri. ⁊ sic homo debilitatur in capite. ⁊ sic qui frequenter vtuntur luxuria fiunt dementes ⁊ furibundi. quare a luxuria abstinendū est. Unde philosophus in quadam epistola ad Albinū sic inquit. O clemens imperatoꝛ non inclina te ad coitum. quia est proprietas poꝛcoꝛum ⁊ actus brutoꝛum. Scio enim ꝙ est coꝛporis destruc-

tio. vite breuiatio. virtutum corruptio. legis transgressio. malorum mor
generatio. Etiam per nimiũ coitum impeditur digestio nutrimenti Eti
am consequitur inhabilitatio siue organoꝝ indispositio. ⁊ principaliter ce
rebri. Et luxuria bene dicitur proprietas porcorum propter eius immun
diciã. quia si natura tantã non apposuisset delectationem ad actum lux
urie. nullus talem perfi-
ceret ¶ Item notan-
dum ꝙ ornatus vestiuꝫ
siue gulositas non dꝛ ac
tus luxurie formalit᷑ vel
essentialiter. sed causali-
ter ⁊ dispositiue. homo
enim pulchra habẽns ve
stimẽta ⁊ singulis in mẽ
bris dispositus citiꝰ ad
luxuriam instigatur. Et
mulieres in tali potiꝰ de
lectantur. quare ⁊ talem
sepius alliciunt. Etiam
gulositas disponit ⁊ cau
sat luxuriã. Iuxta illud
commune dictum Lu-
xuriat raro non bene pa
sta caro. Et sic per op-
positum homo crapulo
sus sepe cõmittit luxuri
am.

¶ Contumelioso coitus appetitu
sanguineum Lucrecij filium zenonis
discipulum omnis rhoma fleuit inu-
sitatum. Qui tam clarissimis ortꝰ na
talibus. quantitatis procere. qualita
tis sanguinee. mire siquidem eloquen
tie. perspicacis ingenij. Sed quotidi
anis ⁊ vltra debitum nature nuptijs
gaudebat. patre penam differente pa
trimonium parentumq; census illici-
te consumebat. Cunctisq; zelotipijs
imminebat. aleis autem ⁊ meretricũ
cellulis semper inhiabat. proprio nõ
destitutus pruritu. a parentibus eiec
tus. ab amicis ⁊ consortibus destitu
tus. Creditoribus vndiq; fatigatus.
notis ⁊ ignotis furtim studuit assiste-
re. a crucis angustijs creberrime a pa
tre redemptus est. Ultimo cum pa-
rentis penuria redemi non potuit. eũ
dem ad eum lachrymis venire cõpel
lebat. osculũq; ab eo voce querula pe

¶ Hic per exemplum
confirmat dictum suuꝫ.
ꝙ scꝫ nullus exerceat ac-
tum libidinis. dicens sic
Tota ciuitas rhomana
defleuit filium Lucrecij
qui fuit sanguineus. or-
tus de parentibus nobi
libus. ⁊ habuit corpus
bene dispositum. et erat
facundus ⁊ ingeniosus.
Nimis enim insistebat
luxurie consumendo bo
na parentum suoruꝫ cũ
meretricibus et taxillis
illicite. sic ꝙ tandem a consortio suo destituebatur. quãdo scꝫ amplius ex
pendere non valebat. ⁊ q̊tidie vexabat᷑ a creditoribꝫ suis. tandẽ vero non

Disciplina scholarium.

potens plura acq̄rere. furari incepit. immo pater suus ip̄m a patibulo re
demit. Patre vero eius totaliter depauperato ꝑ ip̄m. ⁊ ex ꝯsequenti ꝑ il
lū amplius redimi nō potuit. Adductus tandē ad patibulū. voce q̄rula
osculū a patre suo petebat. Et patre suo ex pietate moto paterna. osculū-
q̄ prebēte morsu acutissimo secuit eius nasum in hec ꝓrūpens verba. Pa
ter quare nō correxisti me tp̄e erroꝝ meoꝝ puerilium. quare me nō ꝑmisisti
documentis magistri mei obedire. ⁊ q̄re te nō ꝓhibente socios meos ꝯtēp
si. quasi dicat. hec om̄ia mihi prouenerūt ex q̊ nō correxisti me tp̄e defini
nato. Ad dandū igitur alijs exemplū vt corrigant filios excessiuos am
putaui vobis nasum vestrum. Subdit autor. necesse est patrē intendere
correctioni filiorū suorum. ⁊ magistrū suos discipulos moribus bonis in
formare. ¶ Notandū hic q̄ vt patet in textu necesse est patrē intēdere
correctioni filioꝝ suorum. Ratio est q2 teste pħo nō parū differt puerū sic
vel sic assuesci. Pueri em̄ per correctōem a prauis moribꝰ reuocati quen-
dā sibi assumūt habitū
boni. Incorrecti vero in
vitia se declinantes ha-
bitū acquirūt vitij. Qd
poeta attendens hortať
patres ad correctiōes fi
lioꝝ hoc modo. Lucre
cij casuz pater horre. nō
sine natum Incastigatū
si nō vis perdere nasum

¶ Prius docuit autor
fugam luxurie Hic pro
sequendo intentū docet
fugam meretricuz dicēs
sic. Quanta mala proue
niūt de meretricū accessi
bus Et describit mere-
tricem sic. Meretrix est
nonaria. ianua īferni. via
iniquitatis. scorpiōis ꝑ
cussio. viscarium sceleris. ⁊
puteus interitus Addit
autor q̄ sit aliqua alia spēs luxurie. que scȝ nō est in coitu viri cum mulie-
re. sed solū in coitu viri cū viro. illa est deterior quolibet peccato. quod per
luxuriam fieri potest. Subdit q̄ nocumentū proueniens scholaribꝰ a lux
uria que in coitu ꝯsistit pȝ de Iacinctino ⁊ Iouino viris prudentissimis.
qui potius volebant mori q̄ȝ vitio predicto succūbere. ¶ Notandū h̄ p̄
mo q̄ meretrix. ꝓ tanto dr̄ nonaria. quia antiq̄tus meretrix comparere nō
potuit in loco ꝯmuni ante nonam. Item congrue meretrix dicitur ianua
inferni. q2 ꝯuersans cū meretricibꝰ bona negligit opera. Et iō tal' ad in-

tebat. Pietatis autem motione filij
petitio patrem erexit: Erectiq̄ȝ filius
nasum morsu acutissimo secuit dicēs
Quare a meis malis erroribus īcasti
gatus euasi Ut quid magistri mei do
cumētis non obediui. sociosq̄ȝ meos
cōtempsi. Filij patrem castigatōi ne-
cesse est indulgere. magistrūq̄ȝ mores
discipulū informare.

¶ Ecce q̄ȝ meretricū detestabilis est
incursus Est enim meretrix nonaria
inferni ianua. via iniq̄tatis. scorpiōis

fernū habet inclinationem ꝑ easdem. Quare meretrix congrue dicit̄ via siue ianua ducens ad infernū Item dicitur via iniquitatꝫ. quia nunq̄ʒ suadet ad bonum. sed potius ad mala queuis peragenda. Item dicitur scorpionis percussio. Unde scorpio dicitur quoddā animal ore lingēs ⁊ cauda venefica pungens. pariformiter ⁊ meretrix lingit. i. dulcia profert verba. quibus secum conuersantes decipiunt̄. Pungit autem cum cauda. quia ducit homines ad multa pericula. sic ꝙ homo neduꝫ destruit corpꝰ verūetiam ⁊ totam suam consumit substantiam. ⁊ cum hoc amittit honorem. Item congrue dicitur puteus interitus. quia est fouea mortis. Unī cū meretricibus continue ꝯuersantes cadunt frequenter ad foueam mortis. nedum corporalis. verūetiam ⁊ perpetue. ¶ Item notandū ꝙ Iacinctinus ⁊ Jouinus cogi nō poterant ad actū luxurie. immo potiꝰ mori voluerunt. quod intelligi debet de actu luxurie zodomitice. Item ſm alios Iacinctinus ⁊ Jouinus moriebantur. quia non coierunt. Unde coitus quandoqꝫ necessariꝰ est vite. quia superfluitates ꝑ ipm remouentur.

ꝑcussus viscarium sceleris puteꝰ interitus. Et si qua est alterius luxurie ignominia qualibet alia grauior scelere deterior Interitus aūt Jacinctinus cunctis patet ⁊ iouinus.

Commesationibus aūt ⁊ ebrietatibꝫ scđa species luxurie dotata permutatim cum predicta tanq̄ʒ causa ad causatum gaudet sustineri. Propter enim coitum fit ebrietas relatiue. necnon ceterorum viciorum

¶ Hic prosequitur de secūda specie luxurie Et diuiditur hec pars in tres. In prima ostendit quomodo prima ⁊ secūda species luxurie habent se adinuicem correlatiue. In secunda remouet quoddam dubium ibi. Uinum aūt modice sumptuꝫ: In tercia facit exclamationem ad ebrietatem ibi. Que consorte vinoso. Et dicit sic. secūda species luxurie consistens in diuersis crapule generibus gaudeat permutatim cum ꝑ̇ma tanq̄ʒ causa ad causatum. quoniam ebrietas fit relatiue propter coitum. Et etiam propter variorum vitiorum genera. ¶ Notandum hic ꝙ cōmesatio dicitur vsus illicitus ⁊ immoderatus ciborum ⁊ potuum.

¶ Item notandum ꝙ prima ⁊ secunda species luxurie pro tanto dicuntur se habere sicut causa ⁊ causatum. quia ebrietas est propter coitum et econtra. Unde Symon expositor dicit ꝙ commesatio maximum inducit calorem. Ille autem calor dissoluit materiam que est in iuuenibus. seu dissoluit materiam quam inuenit. Et illa materia sic dissoluta emittitur per coitum. ita ꝙ ebrietas est dispositio ad coitum. vt causa se habens ad coitum tanq̄ʒ ad causatum. ¶ Item notandū ꝙ duodecim sunt spēs

ebrietatis. vñ⁹ Bis sex credatis species sunt ebrietatis. Est vilis p̄mus sapiens est alter opimus. Ternus multa vorat. quartus sua crimina plorat. Quintus luxuriat. sextus p omnia iurat Septim⁹ attendit. octauus singula vendit. Nonus nil celat. qđ habet sub corde reuelat. Somnia denus amat. vndenus turpia clamat. Et cum plenus vomitū patrat duodenus. Uel sic p̄dicte spēs alijs ↄtinentur metris Ebrius atq; satur his ecce modis variatur. Hic canit. hic plorat. hic est blasphem⁹. h orat Hic est pacificus. hic est nullius amicus. Hic saltat letus. hic est s̄mone facetus. Iste loqui nescit. hic cespitat. ille pigrescit Hic est clamosus. hic ē verbis viciosus. Disputat hic. ille currit p computa ville. Nunc deciū iactat. sociumq; feriēdoq; mactat. Nunc seruit veneri. somno vult ipse teneri. Hic vomit. hicq; vorat. sic bacchi turba laborat. Unde dicit ipsemet Bacchus loquēs de ꝓprietate vini hec metra. Sum deus atq; color. nam dum p guttura color. Mutatur color. cedit a corde dolor. Uinum dat festum. frigus cōuertit in istum. Letificat mestum. miserumq; reddit honestum

genera ¶ Uinū autē modice sumptum acuit ingeniū. vel intellectui videtur conferre acumen. Non aūt imodice sumptū rationē perturbat. intellectum hebetat. memoriā eneruat. obliuionem immittit. errorem infundit. et ignorantiā inducit. Ubi em̄ ebrietas ibi furor dominatur. vbi furor ibi nulla sapientia. sed desipientia preuagatur. De huiusmodi vero cotidiana nobis patēt exempla. ꝛ virtutum decrementa

¶ Tunc ibi (Uinum autē) Hic remouet quoddā dubium. diceret em̄ aliquis. an ne scholaris possit sumere aliquē potum inebriatiuū Hoc dubium remouens dicit. ꝙ scholaris bene potest sumere vinum qđ solet inebriare. Dicens sic. vinum moderate sumptū subtiliat ingenium. ꝛ intellectui confert acumen. Si vero sumatur immoderate. ↄfundit rōnem hebetat intellectū. eradicat memoriā. inducit obliuionē. dat errorē. ꝛ amministrat ignorantiā. Et subdit cām dicens. vbi em̄ ebrietas ibi cōmotio animi videtur habere dominiū. Et vbi cōmotio animi ibi nulla discretio. sed potius regnat ibi stultitia. Et cōcludit sic dicens. ꝙ cotidiana exempla hm̄oi ebrietatis ꝛ virtutū damna patent. per qđ excusat se de exēploꝝ assignatione ¶ Notandū hic ꝙ ea que in textu dicunt̄ sup recōmendatione vini de bono vino sunt interp̄tanda ꝛ subtili. grossum em̄ vinum ꝛ vile nocumentū inducit intellectui ꝛ rōni. quocūq; etiā modo sumatur. vñ⁹ Uinū subtile facit in sene cor iuuenile. Sed vinū vile dat cor iuuenile senile. Item notandū ꝙ vinum ea de causa dr̄ acuere ingeniū

dummō modice sumatur. q₂ virtualiter est calidum. ⁊ exsiccat spūs subti
les seu vitales in homine aperiens venas ꝑ quas mouentur spūs ⁊ spēs
intelligibiles ad intellcm̄ Unde vinum non req̄ritur ꝓpter intellectū. intel
lectus em̄ in singulis hominib₉ est eque subtilis. q₂ nō est ꝑmixtus ꝑmis
qualitatib₉. Sed tm̄ requirit᷑ propter sensus ⁊ organa eiusdē. qui pn̄t sub
tiliari Item notandū ꝙ vinum immoderate sumptū ea de causa dicit᷑
eneruare memoriā. ⁊ in-
tellcm̄ hebetare. q₂ gros-
si vapores ex vino immo-
derate sumpto replēt ve
nas ꝑ quas spēs intelli-
gibiles deferri deberent
ad memoriā. Unde in-
tellectus in sua oꝑatiōe
dependet a virtutib₉ in-
ferioꝛib₉. cuiusmodi sūt
fantasia ⁊ ꝟtus cogita-
tiua. Et ille ꝑ immode-
ratā vini sumptionē im
pediunt᷑. ⁊ per ꝯn̄s intel
lectus in sua oꝑatione.
Item notandū ꝙ me
moria residēs in vltima
capitis parte sicca est re
seruans spēs reꝝ sensibi
lium. Unde quādo illa

¶ Que pestis consorte vinoso de-
terior est. qui si nequeat studere. cete-
rosq₃ gignasijs corrodit inhiare. vel
horrorem litis consonat. vel pugnis
cesus opem orat. O qualis ꝑmixtio
studentis ⁊ dissolutio Eijciat ergo ta
les ab integritate consortij prudentū
discretio ordine irregressibili ⁊ tem-
pore determinato. Hec aūt species se
cunda prime quādoq₃ preambula est
posterioris autē pedissequa ⁊ appeti

nimium humectatur per grossos vapores cerebri humefactiuos ⁊ orga-
noꝝ sensitiuoꝝ. redditur homo obliuiosus ¶ Item notandū. ꝙ vinū
immoderate sumptū perturbat rōnem ⁊ memoriam hebetat. quod pa-
tet per similitudinē platonicam. Unde plato assimilat humanū intellec-
tum flamme viridium lignoꝝ. talis em̄ est obscura ⁊ lucens minime Per
rarefactionē vero viridium lignoꝝ ⁊ desiccationē eorundē flamma effici-
tur lucens ⁊ clara. Pari modo intellectus humanus per nimiam potus
resumptionē confusus efficitur ⁊ obscurus. Comparat etiā idem intel-
lectum hominis sobrij flamme siccoꝝ lignorum ⁊ rarefactoꝝ. put ex pre
missis sufficienter potest colligi. Tunc ibi (Que pestis ⁊c.)
¶ Hic Boetius facit exclamationē contra ebrietatem dicens. Que
pestis est deterior q̄₃ socius ebrius. Nam si ipsemet nō vult studere. alios
a studijs impedit ⁊ prouocat ad discordiā Et si quādoq₃ ꝑcutiatur pug
nis propter suam ebrietatem. rogat alios vt sibi assistant suam vindican
do lesionem. O quanta stulticia generatur etiā consorte ebrio. Quilibet
igitur prudens scholaris abstinebit se a consortio vinosoꝝ. amouens ip-
sos vinosos ab integritate consortij. ⁊ hoc ordine irregressibili ⁊ tempore
determinato Subdit ꝙ hec secunda species luxurie quādoq₃ precedit
primā sicut causa causatū. ⁊ quādoq₃ sequitur terciam ¶ Tunc excla-

mando dicit. O quātum erroris immittit ebrietas. nisi freno sobrietatis ad plenum corrigatur ¶ Notandum ꝙ sobrietas maxime est desideranda. vñꝰ Sobrietas flos est. sua merces optima dos est. Et per consequens ebrietas est maxime fugienda. vñꝰ Ebrietas frangit quicqd sapientia tangit. Unde dicit Symon expositor in actibꝫ Alexandri regis magni ꝙ eius natura fuit de facili inebriari. Quodā enim tpe dum inebriatus fuisset incepit ludere cum quodā militum suoꝝ in ludo scacorum. ⁊ miles eum superauit. ita ꝙ multa lucratus fuerat. Et tandē ad regem dixit. Dñe ego matto vos Vñ rex valde cōmotus fuit ⁊ dixit. Quō posses eum supare quē totus mūdus nequit superare Tūc dixit miles. Domine rex ego appello Tunc rex magis cōmotus dixit. Si tu appellas tunc maiorem scis iudicē. cum tamen nullus sit sup me. Cū aūt miles deberet suspendi dixit iterū. Domine rex ego appello. Cui rex dixit. Ad quem appellas. Miles vero dixit. Dñe rex ego appello ab alexandro ebrio ad alexandrū non ebrium. Tunc rex motus fuit alia rōne. et sibi inducias vsqꝫ ad crastinū diem dedit Tunc sequenti die venit miles ad regem. Et quia passiones fuerunt tunc sedate in rege. ipse inspexit militis sapientiā. ⁊ dimisit eum viuere Unde manifestum est ꝙ homo sobrius nobilior est ebrio ¶ Item notandū. ꝙ castigare ad vnguem est perfecte intrinsece seu vltimate castigare. sicut faciunt lapicide volētes bene lapides planare iudicāt ꝑ vnguem. ⁊ per hoc vident vtrum sit ibi aliqua tortuositas vel non. Et cōsimiliter in proposito est faciendū Item notandum ꝙ ebrietas multipliciter potest remediari. Primo per somnū quoniā ſm naturales phos optimum est ebrijs remedium vt dormiant Sic enim supfluitates melius ꝯsumuntur. in somno em̄ optima celebratur digestio. Secundo per comestionē. scꝫ modicum comedēdo in quod agat potus. Tercio ponēdo testiculos ebrij ad aquā frigidam

tiua O quantū erroris immittit ebrietas in mentem. nisi freno sobrietatis castigetur ad vnguem

Ercia vero species luxurie est cōcupiscentia. que ornatibus inhiat. potentūqꝫ progeniei maritata consistit. Quibus paupratis tuta fa

Xpedito de duabꝫ speciebꝫ luxurie. hic ꝓsequitur de tercia. Et diuiditur hec ps in tres ptes. primo em̄ ostendit q̄ sit tercia spēs luxurie. scdo ꝑ suas ꝓprietates eam notificat. ibi Hec aūt vestiū. tercio declarat eam ꝑ exēpla. ibi Cum quondā. Et dicit pmo sic. Tercia spēs luxurie consistit in cōcupiscentia. que intendit ornatū vestium. et est coniuncta ꝓgeniei potentū ⁊ diuitibꝫ. pauperibꝫ aūt est aliena. licꝫ pauperes sint inuiti. Unde non vult Boetius aliud in pñti lrā nisi ꝙ tercia

species luxurie consistit in ornatu vestimentoꝝ ¶ Notandũ hic ꝙ tercia spẽs luxurie magnũ facit impedimentũ ꝓficere volentibꝰ in scientijs quicunqꝫ eñ affectant vestium diuersitatẽ ⁊ ornatum semꝑ intendũt causam placendi populo. Uolentes aũt habere cognitionẽ veritatis destruere debent omnes delectatiões seculares, siue sint in cibarijs siue in vestiuꝫ ornatu. siue ĩ coitu. vt dr phus in libro de pomo.

Tũc ibi (Hec autẽ) ¶ Hic notificat terciã spẽm luxurie per suas ꝓprietates dicẽs Qꝫ gaudet frequenti variatione vestium ⁊ eaꝝ sigillatione de membro ad membrum. Gaudet etiã faciẽ ꝑfundere fuco. gaudet etiã floꝝum diuersitate. gaudet etiã continua rasura. gaudet etiã diuersis moribꝰ ⁊ cingulis parthoꝝ. etiã gaudet vestium ꝑtes speciebus odoriferis adiplere. Solet etiam incedere collo monilibꝰ ornato. Gaudet etiã incedere calceis rostratis ad modum regine. ⁊ incedere collo elato. gutture inflato. supꝑcilio mutulato. oculo impudico. Gaudet etiã incedere semicirculariť. et solet seruientibꝰ loqui ꝓterue. Solet vexare vicinos verbis cõtumeliosis. Et addit ꝙ hec species multum nociua est acquirere volentibꝰ sciẽtiam ⁊ doctrinã Inhiãtes eñ isti speciei raro solent esse in scholis. sꝫ potius fugiunt a scholis.

¶ Tunc Boetius facit exclamationẽ ꝯtra

cultas cedit licet inuita. ¶ Hec autem species gaudet vestium frequenti variatione. earumqꝫ in sigillatione membratim pectinis beneficio cesariem polire. ⁊ calamistri tortuositate floꝝumqꝫ diuersitate serratim lasciuire. faciem fuco ꝑfundere Nouaculeqꝫ frequenti castigationi inhiare. sinum aromatibꝰ implere. gemmatisqꝫ colla monilibus ornare. parthoꝝũqꝫ cingulis ventrem castigatum plebi ostendere. rostratisꝫ tabulatisqꝫ calceis, vt regina incedere. collo elato. gutture inflato. mutulato supꝑcilio. oculo ĩpudico. fastidiosoqꝫ incessu semicirculariť ꝓcedere gaudet. Raris aũt parumqꝫ modestis ꝟmonibꝰ ampullare. appositisqꝫ cibarijs oĩa fastidire. litibꝰ seruiens probris: affines ignotosqꝫ cruciatibꝰ affligere. Ultimo raroqꝫ scholis interesse parũ ꝓdesse ꝟmo. eisdẽqꝫ abesse festinat. O q̃lis ⁊ q̃nta vicioꝝ est ꝯmixtio ¶ Cũ quondã me athenis discẽdi cã recepissem Ganimedẽ

istam speciem. O qualis ⁊ quāta est permixtio viciorum contingens ex ornatu vestium. Tunc ibi. Cum quodam die.

¶ Hic declarat terciam speciem luxurie per exemplum dicens sic. Cuz tempore quodam transtulissem me athenis causa studij vidi quendam qui vocabatur Ganimedes laborantem omnibus conditionibꝰ pdictis tercie speciei luxurie. Ipse eni quādoqꝫ incessit calceis limbatis. ⁊ quādoqꝫ caligis maculatis. ⁊ tibijs cedrinis. aliquando nudus propter vestium breuitatem incedere videbatur. vt videretur longas habere tibias diuersimode ornatas. ⁊ dum intrauit ariopagum habuit se tanqꝫ saturatus extenso ⁊ irato animo procedendo notos ⁊ ignotos vilipendendo. Ego igitur quia eram alienigena cauebam mihi a societate sua ne mihi insurgeret. Subdit sic dicēs Quid plura dicā de isto ganimede. postqꝫ ipe cōtinuauit sic predicta per aliquod tempus. ad tantā deuenit pauptatē ꝓpter suas dilapidationes ꝙ ea que prius contempsit post sociatim mendicꝰ rogitabat fortune meatu pmutato. Cōsequēter Boetius se excusat dicens has sufficere conditiones pro exemplis. cum in pricipio psentis libri promiserat se ꝓcessurū sub breuiloquio.

dictatoris filium in omnibus predictis laborantem inspexi. qui quādoqꝫ pedulis limbatis. ⁊ quādoqꝫ caligis maculatis per horāqꝫ cedrinis tibijs elatus nudus processit. Ariopagūqꝫ vt semper stomachatꝰ impetijt. Cauteqꝫ sepissime me prouidi ne mihi insurgeret quia alienigena eram. Quid plura dicam. deuenit in tantā (licz inuitus) inopiam. ꝙ ea que ꝓus fastidiendo cōtempsit. mendicus corrogando composuit. fortune meatu permutato. Sz hec hactenꝰ dicta sufficiāt.

Um autem discipulus ad ꝑfectionem tendere teneatur effectiuam perfectionis causam vtpote continuitatis constantiaz prout facultas suppetit menti dinoscatur im

Xpeditis tribꝰ impedimētis ꝺ terminate subiectionis discipuloꝝ. videlicet discolia. violentia. et luxuria. prosequitꝰ Boetius de qrto scz incōstantia. Et diuiditur hec ps in duas. In prima docet autor inconstantiam a scholaribus vitandā. In secunda ponit naturam inconstātie ibi. Quid in dilectionis opusculo. et tercio ponit exemplū de incōstantia ibi. Cum in gignasijs. Dicens primo sic. discipulus perfectum facere volēs processum in scia ⁊ clericus fie

ri pfectus debet esse constās. scz tam diu vnam discendo sciam donec fun
ditus eam intellexerit. Tunc ibi. Quid in dilectionis.
¶ Hic ostendit naturam incōstantie dicens. clarius est ⁊ lucidius con/
stantia in opere dilectionis. immo a scholare quolibet summe est attendē
da. ⁊ per oppositū incōstantia est vitanda. Constātia em̄ facit scholarem
intelligētem. incōstantia vero facit eum prius scitoꝝ obliuisci. Item con/
stantia facit processum in scia. incōstantia autem retrocessum facit ⁊ obli
uionem in eadem. Item cōstantia colligit fructū sciētie. incōstantia vero
dispergit eundē. ¶ No
tandū hic ꝙ autoꝛ con/
grue dicit Cum discipu
lus teneatur ad perfecti
onem tendere effectiuaꝫ
Dicit em̄ propheta. ve
vobis qui de numero be
stiaruꝫ estis computati
hoc relinquētes diuinū
quod est in vobis. s. scien
tiam ¶ Item notan/
dum ꝙ incōstantia con/
grue ponitur impedimē
tum determinate subie
ctionis discipuli. quoni/
am vt supra patuit disci
puli subiectio cōsistit in
tribus. videlicet attētio
ne. beniuolētia. ⁊ docili/
tate. Incōstans autem
scholaris nec attentus ē
ad audiendum. nec do/
cilis ad intelligēdū. nec
beniuolus ad retinendū
Quare per inconstanti
am determinata discipu
li subiectio impedit Vn̄
constantia vt hic accipit
est studij inchoati plena
adeptio. ⁊ incōstantia ē
studij inchoati corrup/
tio. ⁊ alterius ꝓsecutio.
Tunc ibi. Cum gim
nasijs insudare ⁊c.

primere ¶ Quid in dilectōis opus
culo lucidius constantia. Quid incō
stantia nequius. prima parit. secunda
parta dissoluit. prima procedit. secun
da retrocedit. prima colligit. secunda
collecta dispergit.
¶ Cum gimnasijs insudare decre/
uissemus. magistratus quoqꝫ vicem
obtinere dignum duximus filium in
constantie. vel vt verius dicam ipsaꝫ
incōstantiam fortuna nostris assigna
bat preceptis imbuendum. Qui sati
ricis inhiabat atramentis mensurn⁹
historiographis ꝑsepe diurnus elegi
acis animus. ratione vero differendi
Arestotelis lamentabatur nocturn⁹
editōibus philosophicis duodecim
tabularum cōpilationibus quasi in/
stantaneus omnibus siquidez in bre
ui extiterat fastiditus. Si vero libel/

¶ Hic ponit Boeti⁹ exemplum de incōstantia dicens sic Cum decre
uissemus insudare studijs causa acqrendi scias. postq̄ꝫ adeptus fueram

magisteriū. direxit ad me fortuna quēdam scholarem imbuēdum q̄ nimi
am propter sui incōstantiam proficere nō valuit. Vñ scholaris ille ꝑ mē
sem studuit carmina satirica. ꝑ diem hystorias. ꝑ annū libros elegiacos. et
lamentabat̃ de libris Arestotelis de modo arguendi tractantibus. ꝑ spa
cium vnius noctis scire nitebat̃ omnes libros logicales Aresto. quasi ꝑ
tempus instātaneū studuit compilatōes duodecim tabellarum. in quibꝫ
rhome scripte erāt leges rhomanoꝝ. de quibus omnibꝫ breuiter fuit at-
tediatus. ⁊ si per horam se cōmendasset multos incepisset libros. nullum
tamē (licet breuissimū) finiuisset. tādem voluit esse mercator. ⁊ insistebat
nauigio marino ꝓ mercantia exercēda. prima vero nocte ad nauseam pro
uocatus ꝓpter immūdi-
cies nauales Et postea
timens submergi ortula
nus fieri volebat. legu-
mine aūt deficiente trā-
tulit se ad militiam. Vi
sis aūt hostiū incursibꝫ
primo cepit fugam. ⁊ vo
luit se viceuersa studijs
applicare. ⁊ applicuit se
studijs cratonis. ibi eñ
erat magis tutus. volu-
itq̄ꝫ studere questiones
difficiles scriptas in se-
de Cratonis rotunda
ad modū semicirculi mł
tis depicta questionibꝫ.
Latitudo eñ supioris
semicirculi ad modū zo
diaci disposita ꝯtinebat
in sua supficie septē que
stiones. Et in secūdo cir
culo sedis eiusdē nouē
scripte erant questiones
que s̄m ordinem in tex-
tu oēs patebunt. Tūc
ibi. Prima pars litteral̄.

lorum inspectioni eoꝝ scripture aliq̄n
indulsisset q̄ꝫ plures ꝑ horam incepis
set. nulliq̄ꝫ licet breuissimo manꝰ im-
poneret perficientes Tandē mercato
rum incepit instare nauigio. ꝑmo pro
noctis spacio in nausee hyatu sentina
cogente prouocatus. ⁊ deinde pōti in
undātis insultu perterritus. ortulanꝰ
esse cupiebat. Deficiente vero legumi
ne militie se transtulit exercitui Visis
aūt hostium incursibus fuge primus
terga ꝯmendabat Cratonisq̄ꝫ studijs
tutiꝰ inhiabat Cuiꝰ semicirculi capa
citas mł'tis formidabat̃ q̄stionibꝫ. su
pioris pro circuli latitudo formata zo
diaci planicie dragmis arrisit septem
plicibꝫ ¶ Prima pro lrālis ꝓtractio

¶ Hic Boetiꝰ enume
rat q̄stiones scriptas in sede Cratonis. ⁊ ꝑmo septē in supiori descriptas
circulo. secūdo nouem in medio circulo descriptas ibi. Vltia semicirculi
Prima igit̃ q̄stio est hec. an dñatio celi empyrei terreitatꝭ ꝑticipe natura
possit offuscari. Ista q̄stio pōt vnoº resolui. an deus dñator celi empyrei
terrenā naturā videlicet humanā absq̄ꝫ diuine nature inhabitatōe possit
assumere. Et s̄m hunc intellectū respondet ꝯmētator q̄ naturalr neq̄ꝫ

possibilius enim esset hominem fieri asinum.ꝗȝ deum fieri hominem nisi miraculose.Sed ẜm veritatem ⁊ fidem dicendum est.ꝙ ex quo deus est omnipotens omnia ei sunt possibilia.que sue non derogant potentie Sȝ naturam diuinam ⁊ humanam vniri nullatenus derogauit sue potentie. Ratio quia nihil aliud est diuinam naturam vniri humane nature in vnitate suppositi ꝗȝ diuinam p̄sonam que ab eterno fuit hypostasis respectu diuine nature.esse hypostasim respectu diuine nature create in tempore. Hoc autem non est indecibile vel impotens.quia per hoc circa diuinam p̄sonam nulla ponitur ignobilitas.licet em̄ deus sit summe bonus ⁊ fuit ab eterno.in nullo derogatur bonitati eius.quoniā est causa bonitatꝫ create in tempore.licet hec bonitas sit longe inferior bonitate increata. Sic conformiter cuȝ persona filij sit hypostasis increata ab eterno in nullo derogatur.si sit hypostasis increata in tempore absqȝ mutatione. Vel sicut deus de non creante fit creans nulla mutatione facta in se.sed in creatura.sic persona que non erat hypostasis humane nature facta est hypostasis eius nulla mutatione facta in se.sed solummodo in natura assumpta. sicut etiam deus est in omnibus creaturis absqȝ dependentia ad eas. q̄n imo creature dependent ab ipso.sic etiam cum deus est in natura rationali per vnionem hypostaticam non dependet ⁊ habet substantificari in hypostasi diuina.ergo hoc modo theologice questionem primam intelligēdo ex dictis patet responsio. Aliter potest intelligi seu proponi hec eadem questio prout est phisice considerationis.vtrum scȝ intellectus diuinus ex eo ꝙ intelligit ista inferiora ignobilitetur.Questio em̄ rationabilem habet causam.quia Arestoteles habet in de anima.ꝙ dū anima agit circa vilia vilescit.sed ẜm ꝙ operatur circa sublimia extollitur. Quia igitur actus anime circa vilia facit eam vilescere.⁊ actus anime circa sublimia q̄ sunt speculationis subtilis facit eam extolli. Ideo rationabiliter queritur an hoc circa actiones dei contingat.cuius actio super omnia extenditur. Ad quod dicendum ꝙ diuinus intellectus ex speciebus intelligibilibꝰ nec nobilitatur nec ignobilitatur. Ratio est quia diuinus intellectus omnia tam nobilia ꝗȝ ignobilia non ẜm suas species sed ẜm propriam essentiam intuetur. Videt enim diuinus intellectus omnia ⁊ se ⁊ alia a se per propriam essentiam. Non sic est de intellectu angelico ⁊ humano. Intelligentia scit se per propriam essentiam.alia vero a se per species.nō quidem acquisitas.sed sibi concreatas. Sed humanus intellectus scit se.⁊ alia a se per species acquisitas. Non igitur offuscatur intellectus diuinus actionibus vel cognitionibus.licet extendatur per omnia quadam spirituali extensione.nulli tamen commiscetur tanqȝ essentia vel ꝑs essentie rei.

¶ Notandum circa hoc quod dicitur celi empyrei.ꝙ ẜm theologos tota corporalis machina consistit in duobus. videlicet in natura celesti.⁊ in natura elemētari. Celestis distinguitur in tres celos principales.scilȝ in empyreum.cristallinum.⁊ firmamētum. Infra firmamētum quod est celum stellatum cōtinētur septeȝ orbes septem planetarum.qui sunt.saturnus.iupiter.mars.sol.venus.mercurius.⁊ luna. Istorum orbium natura est ꝙ oēs mouētur.excepto celo empyreo.qđ est q̄etū.Sȝ natura elemētarꝫ

in quatuor speras principales diuiditur. scz ignis aeris aque ⁊ terre. Spe
ra ignis habet tria intersticia. supremū vocatur igneū. mediū ac infimum
vocatur olimphū. Similiter aer tria habet intersticia. supremuz vocatur
ethereum. mediū ac infimuz vocatur aereū. In supremo est calor ⁊ lux ꝓp
ter solis propinquitatem. Et similiter in infimo propter radiorum de ter
ra repercussionem. Sed
in medio intersticio. ad
quod repercussio radio/
rum partingere non po
test ē frigiditas ⁊ obscu
ritas. in quo demões di
cuntur habitare detenti
in hoc caliginoso aere

quesiuit. vtrum empyrei celi domina
tio aliqua terreitatis natura participe
posset obfuscari.

¶ Secundo vtrum spirituum vita/

¶ Item notandum
quo ad hoc qd dicit pti
cipe. q summū bonum a nulla creatura formaliter participari potest. sed
bene ꝑm aliquam similitudinē. non tamē ꝑm similitudinē generis vel spe
ciei propinque. quoniā ipm summū bonū est speciei. ad quā nulla creatu
ra potest attingere. sed ꝑm siḻitudinē proportionis creature possunt esse ꝑ
ticipes ꝑmi boni. qr ista bona secūdaria leges habent innatas a natura
in quibus sunt precepta proportionalia. ⁊ ꝑm siḻitudinē proportionis si/
milia. Ex notatis patet duplex intellectus q̄stionis Tūc ibi. Scdo

¶ Secunda questio sedi cratonis in latitudine superioris circuli in/
signita est. Utrū spirituū vitalis seruitus terre ne fecis ambitu queat na
ture subsidio denigrari. Hec questio dupliciter potest intelligi. Uno mo
do sic. an intelligentie ⁊ demones corpora possunt assumere. Secundo sic
intelligi potest. an anime humane ex coniunctione earum cū corpore ob/
umbrentur. Penes primū intellectum questionis dicendū est q intelligē
tia seu angelus nō potest sibi assumere corpus. sic q corpus sit principiuz
materiale. angelus vero formale. Ratio quia illud est impossibile q̊ posi/
to sequitur impossibile. vt patet ex primo prior. sed angelus habet natu
ram ꝑfectā. etiam est plenus speciebus intelligibilibus. Si autē hoc mo
do corpus humanum acciperet. tunc ignorans imperfectusq ꝑficeretur
sicut ⁊ homo in principio natiuitatis. Sed hoc est falsum ⁊ impossibile.
ergo ⁊ illud ex quo sequitur Secūdo dicendū q angelus non potest su
scipere corpus humanū. sic q ex angelo ⁊ corpore humano fiat vnū suppo
sitū. Ratio est. qr ea que differunt plus q̄ꝫ genere in vna specie conuenire
et conformari non possunt. Sed angelus ⁊ homo plus q̄ꝫ genere differūt
quia angelus est incorporalis ⁊ incorruptibilis. Corruptibile vero ⁊ in/
corruptibile plus q̄ꝫ genere differunt. g̊ ⁊c. Sed si intelligat angelū susci/
pere corpus humanuz ad suum officium explendum. illo autem expleto
corpus derelinquendo. sic quidem potest suscipere corpus Ad hoc po
test primo assignari talis ratio. finis supponit ea que sunt ad finem ordi/
nata. Angelus autem est nomē officij. Unde Gabriel fuit missus ad vir

ginem mariã salutandũ dicens. Aue gratia plena. Et similiter angelus Thobiam visitauit. eumqꝫ in terrã medorũ deportauit. quod facere nõ potuisset. nisi corpus humanũ assumpsisset. Ymaginandũ igitur est. qꝛ sicut se habet cyrotheca ad manũ ratione frigoris remouendi. sic angelus ad corpus aliquod officiũ exercendo. sed manus est abilis cyrothecaꝫ induere in frigoris expulsionem frigoreqꝫ remoto cyrothecam exuere Sic et angelus ratione officiũ potest corpus induere. illo autem expleto iterato corpus exuere

lis seruitus. terrene fecis ambitu quat
nature subsidio denigrari.

Quo ad scd̃m questionis intellectũ dissentio est inter philosophos precipue inter Platonẽ ꝛ Arestotelem. Uult em̃ Plato animã humanã ante corporis ingressum esse dispositaꝫ in cõparibus stellis. ꝛ scire om̃ia. inibiqꝫ tanqꝫ in proprijs domicilijs residere. ꝛ virtutibus relucere. humano autem corpori infusa inclinata est crathere lacteo. videlicet dulcedine carnis. ꝛ exinde oblita totius celestis armonie quam viderat in cõparibus stellis. scꝫ omniũ virtutũ ꝛ scientiarum. Sed ꝑ studiũ ꝛ assuefactõem oĩa recolligere. ꝛ ad actũ oĩm pertingere Unde sicut lapis preciosus luto inuolutus nihil exercet naturalis bonitatis. Sed cũ abstergitur ab eo impurum. tunc micat puritas naturalis. sic vult animã per studium neqꝫ exercitiuꝫ vel assuefactionẽ virtutes aut scientias de nouo acquirere. sed potius impedimenta remouere. Contra hoc dicit Arestoteles tercio de anima. Anima in principio sue creationis est quasi tabula rasa non depicta. sed virtutibus ꝛ scientijs depingibilis. Ad hoc etiam videtur Augustinus in libro suo de spiritu ꝛ anima dicens. ꝙ anima icreando corpori infunditur ꝛ infundendo creatur Respondendũ igitur est ꝛ tenendũ cũ Arestotele. ꝙ anima nõ habuit aliqd̓ esse ante corporis coniunctionem. indiget tamen corpore quo ad sui inceptioneꝫ. licet non quo ad eius permanentiam. Exemplũ volens transire mare indiget naui. Sed postqꝫ mare pertransiuit in suo esse ꝑmanere ac subsistere potest naui corrupta. Sic corpore corrupto non oportet ꝙ anima corrumpatur. Nec illud est intelligendũ sicut Pythagoras intellexit. videlicet ꝙ sicut nauta vnus multas potest intrare naues. ꝙ sic anima vna multa potest intrare corpora migrando de corpore in corpus. Sed corpore cui anima vnita fuit corrupto non quidem aliud corpus ingreditur. sed in ꝓprio esse subsistit incorrupta. Est enim anima in orizonte duorum mundoruꝫ scilicet eternitatis ꝛ temporis. Eternitas quidem a parte post. quia incorruptibilis finẽ non habens durationis. Ad hoc est Arestoteles secundo de anima dicens. Separatur autem hoc ab hoc. scilꝫ anima a corpore tanqꝫ perpetuũ a corruptibili. Anima igitur primo corpori infusa est in potentia ad intelligibilia. Et propter nimiam corporis ruditateꝫ seu ineptitudinem ac imperfectionem statim intelligere non potest. Sed quãto magis ꝛ magis corpus perficitur. tanto vis cognoscendi anime plus ꝛ plus maioratur. Tunc ibi. Tercio an iudaice ꝛc.

Disciplina scholarium.

¶ Tercia questio. vtrum tm̄ vnū sit celum sicut voluit Arestoteles an sunt tres. sicut iudei ⁊ egyptij volunt. Posuit em̄ Arestoteles vnū celum videlicet stellatū. septē sperarum celestiū ipsoꝝ septem planetarū cōtentiuū. Judei aūt ⁊ egyptij triplex celū posuere. videlicet stellatuꝫ quod est stellarum contentiuū. Et cristallinū. non quidē ab humiditate. sed a perspicuitate. Et empyreū. id est igneum. non ignee ⁊ ardentis nature. sꝫ resplendentis ad modū ignis Theologi vero diuisioni iudaice consentiunt. Quartū celuꝫ ⁊ immobile addentes. In q̊ thronus veri salomonis immobiliter continetur Nam ad thronū veri salomonis per quindecim gradus ascenditur Primus est terre. secundus aque. tercius aeris. quartus ignis. quintus lune. sextus mercurij. septim⁹ veneris. octauus solis. nonus martis. decimus iouis. vndecimus saturni duodecimus celum stellatum. tredecimus celum cristallinum. decimusquartus celum empyreum. super quo celestis curia.

¶ Tercio an iudaice terne diuisioni poloꝝ. an Arestotilice simplici acquiescendum sit partitioni.

¶ Quarto si iudaice. an termini ex ipsis sint. vel in ipsꝭ. an q̄dlibet sigillati

¶ Notandum hic ꝙ celū a beato Thoma sic describitur.. Celum est corpus primū natura simplicissimū. incorruptibilitate solidissimū. quantitate maximuꝫ. qualitate lucidum. dyaphoneitate perspicuuꝫ: materia purissimū. figura spericum. locali situ supremum. amplitudine creaturarum omniū in se continentium. Iste proprietates tam celo empyreo q̄ꝫ primo mobili conueniunt. Sed preter hec celum empyreum est beatorū spirituum habitaculū. et specialiter sedes dei nūcupatū. Sed primo mobili specialiter conuenit ꝙ est motu velocissimū. et in hec inferiora virtutis influxiuū. Voluit igitꝰ Arestoteles mundū sensibilem terminari ad firmamentuꝫ. ita ꝙ vltima sperarum est spera stellarum fixarū. Unde dici potest s̄m eundeꝫ ꝙ non est nisi vnum celum. q̄ꝫuis diuersi sunt orbes. Sunt autem octo orbes seu spere celestes s̄m Arestotelem. vt patet in his versibus. Octo sunt spere quas sic poteris reperire. Celum stellatum. saturnus. iupiter. ⁊ mars. Sol. venus hic. sequitur mercurius. vltima luna. Tunc ibi. Quarto si iudaice ⁊c̄.

¶ Quarta questio incidens ex tercia est. Dato ꝙ tres sint celi sicut iudaica vult opinio. an igitur sunt continui aut contigui. Sunt enim continua quorum vltima sunt simul. id est non distant. Sed contigua sꝰ quorum vltima sunt simul. non tamen faciunt vnum sicut continua. Exemplum primi. sicut cutis ⁊ caro. Exemplum secundi. sicut cutis ⁊ camisia. Si vero ꝯsentiam⁹ Arꝭ. ponēti vnū celū. tunc alia emergit q̄stio. videlꝫ ex q̊ ꝑtes celi mouēt̄ localr̄. ⁊ ip̄m totū celū localit̄ moueatur. tenēdo opinionē iudaicam dici p̄t. ꝙ illi celi sunt contigui nō ꝯtinui. Dicit tamen

cōmentatoꝛ de hoc ponere solutionem foꝛe ridiculosum. Et cum ibidez peruenerit celosqꝫ inspexerit. solutionem dubij seu questionis positurum Sed quo ad secundā dubij partem. videlicet tenendo viam Arestotelis vnicū celum ponendo Cum partes illius mouentur localiter videtur totum celum eodem moueri motu. Ad hanc partem dubij dicunt quidā ꝙ totum celum non mutat locū. eo ꝙ extra celum nō est locus. partes tamen celi locū mutare possunt. sicut videmus in motu lune ⁊ alioꝛum planetarum. Distinguunt tamen hij duplicem motū localem. Nam quidā est motus ꝑm locū. vt si quis pꝛocedat de vno loco in alium locū contrarium. Alius est motus circa locū. vt si rota aliqua volueretur circa aliqđ rotundū. Dicunt igitur ꝙ licet celum non moueatur ꝑm locuz. scilicz de vno loco ad aliū locum contrariū. Mouetur tamen celum localiter motu circulari. quia circa locum ꝑm quem motum locatum est sibijpsi locus Aliter responderi potest ꝑm Auerroym. ꝙ pꝛimum celum est in loco per accidens. quia centrum eius est in loco per se. ⁊ tamen mouetur in loco per se. Est em̄ motus pꝛimi mobilis ab intelligentia vel anima nobili. ⁊ non a natura tanqꝫ ab aliqua re mobili motū illum pꝛoducente Cōsequenter dicit Auerroys. ꝙ om̄e quod sic per accidens est in loco. sicut pꝛimū celum mouetur ꝑm situm ⁊ formā. ⁊ non ꝑm subiectū. Nam subiectū quod est substantia spere nō exit a loco suo. Sed forma eius est dispositio ipsius quā ipsum habet circa conuexum centri quod ē terra. Hec aūt forma variatur om̄i hoꝛa de vno conuexo rotunditatis in aliud. Naz aliud conuexum rotūditatis habet ad polum aq̄lonis. ⁊ aliud ad polum austri Tunc ibi. Quinto cū elementoꝝ ⁊c.

Et si Arestotilice cū ꝑtes totius localiter moueanṫ. quare nō totum.

¶ Quinto cū elementoꝝ cōtinua fiat trāsmutatio. an eadē que ꝑmo an alia

¶ Quinta litteralis pꝛotractio quesiuit. cuz elementoꝛum continua fit transmutatio. an igiṫ eadem sunt elementa que fuerūt pꝛimo in esse pꝛoducta. ¶ Notandū hic pꝛimo ꝙ Aresto. in pꝛimo de generatione ⁊ coꝛruptiōe dicit elementa ad inuicem agere ⁊ pati. ⁊ inter se generari ⁊ coꝛrumpi. generatio em̄ vniꝰ est coꝛruptio alterius Est igitur questio an adhuc eadem sunt elemēta que in pꝛima mundi fuerant creatione. Ubi considerandum ꝙ duplex est actio. vna ꝑm quam totum agit in totum. alia ꝑm quam pars agit in partem. Elementa igitur agunt inter se. ⁊ patiunṫ non ꝑm actionem totius in totū. sed ꝑm actionē partis in partem. Ratio est. nā elementa agunt inter se ꝑm ꝙ se contingūt Sed nō contingūt se nisi ꝑm suas sup̲ficies ⁊ ꝑm eas se transmutant. Et ideo eadē elementa sunt ꝑm substantiaz. licet alique partes eoꝛū sint mutate ꝑm foꝛmas. ꝑm substantiā dico pꝛecipue naturalem. Huius opinionis est Boetius in tercio de consolatione. metro pꝛimo. O qui perpetua mundum ratione gubernas ⁊c. Est igiṫ verū ꝙ p̲

ſubtiliationẽ continue ex terra generatur aqua. Et econtra ꝑ ↄdenſatio-nem ex aqua fit terra. Et ſicut eſt de terra ⁊ aqua. ita eſt de alijs elemẽtis hoc dempto ꝙ in habẽtib⁹ ſimbolum facilioꝛ eſt tranſitus. Nam ꝑ rare factionem ⁊ ſubtiliationẽ tranſmutãdo ex vno pugillo terre fiunt decem aque. ⁊ ex vno aque decem aeris. ⁊ ex vno aeris decem ignis fiunt. Et ꝑ ↄſequens ex vno pugillo terre mille ignis ⁊ centum aeris fiunt. Sed per viã ↄdenſationis ex mille pugillis ignis fiũt centum aeris decem aque ⁊ vnus terre pugillus.

elementa conſiſtant ¶ Sexto cum vnum cõtrarioꝝ elementoꝝ. vt aqua accidentalẽ accipiat qualitatẽ. vt caliditatem. Quare ignis non recipiat accidentalem qualitatem vt frigidita

¶ Tunc ibi Sexto cum vnum ⁊c. Sexta queſtio eſt. Cum vnum quodꝗ quatuoꝛ elemẽtoꝝ duplicem habeat q̄litatem. vnam eſſentialẽ aliam accidentalẽ. Verbi gratia. frigiditas eſt qualitas eſſentialis aque. humiditas aũt eſt accidentalis qualitas ipſius. Silr ignis duas habet q̄litates. caliditas em̄ eſt qualitas eius eẽntialis, ſiccitas vero eſt qualitas eius accidentalis. Eſt igitur queſtio. cum aqua poſſet mutari a ſua qualitate eſſentiali. quia poteſt calefieri. quare ignis non poſſet tranſmutari a ſua qualitate eſſentiali vt poſſet frigefieri. Videtur em̄ ꝙ quicq̇d conuenit vni ſm qualitatẽ eſſentialẽ. ꝙ et alteri cõueniat. Si vero aqua que frigida eſt naturaliter poſſit calefieri. videtur ꝙ etiam ignis poſſit frigefieri per naturam ¶ Circa quod notandũ eſt. ꝙ de caliditate reſpectu ignis diuerſe ſunt opiniones. Videtur em̄ velle Petrus hyſpanus caliditatem non eſſe in igne vt accidens in ſubiecto. ymmo ſm ipſum eſt in eo vt ſubſtantiale Dicit enim ꝙ ignis non eſt ſubiectum caliditatis. ſed materia ignis eſt ſubiectum ipſius. Eſt ergo caliditas in igne ſm ipſum eſſentialiter. Sed mirum videtur. cum foꝛme ſubſtantiales coꝛpoꝝ non habeant contraria. quare tunc ignis ⁊ aqua ſm caliditatem ⁊ frigiditatẽ poſſunt contrariari Sed quidam doctoꝛ in quodã commento iohannitij. vbi querit an qualitates ſint foꝛme elementoꝝ ſubſtantiales ipſoꝝ. ſic diſtinguit Dupliciter contingit loqui de elementis. vno modo quãtum ad ipſoꝝ ſubſtantiã ⁊ abſolute. ⁊ ſic qualitates elementoꝝ non ſunt foꝛme ſubſtantiales ipſoꝝ. Sed Albertus magnus in poſtpꝛedicamentis dicit. ꝙ caliditas eſt accidens ignis. ⁊ eſt naturalis pꝛopꝛietas eſſentialis ignis. ⁊ per conſequẽs nec eſt pars ignis. quia pars non poteſt eſſe id quod eſt conſequens ꝑfectum ⁊ totum eſſe rei. Ad dubium igitur dicendum eſt ꝓut dicit Areſtoteles quarto metheoꝛoꝝ. ꝙ inter elementa ſolus ignis eſt foꝛmalis. et omnia alia elementa ſunt aliterius generis. Ideoꝗ quod radicatur in igne ꝓfundius radicatur alijs elementis. Idcirco ab alijs elemẽtis pꝛecipue ab aqua ⁊ terra ſeꝑantur ſue qualitates ſm actum ipſis non manentib⁹ in ſubſtantia. Sed remanent ſm radices videlicet in potentia redeunte ad actum quando alterans ceſſat ab alte-

ration. Et ideo aqua calefacta cessante calefaciẽte per seipsam efficitur frigida. Sed ex quo ignis est rarissimus. ⁊ vbiq; infrigidationẽ infrigidã tis recipiẽs in ꝓfundum sui. ⁊ est valde formale. statim cum infrigidatur inspissatur a sua substantia. ⁊ forma corrũpitur. Et ita ꝓporcionabiliter dicendum est de aere. Sed non est ita de terra ⁊ aqua. quia illa elementa spissa sunt. ⁊ nõ ita in ꝓfundum sui suscipiunt alteratiõnẽ eorum quibus mutantur. Et iõ aqua bene potest calefieri. sed ignis non potest infrigi dari manente eadẽ sub/stantia. Et per hoc fun dari potest hanc esse in materia naturali. ignis est calidus. hanc vero in materia cõtingenti. ma/teria aque est frigida

tem ¶ Septimo si alia zona a no/stra sit habitabilis que sit habitantiũ primeua natiuitas. quis accessus. q̄s quantusq; recessus ꝑmutatim

¶ Circuli vero mappa secundi no

¶ Tunc ibi Septimo si alia ⁊c. Septima questio fuit. An sit ali/qua plaga a nostra habitalis. Et si sic. que primeua natiuitas habitantiũ ibidem fuit. quis accessus recessusq; a nostra ad illam. ⁊ econtra ¶ No tandum ꝙ in spera quinq; distinguunt circuli qui paralelli appellantur. quoꝝ vnus est paralellus arcticus. ⁊ est circa polum mundi superiorem. Alius est paralellus antarcticus. qui est circa polum mundi inferiorẽ. Et sunt paralelelli vocati tropici. quoꝝ vnus est hyemalis. alius vero estiua lis. Inter quos duos paralellos mediat paralellus equinoctialis. ⁊ insuꝑ alius circulus zodiacus. quem sol semꝑ suo motu describit. ⁊ ille a citerio ri parte scʒ superiori vltra equinoctialẽ eleuatur. in parte vero inferiori de primitur. Et ibi tangit tropicum hyemalem, superius vero estiualem tã git tropicum. Poli vero arcticus ⁊ antarcticus multum vltra zodiacum eleuati sunt. Plaga igitur terre circulo equinoctiali subiecta inhabitabi lis est propter nimium calorem. eo ꝙ sol cõtinue decurrat inter duos tro/picos circa equinoctialẽ circulum. Plage etem̃ subiecte polis mundi scʒ arctico ⁊ antarctico inhabitabiles sunt propter nimiam frigiditatẽ. quo/niam sicut zodiacus ab ipsis est remotus. sic ⁊ sol qui zodiacum describit ab ipsis maxime remouetur. Sed iste due plage quaꝝ vna mediat inter tropicum estiualem ⁊ circulũ poli zodiaci arctici. reliqua vero mediat in/ter tropicum hyemalem ⁊ circulũ poli zodiaci antarctici habitabiles sũt quia sunt temperate calide ⁊ frigide. Zona vero torrida circulo equino/ctiali subiecta que inter duos tropicos mediat propter nimium calorem habitabilis dicitur. Hoc notato querit questio. An aliqua alia regio a nostra sit habitabilis. Et patet responsio quantum est ex parte tempera te caliditatis ⁊ frigiditatis non esse repugnantiã. quia sicut plaga que est inter tropicum estiualem ⁊ circulum poli zodiaci arctici est temperata ca lore ⁊ frigore. sic ⁊ plaga que est inter tropicum hyemalem ⁊ circulũ po/li zodiaci antarctici etiã est temperata frigore ⁊ calore. Unde quidam di cunt ibidem homines habitare vocantes eos antipedes. ab anti grece q̄d

est contra latine. ⁊ pes pedis. quia pedes suos habent contra pedes nostros. Qꝫ autem queritur de primeua natiuitate phisice loquendo non videtur habere locum. Ponit em̄ philosophus rerum generationē ꝓcedere in infinitum. nec aliquem assignat primū generatorē. Quantitatem etiam accessus ⁊ recessus nullus dimensus est. eo ꝙ non potest esse transitus ⁊ accessus a nostra ad illam. nec ecōuerso. eo ꝙ zona torrida mediat que circulo equinoctiali subiecta ē. que propter nimium calorem inhabitabilis est ⁊ intransibilis. Transitus autem a nostra ad illam ⁊ ecōuerso necessario fieri haberet per regionē equinoctiali subiectam

uenaria oculos intuentiū detinebat inspectione. Quarum prima zodiaci latitudinem modificantē circulorum qualitatem inspectiōe. colurorum terminos diffinitiue. totiusqꝫ forme quātitatem progressiue ¶ Secūdo an stelle fixe sint in suo celo superiori.

¶ Tunc ibi Circuli vero mappa ⁊c. Prima questio secundi circuli. non quidem ꝑ modum questionis ꝓponitur. sed per modum descriptionis. habet em̄ sibi inscriptam latitudinem zodiaci seu obliqui circuli modificantē mensurando. ⁊ distinguendo ipsum. qualificat autem dispositionē caliditatis ⁊ frigiditatis s̄m excessum ⁊ defectum aut temperamentū respectu habitationum circulis suppositarum. Vocatur etiam zodiacus circulus obliquus quia in vna parte scʒ superiori eleuatur ad virtutem cancri. ⁊ ibi est magna caliditas. In alia vero parte scʒ inferiori deprimitur ad virtutem capricorni. ⁊ ibidem viget maxima frigiditas. Circulus vero equinoctialis medius est. Unde in plaga equinoctiali circulo supposita maxima ⁊ excellēs viget caliditas. Istam igitur qualitatem circulorū s̄m excessum defectum vel temperamentū caliditatis ⁊ frigiditatis cōtinebat prima descriptio conspectiue. Insuper continebat terminos seu fines colurorū diffinitiue. seu per diffinitionem. Coluri namqꝫ diffiniuntur per ea quibus determinantur. Sunt autem duo coluri in celo. videlicet equinoctialis et solsticialis. Equinoctialis terminatur in capitibus arietis ⁊ libre. Solsticialis vero terminatur in capitibus cancri ⁊ capricorni. Sic igitur diffinitiones colurorum per suos fines detinebat etiam prima questio. Ulterius etiam continebat totum ambitum celestis spere progressiue. videlicet progressionem solis a signo in signum. zodiacus em̄ totam speram oblique circuit. Diuiditur autē zodiacus in duodecim signa. quodlibet etiā signum triginta continet gradus. quilibet gradus sexaginta continet minuta. ⁊ quodlibet minutum sexaginta secunda tenet. ⁊ sic de alijs fractionibus. Ergo iam scripta diffinitio continebat mensuram ⁊ quantitatem totius spere quo ad progressum solis a signo in signum.

¶ Tunc ibi Secundo an stelle fixe ⁊c. Secūda descriptio quere-

bat. An stelle fixe in octaua spera vise sint illi' infixe. ita ꝙ moueantur motu octaue spere. An habeant proprios epicyclos ꝛ differẽtias quibus moueantur dubio proprio sicut stelle erratice. Pro dubio notandum. ꝙ ſm Arestotelẽ duplices distinguuntur stelle. Quedam dicuntur fixe. cuiusmodi sunt ille de quibus querit questio. Alie sunt erratice. quia habẽt proprios circulos in quibus mouentur. qui dicuntur epicycli. Dicendũ ad questionẽ. ꝙ stelle fixe in octaua spera vise nõ proprio motu sed motu orbis mouentur. Dicuntur eñ fixe. quia materiam habent fixam. et iõ mouentur ſm motũ octaue spere. Huius signũ est. q̃ stelle fixe quãdoq; faciũt quandã figuram. videlicet figuram crucis vel hominis vel alterius hymaginis. Figura autem illa semꝑ manet incorrupta. quod designat ipsas per seipsas esse immotas. Si eñ quelibet illaꝝ per se moueretur. in vno momẽto huiusmodi corrumpentur figure. Sic autẽ non est de septem planetis. nam vnus eorum velocius. alter vero tardius suum perficit cursum. Verbi gratia. saturnus in triginta annis. luna vero infra mensem. iupiter in duodecim annis. sol vero in vno anno. Quia igitur planete ꝑficiunt motum tempore inequali. ex hoc patet ꝙ proprijs motibus mouentur ꝛ diuersis.

An suis circulis proprijs ꝯmeantes planetaꝝ ad instar peruagari discernantur ¶ Tercio. an comete prodigialiter rubẽtes. circulariter cũ ceteris ꝑcurrant stellis. an destructiue create

¶ Tunc ibi Tercio an comete ꝛc. Tercia questio est. an comete ꝓdigialiter rubescentes moueantur circulariter cum ceteris planetis. ita ꝙ sint de natura celesti. an sint create destructiue et in suũ cahos reuertãtur. ita ꝙ sint nature seꝑabilis generabilis ꝛ corruptibilis ¶ Pro dubio notandũ est. ꝙ de cometa varie fuerunt opiniones. Una fuit ꝙ cometa fieret ex coniunctiõe plurium stellaꝝ vacantiũ in eodem arcu. licet non in eadem altitudine arcus. Sed hec opinio est falsa. quia cometa bene apparet sine planetaꝝ cõiunctione. Silr etiam planete bene sunt coniuncti sine cometaꝝ apparitione. Preterea planete non tam diu manent coniũcti sicut comete apparent. Alij dixerunt. ꝙ cometa est q̇dam planeta raro apparens. quia frequẽtius est in radijs solaribꝫ. Et dum radios solares egreditur nobis apparet. Iterum hec opinio est falsa. quia tunc cometa appareret sub figura sperica. Preterea tunc essent plures planete q̃ʒ septem. quod est contra astronomos. Tercia opinio fuit. ꝙ cometa sit quidam planeta comã seu caudam a vaporibꝫ sursum eleuatis accipiẽs. aut saltem ab aere circũstante. Sed hec opinio iterum falsa est. q̃ tunc cometa sine cauda ꝛ coma appareret quãdo nulli vapores essent eleuati. Preterea non videtur quõ hec materia sic eleuata regularit cum planeta possit moueri ꝛ continuari. Nec potest dici planeta habere comam ex parte aeris inflammati. eo ꝙ aer nimium distat a planeta. ꝛ ita cum eo cõtinuari non potest. Alij dicunt cometam esse stellam de nono in celo impres-

sam ad futura mala ꝓnunciandum. vt vitam nostram emendemus Recitat em̄ Albertus magnus ſm Johannē damascenū ⁊ Senecam solummodo ex parte dei ꝓuenire. ⁊ quedam futura designare presagia. Sed qꝛ querimus causam naturalem ipsius comete. dicamus ſm sententiā Auicenne Arzachel' Ptholomei ⁊ Alberti. ꝙ cometa nihil aliud est q̄ꝫ vapor terreus grossus ⁊ compactus. cuius partes multum cōiacent. ascendens ab inferiori parte aeris ad superiorē eiusdem. vbi contingit spere ignis. ⁊ ibi diffusus inflammatur. Est em̄ vapor terrestris ⁊ grossus. quia si esset subtilis cito euaporaretur ⁊ dissiparetur Partes etiā ipsius sunt multum coadiacentes. quia vapor iste est bene cōmixtus ⁊ viscosus Durat autē cometa per totum tempus quo durat suus thesaurus .s. materia exalationis sue Designat autē cometa precipue tria mala .s. caristiam pestilentiam ⁊ guerrā. Caristiā quidem qꝛ magno calore qui tunc viget humores ex terra extrahunt. et sic terra sterilis efficitur. ⁊ per cōsequens caristia causatur Pestilentiā autē designat. qꝛ nimia caliditas tunc vigens sanguinē comburit. ⁊ humorē radicalem ab animalibꝫ extrahit. ⁊ sic mors subseq̄tur. eo ꝙ vita omniū viuentiū consistit in humore radicali ⁊ calore naturali. Designat etiam prelia futura. qꝛ dum caliditas ⁊ siccitas multum durant. tunc colera accenditur ⁊ augmentat̄. Sed quia colera humor est ꝓuocans lites ⁊ discordias. hinc est ꝙ colerici sunt magis litigiosi. q̄ꝫ qui alijs cōplexionibꝫ cōplexionantur. Et sic cometa plurium maloꝝ est designatiuus Et de his comete significationibꝫ sic ait quidā metrista. Flat siccat cometa necat. ⁊ tempora carat ¶ Tunc ibi Quarto an inferioris ⁊c̄.

in suum cahos reuertātur nature permissione naturantis ¶ Quarto an inferioris nature cōplexionata virtutem siue eclipsim contrahant ex planetis. an ex primis generantibꝫ. Si ex

Quarta questio est. Utrum ꝯplexionatum seu generatum nature inferioris scꝫ spere actiuoꝝ ⁊ passiuorum plus contrahat naturam vel virtutem bene operandi. ⁊ eclipsim eiusdem ex planetaꝝ influentijs. an ex generantibus Si quidē ex planetis. an igitur ſm respectum planetaꝝ ad ipsius rei natiuitatem. an ſm euentum natiuitatē ꝯsequentem. Si vero ex generantibꝫ .s. ex patre ⁊ matre. Cum igitur vnum generatiuū sit album et reliquum nigrum. quare igitur genitum non apparet nigrum ⁊ album Quare igitur generatum in extremitatibꝫ vt in manibꝫ ⁊ pedibus quādoq̄ꝫ assimilatur patri. In ceteris vero membris scꝫ quo ad cōplexionem et dispositionem parturienti assimilatur. quādoq̄ꝫ vero neutri generantiū scꝫ nec matri nec patri assimilatur. quādoq̄ꝫ vero vtriq̄ꝫ assimilat̄. Ad questionē dicendū est. ꝙ generata contrahunt suam ꝯplexionem a planetis. ⁊ etiā ex ipsis generantibꝫ. Unde quidam ph̄s nomine Hermogenes voluit in veritate ⁊ absq̄ꝫ dubio sic esse. ꝙ inferiora superioribꝫ. ⁊ superiora inferioribꝫ correspōderent. ita ꝙ natura inferiorum esset ꝓporciona

ta ꝛ adequata nature ſuperioꝝ. Dixit eñ ꝙ opatoꝛ miraculoꝝ vnus ſo/lus eſt. a quo deſcendit omnis bona operatio. ꝛ hoc eſt quia natura ꝑdu/cit mirabilia. cuius pater eſt ſol. mater vero luna. que poꝛtant ipſam pau/ram. hoc eſt in vtero Sol eñ confert caliditatẽ. luna vero humiditatẽ Et ſic ſolem dixit eſſe patrẽ. lunam vero matrẽ. Ex quibꝫ qualitatibꝫ omnia inferioꝛa ꝑducuntur. Et ſunt parentes nature. natura eñ omnia inferio/ra ꝑducens habet eſſe in ſupioꝛibꝫ. His ꝛ abſurdis huius philoſophi ob/miſſis dicendũ eſt. ꝙ hec inferioꝛa ꝯplexionata ſuam ꝯplexionem ꝛ natu/ralem inclinationẽ ad bona vel ad mala opera. et a planetis ꝛ a parentibꝫ ſuſcipiunt. Unde natura ꝑducens hec inferioꝛa virtutẽ generatiuã pri/mo planetis ꝛ ſuperioꝛibꝫ coꝛpoꝛibꝫ cõmendat. Hec vero vlterius virtu/tem foꝛmatiuã in hec inferioꝛa tranſmittũt ſeu influunt. verbi grã. patri et matri. quibus vtunť tanꝗ̃ inſtrumentis. Simile huiuſmodi eſt. ſi vel/lem de ferro ꝑducere cultellum. ad hoc vterer manu. Ad hoc autẽ ꝙ ma/nus foꝛmam illam ab intellectu pꝛactico ſibi influxam ferro induceret. qꝛ non immediate poſſet explere. vlterius virtutem operandi mallio com/mendat. Sic natura foꝛ/matiuam ꝟtutem ꝛ ge/neratiuam primo ſupio/ribus coꝛpoꝛibꝫ cõmen/dat. ſed ſuperioꝛa vt ip/ſam his inferioꝛibꝫ influ/ant primo in patrẽ ꝛ ma/trem tranſfundũt. Jdeo ſecundo phiſicoꝝ ſcribi/tur. ꝙ homo generat ho/minem ꝛ ſol. Sol ꝗdem tanꝗ̃ agens vniuerſale et foꝛmale. homo vero tanꝗ̃ agens particulare et quodãmodo inſtru/mentale. Concedendũ igitur eſt. ꝙ generata ſm aſpectum planetaꝝ ad ipſoꝛum natiuitatem accipiunt ꝯplexionem ꝛ ꝟtutem ac virtutis deſcm̃ moꝛes foꝛmam figuram foꝛtunã coloꝛem. ꝛ ſic de alijs. A parentibꝫ etiã vel genitoꝛibꝫ aliquãtulum hec contrahunt. quia in ſemine a parentibus deciſo virtus foꝛmatiua derelinquitur. ꝛ hoc modo eſt in ſemine ſicut foꝛ/ma in materia. vt opinabatur phs dicens ſemen eſſe ꝑuum animal a pa/rentibus deciſum. Sed potius foꝛmatiua virtus eſt in ſemine. ſicut arti/fex in artificiato. Si eñ virtus foꝛmatiua inuenerit diſpoſitionẽ in ſemi/ne ad vnum ſexum. videlicet maſculinũ. tunc ex ipſo pꝛoducit maſculum Et ſi inuenerit in ipſo diſpoſitionẽ ad ſexum femininũ. pꝛoducit femellã Nam ſi in ſemine magis dominatur caliditas. per hoc diſponitur vt po/tius fiat maſculus ꝗ̃ femella Sed ſi ibi pꝛedominetur frigiditas. tũc ma/gis diſpoſitum eſt ad generationẽ femelle. Maſculus eñ ꝛ femella non differunt ſm ſpeciem; ſꝫ ſm materiam. Nam ſi ſemen deciſum abundet

planetis. an ſm natiuitatem. an ſm euentum. Si ex generantibꝫ. cũ vnũ generantium ſit album ꝛ reliquũ ni/grum. quare tunc generatum non al/bum ꝛ nigrum. Et quare generatum quãdoqꝫ in extremitatibꝫ aſſimilatur patri. in ceteris parturienti. quãdoqꝫ neutri generantium:

calore. tunc dispositum est ad masculi generationē. Si vero frigore. dispositum est ad femelle generationē. ergo calidum ꝛ frigidum diuersitatē in materia faciunt. Qꝫ autem fetus quādoqꝫ patri magis. quādoqꝫ matri magis assimilatur. ad hoc diuersitas spermatū viri ꝛ mulieris in modis et dispositionibꝫ qualitatum multum opatur. Habet autē sperma viri sēm Constantinū sicut operatio artifex ꝛ substātia radicaliū membroꝝ. Sperma vero mulieris se habet tanqꝫ cibus assumptus in supplementū. Unde sperma viri coagulo. mulieris vero sperma lacti cōparatur. Uiri em̄ sperma omnia facit per ꝟtutem formatiuam in eo existentem Sed in mulieris spermate hec fiunt tanqꝫ in materia apta ad recipiendū opationes naturales spermatis viri. Unde hec duo spermata recte se habent sicut sigillum ꝛ cera. Sperma namqꝫ viri calidum est ꝛ siccum. vt moueat et exsiccet. mulieris autē sperma frigidum est ꝛ humidum. humidū quidem vt recipiat. frigidum vero vt retineat

¶ Tunc ibi Quinto que ꝓporcio Quinta questio quesiuit. que sit proporcio motus ad motum. ꝛ coniunctio ipsoꝝ planetaꝝ ad inuicē.

¶ Quinto que ꝓporcio motus ad motum per planetas. ꝛ connexio

¶ Ubi notandum. ꝙ saturnus suum complet cursum in triginta annis. Jupiter vero in duodecim annis Mars in duobus vel circiter. Sol in vno anno. Uenus autē ꝛ Mercurius minus q̄ꝫ in vno anno. Luna in mense. Planetas namqꝫ sic situauit Plato. nam infimū dixit esse lunam secundū dixit solem. Sed non sunt sic ordinandi. secundus em̄ post lunā est mercurius. ꝛ post mercurium est venus. deinde sol. in medio scꝫ septē planetaꝝ consistens. tres habēs planetas supra se ꝛ sub se. vnꝰ Luna mercurius venus ꝛ sol mars iupiter saturnus. Uel in hoc metro Post sim sum sequitur. vltima luna subest. Ubi per quamlibet litterā haꝝ duarū dcōnum sim ꝛ sum vnus planetaꝝ intelligendus est. scꝫ s .i. saturnus. i id est iupiter. m id est mars. s id est sol. v id est venus. m id est mercuriꝰ Ex quo patet ordo septem planetaꝝ. Sed que sit proporcio motuū iam visum est per tempus quo quilibet eorum ꝓprium perficit cursum. Unī planete ꝓporcionantur ad inuicem in suis motibus recte sicut numerus proporcionatur numero. Uerbi gratia. saturnus ꝛ iupiter habent se in ꝓporcione dupla sesquialtera. Unde proporcio sesquialtera est quādo maius semel cōtinet minus ꝛ eius medietatem. vt tria ꝛ duo. sex ꝛ quatuor. Sꝫ dupla sesquialtera est quando maius bis continet minus ꝛ eius medietatem. Et sic est in ꝓposito. nam tempus motus saturni videlicꝫ triginta annoꝝ bis continet tempus motus iouis scꝫ duodecim annoꝝ. ꝛ medietatem eius scꝫ sex annoꝝ. Jupiter vero ad martem se habet in proporcione septupla. Et sic de alijs planetis suo modo dicendū est.

¶ Tunc ibi Sexto cum saturnus ꝛc. Sexta questio querebat. cū saturnus sit planeta seuissimus. venus aūt benignissimꝰ. an malignitas ipsius saturni veneris benignitatem temperet. ꝛ ecōuerso benignitas ve-

neris malignitate saturni retardetur ¶ Notandū ꝙ nullus planetaꝝ malus est naturaliter quo ad suam naturā. Sed bene dicūtur planete mali quo ad influxū ⁊ effectum. Cum igitur saturnus ꝟtualiter sit frigidus et siccus. ⁊ per cōsequens hoꝝ in hec inferiora influxiuus. Hec aūt duo ꝯtraria sunt vite. que consistit in calido ⁊ humido Sed venus est planeta ꝟtualiter calidus ⁊ humidus caliditatis ⁊ humiditatꝫ influxiuus. que ad vitam saluandā sunt necessarie. ⁊ ideo benignissimus dicit᷑. Concursus aūt duoꝝ planetaꝝ quoꝝ vnus ꝑ influentiam est beniuolus. alter vero maliuolus. se mutuo quo ad influentiam in hec inferiora temperāt et mitigant. Nam sicut ex calidi ⁊ frigidi concursu ⁊ ꝯmixtione fit medium temperatū vtputa tepidum. sic ex concursu planetaꝝ beniuoli ⁊ maliuoli maliuoli q̇dem malicia per benignitatē beniuoli obtemꝑatur. Ecōtra benignitas beniuoli per malignitatē maliuoli retardatur. ¶ Tunc ibi Septimo cum corus ⁊c̄.

¶ Sexto cum saturnus inter planetas sit seuissimus. venusq̧ benignissimus. an malignitas vnius retardet benignitatē alterius ex opposito venientis ¶ Septimo cum corus naturaliter sit frigidus ⁊ siccus. quare nobis contrarius appareat.

¶ Octauo que sit elementorum

Septima questio est cum corus ventus septētrionalis inter fauoniū ⁊ septentrionē mediās septentrioni ꝓpinquior naturaliter sit frigidus et siccus. quare est duꝫ ad nos peruenerit ꝙ appareat calidus ⁊ humidus Ad hoc dicendū est. ꝙ licet naturaliter sit frigidus ⁊ siccus. quia tamē ad nostram habitationē non peruenit nisi ꝑ̇us zonam torridam ꝑtranseat. Rōne cuius frigus quod in ipso erat depellitur. ⁊ caliditas a loco originis imꝓ̇mitur. Etiam anteq̃ȝ ad nos peruenit ꝑ maria inter locum sue originis ⁊ nostram habitationē interposita oportet ꝙ pertrāseat. exinde humiditatē suscipiens. Licet ergo corus naturaliter sit frigidus ⁊ siccus a loco sue originis ⁊ a sua natura. tamē rōne locoꝝ per que flat humiditatē ⁊ caliditatem sibi cōtrahit. quod exꝓ̇mitur in ventis contrarie dispōnis sibi. qui sunt humidi ⁊ calidi. Eo em̄ ꝙ pertranseunt regiones siccas siccitas in eis regeneratur. Et quia ꝑtranseunt montes frigidos ꝑpetue frigidi apparent. ¶ Tunc ibi Octauo que

Octaua questio est. que sit elementoꝝ ꝓporcionabilis ꝯnectio Ubi notandū est. ꝙ elementū s̄m Constantinū est simpla ⁊ minima pars corporis compositi. Minima q̇dem quo ad nos qui sensu non ꝑcipitur Est enim ꝑticula minima ⁊ vltima in corporis resolutione. sicut fuit prima in cōpositione. Dicitur autem simpla. non quia simplex sit elementū sine aliqua compositione. sed quia non habet aliquas partes cōponentes ipsuꝫ specie ⁊ numero differētes. sicut habent corpora mixta. sed est vnum totū homogeniū. cuius ꝑtes idem sunt cū toto. q̄libet ꝑs aeris est aer. ⁊ sic de

alijs. Et dicitur elementũ quasi ylemẽtũ ẽm Isidorũ ab yle grece quod est materia latine. eo ꝙ omniũ corporũ est materia ⁊ quasi primitiuũ fundamentũ. Scdm alios dicit quasi eleuamentũ siue alimentũ. eo ꝙ oĩa alia corpora aluntur qualitatibus elementaribus ⁊ augmentantur Sũt autẽ quatuor qualitates elementares. quarũ due sunt actiue. s. caliditas et frigiditas. ⁊ due passiue. scʒ humiditas ⁊ siccitas. Unde talis est elementorum connexio. ꝙ semꝑ duo elementa immediata in aliqua conueniunt qualitate ⁊ simbola. que est vni elementorũ eẽntialis ⁊ alteri accidentalis. Uerbi gratia. ignis ⁊ aer conuertunt ⁊ conueniũt in caliditate. que est igni essentialis ⁊ aeri accidentalis. sed differunt in duabus alijs qualitatibus. s. humiditate ⁊ siccitate. quia aer est humidus ignis ꝓo siccus. Similiter est de aere respectu aque. Conuertunt eñ in humiditate que est aeri naturalis vel essentialis. ⁊ aque accidentalis. Sed differũt ab inuicem frigiditate ⁊ caliditate. sic etiam se habẽt aqua respectu terre. Conuertunt eñ in frigiditate. que est aque naturalis. terre vero accidẽtalis. sed differunt in siccitate ⁊ humiditate. Terra eñ est sicca. aqua ꝓo frigida ⁊ humida. Elementũ autem primũ ⁊ terciũ. secundũ ⁊ quartum in nulla qualitate conueniuut. sed in ambabus habent contrarietatẽ Ut ignis in ambabus qualitatibus cõtrariatur aque. ⁊ aer terre. Inter hec autem quatuor elementa duo sunt melioris ⁊ purioris substantie ac etiã leuioris. Et ideo naturaliter mouentur sursum. ⁊ trahunt nobilitatẽ suã quo ad operationem ⁊ substantiã suam ex vicinitate orbis celestis. a quo recipiunt influẽtiam nobilitatis ⁊ virtutis. Nam virtus celestis primo influit supra speram ignis. ⁊ post ignem super aerem. Et ideo hec duo elementa sunt ceteris sublimiora quo ad situm. abiliora quo ad motuʒ subtiliora quo ad subiectũ. clariora ⁊ magis perspicua quo ad formam vigorosa quo ad actũ. Sed reliqua duo elemẽta. s. aqua ⁊ terra alijs sunt grauiora motũ a circũferentia ad centrum habẽntia per aggregatiõem partium. ⁊ compactionẽ spissa ⁊ obtusa. alijs duobus grossiora ⁊ materialiora. plus habẽntia de materia q̃m de forma. quodlibet autem horum habet suũ ornatum. Uerbi gratia. ignis sidera. aer volatilia. aqua natabilia et terra gressibilia Tunc ibi. Nono quis solis lune ⁊c̃.

connexio ꝓportionalis.

¶ Nono quis solis luneqʒ meatus

¶ Nona questio quesiuit meatũ ⁊ effectum solis ⁊ lune ¶ Ubi notandũ quo ad motus planetarum. ꝙ quilibet planeta duplici motu mouetur. scʒ naturali et proprio. ab occidente in oriens cõtra motũ firmamẽti. Et motu alieno. scʒ ab oriente in occidens ex raptu firmamenti Cuius violentia singulis diebus ab ortu ad occasum rapiũtur. In motu autem naturali quo nitũtur contra firmamentũ. quidã tardius. quidã celerius. cursum suũ perficiũt. Et hoc propter circuloꝝ suorũ dispositionẽ ⁊ quantitatẽ. Nã iupiter moratur in quolibet signo per annum vnuʒ. Et sic in

duodecim annis complet cursum suum. Mars moratur in quolibet sig-
no quadraginta diebus. ⁊ perficit cursum suuz in duobus annis. Satur
nus moratur in quolibet signo per triginta menses. ⁊ complet cursum su-
um in triginta annis Sol aūt moratur in quolibet signo triginta diebus et
decem horis ⁊ semisse. ⁊ perficit cursum suum in tricentis sexagintaquin-
qꝫ diebus. ⁊ quadrante. Mercurius moratur in quolibet signo septua-
gintaocto diebus ⁊ sex horis. Et complet cursum suum in tricentis ⁊ q̄
dragintaocto diebus.
Uen⁹ moratur in quo
libet signo vigintinouez
diebus. Et cōplet cur-
suum in tricentis ⁊ qua-

sit et effectus.

dragintaocto diebus. Luna moratur in quolibet signo duobus diebus
et dimidio. ⁊ sex horis ⁊ bisse vnius. Et complet cursum suum a' puncto
vsqꝫ ad punctum in trigintaduobus diebus ⁊ octo horis ¶ Secū-
do notādum ꝙ sol ꝭm Jsydorum dicit̄ quasi solus lucens. eo ꝙ sit fons
totius luminis. cuius radiatōe superiora ⁊ inferiora illustrant̄. Est autē
sol ꝭm astrologos planeta fortunatus ꝭm se. Sed per coniunctionez ali-
quando fit malus diurnus calidus siccus. ⁊ sic de alijs Unde sol oīa vi
uificat. ⁊ rebus omnibus vitam speciem ⁊ formā amministrat. Sol au-
tem oīnibus luminaribus celi maior est quātitate dignitate ⁊ claritate.
Et magis calcati ⁊ expressi est luminis. ⁊ etiā maior est potestate ⁊ offi-
cij multiplicitate. ac motus vniformitate. Nam mouetur semper directo
motu in circulo proprio sub zodiaco. mediū semper tenens locum. transit
eīn recte circulis suis per mediam lineam zodiaci. cuius methas ⁊ termi-
nos nō transcendit. Et ideo motus solis in circulo suo proprio est vni-
formis. q̄uis in respectu aliorum dissi[illegible]ter mouere videatur. Circu-
lus vero solis sicut etiam zodiacus describitur per duodecim spacia siue
signa. quorū quodlibet continet triginta gradus. ⁊ quilibet graduū sexa-
ginta minuta. Unde sol recedendo ab vno puncto circuli sui. ⁊ reuerten
do ad eundē transit per duodecim signa. Et transitus illius circuli ann⁹
vocatur. Nec in die naturali perfecte transit gradum vnū. sed transit sex
agintanouem minuta ⁊ octo. ita ꝙ de illo sexagesimo minuto remanent
duo signa impertransita. Jntantum igit̄ deficit ꝙ in vno die naturali non
perficit gradum vnum. Sol igit̄ motu suo ordinato ⁊ imperturbato cur
su ordinat ⁊ perficit vniuersa. Unde Ambrosius sic virtutes solis descri
bit. Sol est oculus mūdi. iocūditas diei. pulchritudo celi. mensura tem-
porum. virtus ⁊ vigor omniū nascentiū. dominus planetarū. decor ⁊ pfe
ctio omniū stellarum. Preterea sol est fons mentis. i. memorie. rationis
principiū. lucis origo. rex nature. medius mūdi. fulgor olimphi. modera-
tor fundamenti. Ideo enim mouet̄ contra motū firmamenti. vt moderet
et temperet motū suū. Ideo dicitur splendor olimphi. quia dicit Macro
bri⁹ in libro Ciceronis. Diffinitio fuit Platonis. omniū sperarꝫ lumē
esse a sole. Dicit enim Plato in thymeo. Ingeniauit deus rerū condi-
tor lucem clarissimam. quam solem vocamus. cuius splendore celum et

Disciplina scholarium.

omnia illustrant. vt numerus existat omniũ animantiũ. Et Arestoteles
in libro de elementis ait. Sol habet lumen proprium. stelle vero ⁊ luna lu-
men a sole acquisitum. Sicut quando a candela speculũ ei oppositum il-
luminatur. ¶ Item notandũ de luna ꝙ luna dicitur quasi luminis
vna. id est principalis ⁊ maxima. Est enim corpori solari in magnitudi-
ne ⁊ pulchritudine simi-
lima vt dicit Isydorus

Ltima semicirculi planicies p
ponebat. Cur tremor ē in tris

Luna vt dicitur in exa-
meron. est mater totius
humoris ⁊ ministra. do-
minatrix maris. lumē a
se nō habens. sed a ple-
nitudine solis mutuās.

Luna eñ ſm appropinquationem vel elongationem a sole formam su-
scipit et figuram. Carens igit proprio lumine a punctuali plenitudine so-
lis lumen recipit. Ut enim dicit Arestoteles in libro elementorum. luna
semper mediate sui a sole illuminat. ⁊ lumen receptũ reflectit in terrã Ha-
bet enim luna naturam similem speculo. quia proprio colore caret. ⁊ reci-
pit colorem ab alio. Et quanto plus soli appropinquat tanto plus de lu-
mine suo perdit ex parte terre. Sed claritatem quam perdit ex parte in-
feriori. nullatenus perdit ex parte celi. immo tanto plus ex parte superio-
ri illuminat. Unde quando soli coniũgitur nihil luminis ad terram diri-
git. Sed ex parte celi implens illuminatio permanet. ⁊ econuerso quan-
do soli opponit tota ad terram ⁊ non ad celum illuminat. vt dicit Beda
et Macrobius. Et est luna inter planetas breuissimo tempore sui tem-
poris impletiua. breuissimũ enim habet circulum. ⁊ ideo inter spaciũ vi-
gintiocto dierũ per omnia signa zodiaci vagatur. vt dicit Ptholomeus.
Est autem luna planeta frigidus cum excessu. femineus ⁊ nocturn⁹ ⁊c.
Moratur autem in quolibet signo duobus diebus ⁊ sex horis ⁊ bisse In-
ter omnes enim stellas erraticas luna est magis incerti ⁊ vagi mot⁹ Nã
propter breuitatem sui cursus. nunc sub sole. nunc supra. nunc ante nunc
retro euagatur. Nam cum sol circuit per circulos australes inferiores. et
luna peragrat circulos boreales superiores. tunc luna suprema est. velut
nauicula habens cornua. Et quando est sub sole tunc habet cornua ver-
sus terram declinata. quando vero decrescit tunc est erecta. vt dicit ipse
venerabilis Beda. Tũc ibi. Ultima semicirculi.

¶ Prima questio vltimi semicirculi est. que sit causa terremot⁹. Ad
dubiũ dicendũ breuiter ꝙ terremotus ex eo causat ꝙ in terra vapores ca-
lidi sunt inclusi. Sol igit per radiorũ suorũ reuerberationē ad terram su-
perficiem terre calefacit. Vapores inclusi agitãtes viscera terre cõcutien-
tes ⁊ petentes exitũ. cum terra in sup̄ficie sit constricta resistit diuisioni va-
pores exire nõ p̄mittens. vapor ergo inclusus calore tandem incensus for-
titer terram agitat. et ex terre resistentia tremor quidam causatur. qui tre-
mor quandoq̄ maior est. qñq̄ minor est ſm ꝙ vapores inclusi ascēdētes

et exire volentes ſunt plures aut paucioꝛes. Et ſm etiã ꝙ terra in ſua ſuperficie eſt magis vel minus cõtracta Tunc ibi. Cur cõcrepat aera

¶ Secũda queſtio eſt. que ſit cauſa tonitrui. ¶ Notandũ ꝙ tonitruum eſt impreſſio generata in nube aquea propter vapoꝛis calidi ⁊ ſicci agitationẽ. huc ⁊ illuc fugientis cõtrariũ ab omi parte coartati. ⁊ ex hoc inflammati. ſed tandẽ in nube extinguens ⁊ ipſam rũpens. Uel generatur tonitrus ex collectõe nubiũ quando a ventis cõtrarijs nubes agitate ad inuicez colliduntur ex mutua colliſione ad inuicez fit cõcuſſio in aere ⁊ ſtrepitus. qui ab antiquis tonitrus nominaṫ. Dicitur aũt tonitrꝰ vel tonitruũ a terroꝛe. eo ꝙ ſonꝰ terreat audiẽtes. Unde interdũ tam grauiter percutit vt omia diſcerpſiſſe videatur. Nec mirari ſuꝑ hoc quis debet.. cum veſica ꝗuis ſit parua tã magnũ ſonũ efficit ſi vento ſit repleta ⁊ violenter fracta. Cum tonitruo frequenter ſimul fulgur emittiṫ. ſed fulgur celerius videṫ ꝙ̃ tonitruũ audiṫ. Ratio quia ſenſus viſus ſubtilioꝛ eſt ꝙ̃ auditus Unde prius homo videt ictũ hominis arboꝛẽ incidentis ꝙ̃ ipſum ſonũ audiat. Unde philoſophꝰ dicit. tonitrꝰ eſt ſtrepitus ventoꝝ in ſinu nubiũ receptꝰ. qui virtute mobilitatis ſue quaſlibet partes nubis interrũpit. ⁊ fragoꝛẽ tonitrui introducit. Unde ſm Areſtotelẽ in libꝛo metheoꝛoꝝ. tonitruũ alud nihil aliud eſt ꝙ̃ extinctus ignis in nube. Vapoꝛ eñ ſiccus eleuatus ⁊ caloꝛe aeris inflãmatus. quando a nube aquoſa intercipitur ſubito extinguiṫ. ex qua extinctione ſtrepitus tonitrui generaṫ. Sicut quãdo extinguiṫ ferrũ ignitũ fit ſonitus ⁊ ſtridoꝛ Tũc ibi ibi. Cur maris ⁊c

¶ Cur concrepat aera fulgur
¶ Cur maris exundet rabies
¶ Guſtuſqꝫ malignus.

¶ Tercia queſtio eſt. cur rabies maris exũdat. Ubi ſciendũ ꝙ luna aquaꝝ maris eſt attractiua. ſicut adamas attrahit ferrũ ſic luna mouet ⁊ attrahit poſt ſe occeanũ Unde in oꝛtu lune intumeſcit mare ⁊ creſcit ex ꝑte oꝛientali. ſed decreſcit ex parte occidentali. Et ideo quãdo luna eſt in occaſu tũc mare ex parte occidentis creſcit. ſed decreſcit ex parte oꝛientis Scðm igiṫ ꝙ luna plus vel minus ꝓficit in ſuo lumine. ſic plus vel minus in ſuo flumine mare ſe extendit. vel ipm̃ mare retrahit. vt Macrobius refert in libꝛo ciceronis, Occeanus em̃ in decremẽto lune retinet iſtũ modũ. Naz pꝛimo die creſcentis lune fit copioſioꝛ ſolito. ⁊ abũdat in ſummo. ſed ſecundo die minuiṫ. ⁊ ſic deſcẽdit vſqꝫ ad ſeptimũ diem. Deinde iterum creſcit per ſeptẽ dies. ita ꝙ in quartodecimo die eſt iterum plenꝰ in ſummo. Unde in nouilunio ſemper mare eſt pleniſſimũ. ⁊ etiam in plenilunio Tũc ibi. Guſtuſqꝫ

¶ Quarta queſtio eſt. cur guſtꝰ malignus. hoc eſt que eſt cauſa ſalſedinis maris. Ad hoc dicendũ. ꝙ duplex huiꝰ eſt cauſa. Una quia tranſit per loca calida. Calidi aũt ſunt due operationes quantũ ad propoſitũ ſufficit. ſ. adurere ⁊ atterere. Calidũ igiṫ humoꝛes adurit. ex q̄ aduſtione

in ipsis amaritudo requiritur. hoc modo mare per diuersa loca transiens amaritudinẽ recipere potest. Preterea cum mare sit valde latum ⁊ diffusum virtute caloris solis dulcior ⁊ subtilior pars aquaꝝ marinaꝝ ab ipsis attrahi potest. Et sic grossiores relinquunt. que cum faciliter euaporari non possunt calore solis aduruntur. quam adustionẽ amaritudo seq̄tur ¶ Tunc ibi Que natura pennatoꝝ ⁊c.

¶ Que natura pennatoꝝ estiualium in hyeme deficientiũ ⁊ conuersim ¶ Quid grandinis rotunditas ¶ Quid niuis prolixitas ¶ Ne-

Quinta questio quesiuit de natura auiũ. Cur scȝ q̃dam aues tempore hyemali a nobis alienantur. tempore vero estiuali redeunt. Ad quod dici potest. ꝙ hoc contingit ꝓpter diuersitatẽ temporꝝ. quia nõ omne tempus ad eaꝝ ꝯseruationẽ est habile. ⁊ ideo recedendo ⁊ redeundo motu illo se nituntur conseruare Sunt enim quedã pennata tam modici caloris naturalis ꝙ propter frigus brumale in locis frigidis sustentari non possunt. Et ideo hyeme adueniente quedam eorum ad calidas regiones mundi transuolãt. vt videmus in cyconijs. Quedam loca paludinosa petunt. vt hyrundines Quedam etiã plumis cadentib⁹ in aliqua cauernula terre vel in arbore concaua in suis plumis se recipiunt vsqȝ ad tempus vernale. Et tunc calore veris redeunte fortificatur eorũ calor naturalis. qui procreat in corpore plumas iterato. ⁊ sic reuiuiscunt ad nos redeuntes. vt cuculus

¶ Tunc ibi Quid grãdinis rotunditas. Sexta questio quesiuit quid est grandinis rotunditas Ubi notandum est. ꝙ vt dicit Arestoteles grando est impressio generata ex vapore humido ⁊ frigido a frigore fugato. ⁊ ab interiorib⁹ nubis propter dominiũ calidi circumstãtis. Generatur autẽ in nubibus a terra longinquis. Et ideo causa generatiõis eius est vapor frigidus ⁊ humidus in concauitate nubis receptus. qui ex frigiditate aeris condensatur. Nam partes humide ⁊ frigide fugientes calorem aeris se recipiunt in interiorib⁹ nubis. ⁊ ibi inuenientes vapores partes eius aggregant. ⁊ in substantiã grandinis congelant. Unde vehemens calor estiualis grandinis generationẽ impedit. quia dissoluẽdo vaporem eius partes agrregatas pariter non admittit. Similiter nimium frigus in hyeme. quia tunc non est caliditas in aere. quã fugiens frigus se recipit intra nubem. Grando autẽ parua ⁊ rotunda descendit ex supremis locis. vt dicit Arestoteles. Causatur autẽ paruitas ⁊ rotunditas ex mora eius in aere ex longo tempore. Unde ex cõuolutione diuturna rotundatur. ⁊ calore aeris partes eius aquee resoluuntur ⁊ minorant. Sz in grandine in locis vicinis terre generata accidit contrariũ ex causa cõtraria ¶ Tunc ibi Quid niuis plixitas Septima questio querebat. propter quid est niuis prolixitas Ubi notandũ est. ꝙ nix est impressio ex vapore frigido ⁊ humido generata. ⁊ in infima parte medij interstitij

aeris congelate a mediocri frigido respectu pruine propter admixtionē ca
liditatis. que quidē caliditas inclusa in eius substantia. ⁊ non statim de-
uicta a frigore circumstāte rarefacit eius substantiā ⁊ qualificat ipsam. re
cipiens albedinem in colore propter victoriā frigoris in fine. atqꝫ propter
expansionem ⁊ dispersionē ꝑtium nubis. seu propter frigus debilitatum
a calore frangitur in partes tantas ad modum lane carpte. Nix em̄ ge-
neratur in nube min⁹ fri
gida ꝙ̄ est illa in q̄ gran
do congelatur. quod vt
testatur mollicies calidi
tasqꝫ niuis admixta nu
bibus prohibet ꝑtes ei⁹
ꝯprimi ad inuicem ⁊ v-
hementius aggregari. Nix ergo aqua est durior ⁊ siccior ex frigore circū
stante. grandine tamē mollior est ex mixtione caloris in nube. Dealbatur
aūt ex frigore in eius superficie domināte. ⁊ in modico calore nix in aquam
resoluta tam a duricie ꝙ̄ ab albedine de facili immutatur

bule potentia ¶ An virtus lapidū
ex cõplexione. an ex natura ¶ An
adamātina attractio ex componētibꝫ

¶ Tunc ibi Nebule potētia Octaua questio est. propter quid ne
bule potentia est Ubi notandū. ꝙ nebula est impressio facta ex resolu-
tione nubium in aquā pluuialē resolutoriā. vt dicit Aresto. Uapores em̄
sic resoluti ꝑ singulas ꝑticulas aeris diffusi nebulā gignunt ⁊ inducunt.
Que quanto terre est vicinior tanto est obscurior spissior ⁊ frigidior. A
terra vero magis eleuata magis est ꝑuia minus frigida ⁊ obscura. Quā-
do aūt nebula a sole trahitur sursum totaliter mouetur. ⁊ in materiā nu-
bis redit. ⁊ ideo future pluuie est significatiua Quādo vero totaliter a ra
dijs solis repercussa deorsum cadit. ⁊ in suam redit originē deficit ⁊ eua-
nescit. Unde purgato aere futuram prestat serenitatē. Aliquādo corrūpi
tur in vapores ex quibꝫ generatur. ⁊ tunc est multū nociua florum. Etiā
est germinantiū vinearꝫ corruptiua. ⁊ diuersarꝫ infirmitatū animalibꝫ in
ductiua. latronibꝫ ⁊ maleficis est cōueniens. q̄r insidiarꝫ ipsorꝫ est occulta
tiua. itinerantiū ⁊ peregrinantiū impeditiua. Quia magna nebula ⁊ ob-
scura que est incognita ⁊ incerta radiorꝫ solis ⁊ aliarꝫ stellarꝫ est intercep-
tiua. ⁊ ideo nauigantibꝫ est ꝑiculosa ⁊ grauis. vt dicit Beda. quia dū ne-
bule obscuritas maris suꝑficiem occupat. vbi debeat nauis recte verti ig
norat gubernator. ¶ Tunc ibi An ꝟtus lapidum Nona questio
est. an virtus lapidum procedat ex cõplexione forme cum materia. Uel
ex forma vel ex materia tm̄. Pro quo notandū. ꝙ lapis est ens mixtū
ex quatuor elemētis. in quo est tria ꝯsiderare. scꝫ materiam lapidis. ⁊ hec
est grossa viscositas seu humidū terrestre. ita ꝙ materia lapidis ꝑticipat
ista duo elementa. scꝫ aquā terram ⁊ precipue terrā. Huius signū est cū
ꝓprium sit terre substare aque. ⁊ omne genus lapidis ꝓiectum ad suꝑfi-
ciem aque tendit ad fundum Ex quo apparet cum lignū ad suꝑficiem
aque positum non cadat ad fundum. sed remanet in superficie. quod non
ꝑticipat precise illud elementū quod substat aque. sed illud quod suꝑest

aqua. videlicet aerem Querit aūt questio. an diuerse virtutes lapidū
ꝯsequantur ipsos lapides rōne materie. vt dcm̄ est. an rōne forme. an ra
tione cōpositionis forme cum materia. Dicendū cum Auicenna. ꝙ vir/
tus est sequela forme. ex parte em̄ materie progredi non potest. quia cuꝫ
omnes lapides eandem habeāt naturam seq̄retur ꝙ omnes haberēt ean
dem ꝟtutem. Verbi gratia. ꝙ omnes fugarent venena. cōcordarent dis/
cordes. attraherent fer/
rum. ⁊ sic de aliȷs virtu/
tibus lapidum De qui
bus Albertus magnus
in suis tractat minerali/
bus. Forma igitur que

simk. an ex vnius tm̄ incursu ¶ Quid
pluuie dulcedo ¶ Putei hyemalis

est natura principalis ⁊ ꝑ cōsequens ꝑncipium motus ⁊ quietis est quā
virtus lapidum cōsequitur. Unde forma substātialis lapidum est natu
ra mouens ⁊ inclinans eos ad proprias virtutes ad suas oꝑationes exer
cendas. Unde sicut forma hominis mouet ipsum ad ꝟtutem oꝑatiuam
eorum que non oꝑatur asinus. Sic forma magnetis ⁊ adamantis mo/
uet ipsos ad ꝟtutem oꝑatiuam eorum que nō oꝑatur cristallum vel mar
garita. Hec autē questio in generali proposita potest specificari hoc mo
do. An virtus adamātina procedat ex parte materie tm̄. vel ex parte for
me tm̄. vel ex parte cōpositionis forme cum materia. Patet responsio. q2
attractio sequitur ꝟtutem adamantis. virtus autē ꝯsequitur formam et
nō materiam ¶ Tunc ibi Quid pluuie dulcedo Decima questio
ꝓponebat. que sit pluuie dulcedinis causa Pro quo notandum. ꝙ cali/
dum adueniens humido duo facit. Vel ipsum adurit. vt caliditas solis
per continuam actionem in aquas maris ipsas adurit. et ex hoc causatur
amaritudo ipsius maris. vel non adurit. sed digerit ⁊ decoquit attrahens
et alleuans humiditates subtiliores ex aquis ad aerem ipsas calefacit. ex
qua digestione ⁊ decoctione dulcedo relinquitur. Et hoc modo aque plu
uiales efficiuntur dulces. Hinc est ꝙ modica pars pluuialis aque humec
tans segetes plus recreat suscitat ⁊ fructificat. ꝗ̄ si multum aque fonta/
lis aut fluuialis super ipsas ꝓgeretur aut funderetur

¶ Tunc ibi Putei hyemalis Undecima questio ꝓponebat. prop
ter quid fontes in hyeme sunt calidi. in estate vero frigidi. Videmus em̄
fontes in hyeme fumare. talis autem fumatio attestatur fontium calo/
rem. Huius ratio est. quia frigus vehemēs ⁊ excellens tangens terre su
perficiem inuenit in ipsa caliditatem in estate per poros terre receptam.
Agendo autem in ipsam caliditatem depellit eam ad interiora ⁊ ad ter
re viscera. in quibus est reseruata ipsa aqua ex qua fontes ⁊ fluuȷj gene/
rantur. Nec autem caliditas resistit actioni sui contrarȷj. scꝫ frigiditati.
Ex qua quidē resistentia ipsa caliditas fortificatur. nam ꝯtrariū agens
in suum contrarium si inueniat resistentiam in ipso sua virtus minoratur
et virtus alterius contrarȷj fortificatur. Et hoc modo relinquitur calidi
tas in aquis fontium tꝑe hyemali. Huius simile est. q2 in hyeme dum

manus vehementer est infrigidata. si apponatur igni vehemens calor agit in vehemens frigus quod est in manibꝰ. Frigus aūt calido resistit. ⁊ per hoc ꝙ magis resistit magis fortificatur. ⁊ hoc modo contingit manū paʒti maiorem punctionē. sed tamē per continuā ignis applicationē tandem frigus expellitur. Sed frigus in hyeme circūstans toti terre calidum susceptum in terra depellit ad eius inferiora Et sic calidum resistens fortificatur. Preterea huius alia ratio eē potest. quia tēpore brumali pori terre ꝯstringuntur. ita ꝙ calor terre tm̄modo ꝑ fontes valet euaporare. Sʒ

caliditas. estiualis frigiditas ¶ Visus triplex emissio ¶ Colorū ꝯcretio

tempore estiuali pori terre calore solis apiuntur. quibꝰ apertis caliditas terre inclusa valet exalare. Et qꝛ terra naturaliter est frigida. absente calido frigefacit venas ⁊ fontium meatus. Hinc etiam trahitur causa. cur homines in hyeme sunt celerioris digestionis ꝙ̄ in estate

¶ Tunc ib Visus triplex emissio Duodecima questio querebat Cur sit triplex visus emissio. quod est intelligendū. Cur q̄dam animalia acute. quedam acutius. ⁊ quedā debiliter vident. Sed potius intelligendum est de diuersis dispositionibꝰ linee ducentis visum suꝑ rem visibilem. Nam omnis visio fit ꝑm triplicē lineam ad modum trianguli vel pyramidis cōstitutam. quarum due procedunt ab oculo. ⁊ extenduntur super duas extremitates visibiles. Et tercia est ꝑ modum basis hymaginande protense ab vna extremitate visibilis ad aliam extremitatē eiusdem. Conus em̄ illius figure hymaginari debet in oculo. basis autem in re visa. Et si contra radios visuales ꝯtingeret concurrere anteꝙ̄ ad oculum posset pertingere. propter nimiam visibilis a visu distantiam. contingeret visibile non videri. Et ad ꝑfectam visionem tria exiguntur. scʒ organum. verbi gratia. pupillus oculi vt sit determīate dispositus. ⁊ ꝙ medium sit illuminatum. ⁊ etiam ꝙ obiectum sit in determinata distantia situatum. Alias em̄ visum circa visibile iudicando contingeret errare. Nā quanto obiectum visibilis plus distat ab oculo. tanto concursus radiorū siue linearū visualium constituit angulum acutiorem. ⁊ per cōsequens tāto res visa apparet minor Hinc est ꝙ sol apparet parue quātitatis. cum tamē sit maior tota terra. E conuerso vero quanto visibile est propinquus oculo tanto concursus radiorum visualium constituit angulum obtusiorem. Et per consequens tunc visibile maius apparet.

¶ Tunc ibi Colorum concretio. Ultima questio ꝓponebat. ꝓpter quid sit colorum discretio Ubi notandū est. ꝙ color ꝑm Arestotelē in de sensu ⁊ sensato est extremitas perspicui in corpore terminato. Non em̄ dicit ꝙ sit extremitas corporis simpliciter. sed potius extremitas perspicui. hoc autem dicit quandam corporis qualitatem. Dicitur autem extremitas perspicui. quia color apparet in extremitate. Et dicit in corpore terminato vel determinato. ad differentiā corporum indeterminatorū

licet eĩn in corporibus indeterminatis aliq̄s est color. ille tñ nõ est in eius ratione ꝑspicuitatis. aut rõe pure transparẽtie. sed ratione alicuius terminationis. Fit aũt in corporibus indeterminatis. Uerbi gratia. in aq̄ vł in aere lumẽ dr̃ actus corporum indeterminatoꝝ. tenebre vero dicunť ꝑ/uationes eius. sic quodammõ nigꝝ dicit priuatõem respectu albi. q2 ẽ minoris ꝑfectionis. minusq3 de natura lucis ꝑticipat. Generanť aũt colores medij ꝑ extremoꝝ coloꝝ ꝯmixtionem, ita ꝙ quelibet pars extremoꝝ commisceatur partib9 alterius. De his aũt ad libꝝ de sensu ⁊ sensato tractare relinquiť. Tunc ibi Cum igitur.

¶ Cum igitur istaꝝ questionum difficilis solutio animũ mutationis non posset adimplere. vxori studuit predictis postpositis subiugari. Uisis vndiq3 virginibus in tedium ductus parentibus sic respondit. Improbo corruptas. lectos detestor auiles. Nil mihi cum feda virgine solus ero. Spretisq3 predictis. vtpote solutionib9 difficilibus Ptholomei preceptis inq̄t de cetero insistam. Sed signoꝝ gra/dus planetarumq3 discursus sine turris eleuatõne facili visu cõprehẽdi nõ possunt. Quid inq̄t de cetero faciam. miseꝝ est me esse hoiem. vtinã humanitatẽ possem exuere. azineitatẽq3 in/duere: specie ꝑmutata.

¶ Sit ḡ discipuli summa magistra/tui subiectio. exercitij attẽtio. aĩ beniuolẽtia. igenij docilitas. spẽꝝ luxurie euitatõ. felicisq3 ꝯstãtie debita ꝓfessio

¶ Hic Boetius enu/meratis questionibus q̄ descripte erãť in sede cratonis. ostendit quomo/do fecit filius incõstãtie. Et primo facit hoc. se/cũdo ꝯcludit ibi. Quid de cetero faciã. dicẽs sic. Cum filius inconstan/tie in questionibus enumeratis proficere nõ poterat propter eorum dif/ficultates studuit vxorari. Et cum viderat multitudinem virginuz du/ctus in tediũ parentib9 sic respondit. Improbo corruptas ⁊c. vt patet in tex. Et concludit se magis solari velle q̄3 ducere vxorem. Et tandẽ pro/posuit studere difficiles questiones Ptholomei. dicens se preceptis suis velle insistere. Cum aũt vidit ꝙ gradus signorũ et cursus planetarum d̄ facili nõ poterãt ꝑpendi sine turris eleuatõe. Dixit concludẽdo. quid faciã de cetero. miserũ est me esse hominẽ. Utinã possem exuere humanitatẽ ⁊ induere azineitatem specie ꝑmutata. Tunc ibi. Sit ergo

¶ Hic recapitulat seu epilogat recolligendo prius dicta dicens sic. Sit igitur summa discipuli subiectio erga magistrum. exercitij attentio. animi beniuolentia. ingenij docilitas. specierum luxurie euitatio. et felicis constantie debita professio.

Explicit liber primus.
Incipit liber secundus

Omnia siquidē supius expedita ad scholariuz informationez sunt affixa. Nunc de eoꝝ sagaci p

Hic incipit secundus liber et quartū capitulū. in quo ſm ordinem in prohemio promissum determinat Boetius de sagaci scholariū prouisione cum sint in partibus alienis. Et diuiditur in tres ptes principales In prima premittit intentū cum hoc declarando diuersitatem ꝯplexionum humane nature. In secūdo ostendit que requirunt̄ ad prouidentiā scholariū sagacē. ibi. Felicis autē discipuli. In tercia declarat reqsita ad scholariū ꝓuidentiā respectu corpis ibi. Cum aūt indiscrepans. Prima adhuc in duas. Primo em̄ premittit intentū. secūdo exsequit̄ illud ibi. Cū humani corporis ꝯditio. dicens sic. Omnia in precedenti libro expedita pro scholariū informatione sunt composita. scz in quibus debent informari. Et quomodo se habebunt erga magistros suos. Nunc aūt in presenti secūdo libro de sagaci prouisione eoꝝ est breuiter tractandū. ¶ Notandū hic ɋ ex quo dicebatur in precedentis libri principio ɋ eius subiectū est aptitudo discipuli cognitionē veritatis recipiendi a docente. Ideo ad hanc aptitudinē om̄ia que in hoc libro determinant̄ applicanda sunt et reducenda. quod in hac parte determinate sic reducendum est. Ostenso in parte precedenti in quibus debita aptitudo discipuli doctrinam recipientis consistit. quia in ꝓcessu ad scientias ordinato. Et in debita subiectione respectu docentis. que in tribus consistit. videlicet docilitate. beniuolētia et attentione. Nūc autor ptractat de prouisione aptitudini predicte necessaria. que ad eam amminiculatur. ipsamqꝫ inducit Quoniam ſm Arestotelem natura humana est multipliciter ancilla. Propter eius em̄ nobilitatem et aptitudinē multis indiget. Recte sicut miles ad actuz militie exercendū indiget pluribus. videlicet armatura. seruis. equis. et alijs huiusmodi sibi necessarijs. Sic etiam homo pro vite sustentatione indiget victu et vestitu sibi congruis loco connaturali. Homines autem diuersarum sunt complexionum. et quidam minus quidam vero magis ad scientiam sunt apti. quoniam anima corporis ꝯplexionem ꝯcomitat̄. vt dicit autor sex principiorum. Et qꝛ hic agitur de aptitudine cognitionum veritatis recipiendi. etiam determinandum est de complexione que ad ipsam amminiculatur. Complexio autem indiget nutrimento. Et

si studium exercere debeat. indiget loco. quia studium sapiẽtie est priuilegiatum vt loco solitario magis sit aptum. Alia vero studia sicut militaris ⁊ architectonice ⁊c. quia in publico conuenientius exercentur. Nutrimentum igitur ⁊ locus complexioni ⁊ studio organice obseruiũt. Nam sicut visus obseruatur in oculo. sic complexio in nutrimento. Unde simile est in medicinis. Ipsa enim ex quo tractat de sanitate. primo ostendit in quibus sanitas consistit quia in humorum adequatione. postea determinat de his que ad sanitatem amminiculãtur. eã ꝗ inducunt et cõseruãt sicut sunt humoruz euacuatio superfluoruz. dieta congrua. ⁊ alia huiusmõi. Sic recte procedit Boetius. postꝗ determinauit de his in quibꝰ aptitudo consistit. iam tractat de illis que ad talem amminiculãtur. Et hec sunt conuenientia loci. studij ⁊ mensura alimenti cuilibet apta. Tunc ibi. Cum corporis humani

uisione breuiter est transcurrendũ.

¶ Cum corporis humani conditio fleumate. sanguine. colera. melancolia consistat suffulta. ab aliquo predictorum quemlibet necesse est elicere preeminentiam. ¶ Melancolico

¶ Hic Boetius exequitur intentũ ostendendo diuersitatem complexionum. Et diuiditur in duas. primo facit hoc in generali. secundo in speciali ibi. Melancolico vero. dicens p̄mo sic. Cum natura humana composita sit ex quatuor humoribus. scꝫ fleumate. sanguine. colera. ⁊ melancolia. necesse est quemlibet hominum habere preeminentiam in vno predictorum. ¶ Notandum hic ꝙ complexio humani corporis quatuor humoribus. melancolia scꝫ fleumate sanguine ⁊ colera fulta est Unde necesse est quemlibet hominem ab aliquo predictorum accipere preeminentiam. scilicet vel in sanguine. vel fleumate seu alijs duobus. Et est humor vt hic sumitur corpus humidum in corpore animalis generatum aptuz natum nutrire corpus. ⁊ est quadruplex vt dictum est. Et quia ſm Aristotelem secundo de generatione. ex eisdem sumus ⁊ nutrimur. Iõ cessante humore in corpore animalis sequitur eius desiccatio. ¶ Secundo notandum. ꝙ complexio potest sic describi Complexio est ꝯtextio seu commixtio ſm magis ⁊ minus dominãs. abcedens ⁊ recedens ab extremis ad mediũ non simpl'r. sed quo ad nos. Uel sic. Complexio est dispositio extinseca vel supꝑficietenus apparens significans causas intrinsecas consimiliter se habere. Uel sic. Complexio est dispositio alicuius de quatuor humoribus resultantibus ex quatuor elementis adinuicem ſm proportionem inequalitatis Tũc ibi. Melancolico vero

¶ Hic in speciali determinat de complexionibꝰ. Et diuiditur in q̃tuor ſm ꝙ quatuor sunt complexiones. ꝑtes patebunt. Et primo determinat de melancolica complexione. dicens sic. Melancolico timori et tardi

tati subiecto. Necessariū est studere in loco secreto et anguloso. vbi non fi
unt magni strepitus. vbi etiam non est lux intensa. Et gaudebit modica
saturitate. cauendo sibi de serotina comestione. gaudebitq; potibus me
dioꝛibusq; ad nature sue subsidiū. prout laboꝛ studij requirit. potest reci/
pere potū plenarie ⁊ alia. ⁊ foueri ad mensuram. ne nimia studij proterui
tas generet in ipso thysim et pectoꝛis strictitudinē ⁊ anhelitus

vero timoꝛ pigricieiq; subiecto sub
locis secretis ⁊ angulosis. strepituq;
carentibꝫ. lucisq; parū recipiētibꝫ stu/
dere est opoꝛtunū. Saturitatēq; de/
cliuiam. serāq; precauere cenā. potibꝫ
q; mediocribꝫ gaudere ad nature sub
sidiu3. ⁊ prout studij desiccatio exigit

¶ No
tandū hic ꝙ complexio
melancolica est quando
mixtum ex quatuoꝛ ele/
mentis componitur seu
humoꝛibus vbi humoꝛ
terre p̄dominat᷑ alijs hu
moꝛibus in mixto existē
tibus. Et iō si ille hu/
moꝛ est frigidus ⁊ siccus
sic talis ꝯplexio est frigi
da ⁊ sicca terre assimilat᷑
Sunt autem melanco/
lici inferius grossi. superi
us aūt apparent macelē
ti. eo ꝙ melancolicus ꝓm
humoꝛe.n melancolicu3
est complexionatus. Melancolia vero est humoꝛ terreus ⁊ grossus na/
turam hoīs depꝛimens in naturam terream. Unde melancolici sunt ter
re comparabiles. Terra aūt inter oīa elementa est plus materialis ꝓp/
ter quod etiam dꝛ fex omniū elementoꝝ. Ideo etiam melancolici maxime
sunt grossi ⁊ minime agiles. Et propterea dicunt᷑ etiam subiecti pigrici/
ei. Sunt etiam timoꝛosi. timoꝛ em̄ opponit᷑ audacie. Audacia vero ē ira
quedam accensa pꝛincipaliter pꝛopter bonum. Jra enim est accensio san
guinis circa coꝛ. Cum igitur melancolici sunt humoꝛis grossi. eo ꝙ sunt
naturaliter frigidi ⁊ sicci. ideo caloꝛ eoꝛum non habet virtutem accenden
di sanguinem. pꝛopter quod sunt timidi. Decet etiam eos studere in lo/
cis secretis ⁊ angulosis. quia ꝓm Auicennam immunitas a materia red
dit nos intelligentes. Sed melancolici sunt maxime materia onerati. vn
de impeditur circa sensus omnis virtus intelligendi. eo ꝙ necesse est quē/
cunq; intelligentem fantasmata speculari. ideo debent esse in locis secre/
tis. Uel etiam quia timidi sunt. ideo ad loca secreta fugiunt. Uel etiam
quia valde sunt materiales difficulter recipiunt impꝛessionem alicuius
cognoscibilis, pꝛopter quod faciliter possunt impediri. ideo nullatenus
circa se strepitum pati possunt. Debet etiam melancolicus pꝛecauere ni/
miam saturitatem. quia cum sit grossus ex saturitate nimia grossi humo
res ⁊ pessimi possunt generari. ⁊ sic fieret omnino inabilis, Cum etia3 na
turaliter sit frigidus ne ex defectu caloꝛis natural' nimi⁹ cibꝫ maneat indi
gestus vt sic coꝛpus reseruetur. Debet etiam p̄cauere cenam tardā. qꝛ ꝑ
sompnū fit digestio ⁊ humoꝛum congregatio. Ne igitur humoꝛ genera/

plenaria potus receptione ad mensu/ram confoueri. Ne nimij studij ꝑter/uitas thysim generet. anhelansq; thoracis strictitudinem.

¶ Fleumaticus vero licet strepitu ru/giētibus edibus lucisq; capacissim⁹ studij preceptis potest informari. po/culisq; plenioribus pt sustētari. ciba

tus ex cibo abūdanter excessiue siue in somnū ad cerebrū ascendat ipsum destruendo ¶ Consequenter notandū ꝙ melancolice cōplexionis signa sunt Nam melancolicus est inuidus infidelis fallax incōstantis animi. tardus in omnibus factis. inordinatū habens appetitū. diligit enim esse solus. est timidus duz homines debent inspicere. hebes est ingenio. plures habens carnes. multū bibit. quia est siccus naturaliter. Parū comedit. quia non potest digerere ratione frigiditatis. parum appetit coitus. Nihilq; vel parum potest. quia frigidus est et sicc⁹. Si vere vult appetere. cibaria calida et humida puluerosa. seu bene piperata sumat. bonūq; vinū aut potū calidum potet. aut esset breuioris vite. Sic em̄ ratione caloris in cibis ⁊ potibus exn̄tis calor naturalis augmētatur. Et ratione humiditatis nutrimētalis humidū radicale incipit augmētari. Et sic plus appetit ⁊ plus potest q̄z sine his Et sic hec signa in his metris ꝯtenta. Inuidus ⁊ tristis cupidus dextreq; tenacis. Non exps fraudis. timidus. luteiq;' coloris ¶ Nota thysis est consumptio corporis naturaliter humectantis ex alteratōne corꝑis ꝓueniēs Unde thysici ꝑ fleumatis emissionē consumunt᷑. sic ꝙ vix cutem suꝑ ossa obtinent. Unde lato cibo' possunt vitā prolōgare. Thorax est pectus vł lorica. Tūc ibi. Fleumaticus vero.

¶ Hic ostendit proprietates fleumatici. Et vult ꝙ fleumaticus pt informari doctrinis in locis clamorosis ⁊ capacissimus lucis. Potestq; foueri multis potibus ⁊ nutriri diuersis varijsq; cibarijs Et si liceat dicere potest semel in mense actū venereū exercere ¶ Notandū hic ꝙ fleumaticus potest informari documētis studij in locis clamorosis. qꝛ frigidus ē et humidus. Motus aūt est caloris ⁊ siccitatis inductiuus. Si em̄ confricet᷑ ad corpus calor generatur. Quia igit᷑ frigidus est motus q̄ est act⁹ studendi difficilior est in maiori strepitu. q̄ sensum mouet. ⁊ ita calor in eo intendit᷑. ⁊ quodammodo humor suꝑfluus digeritur Habet em̄ fleumaticus sanguinē non ita nobilem sicut colericus Et ideo nō faciliter ꝑ strepitum in actu studij impedit᷑. Strepitus tn̄ non promouet. sed impedit speculationem intellectualem. Est autem fleumatica complexio quādo aliquod mixtum componitur ex quatuor elementis siue quatuor humoribus naturam elementoꝝ consequentib⁹. ita ꝙ humor aqueus alijs predominat᷑ humoribus. Unde fleumaticus est frigidus ⁊ humidus sicut

aqua. Et naturaliter omnes mulieres fleumatice sunt complexionis Si
gna autez per que cognoscitur fleumaticus sunt hec. Est albi coloris.car
nosus parua ossa respectu sue carnis habēns.facie pinguis.nō cito irascit
timidus.⁊ non letus ratione frigidi constringentis.multuz comedit.mi/
nus bibt.tardus estin factis suis.capillos hꝫ molles ⁊ rectos.multū ꝯti
nuare potest coitū.quia humidus.parum tamē appetit quia frigidus Si
vero multū appetere ve
lit bibat fortia vina.co/
medat cibaria calefacti/
ua.sic ꝯfortabit in eo ca
lor naturalis. De signis
et proprietatib⁹ fleuma/
tici dant hec metra. Hic
somnolētus piger in spu
tamine multus. Est hu
ic sensus hebes.pinguis
facie color albus. Et ra/
tione humiditatis cito
addiscunt.sed male reti
nent.⁊ ratione frigidita
tis tarde loquunt. Eti/
am ratione frigiditatis
paruz appetunt coire.ra
tione autē humiditatis
multū possunt. Tūc
ibi.Sanguineus ꝟo.

rijsqꝫ omnigenis confoueri.venereo/
qꝫ accessu si fas est dicere mensurnus
permoliri.

¶ Sanguineus vero cuius cōplexio
nis fauorabilior ꝓpago est.oībus siti
bus ac cibarijs p̄t adaptari.quem lu
dendo sepius grauissima q̄stione no
uimus cōfoueri q̄ꝫ si obliquātib⁹ hyr
cis parietes solus ocillaret:nō tñ in h
semp est cōfidendū. Hūc aūt cibarijs
omnigenis gratissimis.potibusqꝫ le/
nientibus decet hylarari

¶ Hic ponit proprietates sanguinei dicens sic. Sanguineus cuius cō
plexio est nobilior inter ceteras studere potest in omni loco.⁊ sepe ludēdo
questiones incorporare grauissimas.nō tamē in hoc est sp confidendum.
Scieutia em̄ melius a quocūqꝫ acquiri potest studendo q̄ꝫ ludēdo.⁊ de
bet delectabilib⁹ vti cibarijs ⁊ potibus subtilior ib⁹ ¶ Notanduz hic.
q sanguinei sunt naturaliter calidi ⁊ humidi.qua faciliter recipiunt ⁊ re/
cepta retinent.q̄propter aptissimi sunt ad disciplinā Unde sanguinea cō
plexio est quando mixtū aliquod ex quatuor cōponitur elemētis.vbi aer
et virtus eius predominat alijs elemētis. Uel vbi sanguis nature aeree
alijs humoribus ab alijs discussis elemētis in mixto p̄dominat alijs ele/
mētis.ideo hec ꝯplexio est calida ⁊ humida aeri ꝯparabilis. Signa hu/
ius complexionis sunt.s.q est letus.cantans.largus seu liberalis. amabil.
mediocriter rubeiqꝫ coloris.pius.constans.moderatus. ad virtutes na/
turaliter inclinatus.nō multū loquens.nec nimis tacens.sꝫ facundus nō
p̄cipitans facta.nō habens appetitū inordinatuz.vult conuiuere sodalib⁹
bonis.faciei nō rugose.multū appetit propter caliditatē.⁊ multū p̄t prop
ter humiditatē.vñ⁹. Largus amans hylaris ridens rubeiqꝫ coloris Can
tans carnosus satis audax atqꝫ benignus.

Disciplina scholarium.

¶ Colericus vero pallidule effigiei plerūqꝫ subiectus solitudini semꝑ supponatur. ne nimiꝫ strepitus auditu bilem in totam effundat cohortem. sicqꝫ magistratus venerabilem ne ledat maiestatem. O ꝙꝫ magistratus lesio est vitanda. Hunc cena grandiori nouimus sustentari. potuqꝫ fortiori deliniri. Cauendum autem est ne litis horror amministratione pot⁹ istius rabidū mentibꝫ extrahatꝰ. Si aūt

Tunc ibi. Colericus vero ¶ Hic ostendit conditiones colerici. ⁊ primo facit hoc. secundo subiūgit quandā cautelam. ibi. Cauendum est autē. tercio remouet dubiū ibi. Si autē qualitatis. Primo dicit sic. Colericus qui est pallide faciei studebit in loco solitario. ne bilem infundit ꝑpter nimiū strepitum in suam societatem. Nec etiā venerabilem magistratus ledat maiestatem. Et subdit dicens. O quantū vitāda est lesio magistratus. Potest colericus etiā vti cena grandi. etiam et potu forti. Subiungit q̄ndam cautelam dicens. maxime ē cauendum ne litis horror in potus āministratione extrahatur. Et vltimo remouet dubium s[ub] c[on]incidens Cum sit dictum de quatuor ꝯplexionibus posset aliquis dicere. q̄uo nos habere poterimus dictarū complexionū cognitionem. Remouendo dubiū hoc dicit Boetius. si ignoraueris assignare qualitates consule philosophos speculatiuos seu medicos. et sic fit mentibꝫ intimatū. gnotosolitos. i. nosce teipsum ¶ Notandū hic ꝙ cōplexio colerica est quādo mixtū cōponitur ex quatuor elementis siue humoribꝫ. sic tamē ꝙ humor igneus aliis humoribꝫ in eo predominatꝰ. Signa autem ꝑ que cognoscitꝰ hec complexio sunt ista. ipm esse pallidum sicut est cinericeus. quod actionē calidi super humidū consumptū significat. etiā fortiter bibit ⁊ plus ꝙꝫ comedit gracilis non carnosus. facies eius macra ⁊ gracilis. cito irascitur. iraqꝫ ei⁹ cito transit. audax est. preceps in omnibus factis. in tremore immoderatus. quasi nullum timens loquendo. capillos habens duros ⁊ nigros. superiora eius sunt grossa. ossa magna. neruos ⁊ musculos habens duros Mobilis ⁊ velox est ⁊ nō piger. quia caloris est faciliter mouere omnia membra. prodigus est semper dans. circunstantias non attendens. multum appetens. quia calidus. parum potens quia siccus. Unde si vtatur humidis cibariis et calidis. vtpote pullis iuuenibus in recenti aqua decoctis. hec nature eius possunt suffragari. Signa hec iam dicta habentur in his versibus. Hyrsutus fallax irascens prodigus audax. Astutus gracilis siccus croceiqꝫ coloris Si quis dicat. Auerroys super de celo et mundo habet ꝙ omia mixta habent predominiū a terra. ideo mouentꝰ

qualitatis assignate ignorās sit socie
tas theoricos consulat. secꝫ sic ꝯgno
scat: pluribus vero mentibꝫ intimatū
est gnotosolitos Felicis ꝓo discipuli

ad centrū ratione grauitatis. Uidetur ideo ꝙ oīa mixta sunt melan-
colica. Dicitur ad hoc duplex est predominiū elementoꝝ in mixto. Qd
dam eñ sumit̃ ſm qualitatem tm̄. aliud vero ſm quantitatē molis. Di
ctum igit̃ Auerroys intelligitur de quantitate molis. quia in oī mix-
to terra hoc modo predominat̃. Mixtū enim debet esse firmū ⁊ non cito
frangibile. cuius causa est terra. Sed dictū autoris intelligitur de quali-
tatū predominio. Unde
aliquando quātitas ter
re predominat̃ alijs. ali-
quando qualitas ⁊ ope
ratio ignis. ⁊ sic de alijs
complexionibꝫ. Hoc igi
tur modo complexiōes
sortiūtur speciē ⁊ nume
rum ¶ Consequen-
ter notandum. ꝙ nunq̄
due cōplexiones in am-
babus proprietatibus opposite simul esse possunt in eodē. vt fleuma cū
colera. ⁊ melancolia cū sanguine. nisi in gradu confracto. Eo ꝙ contraria
simul eidem inesse nō possunt. ſm tamē esse remissum isti quatuor humo
res bene in vno congregantur. Et qui habent symbolū adinuicem facili-
us inuicē componi possunt. vt fleuma cum melancolia. quia cōmunicant
Sed melancolia ⁊ sanguis adinuicem cōponi nō possunt. quia in amba-
bus qualitatibus seu proprietatibus differūt. Et similiter colera cū fleu
mate faciliter componi nō potest. cum etiam in ambabus qualitatibꝫ re-
pugnent. Quia igitur quatuor complexiones pretacte raro pure ⁊ simpli
ces reperiunt̃. sed sepiꝰ ꝯmixte. ideo dinoscere eius ꝯplexiones nō est pue
rile. Que tamē complexio in vnoquoq̄ genere p̄dominet̃ capi potest ali
quo modo p signa an̄dicta ¶ Nota ꝙ ꝯplexio sanguinea q̄ calida ē
et humida assimilatur aeri. veri. vento australi. ⁊ inter planetas ioui. ac in
ter etates hominis iuuentuti. Nec enim omnia calida sunt ⁊ humida.
Fleumatica vero complexio assimilatur aque inter elementa. hyemi in
ter partes anni. fauonio inter ventos. lune inter planetas. ⁊ etiā sexui mu
liebri. Hec eñ oīa frigida sunt ⁊ humida. Colerica complexio assimila
tur igni. subsolano. estati. ⁊ etati virili. ⁊ inter planetas soli. Nec eñ om
nia calida sunt ⁊ sicca. Sꝫ melācolica assimilatur terre. autūno. boree seu
vento septētrionali. saturno. ⁊ decrepitui. quoniam hec frigida sunt ⁊ sic-
ca. ¶ Notandū ꝙ triplex est colera. scꝫ combusta temperata et melan
colica. Cōbusta viget in hominibus nigrā habentibus faciem. q̄si a solari
bus radijs combustā. Et tales sunt multū rebelles de facili ad irā com-
mouent̃. et cū inebriantur sunt furibūdi. Temperata autem colera viget
in hominibꝫ pallidā et aliq̄liter rubeam habentibꝫ faciem. Et sꝫ tales di
scretiores in mēte. et frequenter furiosi nō multū segnes. Colera autē me
lācolica viget in hoībꝫ lutulentā faciē habentibus. et sunt hmōi sꝑ tristes

semp habentes varias ymaginatões phãtasticas Et de tali intelligit
lrã Tũc ibi Felicis aũt discipuli. ꝛc. Hic ponit quoddã pceptũ gene
tale Et pmo facit hoc, scdo dictũ suũ magis restringit ibi Si aũt disci/
pulus Adhuc pma diuidit in duas. pº ponit doctrinã. Scdo ꝯ detra
ctorē exclamat. ibi Quid ei detractore nequiꝰ Primo dr sic Discretio
felicꝫ discipuli gaudeat se subijci mgratui. ꝛ metuẽdo eũ diligat. ꝛ i oibꝫ

discretio magistratui subijci gaudeat
Eumqꝫ metuendo diligat. fidelis ex/
istat ne sub picturate dilectõis obten
tu albinus existat detrahendo Quid
eñ detractore nequius. ve magistra/
tus detractori etiã si mille fuerint Ve
nienti aũt mgrõ assurgat p loco ꝛ tpe
ipsum salutando inclinet. eũqꝫ si iube
at assequat Mãsioni quoqꝫ eius si
pt se inserat cohabitãdo. vt sic casti/
gatus nõ solũ se remordeat: verũ etiã
si locus affuerit. ad eũ confluat dili/
genter inquirẽdo. Si aũt discipulus

ei fidelis existat Nõ sub
dilectiõe picturata qua
lis albinus extiterat de/
trahendo Et tũc excla
mat detractionẽ dicens
Quid est nequius de/
tractione. dato ꝙ mille
eẽnt Fidelis etiaꝫ disci/
puli discretio assurgat
inclinãdo loco ꝛ tpe con
grnis magistro suo veni
ente. ꝛ si iusserit. ipsuꝫ se
quat Et si fieri põt inse
rat se mansioni eius co/
habitãdo. vt sic castiga
tus non solũ remordeat
se. sed cũ locus fuerit cõ
fluat ad magistrum du
bia inquirendo Et illd
magis specificat dicens
Si discipulus fm ꝙ ne
cessarrũ est nequeat semper magistro suo exhibere psentiã. interdũ ꝓpter
habitationis distantiã. ꝛ qñqꝫ ꝓpter alterius rei cãm. tũc habeat dicti/
cas lateri suo promptas. quibus diligenter imprimat qd sibi expressum
fuerat a magistro ¶ Notandum hic ꝙ felix discipulus gaudenter
se magistro suo subijcere ipsumqꝫ timere debet Nam qui non timet. non
obedit. ꝛ si non obedit non est subiectus Non aũt sic debet timere ipsuꝫ
sicut fur pstibulum. sed vt debitos honores sibi impendat. ꝛ eius man/
dato se subijciat. ipsum in nullo commouendo Ipsum etiam diligere de
bet. quia si non diligat ipsum. precepta sua non custodit sed contemnit.
Talis aũt ꝯtemptus subiectionẽ impedit Debet aũt discipulus debi
tam exhibendo magistro reuerentiam tempore ꝛ loco assurgere Nõ qui
dem omni tempore. qꝛ non dum studio est impeditus. nec omni loco. qꝛ
non in scholis vel locis studij Et si potest discipulus commorabitur ma
gistro suo. ne solus in studio se remordeat Tunc aũt quis se remorde/
re dicitur in studio quando ꝓprio intellectu ad aliquid acquirendum la/
borat. quod p se inuestigare non sufficit Discipulus eñ qñqꝫ magnos
circa materiam aliquam facit labores super qua faciliter posset a magi
stro suo expediri Si aũt cum suo magistro moram habere nõ posset ha

beat dicticas in quibus dubia emergentia conscribat. tempore vt oportuno eorum solutionem suo a magistro inquirat

¶ Nota dictica dicitur a dictamen ꝛ ycos custodia. vnde Clerice dictica lateri sit semper amica Nam sine dictica vix retinebis ita. Item vox audita perit. littera scripta manet Sꝫ obijceret quis hoc est contra commune prouerbium scꝫ cordi non carte. ꝛc̄. Dicitur ad hoc ꝙ ista non opponuntur. potest em̄ primo dubium notificari ꝛ dicticis inscribi ꝛ postmodū intellectui Et sic non solum dicticis est commendanduꝫ. Tunc ibi Cum autem

magistro suo semper vt necessarium est nequeat exhibere presentiam. tum propter mansionis sue distantiā. tum propter alterius rei causam. dicticas lateri suo semper promptiores habeat cedulas ve quibus diligenter imprimat quod ꝯscientie proprie nouerit intimatū. eiusqꝫ explicite inquirat dubitatū Cū aūt indiscrepans ꝯueniēs ꝙ affuerit ꝯmensalium ꝯnexio ānua vel citerior ſm propositum commorandi voluntas. Salis autem lignorumqꝫ in estate fragmenta Autumni copiā vindemie triturā: capricorni cō

Postq̄ꝫ Boetius ostēdebat preceptum quoddam obseruandū in discipulis ꝓpter aptitudinem recipiendi cognitionem veritatis a docēte. Hic ostendit quedam alia precepta. Et diuiditur hec pars in duas. nam primo ponit illa precepta. scd̄o declarat eorū cās. ibi Ne arto copi mucor Primo dt sic Cū igit̄ ꝯnexio studentiū seu scholarium fuerit concors. ita ꝙ habeat ꝓpositum insimul morandi per tempus vnius anni aut circiter. tunc ꝯueniēs est ꝙ iuxta eoꝝ facultatem festinent sibi ꝓcurare copiam salis frumenti lignorum ꝛ copiam vindemie Sal quidem ꝛ ligna in estate. frumenta ꝛ vina in autūno. ꝛ in capricorno congeriem carniū Hoc em̄ maxime consentaneū est sanitati Et assignat causaꝫ. Ne mucor artocopi inficiat anhelitum. ꝛ ne etiā vinū insipidū cordis secreta ꝯfundat. ꝛ ne etiā sequatur rancor carniū Et ne fetor triture inclusus corrumpat intestina. ꝛ ne lignoꝝ defectus ꝯtrahat membra. ꝛ etiam quod peius est ne ꝯtinua infirmitas sequatur.

¶ Notandum hic ꝙ ſm philosophū in politicis. homo viuens solitarie aut ē deus aut bestia Nō est qꝛ est adeo rudis ꝙ de nullo curam gerit Et hic bestia noīatur Non em̄ viuit vt hō. eo ꝙ vite intellectuali non insudat. aut est adeo perfectus felicitate mellicitacoria ꝙ nullo indiget Et sic deus id est diuinus esse dicitur. vnde homo naturaliter est

Disciplina scholariū

animal politicum ⁊ ciuile habitans inter alios homines. vt sic homines
sibi mutuo supleant defectus. Docet aūt hic autor qualiter scholares
sibi prouidebunt in diuersis varios eoꝝ defectus supplentibus. nam cō
tracta societate ꝯgrua scholares prouisionē facient in nutrimētis ⁊ alijs
ad vsum vite necessarijs. vt in sale. lignis. carbonibus. vino. frumento. ⁊

gerieni carnium O q̄ꝫ ꝓficiens sanita
tisq̄ꝫ ꝯsentaneū ſm facultatez in vnū
ꝯponere Nec arthocopi mucor anxi
onarius anhelitum infirmet Et ne vi
ni insipidi acor cordis secreta confun
dat. carniū laniste rancor salisq̄ꝫ tritu
ra fetor inclusus intestina corrūpat. li
gnoꝝq̄ꝫ defect⁹ mēbra ꝯtrabat. ⁊ qđ
deterius est quotidianis incursib⁹ in-
grossetur anxionarius Magna vero
discipuli ꝯmoditas est ꝓut facultas
suppetit nccāria magistratui exhibere
ne dum eius inhiat executioni rerum

alijs hmōi corpus con-
seruantibus ꝯplexionez
iuuantibus ⁊ ad aptitu
dinem intentam ām̄ini-
culantibus. Item no
tandū ꝙ vnusquisq̄ꝫ mē
sis sua ꝓpria habet exer-
citia. vt patet in his ver
sibus a ianuario ꝯsequē
ter enumerando. Poto
ligna cremo. de vite sup
flua demo. Do gramen
gratum mihi seruit flos
mihi pratum. Messes
inclino. segetes tego. vi-
na ꝓpino. Semen humi
iacto. mihi pasco sues
mihi macto

¶ Item pro vocabu
lis textus notetur ꝑmo
ꝙ arthocopus dr̄ ab ar-
thos grece qđ est panis
latine ⁊ copos labor q̄si
panis cū labore factus Vn̄ Est arthos panis qđ ꝓbat arthocopus

¶ Item rancor dr̄ carnis ꝓprietas. Acor vini. ⁊ mucor panis. vn̄⁹
Carnis rancor. acor vini. mucor quoq̄ꝫ panis. Item Non miser hic ferk
in cuius sepe popina Muscidus est panis. caro rancida pendula vina.
Tunc sibi. Magna vero discipuli ⁊c. Hic boetius ꝯtinuando pro
positum suum ostēdit quid expediat magistro ⁊ discipulo ꝯmoditas vt
suam iuxta facultatem magistro suo prouideat de vite necessarijs. ne tē-
pore quo sibi intendere deberet instruendo circa rerum venalium curas
se habeat occupare. Subdit exclamationem dicens. O q̄ꝫ absurda est
egestas magistratus.

¶ Notandum hic ꝙ magna in hoc consistit discipuli commodi-
tas vt iuxta sue facultatis exigentiā suo prouideat magistro de vite ne
cessarijs. Sic enim tanto potest fidelius per eum informari. ymmo nū
q̄ꝫ sibi facere poterit condignam laborum recōpensam Unde sicut fili⁹
propter substantiam quam assumpsit a parentibus. nō sufficit eis red-

dere equiualens Sic nec discipulus magistro ꝓ scia ab eo sibi ministra-ta In signum cuius dicit philosophus in ethicis. dijs parentibus ꝛ magistris non potest reddi equiualens. Faciat igitur discipulus magistro suo iuxta facultatis exigentiā laborum reconpensam. scz in vite necessarijs subueniendo Nec (vt dicit autor in textu) tempore instructionis scholarium victualiū procurationi habeat intēdere. vnde fructus scholastici proueniat minoramentum. Nam pluribus intētus minor est ad singula sensus ꝛc. Tunc ibi. Lotricū autem vetu

venaliū indulgeat ꝯpationi O q̄z absurda est magistratus egestas. lotricū autē vetularumq̧ remotio q̄z summo ope appreciāda est. earūq̧ accessus quanto rarior tanto salubrior. Nec dum venerit aliquid suggerat inq̄natum. vel a mancipio extrahat quid ꝑmollitum. quoniam mancipioꝝ raro reperitur clementia. rarior in agone constantia. Ve seducenti mancipio in quo confidit plenaria dominantis

¶ Hic agit de prouisionibus adhibendis in ferioribus dicens sic. felix discipul⁹ abstinebit se a frequenti lotricum ꝛ vetularū accessu. immo quanto talis rarior tanto salubrior Subiūgit eām dicens. Ne vetule ꝛ lotrices ꝑmisse domū eius accedere suggerāt famulantibus seu cōsulant aliqua quib⁹ fieret eius depauperatio seu diffamatio quoniam raro reperitur fidelitas seruientium ꝛ in ꝑiculo cōstantia. Subdit exclamationem dicens Ve seducenti mancipio cui dilectio domini plenarie confidit; immo tali nihil fedius seu ingratius valet inueniri

¶ Notandum hic ꝙ studentes sibi prouidebunt congrua de familia tam quo ad sexum muliebrem q̄z etiam masculinum Vt per eam de cura domestica subleuati scholasticis actionibus tanto efficatius valeant inhiare. licet em̄ ipsi indigeant mulieribus. non tamen eas debent attrahere. qꝛ cum mulier naturaliter sit meretrix ne lotrix ad suum veniēs mancipium ipsum alliciendo mala sibi persuadeat quibus bona sui forsan dilapidarent ¶ Notandum circa vocabula textus. ꝙ agon agonis vel ago onis dicit̄ locus belli. ab a quod est sine ꝛ gonus angulus quasi sine angulo. qꝛ fieri solet sine angulo. Sed ſm Huguitionem venit a verbo ango gis ere Inde agonizare id est certare. Inde agonista id est pugil. ¶ Item mancipium idem est quod famulus. ꝛ dicitur a manus ꝛ capio. quia seruus debet esse captus manibus. id est potestatibus sui domini. ita ꝙ suis preceptis obediat. quod si non fecerit verus non existit seruus Tunc ibi Hospitium mundum. ꝛc.

¶ Hic declarat Boetius seruitiū fideliū seruoꝝ declarando cū hoc exēplariter maliciam serui infidelis dicens sic Seruus fidelis hospitiū do-

mini sui seruabit mundum ꝛ thoral dealbatū. Hec em̄ sunt signa fide-
lis serui. Oppositū aūt est de mancipio detrahenti

dilectio. quid tali fedius est quid tan
to grauius Hospitiū mundū. suppel
lex mundatum: thoral dealbatū. man
cipij prudentia rex exitus ꝯsiderātis
sedulitati dominice semꝑ assistētis de
centi vultu sunt ꝯponenda Quid mā
cipio detrahenti crudelius est Cū-
ctos terreat infelix elimas ab eliman
do dictus. nomē ex re cōtrahens. que
cū nycostrati munera suscepisset. pri-
mo ei vultu seruiuit blandiori oīa ad
nutū amministrās. fideliſqꝫ per oīa ex
istens. fideliorem se esse promittens.
Quicquid ꝟo nycostrati possidebat
fidelitas ipsius ꝯmissum est infidelita
ti. quid plura. cuꝫ nequissimi elimatis
infelix prouidentia cūcta prouidisset
sibi suppeditari. carniū alimenta. pis
ciū fomenta. ceterarūqꝫ rerū venaliū
ꝯmertia: oīa in duplo q̄ꝫ essent appre
ciata dominicis auribus intimabat
Sicqꝫ totius substantie hausit incre
menta nycostratūqꝫ in summā traxit

Tūc ibi. Cūctos
¶ Hic declarat exē-
plariter p̄dicta de quo-
dam seruo qui vocabaꝛ
elymas qui habebat do
minum qui vocabaꝛ ny
costratus. Iste aūt ely-
mas p̄mo intrans hos-
pitium domini sui exhi-
buit se fidelē. ꝛ ꝓmisit se
inpost adhuc feliciorem
Et sic dominus suus
oīa sua bona ꝯmisit sibi
disponenda Qđ vidēs
dictus elimas dixit se in
duplo plus expēdisse in
rebus vsui humano ne-
cessarijs q̄ꝫ rei ꝟitas ha-
bebat Quo dominum
suū in summā traxerat
paupertatem. creditorū
qꝫ in exclamationē diuꝛ
nam. Nihilqꝫ menti a
marius imprimi poteſt
Maxima autē penuria
domini sui fui in cogni
tionē eū ꝑduxerat Tan
demqꝫ cum super suo er
rore increpabat. qđ dic-
tus elimas dum audiue
rat in ꝟba prorūpēs cō-
tumeliosa dn̄m suū in-
terfecit. Corpusqꝫ dn̄i
sui nycostrati canibꝫ di-
misit deuorandū Tunc
Boeti⁹ exclamando di
cit O q̄ꝫ detestabile fac-
tum ꝓditoris ipmietas
perpetrabat

¶ Nota. qꝛ tria sunt genera seruoꝝ fugiendoꝝ. s. subtrahentiū Vn̄
hic Boetius nos edocuit Secđm est bilinguiū. Vn̄ boetius satis reci-
tat in textu proxime sequenti. ibi Seruus aūt bilinguis Tertiū est ser-
uorum crudeliū. vn̄ in textu immediate sequenti iam allegatū textū. ibi.
Seruorum siquidez crudelitate Tunc ibi. Seruus aūt bilinguis ꝛc

¶ Hic Boetius reprobat secundũ genus seruoꝝ vitãdoꝝ dicẽs sic. Seruus bilinguis ꝓcul expellaṫ ⁊ si ꝯsanguinitatis linea fuerit ꝯiunct⁹ Tunc ibi. Seruoꝝ siquidem. Tangendo scđm genus seruoꝝ fugiendorum. quo innuiṫ causa vitationis secũdi generis premissi seruorum fugiendorum Dicit sic Multas incidere vidimus pericula per seruorum crudelitates Tunc ibi. Creditoribus aũt summa adhibeaṫ ⁊c.

¶ Hic ostendit vtilitatem acquirendi creditores Et ꝑmo facit hoc. scđo ostẽdit modũ acquirendi socios. ibi. Prudentis ꝓo scholarꝫ Dicens ꝑmo sic Summa dicti ꝯmendatio est creditoribus exhibẽda Et tpe ꝑfixo mutuatũ restituendũ ꝓ posse Declarat hoc dicẽs. multũ dulcis est transactio creditoris Et vicinorum suffragiꝉ exhibitio scholari nõ multũ in necessarijs habundanti.

¶ Notandũ hic. q scholares suo ꝓposse creditorib⁹ se exhibebũt veraces ꝑ eos eñi actio discentis crebro adiuuatur. Nisi eñi scholarib⁹ longinquis studẽtib⁹ in ꝑtibus ꝑ creditores aliquotiens fieret subuentio. multum occuparent tpis repatriando. ⁊ ꝑ cõsequẽs suis a studijs impedirenṫ. quare ꝯgruuȝ est. immo summe ꝯueniens seruare fidẽ Tũc ibi. prudẽtꝫ ꝓo scholarꝫ.

¶ Hic ostendit modum acquirendi socios fideles ⁊ eligẽdi. Et primo facit hoc Scđo ostẽdit eius vtilitatem. ibi. Quid dulcius. dicens

egestatem .⁊ in creditoꝝ diurnã exclamationem Qua nihil amarius imprimitur ve creditoris insanie: maxia ꝓo nycostrati penuria eũ in mãcipij erroris cognitionẽ ꝑduxit. Tandez tarde cum climatem sup errore suo cõuenit. Quo audito statim in ꝯtumeliosa verba prorupit. dñicq; in visceribus mocronẽ sepeliuit. ⁊ qđ prius omiserat secũ asportauit. dñicũq; corpus canib⁹ ad deuorandũ reliquit. Ecce q̃ȝ detestabile ꝑditoris impietas scelus ꝑpetrauit Seruus bilinguis ꝓcul expellatur. ⁊ ipsius imminente neq̃tia statĩ deponaṫ. licet ꝯsanguinitatis ꝓximitate ꝯiũctus existat. Seruoꝝ siquidẽ crudelitate multos sociorũ vidimus incurrere iacturam Creditorib⁹ aũt summa adhibeaṫ dicti ꝯmẽdatio dieq; prefixo debiti semp ꝓ posse solutio Scholari ꝓo cui pleno cornu copia non arrisit O q̃ȝ dulcis est creditoris transactio affiniũq; suffragũ exhibi/

Disciplina scholariū

tio . prudentis ꝙ̄o scholaris ꝯstantia
semꝑ aliquo ꝯsorte gaudeat spēali cui
possit ꝓpriā detegere ꝯsciam . qui nu
bila exn̄te fortuna diligēter subueniat
Morboq̧ ingruēte se sedulū exhibe
at . Et si tetra mortis caligo affuerit
supstes facultates disponat . si ꝙ̄o vi
uus euadat. ab eo posset sustētari pas
ci. liniri ꝯsolari cubatū duci diuersis
etiā partibus ꝓcurari . Uigente vero
valitudine libellis gaudeant ꝑmutati
questiūculis certatim ꝯmēdabili etiā
recordatione gradatim castigatōis fe
licitate ꝯuersim diuersis ac varijs io
coꝝ generibꝫ dulciter obseq̄ndo Sic
q̧ inter eos mutue dilectōis maneat
integritas. vt primeui tꝑis ros in stil
lans. in medio inūdans in fine ꝙ̄o ine
briās existat Quid dulcius. q̄d p̄cla
rius . quid certe melius . Prestantis
enim amoris nulla fauoris est adep
tio . Inuida vero si secundum quid
euenerit scilicet in discendo gratissi
ma est . Simpliciter autem proprij

sic. Quilibet scolarꝭ pru
dēs sꝑ aliq̄ socio gaude-
bit cui ꝓpriam detegere
posset ꝯsciaꝫ Et si fortu
na fuerit nubila iñ possꝫ
ꝯsolari Et si morbo p̄-
ueniaꝶ ab eo in sibi necc̄a
rijs p̄t iuuari ꝛ si viā car
nis vniuerse ingrediaꝶ. ꝑ
eū facultates supmanē-
tes fidelr̄ disponāꝶ Si-
q̧ ad corpis peruenerit
valitudinē. posset ab eo
nutriri ꝯsolari ꝛ cubatū
duci Si ꝙ̄o vigeat sani
tate p̄stina gaudeat cuꝫ
eo ꝑmutatim q̄stionibꝫ
disputatiue Etiā si opꝰ
fuerit in moribꝫ ab eo di
rigaꝶ Ac etiā tꝑe ꝛ loco
ꝯgruis iocorū generibꝰ
ab eo recreari. quo mu-
tua dilectiōis itegritas
inter eos videbiꝶ mane
re Hoc etiā mō ꝙ p̄mo
erit instillans. scd̄o inun-
dans ꝛ vltimo inebriās
Tūc ibi Quid dulcius
quid p̄clarius ꝛc̄.
¶ Hic ostendit vtili-
tatem predictoꝝ dicēs.
Quid est dulcius. quid
preclarius. quid ve meli
us q̄ꝫ talis amicorū con
stantia . nulla immo fa-
uoris adeptio tali po-
test esse melior. Subdit
si inter eos venerit inui-
dia. s̄m q̄d videlicet in
discendo. talis est gratu
ita ꝛ bona. si vero simpli
citer inter eos venerit.

hoc est nulla rationabili de causa tūc ꝓprij corporis est ꝯsumptiua ꝛ mor
tale peccatum.
¶ Notandū h ꝙ prudēs scholaris ꝯsortiū inibit cū socio suo sibi fideli.

cui propriam posset detegere ꝯscientiam Hoc em̄ tam ad corpus vide/licet q̄z etiā ad sciam Ad corpus quidē vt si fortuna fuerit nimis ꝓspa subueniat ei in tp̄alibus Si preueniat̄ egritudine manū sibi porrigat adiutricem Sicq̄z tetra mortis affuerit caligo. vt supstites disponat fa/cultates Si vero conualescat vt eum sustentet .pascat. lineat ⁊ ꝯsoletur Quo ad scientiam quidem, videlicet vt permutatim gaudeāt libellis re petitione dubiorum ⁊ errorum castigatione tam in moribꝫ q̄z in scientijs. solatiosisq̄z etiā iocis ad honestatem spectantibꝫ sibi ĳnuicem obsequātur Debent em̄ solaciosis iocorum generibus ho/neste mutuo obsequi. qꝛ tranquilla requies vite humane est necessaria Per ipsam em̄ spiritus qui vitam hoīs ducunt ⁊ vegetant recreantur Hec aūt requies in iocis quodāmodo ꝯsistere vi/detur. eo ꝙ iocus quieti assimilatur. vt ait ypocras Demus licentiam io cis sicut damus licentiam quieti Quies aūt est necessaria curis que stu/dium virtutis ⁊ scientie impediūt Per iocū igit̄ cure depellūtur. Sub/dit Boetius in textu ꝙ integritas socialis dilectionis manebit ad mo/dū roris generata. vt ros p̄mo noctis tempore instillat in medio inūdat seu crescit. in .in fine vero inebriat. Sic scholaris cum socio amiciciam ꝯtrahens .paulatim eam augeat. ⁊ vltimate inter eos perfecte amicicie integritas consistat. non enim cito debet generari ⁊ cito corrumpi. sicut de stipula incēsa cito ignis generatur ⁊ cito deficit Sed paulatim debet generari. vt sic permaneat incorrupta Amicus em̄ summo querendus ē ope Nullus em̄ sine amicis viuere eligeret reliq̄ bona oīa hn̄s, ꝑut habe tur octauo ethicoꝝ. Nihil em̄ tam aptum tāq̄z ꝯueniens ad res secūdas et aduersas Ideo dixit philosophus quidam Amicicia est desiderabi/le nomen refugium felicitatis miserie reuelatio. que est indeficiens ⁊c̄.

auctoris ꝯsumptiua est.

Um me parentis prouidentia eius colloquio vt assolet die/bus paucis permittens ꝯsolari athe

¶ Item notandum hic ꝙ duplex est inuidia .s. ſm quid ⁊ simplex Inuidua ſm quid est que venit legitimam ꝓpter rōnem. vt si quis scho laris plura sciret. ⁊ alius inuideret cogitans se etiā velle tantum addis/cere sicut ⁊ ille. talis inuidia gratuita esset ⁊ meritoria Simplex aūt inui dia est que non venit rationabilem propter cām Ut verbi gratia si quis alteri inuideret propter bona eius opera seu famam laudabilem. talis in uidia proprium ꝯsumit autorem. ⁊ est peccatum mortale

Ic Boetius ostendit exemplariter qūo scholaris quilibet fide/lem habebit sociū dicens sic Cū discretio parentū meorum mise rat me athenas cā studij ꝑmittens ꝯsolari eius colloquio pau culis diebus ꝑut fieri est ꝯsuetū. tūc inueniebam ibi sociū vnum noīe fa uoneum. non quidem a vento denominatum. sed a fauore qꝛ multū erat

fauorabilis. Qui cū me pmo inspexisset itinere fatigatū diuersa ɔside-
rantē z crebro suspirantē. qsiuit de qua gente z patria essem. Duxitqꝫ
me secū cā ɔsolandi. z qsiuit a me an ibi ꝓpter studiū venissem. quesiuit
etiā cui⁹ rōnis z artis essem. Post tres vero dies oñdit mihi noia vi
coꝝ dicens sic. hic florent diuinatōes chaldeoꝝ. hic manifesta viget glīa
Tholomei. hic clara veritas Arestꝫ. hic ꝓbata platonis diuinitas. hic
zenonis discretō. z sic de
aliis. vt pꝫ in textu

nas ob causam studij me misisset. vni
cū vite mee inueni custodē nomie Fa
uoneū. nō a vēto sed a fauore denoīa
tū. Hic cū me pmo inspexisset itinere
fatigatū. diuersa ɔsiderantē. creberri
me suspirantē qsiuit. cuias essem. secū
qꝫ me adduxit curialiter ɔsolās bre-
uiter inqrēdo. si ob studij cām illic ve
luit suscipe tractatū.

Notandū hic ꝙ fauone
us Boetiū diuersis in-
volutū curis crebro sus-
pirantē cui⁹ esset ꝓfessi
onis vel secte curialiter
interrogauit. Tunc em̄
tpis sicut adhuc stꝫ tres
erāt secte pncipales. scꝫ
stoicoꝝ quoꝝ princeps
erat socrates. Sed qꝛ so
crates nō scripsit nisi d
moribꝫ. iō platonis vo-
luit suscipe tractatū. Alia erat secta pipatheticoꝝ quoꝝ princeps erat
Aresto. Tercia fuit epicuroꝝ quoꝝ princeps erat Leucipp⁹ Quesiuit
igit fauoneus cui⁹ secte esset Boetius. Et ponitur ibi augipportorū.
Et venit a nomine august⁹ z portus. Presagia aūt dicūtur futuroꝝ di
uinationes. que ex coniunctione seu concursu astroꝝ cognoscunt. in quibꝫ
chaldei studuerunt. erant aūt apud eos inuente Tholomeus aūt mul-
tum viguit in astronomia. ideo dr glīa hoc est gloriosa scientia astrono
mica ipius Tholomei. Arestotilica vero scientia vocatur sincera veri-
tas. eo ꝙ falsitati est impmixta. Unde cōmentator ait. q̇ recedit ab are
stotele recedit a veritate Platoni aūt attribuit comprobata diuinitas
Plato em̄ pre ceteris philosophantibꝫ pmo oīm in celestiū intelligentiaꝫ
et pme cause cognitionē videt se erexisse. Erat em̄ plato socratis disci-
pulus q̇ moribus insudauit. Sed plato in celestium cognitionē intellec
tum erexit. Unde z socrates supprimendo se cignū albuꝫ in sinu habere
conspexit. q̇ de sinu suo euolando volatu celū penetrauit. se ꝑ volatū eri
gendo. Socrates experiens nouit somniū illud alicui⁹ fore psagiū Cer
to igitur tempore transacto quia philosopho intendens assiduis consi-
derationibus subtilior extiterat. pmo naturas rerum generabiliū inq̇-
rendo. Deinceps in cognitionem corporum celestium ingenium suble
uauit. nec ibi sistebat. sed naturam celi penetrando de prima causa ac in
telligentiis altissimas habebat contemplationes. Notandū ibi. Ze-
nonis concretio. ꝙ zeno geometer erat qui voluit probare circulum pos
se quadrari. sicut recitat commentator. Arguebat em̄ sic. in quocunqꝫ
genere contingit reperire magis z minus. in eodem est reperire equale.
illud est commune principium ad omnes scientias. Sicut etiaꝫ illud. in

quocunq; genere contingit reperire extrema. in eodem contingit et mediū reperire. Hoc aūt principium cōmune specialiter ad geometriā zeno applicabat per ipsum probando speciales conclusiones. quod nō est faciendū. Nam per principia cōmunia conclusiones cōmunes probari debent. Cōmunis eīn effectus cōmunem requirit causaz. Et speciales alicuius scientie conclusiones debent probari per specialia principia.

nissem. cuiusq; professionis essem. cuiusq; facultatis. post tridunm vicorum nomina ostendendo. Augiportoꝝ confraga dicēs. Hic vigent chaldeoꝝ presagia. Ptholomei non latēs gloria Arestotel' sincera veritas Platonis probata deitas. zenonis cōcretio. Periboniȷ̃ dilectio Pictagore ꝓmissio

Processit enim zeno sic minorem subsumendo. Sed contingit reperire circulum quadrato maiorem ⁊ etiam minorez ergo contingit reperire circulum quadrato eq̄lem. Dicitur ergo in littera zenonis concretio. hoc est principioꝝ̄ communiū ad conclusiones proprias coniunctio vl' copulatio. Unde concretio potest hic dici premissarum ad conclusionem intellectualis coniunctio vel copulatio. Ulterius dicitur hic in textu. Periboniȷ̃ dilectio. quia Peribonius de amicicia et dilectione librum quendam conscripsit. Aliqui tamen textus habent delctio. quod est intelligendum ꝙ peribonius omnia principia deleuit. dixit eīn ꝙ nō contingeret contradicere. Et quia supra contradictionem aut affirmationem ⁊ negationem fundantur omnia principia. ideo delendo contradictionem omnia principia deleuit. Ulterius dicitur Pictagore ꝓmissio Unde promissio eius fuit homines bene ⁊ virtuose viuētes post exutum corpus corpora nobilia debere ingredi. Et per talem transformationem depurari vt ad sedes celestes fierent abiles. Sed hominib; male agentibus quandam promisit penam scz post mortem eorum trāscorporari. corpora ignobilium scz pecudum ingrediendo. vt per continuaz transcorporationem ad penitentiam reducerentur. ⁊ ad sedes sidereas abilitarent'. Dixit enīm animā ꝯparari ad corpus sicut nautā ad naniz Nauta enim potest ingredi diuersas naues. ergo anima etiaz potest ingredi diuersa corpora. Hoc autem reprobatum est ab Arestotele. non eīn est omnino simile de nauta ⁊ naui. ⁊ de anima ⁊ corpore. Est autez bene simile quo ad hoc ꝙ sicnt nauta regit nauem. sic anima regit corp9 Dissimile tamen est in hoc. quia sicut domificatio non potest fieri per q̄cunq; instrumenta. nec etiam ars aliqua alia. verbi gratia. non per fistulas ⁊ huiusmodi. Sic nec anima potest migrare de corpore in corpus. Comparatur namq; anima ad corpus velut artes ad instrumenta. sicut igitur non contingit vnamquāq; operari per vnumquodq; instru

Disciplina scholariū

mentum. Sic etiam contingit animam que est corporis instrumentum
quodlibet corpus intrare. Deinceps per ylios homeri traiana hystoria
ab homero descripta intelligitur. Per anxiomata vero mychali regu-
las ꝛ propositiones difficiles quas Mychalus super musica compila
uit intelligamus. Has enim cum moreretur in capsa eburnea depingi
fecit. ꝛ easdem sepulchro suo imponi iussit. que post longa tempora fue-

missio Homeri hylias. ꝛ labor the-
seos. Euclidis theoreumata. Et mi
chali anxiomata. Daretis aporisma-
ta. ypocratis scrutinia Ariopagi effi
catia. legum peritia ypodronij cōfu
sa gloria. Circi victoria. Palestre po
tentia. Cestus fulminatio. Missiliū
telaio. Nautarum exclamatio

runt inuēte. ꝛ anxioma-
ta fuerunt appellate. ab
ango gis ere. eo ꝙ intel-
lectum anxiauerunt seu
impediuerunt studenti
um. Per ypocratis scru
tinia iutelliguntur prin-
cipia que perscrutando
ſm viam sensus ꝛ expe-
rientie ab ypocrate fue-
runt inuenta. Vñ ypo-
cras fuit medicus peritis-
simus. Perscrutabatur
enim omnes venas ho-
minum. Ipse eñ fuit p̄-
mus medicus qui cor-
pus hominis fecit mem

bratim dilaniari separando corpus a venis vt perciperet meatus om-
nium venarum. Cum autem dicitur ypodromij confusa gloria. intelli-
gendū est ꝙ ypodromium erat locus in quo exercitabantur cursus eq̊-
rum. Unde ex velocitate cursus vnius equi pre alio equitans confusā
gloriam consequebatur. Dicitur etiam Daretis aporismata. Vñ da
res faciles propositiones ꝛ cōmunes faciliter intelligibiles compilauit.
Unde vocantur huiusmodi aporismata. hoc est aptiones. eo ꝙ animū
auditorum per eorum claritatem aperiunt. Itez ariopagus dicitur ab
ares quod est virtus ꝛ pagos villa vel locus aut campus. quasi locus
vel campus virtutis. Et sic vicus atheniensis vocabatur vbi philoso
phi studebaut. Inde ariopagita magister illius vici. Item palestra stre.
dicitur ludus vel locus luctandi. Et dicitur a palin quod est mot? vel
mobilitas. Item missile media correpta dicitur sagitta a mitto tis tere
quia mittitur in hostes. Nota ibi Euclidis theoreumata. ꝙ theos
grece est timor vel deus latine. Inde theoro as are. id est videre. qꝛ deus
omnia videt. vel est considerare diuina Inde hoc theoreuma tis id ē ele
gās vl' apta verboꝝ descriptio vel regula. Vñ regule geometrice dicū-
tur theoreumata q̄si aptiones. qꝛ mentē lectoris aperiunt. Et hoc theo
risma tis p eodē. Scd'm alios tñ theoreumata dicūť ꝓpōes p se note
Ubi notandū ꝙ Euclidis p̄mo sciam geometricā adinuenit. Et p̄mi
sit ꝓpōes p se notas. ex q̄bꝫ speculāť cōclusiōes posteriores. Primo eñ

exclamatio. iuuente ꝑuagatio Coree
ꝯuentio Cū ğ hec ⁊ alia mlta fauo
nei intimasset liberalitas. q̄ naz mihi
esset facultas q̄siuit. q̄nteq; expense lo
culi mihi possz sufficere nummositas
Cuiusq; discipline promptior essz mē
tis intentio. oīb; sibi ꝑ ordinem respō
sis quoddaz memorie dignū amicis
aurib; instillauit ꝙ scz parcitati pecu
nie insisterem diligenter. quoniā pu-
dori cōsentaneū est stulte cōmissa di
lapidare. Cogenteq; pecunie necessi
tate pudore confusum me repatriare.

ostendit quid punctus quid linea. ⁊ tales terminos notificauit. Et ex il
lis colligit ꝓprias ꝓpōnes illius scie, ⁊ hmōi theoreumata vocantur.
Item circa hunc textū Coree cōuentio. Notandū ꝙ corea dr circulus
cui⁹ centrū est dyabol⁹ Et ethimologisat̄ q̄si cor iens ad eternā dam-
nationē. Unū btūs Aug. sic inq̄t Melius est fodere vel arare dn̄icis
dieb; q̄z coreas ducere. Un̄ dr xp̄s ad hoīem. tu habes in capite sertum
de floribus. ego aūt coro
nā spineam. tu cyrothe
cas habes in manibus
et ego clauos defixos tu
in albis vestibus tripu
dias. ⁊ ego derisus ꝓ te
ab Herode ad pilatuz
missus fui indut⁹ alba
veste. tu tripudias saltā
do cū pedib⁹ et ego pe-
dib; laboraui. Ego ꝓ
te extēsa habui brachia
in cruce tu in coreis bra
chia extēdis ad modum
cruc̄ in opprobriū meū.
Ego i cruce dolui. tu in
cruce exultas. tu hēs la
tus ⁊ pectus in signum
inanis glorie et luxurie
et ego latus ꝓ te habui
perforatum.
Tunc ibi Cuz ergo hec
et alia. ⁊c. Nic osten
dit Boetius documen
ta que dederat sibi fauoneus dicens sic. postq̄z ista et plura alia fauone
us mihi intimasset interrogauit que esset facultas mihi ⁊ quantis suffi
cerem expensis. Et cuius discipline mentis intentio esset promptior.
Quibus omnibus per ordinem responsis. instillauit auribus meis do
cumentum memoria dignum. scz ꝙ diligenter insisterez parcitati pecu-
nie. ne inutiliter ipsa dilapidata confusus pudore cogerer repatriare.
Adhuc aliud mihi instillauit documentum. scz ꝙ si me inserere vellem
doctrinis alicuius magistri diligenter inspicere deberem si esset bn̄ mo-
rigeratus. Et si artium liberalium vbertate polleret. Et remota negli-
gentia suorum scholarium promotioni intenderet. ꝙq; viderem cuius
esset professionis. Et sic eum diligenter audirem. Et posito ꝙ eēt bo-
nus licet balbutiens non ab eo recederem. vel si apparentia tm̄ in ipso
fuerit que mentes stultorum assolet retinere. sicq; retrogradus efficere-
rer. Subiungit causam. Melius est enim informari fructu balbutien-
tis scz tedioso. q̄z seducentis dulcore cecitatis gloriari. Subdit dicens

Aliud etiã nõ a via rõnis exorbitans ppalauit. vt si alicuius discipline inse rerẽ. me pus diligẽter inspicerẽ. si bo/ nis moribꝫ obediret. liberaliũq3 artiũ vbertate tutius polleret. Remotaq3 oĩm negligẽtia suoꝝ pmotioni indul geret Cuiusq3 pfessionis esset vt p tri duũ eũ diligenter audirẽ. cũcta etiam ꝯsiderarẽ. vt si bonus licet balbutiẽs nõ tñ ab eo recederẽ. vel si nouerca ce citas subtilitatis simulachro stultorũ aures detinuisset retrogradus effice/ rer Malo siquidẽ balbutiẽtis licet te dioso fructu deliniri. q̃ꝫ dulcore sedu centis cecitatis gloriari Fideliter aũt his ꝛ aliis secretis instructus duobꝫ annis de viginti dẽptis athenis ꝯua lui Quicq̃d mali exptus erã ad boni fastigia semp anbelans Non est aũt

ꝙ fideliter p dictũ fauoneũ plurimis instructus in secretis. mansi in stu dio atheniensi octodecim annis semp anhelans ad supiora q̃ꝫtacũqꝫ etiã mala exptus. Subiungit causam sic dicens. Non est dignus dulcoris acumine qui amaritudinis grauamine nequit inuiscari. Subiungit se semp discipline Arestotelis ꝛ herodiani insudasse. aliorũqꝫ scintillas phi/ losophorum menti diligenter ꝯmendasse

¶ Notandum hic ꝙ scientia est arbor altissima. cuius radix ama/ rissima. fructusqꝫ dul/ cissimus. cuius amari/ tudinem qui abhorret dulcedinem non gusta/ bit Jdõ dr in textu Nõ est dignus dulcoris acu mine qui amaritudinis nequit iuiscari grauami ne Cui ꝯsonat ilud me triste. Dulcia non me/ ruit qui non gustauit a/ mara. Et qui non stu/ dẽt sunt illis gaudia ra ra ¶ Scdõ notan dum: pudoriqꝫ consen/ taneũ est commissa stul te dilapidare vicio pro digalitatis insistendo. Unde prodigalitas est habitus inclinãs ad su/ perexcedendum seu; su/ perabundandũ in latio ribus expensis ꝛ pecuni arum ꝯsumptibus vel in defectu exceptionis. vt custodes ꝛ tentiones Unde prodigalitas nõ tm̃ liberati opponit̃ ẜm supabundantia3. immo etiã ꝛ ẜm defectũ. q3 si/ cut ẽ possibilitas exces/ sus datiõis ꝛ in ꝯsump tibus pecuniarum. ita potest esse defectus in retentionibus ꝛ custodia earum. Uerum tñ prodigalitas magis respicit superabundãtiam in do nando q̃ꝫ defectum in retinendo. Recte sicut liberalitas principalius et magis respicit dationẽ pecuniarum q̃ꝫ defectum retentionis earum Et ẜm Eustatiũ triplex est modus pdigorum. quidã est prodigus qui de bite accipit ꝛ recipit. indebite tamen ꝛ abũdanter ꝯsumit Alius est pro/

digus qui non dat nisi quod oportet. ita q non deficit nisi in retentionib9
Et quilibet istorum potest dici simul pdigus Sed alius est modus p
digorum qui ppter aliud honorabile vel etiam delectabile psequendum
sua bona ɔsumit Et talis pdigus dr in textu

¶ Notandum insup q prodigalitas est viciū τ malicia. qr est ha-
bitus inclinans ad excessum τ superabundantiam in sumptibus pecu-
niariū. In hāc em̄ accep
tionem pdigalitatis cō
sentiūt cōiter morales.
vn̄ qr ipsa ad vicia dis-
ponit. vicium τ malicia
dici potest

¶ Ostensa superius
sagaci prouisione schola
riū. ostendit Boeti9 im
pedimenta que talem p
uisionem impediunt Et
cū hoc dat remedia con
tra hmōi impedimenta
Et diuidit pn̄s pars in
tres. Nam primo facit
hoc secundo enumerat
illa impedimēta ibi. Cū
scholaris egestas. τ ter-
cio dat cautelas ɔtra ta
lia ipedimenta. ibi. Pa
rentū detestabilis Pri-
mo dicit sic. Ne simpli-
citas p̄sentis libri obsit
facultati paupertatis. τ
ne sua confundat despe
ratio. τ ne solacij p̄uatio
affligat dignū duximus
examini ɔmittendū q̄d
nature cūctoꝝ cōmune
sequit Tunc ibi. Cū
scholaris egestas τc.

¶ Hic enumerat im
pedimenta. τ potest pre
sens ps diuidi in tot par
tes quot ponit impedimenta. partes patebūt. Dicit igit p̄mo sic Cum
pauptas scholariū multis pueniat modis. aliqn̄ ppter parentū tenacita
tem. aliqn̄ ex pauptate. aliqn̄ ex eoꝝ morte. aliqn̄ ppter eoꝝ absentiā. ali-
qn̄ ppter vitrici τ nouerce instantiam. qn̄qz ex militari incuria, nubilitate
fratris primogeniti. qn̄qz ex instantia sororis desponsande. qn̄qz ex sini-

dign9 dulcoris acumine qui amaritu
dinis nequit inuiscari grauamie. He
rodiani arestotelisqz discipline sp ad-
herens, aliorūqz scintillulas diligen-
ter menti commendaui

Ne paupertatis facultate p̄ntis
operis deroget simplicitas. cō
fundat desperatio. affligat desolatio.
Quid cūctoꝝ nature cōe dignū duxi-
mus examini ɔmittendū Cū schola-
ris egestas diuerso procedat intuitu.
Tū ppter affiniū tenacitatem. Tum
ppter eorum inundantis pcelle penu
riam Tū ppter eoꝝ mortē vel presen
tie carentiā Tū ppter alterius vitrici
vel nouerce iuuaminis obstantiā Tū
ppter p̄mogeniti fr̄is militie incuriaz
Tū ppter germane nubilitātis instan
tiā Tū ppter familiaris versutiaz ad

ſtrā informatione familie. preterea dignum duximus dare ꝯſiliū ⁊ reme
dium contra talem paupertatem Tunc ibi. Parentum deteſtabilis
¶ Hic ponit remedia contra predicta impedimenta Et poteſt pñs
pars diuidi in tot partes quot ponit remedia. ptes patebūt. primo dicit
ſic Si parentes fuerint nimis tenaces tunc filius inſiſtat tediosis alloca
tionibus Si aūt hoc non ſufficiat tunc fletibus tempeſtiuis aut falſis p
miſſionib9 vt acceptabi
libus munuſculis debet
eos delinire. Si aūt iſta
tenacitas adhuc nimis
fuerit ſolidata aliorum
debet precibus deliniri.
Tunc ibi. Inundantis
¶ Hic ponit remediū
cōtra pauptatem que p
uenit ex penuria paren/
tum. Et diuiditur hec
pars in tres. primo em̄
facit hec. ſcd̄o remouet
dubiū. tercio adducit ſci
entiam. ptes patebūt. ⁊
legantur partes ſimul.
Dicit ſic. Si parentes
nimis fuerint depaupa
ti. tunc ſcholaris proprio
vtetur labore ſcribēdo.
laborando. domos mū
dando. mendicando. ad
tempus ſeruiendo Sed
iſte modus ſcribendi nō
fiat nimis delicioſe ne lu
crum ſyrenoſuz eneruet
⁊ ſic ſcribens non debet
eſſe prodigus. quia ſcri/
ptores raro inueniūtur
fideles ita ꝙ non ſit etiā
adulator. ſic debet per
ſcripturaz dilapidare ac
quiſita. Subdit exem/
plum quo declarat ꝙ ni
mia ſcriptoruz adulatio
ſocios defraudat. dicēs
ſic. Nequitia glebionis
multa mihi intulit incōmoda ꝟtutis decrementa ſub herodiano dū ſtu
duerā. qm̄ deficiente auxilio paterno conabar ego Boeti9 mitigare pau

Queſtionis generali ſcemate peruſi dig/
nū duximus ꝯſulendum Parentū de
teſtabilis ⁊ adunca tenacitas precuz
inſtantia ꝑmollitur. tedioſiſqꝫ affati/
bus plerūqꝫ diſſoluit. fletibus tēpeſti
uis delinitur. ꝑmiſſis fallacibus exe
catur Munuſculis affectuoſis diſſol
uitur adulatione ſi tempeſtiua fuerit
pforatur ſi nimis ſolidatur adamanti
na licet tenacitas fuerit exemplari cū
monitu diſcutit. Aliorūqꝫ rogatibus
excitatur. Inundantis ꝓcelle penuri
am per laboris incrementa ꝓprij ob/
temperandum eſt Scriptitando tri/
turas colendo. areas mundando. ad
tempus ſeruiendo Si ingenioſa ſcri
bendi facultas per lucrū coegerit vo/
luptariū neceſſitatis ſtimuluz inhibe
re. Cauendū eſt aūt ne delicioſus mē
tem exercet appetitus lucrū eneruet ſy
renoſum. cōiter ſcribentium prodiga
raroqꝫ fidelis defraudet adulatione

pertatē. Tutius eñ noui onus subire paupertatis q̄ȝ repatriando lon/
gi itineris arripe labores Tumqȝ glebionis nequicia magis parentibꝫ
meis intimauit me pestiferis scriptorum sedibus imbui. lucroqȝ seducē
ti diurnus gloriari Cū igitur parentis intentio ad malum pronior sit q̄ȝ
ad bonum paterno priuabar subsidio consueto Donec exitus acta pro/
basset. Nec etiaȝ cessauit
amentia Nec in vllo ꝓ/
fecit precū instantia. im
mo traditoris nequicia
vsqȝ post bienniū dura/
uit. non tñ remāsit inul
ta Tūc ibi Obsequio
interea Hic remouet
dubiū dicens sic. si pau
per scholaris nequeat si
bi obtinere fauorem pa
rentum per verba ioco/
sa. potest q̄nqȝ ꝑ verba
minoratoria suam deli/
nire pauptatē. vt fert io
cunda poculi transactio
Tūc ibi. Germanici
¶ Subdit remediū cō
tra pauptateȝ q̄ ꝓuenit
ex parte fratris militan/
tis incuria di. sic Fr̄is
militantis incuria delini
etur bono mediante ser
mone vel corrigat̄ ꝑ ami
coꝝ suoꝝ ammonitionē
Tūc ibi. Germanice
nubilibus ¶ Hic do
cet remediū contra pau
pertatem ex parte soro/
ris nubilis dicens sic.
Succurrendum est so/
rori dummodo apta est
ad desponsanduȝ. ne eiꝰ
virginitas polluatur in/
digno pollice. Subdit
faciendo exclamationeȝ
O q̄ȝ sororis professio
est laudanda. pudoris/
qȝ eius cōtrarij ꝯmissio
dolenda. ymmo velut

familiaris sinistraqȝ visu vel auditu
ebibebat quicquid scribentis dextera
ꝑmollitur Glebionis nequicia nō ob
stante parētele gratia O quantū discē
di incōmodum virtutisqȝ detrimentū
mihi ꝯtulit sub herodiano militanti.
deficiēteqȝ plexꝫqȝ paterni cēsus cingu
lo more ꝓtaxato. merorem pauptatis
cautius duxi mitigandū Aliquid im
primendo tutius ē degere q̄ȝ longi la
boris itinera repatriādo inuitus arri
pere affinibꝫ intimauit nequitia glebi
onis me pestiferis scriptorum sedibꝫ
imbui. lucroqȝ seducenti diurnus glo
riari: Ad malū quippe plerumqȝ pa/
rentum intentio ꝓnior igne intrinseco
euaporauit. solitoqȝ ꝓuauit subsidio
priusq̄ȝ exitus acta ꝓbasset nō decli/
nauit amētia. ꝑcū aūt in nullo ꝓfecit
instātia Post binatū delatoris noto
ria traditio remāsit. sed non inulta re/
cessit Obseqo interea si nequit ꝯsola
ri facultas nimis derogetur tractuqȝ
tempestiuo cōminat̄ tenacitas. vt io
cosa proculi transactio Germanici fe

stināntis in curia exemplari debrietur eulogio ipsiusqꝫ ꝓpinquitatis ammonitu corrigatur versutia vel reprimatᷣ amentia. Germanice nubilibus annis affini q̄ꝫ totius obtemperandum est. ne per incurie viciuꝫ rosa premula pollice carpatur indigno. O q̄ꝫ sororis commendāda est pudoris ꝓfessio. dolendaqꝫ contrarij commissio. velut vultuꝫ deturpantis pudore plena pulpe refectio. Obtemperande germanitatis insignia secundi theofrausti symachum filium ycomicuꝫ non sub silentio obmittendum est. Qui vtroqꝫ parentum vniuerse carnis viaꝫ ingresso imminentis infamie germane constantiam dotis beneficio maritauit. Seqꝫ meatibus fortune obnixe commendauit Elyzie marito naufragio surrepto symachum fratrē suum soror inseqtur. elyzia in multis seruiendo simulachra cuncta meritoruꝫ symacho ministrabat· nā ꝓprie carnis illecebrꝫ cū deesset facultas florē secretius ex-

pulpe amputatio pudore plena totam deturpat faciem. Declarat hoc exemplariter de quodam dicto symachus. qui fuit filius secundus theophrasti. qui sue subuenit sorori quod sub silentio non est obmittendū qui qdeꝫ symachus parentib9 suis mortuis dedit sorori sue omneꝫ substantiam hereditariam causa repellendi inconstantiam eminentis infamie eiusdem. seqꝫ commendauit fortune meatibus. Postq̄ꝫ autē soror sua Elyzia p naufragium suo ꝓuabatur marito reddidit frī suo parem vicem. Dedirqꝫ sibi bona plīma in multis sibi obsequendo immo dum in post incidebat in symacho frē suo ī paupertatē propria deficiente facultate carnis illecebris secrete florem exponebat. Maluit em̄ vicio incurie clam succūbere q̄ꝫ se viua fraterne constantie fedus disrumpere Nec ab inceptis retrograda permansit. donec inchoata fine terminauerat ydoneo. Tunc ibi. Tenacitas

¶ Hic ostēdit documētum contra egestatem q̄ prouenit ex concessa pecunia. et primo facit hoc secundo declarat per exemplū. ibi. Quid de caluo milite. dicens sic. Subueniendum est domestice dilectioni documento sapienti. ne diligentia concesse pecunie iram generet. ⁊ ne postea alteri9 ꝯflictus casum ꝯferat. Et qcqd fiat sub his caute ꝯferendꝫ ē

ne modica rez tenacitas vultũ post obstipet rubore. Declarat p simile. Nã magna dinoscunt edificia ex scintilule vni⁹ lesione sustinere ruinaz

Tunc ibi. Quid de caluo milite Subdit declarando p exemplũ quõ ↄtingebat cuidã q̃ alteri concessit pecuniam dicens Quid calua frons senserit in viro lumine sapientie coronato cognoscit p sequentia. Ipse em̃ faciendo aditũ sue malicie sumpsit secũ anphorã pecunia plenã quã veste secũ portabat Quãq3 fidelitati sui sui commiserat. ipo aũt animo mutãre dictã ãphorã ab eo cui ipam cõmisit postulabat. Cocus vero sine suus cui fuerat ↄmissa indigne hoc sustinẽs pcutiebat caput dñi sui cũ ãphora adeo q ipsum leserat q nullo modo potuit sanari. postea vero cum idem dñs edera delebat coronari inueniebat in capite suo lesura p amphoraz sibi facta. Vñ tũc sibi totiq3 progeniei eius confusio generabatur

Tunc ibi. Sit igitur Hic Boetius consolat paupertatez dicens sic. paupertas erit tuta modicis contenta sustinẽs audacter imputatõnes Affectãs sp ad altiora Obẽdiens omnib9. tarda ad obloquendũ pmpta ad famulandũ. fidelis in seruitio. fauorabilis in verbis. cordis tumositate. Oppositum em̃ eius sez supbia in ea vituperat. Subdit cautelam circa prius dicta. qz

ponebat. Maluit em̃ icurie vicio clã elyzia succũbere q̃3 fraterne fedus cõstantie se viua derũpere. nec ab inceptis retrograda pmansit quousq3 ichoata fine termiauit idoneo Tenacitatis industrie rudimento adustioni dõestice succurrẽdũ ẽ. ne mutuate pecunie diligẽtiabilẽ infundat. Alteri⁹ ve rei ↄflictus casum cõferat. q̃cquid sub his fiat caute ↄferendũ est. ne pusilla rez tenacitas vultum roboris in postez obstipet Tabulata plerũq3 fortia vni⁹ sintillule lesiõe ruere dinoscũtur Quid de caluo milite luce sapiẽ predito senserit caluities cognoscit. q̃ pmeuo militie flore trãsitum faciẽdo ãphorã q̃ndã sub birre latentẽ secũ detulit. mãcipijq3 gr̃e ↄmẽdauit statuq3 leui pmutato alterius vicẽ elegit cohortis. Olla q̃3 fictili cocũ ↄuenit rixe rãcorisq3 freno dissoluto ĩdigne cocus rãcorẽ pferẽs caluiciei fictile ĩcussit. q̃ lz postmodũ edera decorata nullius de cetero succi ↄnexio in pstinuz

dixit prius ꝙ pauꝑtas erit ꝓmptu in famulatu. ergo subdit hic cautelam dicēs. licet a multis retributio laboris destituatur. ab aliquo tamē vtriusqꝫ fauoris adeptio impetrabit̃. Unde sepe vnico die acq̄ritur. quod anni totius ꝑcursu perduci nequiuit. Et hoc adulatoris officio consortioqꝫ detractoris pro loco ⁊ tempore exterminatis.

potuit reuocare lesionē ex incussa fictilis sibi stirpiqꝫ ꝓbra ꝯtrahēdo Sit igit̃ tuta pauꝑtatis facultas mūda ꝑuocꝫ ꝯtenta incursus viriliter ꝑferēs ad summa sꝑ anhelās: oībus obediens ⁊ ꝓmpta famulatu. ad obsequendum tarda. fidelis obsequio integra dulcisqꝫ in colloquio. cordis tumositate carēs quoniā eius oppositū cum ea morari sꝑ appreciat̃. Licet enim a multis destituatur laboris retributō

¶ Unde notandum circa textum expeditū. ꝙ adunca tenacitas seu illiberalitas sūmopere est vitanda. Quoniā sicut in diuitijs ⁊ pecunijs quantū ad expositionem dationem ⁊ cōsumptionē contingit deficere. Sic etiam quantum ad retentionem acceptionem ⁊ earum custodiam contingit excedere. Habitus vero ad hoc inclinans dicitur illiberalitas. ⁊ huiusmodi habitus est vitiosus. Quadruplex enim assignari potest modus circa istam materiam. Primo ꝯtingit errare in dādo minus q̄ꝫ oportet. et in deficiendo in donatōnibus. Ex quo defectu sequit̃ destructio amicicie. tales eñ illiberales a cūctis odiunt̃. liberales vero ꝑ ꝯtrariū maxīe amant̃. Jdō dr̃ Boeti⁹ ꝙ liberalitas reddit hoīes maxime honoratos Pz ḡ ꝙ maximus defectus ⁊ viciosus est in donationibꝫ ꝑ quas amicicia corrūpitur. Scdo illiberalitas quodammō videt̃ esse deformis nature. ⁊ ei⁹ documētis cōtrariari. Nam in aīalis nutritione cū natura habeat sufficientiā alimenti ꝓ suijpsius ꝯseruatione. ip̄a ordinat sup̄fluū ad generationē sibi silis. Illiberalis vero ꝑ contrariū facit. q̄ꝛ sup̄flua que nō sunt necessaria ꝓ sui conseruatione retinet ⁊ custodit indigenti nō communicando. Ideo illiberalitas non inseq̄tur regulas ⁊ documenta nature. p̄terea ꝑ defectuꝫ in donatione efficitur homo inciuilis ⁊ incommunicatiu⁹. Hoc aūt ē cōtra naturā eius. q̄ꝛ hō naturaliter est aīal politicū ⁊ ciuile sicut habet̃ p̄mo politice. Inciuilis aūt ꝫm materiā ⁊ formā. aut prau⁹ est. aut melioꝛ hoīe. Patet q̄ꝛ ad ciuiliter communicandum oportet habere aliquā cōgruentiam beniuolentiā ⁊ amiciciā ad ipsos ciues vel alios. Ista aūt nō pn̄t ꝯtinuari vel ꝯseruari nisi ꝑ aliqualē bonoꝝ suoꝝ largitionē ⁊ cōicationē. Errat etiam in defectu expensaꝝ. ⁊ expōne circa suā ꝓpriam sustētationē. Nam homo naturalr̃ tenetur ad suijpsius dilectionē decētē et ꝯuersatōez honestā. Sꝫ aliq̄ liberales deficiūt in expēsis circa seipos nō

audentes sibi de ꝓprijs pecunijs necessaria ꝓcurare. vel ẜm necessitateꝫ
nature. vel ẜm decentiã status. Et in isto videť maximus sefect⁹ ꝛ er-
ror. Est etiã error in defectu expõnis in hoc ꝙ hõ frustratur ꝓprio fine
quẽ desiderat ꝛ intendit. ꝛ ita seipm decipit. Nã p̃ hmõi retentionẽ seu
tenacitatẽ maxime ꝛ feruẽter hõ desiderat ditari. Sed p̃ talẽ defectum
efficiť paup̃. Naꝫ diues est ille q̃ sup̃ pecunias dominať. ꝛ eis vtitur ad

tñ ab aliq̃ ꝓmerebiť fauoris adeptio:
Unde e merito plerumqꝫ tẽporis ela
psa contingit quod animo nequiuit
produci curriculo adulatiõis officio

finem in quẽ sunt ordia
te. Nam esse diuiteꝫ ma
gis consistit in vti ꝙ̃ in
possessione. vt dicit Are
stotiles Et seneca. Nõ
q̃ parꝝ habet sed q̃ plu-
ra cupit paup̃ est. Sed
homines in expensis de
ficientes pecunijs subij-
ciunť. nec habent diuitias. sꝫ mag⁹ diuitie hñt eos. q² habẽre vno mõ dr
qð est ducere alterꝝ ẜm suũ imperũ ꝛ naturã. sicut febris febricitantem
Sic et diuitie ducunt illiberalem ẜm ꝓprium imperũ. Ideo illiberalis ẽ
seruilis conditionis. ꝛ etiã inuirilis. Nõ q² virilis hõ dꝫ sup̃ omia bona
dñare. q̃ sunt ordinata ad sibi subseruiendũ. Sed p̃ illiberalitatẽ hõ se-
ipsum subijcit pecunijs. ideo tenax ꝛ illiberalis est vilissime conditiõis
Error etiam contingit in excessu acceptionis et acquisitionis scieutia-
rum. Sunt em̃ aliqui ita acceptini ꝙ non curant vndecunqꝫ venirẽt di-
uitie. Sumerent em̃ a paupibus ꝛ indigentibus. quibus deberent de ꝓ
prijs subuenire. Immo aliqui sunt ita acceptiui ꝙ vilissimis officijs ꝓ
pecuniarum acquisitione se exponunt. sicut tortores ꝛ latrinarum mũ-
datores. Immo aliqui sunt ita acceptiui vt etiam contra iusticiam alie
na bona rapiunt ꝛ subripiunt etiam modo quocũqꝫ Cuiusmodi sũ ra-
ptores homicide fures symoniaci. ꝛ sic de alijs: Error etiam contingit
in nimis custodiẽdo. quia p̃ hoc ꝓprio fine pecunie ꝑuantur. scꝫ vsu suo
Preterea. custodia pecuniaꝝ est multipliciter periculosa ꝓpter fures. ꝓ
ter tyrannos. ꝓpter reges temporales. q̃ sepe manus apponũt. Ideo dr
ꝑmo ethicoꝝ. ꝙ pecunie cum labore acquiruniť ꝛ cum metu custodiunť
Illiberales vero etiam ꝓpter illiberalitatẽ tendunt ad impossibile. s. ad
satiandũ appetitum diuitiarum qui insatiabilis est. Sicut patet p̃ doc-
trinam Salomonis dicentis. Diuitiarum appetitus nullo est termino
prefinitus. sed crescit in infinitum. Et quia illiberalitas est vt adaman-
tina tenacitas adeo est detestabilis ꝛ nociua. ideo summopere est vitan
da Secundo notandum ꝙ idemtificando tenacitatem cum illiberali-
tate queri possit an illiberalitas etiam auaricie posset idemptificari Ad
quod dicendum cum sancto Thoma ꝙ auaricia dupliciter considerari
potest. Uno modo vt est habitus inclinans animam et affectum ad
multas diuitias possidendas. Uolunt tamen aliqui de alieno surripe
re vel detinere. licet etiam non velint aliquid dare. nec etiam audeant
circa se aliquid expendere. Et sic illo modo auaricia est eadem

cum illiberalitate. ⁊ sic auaricia non est peccatū mortale. Secundo mo-
do potest capi auaricia pro habitu inclinante animū ⁊ effectū hominis
ad abundantiā vtilium ⁊ bonoꝝ exteriorū non curando vndecūqꝫ ha-
beat. immo volendo aliena rapere vel detinere. Cuiusmodi est vsurari⁹
et symoniacus. Et hoc modo auaricia opponitur iusticie. ⁊ est peccatū
mortale. Et licet ipsa hoc modo presupponat ⁊ comitetur illiberalitatē
non tamen adequate cō-
trariatur illiberalitati q̄
etiam versatur circa bo-
na aliena. Isto ergo mo-
do non est eadem cum
illiberalitate. Unde in

delatorisqꝫ consortio ꝓ loco negotio
qꝫ temporis extremitatis.

textu ponitur nubo quod olim erat actiuū. Unde in euangelio. Neqꝫ
nubent neqꝫ nubent̄. Mathei. xx. sed modo est neutrapassiuū proprie ꝑ-
tinens ad mulieres. Inde nubilis. Scema tis. dr̄ nobilitas honor digni-
tas corona ornamentū ordo hymaginū nobiliū. Uncus a um. dr̄ curu⁹
ab vnco cas care. Sed hic vncus ci. est instrumentū curuū ad aliq̄d ra-
piendū aptum. Tritura a tero dicit̄ messis. Unde triturare grana de
palea conterendo segregare Syren id est tractus. a quo syren quoddā
monstrū marinū. quod sui cantus dulcedine nautas ad se trahit ⁊ sub-
mergi facit. Inde syrenicus a um id est dulcis delectabilis vel periculo-
sus. Inde syrenosus id est plenus attractu ⁊ pericl'o. Saucio as are di-
cit̄ vulnerare percutere. Inde dicit̄ saucitus a um per syncopam id ē sau-
ciat⁹ vel etate consumpt⁹. Bimatus us ui. id est duoꝝ annoꝝ spaciū.
Bimo as are dr̄ duplicare. Bimus a um id est duoꝝ annoꝝ. Hedera
re potest deriuari ab hereo es ere. q̄a arborib⁹ adheret. et sic debet aspi-
rari. Uel dr̄ ab hedus di. q̄ꝛ heda propter lactis abūdantiam in escā
a veterib⁹ prebebat̄. Eulogium ab eu quod est bonū. ⁊ logos sermo
dr̄ His visis conseq̄nter de tenacitate seu illiberalitate per compara-
tionem ad prodigalitatem considerandū est. ꝙ illiberalitas simplex ē pe-
ior prodigalitate. q̄ꝛ prodigalitas trib⁹ modis faciliter curabilis ⁊ sana-
bilis est magis ipsa illiberalitate Primus sumit̄ ex parte egestatis. quia
difficile est ex nulla parte recipientem. ⁊ superabūdanter expendentem
suam temporalē substantiam ditari vel diuitem remanere. Statim eīn
substantia temporalis ipm̄ derelinq̄t. ⁊ sic instigabit̄ aut instigabatur a
natura ad magis ⁊ magis retinendū. eo ꝙ ipm̄ de aliquo viuere oportꝫ
Et vrgens necessitas ipm̄ punget ⁊ commouebit ad desistendū a sup-
fluis donationib⁹. ⁊ etiam ad aliq̄d detinendū ⁊ pro se retinendū. Prete-
rea cū ipse totū dederat non habebit q̄d dare vel expendere. ideo cessabit
a tali datione. sed contrariū est de illiberali Illiberalem vero impossibile
est quoddanmodo depauperari. cū continue accipiat ⁊ custodiat. Ideo
ab egestate illiberalis nullo modo est curabilis. Patet etiam hoc secūdo
ex parte senectutis. quia etas senectutis est pluribus commodis subie-
cta. Ideo natura pungit ⁊ inducit hominem ad sibi prouidendū ne sub-
stantia temporalis sibi deficiat. q̄ꝛ videt se impotentem. Hinc est ꝙ de

quanto plus ſeneſcit de tanto plus cupit ⁊ inclinatur ad deſiſtendum a ſuperfluis dationibus. Ideo illiberalitas augetur per iſta motiua. Prodigalitas vero de facili curatur. Cõmuniter eñ dicitur ꝙ alijs vicijs ſeneſcentibus ſola auaricia iuueneſcit. Tercio modo hoc idem patet ex parte dictaminis rationis. Nam prodigus directe appetit honeſtũ. ſaltem verum vel apparens Sed appetitus illiberalis magis tendit ad bonum vtile. modo facilius ſanatur appetitus tendens ad honeſtatem inordinate q̄ tendens ad vtile. Quia appetitus vtilis non eſt terminatus. ſed creſcit in habitum. Patet hoc idem ſecundo principaliter. quoniam illud vicium eſt peius quod habet ortũ ex affectu vtilis q̄ quod ꝑcedit ex affectu honeſtatis. Sed prodigalitas oritur ex affectu honeſtatis. Illiberalitas vero ex affectu vtilis. ergo illiberalitas eſt peior prodigalitate. Alio modo patet quia vicium peius eſt quod oritur ex maiori nocíuo. Sed honeſtum eſt magis appetibile ⁊ facilius allicit q̄ vtile. quod non habet rationem appetibil' ſm ſe. Honeſtum vero ſua vi nos trahit. ⁊ ſua dignitate nos allicit. vt vult Tullius. Preterea vicium illud peius eſt quod magis contrariatur medio virtutis. ſed illiberalitas magis contrariatur benignitati ⁊ liberalitati q̄ prodigalitas. quia illiberalitas contrariatur libertati in ſimpliciter non dando. Sed prodigalitas in non dando ſicut oportet. ergo ⁊c. Amplius illiberalitas perducit hominem ad peiorem vitam q̄ prodigalitas. ergo eſt peior ea. Tenz conſequentia. quia ex habitudine ad conſequentiam poſſumus arguere alicuius actus maliciam. Antecedẽs patet. quia illiberalitas ducit ad omnes filias auaricie ⁊ iniuſticie. ſcilicet ad ſymoniam furtum ⁊ homicidium. condemnationem innocentum. Et partim ad ydolatriam. et ad mechandum propter lucrum. Sicut ergo illiberalitas eſt peior prodigalitate. ſic etiam actus illiberalitatis eſt peior actu prodigalitatis. Nam dare cui non oportet eſt minus malum vel melior operatio q̄ nõ dare quibus oportet. Probat hoc Gerardus odonis primo quia non dare quibus oportet oritur ex appetitu inordinato pecunie ſeu boni vtilis. quo aliquis appetit pecuniam propter ſe non audendo eam dare vel expendere. Iſte autem appetitus eſt inordinatiſſimus ⁊ contra naturaz vtilis. ⁊ vtile non debet appeti propter ſe. ſed propter vſum. Sed dare cui non oportet oritur ex appetitu honeſtatis ſaltem apparentis Et ideo illa apparentia honeſtatis excuſat ⁊ minuit peccatuz. licet non totaliter auferat. Preterea illiberalis peccat in bonos. quia non dat bonis quibus dare oportet. Sed prodigus peccat in malos dando ſcz q̄bus non oportet. modo primũ eſt grauius q̄ ſecũdum.

Notandũ vltimo ꝙ multis occaſionibus quis moueri poteſt ad dandum. tenacitatem vel liberalitatem extirpando. Primo propter dationis honeſtatem. nam per dationem diuine honeſtatis ⁊ bonitatis noticia ineſt nobis. maxime per hoc ſcilicet quod deus dedit omnibus eſſe ⁊ viuere. licet his clarius. alijs vero obſcurius. vt habetur primo celi Nec diuine bonitati per dationem aliquid accreſcit. Ideo non dat propter íu

crementum bonitatis. scilicet propter honestatem operis. Preter ea dare videtur potissima operatio inter operatões nature. Sed natura nulluꝫ ĩ vtile opus operatur. quia dirigitur ab agente infallibili. ergo ꝛc̃.

Um ad magistratus excellentiam bone indolis iuuenis velit accedere necessarium est. vt tria genera statuum quos innuit Arestoteles in assignatione ꝓbabilitatis diligenter intelligat Sũt autem quidam vehementer obtusi. Aliꝫ mediocriter. Tercij excellenter acuti. Nullum vero vehementer obtusorum vidimus vnq̃ꝫ philosophico nectare inebriari: Istis vero ars mechanica gaudeat maritari Mediocribus autem politica. Excellẽter vero acutorum tres inuenimus partitiones. Quoꝝ ꝑmi excellẽter acuti. Alij

Maior patet. quia generare sibi simile ꝛ communicare se est quodã mõ dare. quod tamẽ est principalissima operatõ nature. vt patet secũdo de anima. per hoc enim generans maxime assimilatur primo enti. Potest etiam quis occasionari ad dandum propter aliquod delectabile acquirendum. sicut alij qui dant meretricibus. Vel propter complacẽtiam ꝛ delectationem in turpibus operibus in illis quibus dant. Sicut quis dat hystrionibus adulatoribus cantoribꝫ et sic de alijs. Et finaliter propter quamcunq̃ꝫ aliam voluptatem. ꝛ ꝓpter honorem ꝓpter vanam gloriam. vel ꝓpter alteri nocere.

N hac parte ostendit Boetius qualiter sit procedendũ ad apicem magisterij. Et anteq̃ꝫ ostendit taleꝫ moduꝫ ponit quasdã diuisiones valentes sibi ad propositum. Secũdo exequitur de proposito suo ibi. Istis siquidem. Prima in duas diuiditur. nam ꝑmo facit quod dictum est. secundo ostendit qui sunt scientijs applicãdi. ibi. Nullum vero. Primo dicit sic quando iuuenis bone inquisitionis ꝛ cõuenientis dispositionis proponit acquirere apicem magisterij. tunc necessarium sibi est vt consideret tria statuum genera qui innuuntur ab Arestotele in assignatione ꝓbabilitatis. Illa eñ debent ꝑncipaliter cõsiderari. Et subdit ponens diuisionẽ. ꝙ q̇dam sunt homines vehemẽter obtusi. quidam mediocriter. ꝛ tercij excellenter acuti. Et tunc applicat illos ad scĩas speciales dicẽs sic De numero vehemẽter obtusoruꝫ nunq̃ꝫ vidimꝰ aliquẽ inebriari nectare philosophico. Sꝫ istis gaudeat ars mechanica maritari. Et mediocribꝫ politica Tũc ibi Quoꝝ ꝑmi

Hic ponit subdiuisionem vltimi membri. Et diuiditur hec pars in duas. Nam primo ponit talem diuisionē. Secundo remouet dubium. ibi. Mediocribus aūt. Adhuc prima in duas. nam primo facit quod dictū est. secundo ōndit q̄bus scientijs sunt applicandi. ibi Paulo post Excellenter acutoꝝ. dicens sic. De numero excellenter acutorum triplex inuenitur gradus. q̄dam eñ dicūtur excellenter acuti. q̄daꝫ mediocres et alij excellentissime acuti. Tunc subdit q̄bus scientijs isti sunt applicā di dicens. ꝙ excellenter acutis arridet yconomica mediocribus conuenit phisica ꝛ practica apothecarioꝝ. Et excellentissime acutis conuenit ipsa philosophia que facit noticiam vniuersalium et cognitionem singularium. Ista enim est domina triuialiū. ꝛ potentia quadruuialiū. Subdendo dicit q̄ꝫ felix est exhibitio illius Et tunc vltimo remouet dubium. Posset eñ aliquis querere. Si mediocriter acuti acq̄rere possent perfectionem in philosophia. Et respondet Boetius ꝙ sic. ꝛ hoc ꝯsumpto flore iuuentutis

mediocriter Tercij excellētissime acuti excellenter acutis arridet yconomica. Mediocribꝰ sub lunari globo phisica ypothecariorūq̄ꝫ p̄ctica. Excellētissime acutis quos maxīe notos ſm philosophiam vocat Arestotiles. vniuersalium per experimenta singularium arridet cognitio: Hec triuialium domina: quadruuialium potentia. O q̄ꝫ felix est exhibitio Mediocritatis autem extrema partitio bonosq̄ꝫ p

Notandū hic ꝙ probabile sic diffinit̄ ſm Arestotelem primo thopicoꝝ. Probabile est qđ videtur omnibꝰ aut pluribꝰ vel sapientibꝰ. et his vel omnibꝰ ꝛc. Et tangunt̄ obtusi p hoc qđ đr omnibꝰ. nam qđ omnibus patet bene capiūt rudes. Mediocres tangunt̄ per hoc q̄ dicit̄ pluribꝰ. Et maxime acuti per hoc tangunt̄ qđ dicit̄ sapientibꝰ. Vel sic diffinit̄ ſm Boetiū in topicis suis. Probabile est qđ videtur omnibꝰ vł pluribꝰ vel maxime notis. atq̄ꝫ precipuis. vł vnicuiq̄ꝫ artifici ſm eius facultatem. vt medico de medicina. naute de nauibꝰ.

Item notandū ꝙ status hic appellat̄ gradus. habet autem gradus fieri in certo ordine. Et ideo in statibꝰ quendam oportet ponere ordinem. Sunt enim q̄dam vehementer acuti ſm aptitudineꝫ ingenij ꝛ ingeniosi. alij mediocres. ꝛ alij vehementer obtusi. Acuties est dispositio alicuiꝰ ad virtutē penetrandā. ꝛ est accōmodata ad intellectū vel ingeniū. Quantū eñ sufficit ad pn̄s talis est differētia inter sensum ꝛ intellectū. q: sensus stat in sup̄ficie reꝝ sensibiliū ꝛ reflectit̄. nec pōt ptingere interiora reꝝ. Intellectus autē non sic stat. sed recognoscit interiora. et non solum exteriora seu superficialia. Propter hoc đr hr̄e virtutē pene

tratiuā qua occulta nature penetrat ¦ Vn̄ actio acuti est penetrare. Et
q₂ excellēter ingeniosi sufficiunt penetrare ea q̄ latitant in ꝓfunditate re/
rum ex hoc dicuntur vehementer acuti. Qui aūt non possunt penetrare
naturas rex̄ ꝛ occulta indagare. sed solummodo supꝑficialia ꝛ sensibilia
cognoscere dicuntur vehementer obtusi Mediocriter aūt acuti dicunt
qui in quibusdam pn̄t penetrare rerū naturas speculando In quibusdā

fectos sibi comparauit quandoq̃ li/
cet cū honore magistratus ꝛ sudore
ditati sunt flore ꝯsumpto iuuentutis

ꝓo deficiūt ita ꝙ ad spe
culationē ꝑcipue entiū
diuinorum ptingere nō
possunt Consequēter
notandum ꝙ Albert⁹
magnus capitulo vltio
primi libri de intellectu
ꝛ intelligibili ꝓm facul/
tatem nature intellectu
alis que est in hominib⁹ quandā causat iotellectus diuisionē. de qua etiā
precipue Arestoteles ꝛ Auicenna ac eoꝝ sequaces faciunt mentionem.
Sunt em̄ quidam intellectus plus continuo tempori ꝯiūcti. Et hi in
formis ymaginandis ꝛ sensui sunt immixti Quidam vero sunt plus sep
ati. ꝛ quidam medio modo se habent Quidam etiam vires ymaginā
di vel aliquid per sensus percipiendi non habent Et primi quidem in/
tellectus sunt obscuri. nil acipientes nisi cū magno labore. Et oportet
vt doceātur per exempla sensibilia. Et tales aut sunt impossibiles aut
difficiles ad intellectum diuinorum ꝛ per se manifestorum. que in prima
philosophia tradunt Et vocantur mali ingenij a vulgo seu obtusi Se/
cundi aūt aut per se aut ex ꝑua doctrina nati sunt intelligere aut omnia.
qui intellectum agentem non habent quasi efficientem per abstractionē
intellectiuam sed habent eum quasi pro forma per quam animus intelli
gibilis cuncta operatur Et hic vocatur ab Auicenna intellectus sanct⁹
siue mundus Ab Arestotele aūt diuinus intellectus appellatur. hic em̄
leui studio ad prophetias accipit illuminationem. ꝛ ad supernorum ve/
ram interpretationem Medius aūt intellectus est qui faciliter iuuatur
studio ꝛ doctrina ad intelligendum tam prophetica q̄ꝫ diuina Sed ter
tius iuuari non potest aliqua ratione eo ꝙ neq̃ separatus est, neq̃ habet
instrumenta quibus iuuetur operibus anime sensibilis Et hoc aliquan
do contingit ex vitio complexionis, aliquando ex consuetudine non ex/
tollendo se vltra sensibilium acceptionem

¶ Notandum consequenter ꝙ moralis scientia aut est de bono ho
minis ꝓm se, aut est bono eius respectu multitudinis. Si primū. sic est
monastica. que est pars scientie moralis tractans de modo viuendi vni
us ꝓm se. Et dicitur a monos quod est vnum ꝛ ycos custodia vel scien/
tia. quasi scientia tractans de custodia vel regimine vnius pro se Per an
thonomosiam .i. excellentiam monastica dicta est ethica. Ethicus em̄
idem est quod moralis, ꝛ ethica idem est quod moralitas. Si est de bo

no hominis respectu multitudinis. hoc ē dupliciter. vel est respectu mul
titudinis domestice. ⁊ sic est yconomica Unde yconomus vel econom⁹
penultima correpta dicitur tam pecuniarum ꝙ̄ frugū. ⁊ generaliter om
nium que possidētur dispensator Inde dicitur yconomica Dicitur aūt
yconomica sm̄ quosdam ab ycos quod est custos vel scientia ⁊ onos fa
milia. quasi scientia tractās de regimine familie Est em̄ yconomica dis-
pensatiua de familia. ⁊ de his que ad domum ꝑtinent Si vero est de bo
no hominis respectu multitudinis ciuilis. sic est politica Dicitur aūt po
litica a polis quod est ciuitas. vel a polis quod est pluralitas. ⁊ ycos cu-
stodia vel scientia. quasi scientia tractans de regimine vel custodia ciui-
tatum ⁊ regionū Est aūt differentia vt polis vrbs ⁊ pluralitas dicitur
vnde Urbs est dicta polis. dico ad plurima polis Quo ad ipsam yco-
nomicam ⁊ politicam ¶ Hic est sciendū ꝙ naturale est homini viue-
re in societate. qꝛ homo naturaliter est animal politicum ⁊ ciuile. Primū
patet quadruplici via. prima sumitur ex victu quo homo indiget. secun-
da ex vestitu quo tegitur. tercia ex remotione ꝓhibentium. per quam ab
hostib⁹ liberatur. quarta ex disciplina ⁊ sermone per quem instruit̄ Cū
em̄ viuere homini sit naturale. omnia illa que faciunt bene viuere. ⁊ sine
quibus non potest sibi in vita sufficere. sunt homini naturalia. Inter
omnia aūt que faciunt ad sufficientiam vite humane est societas Natu-
raliter ergo homo est animal sociale Patet hoc primo ex victu quo ho
mo indiget. Homo enim inter cetera animalia meliorem habet tactum
et ꝯplexionem. ideo inter omnia animalia indiget cibo diligentius ⁊ ar-
tificialius preparato Natura em̄ alijs animalibus quasi sufficienter nu-
trimentum amministrat. Uerbi gratia. animalibus non ex rapina viuē
tibus. cuiusmodi sunt oues boues ⁊c. amministrat herbas. quibus abs-
qꝫ alia preparatione sufficiunt ad nutrimentum Animalibus vero ex ra
pina viuentibus vt lupis leonibus ⁊ ceteris talibꝫ ex alijs bestijs suffici
enter alimentum amministrat. Natura igitur in omnibus alijs animali
bus sufficienter nutrimentum amministrat. qꝛ nō habent complexionē
ita puram ⁊ ad medium reductā sicut homo. ideo non indigent cibo ita
depurato sicut homo Alijs ergo animalibus sufficienter cibaria prout
sunt a natura preparata absqꝫ artificiosa coctione ⁊ preparatione ammi
nistrantur. Et qꝛ homo ꝯplexionem habet puriorem. indiget alimento
preparato seu depurato. Unde frumentum quod a natura producitur
et si animalibus esset sufficiens nutrimentum. homini tamen non suffici
ceret in cibum nisi preparetur ⁊ depuretur. Ideo ex eo panis efficitur
⁊ coquitur vt congruus cibus efficiatur Ad hec autem vna sola parua
non sufficit societas Ideo vt homo victus ratione sibi sufficiat in vita.
indiget societate. vt vnusquisqꝫ suppleat defectum Et sicut dictū est de
frumento sic de alijs cibarijs est intelligendum Secūda via ad idem
sumitur ex parte indumentorum. quibus homo tegitur. Sicut em̄ na-
tura alijs aīalibus prouidet in victu. sic ⁊ in vestitu. Bestie em̄ ⁊ aues
naturaliter videntur habere indumentum lanam videlicet ⁊ pennas. ho
mini aūt natura non sufficienter prouidet in vestitu. Ex quo em̄ homo

est nobilioris complexionis q̃ȝ alia animalia a frigiditate ⁊ intemperie
magis habet offendi q̃ȝ alia. Cum igitur nullus sufficit sibi ad victum
et vestitum congruum sine alterius societate. sequitur q͛ homo natura-
lem impetum habet ad hoc q͛ sit animal sociale Tercia via ad idem su-
mitur ex remotione prohibentium prout ab hostibus ⁊ inimicis defen-
duntur. Natura enim aliquibus animalibus ad sui tuitionem dedit cor-
nua. vt bobus. quibusdam dentes. vt lupis canibus, aliquibus vngues
vt vrsis ⁊ leonibus. aliquibus corporis agilitatem. vt leporibus ⁊ hu-
iusmodi. Sed natura non dedit homini tanq̃ȝ excellentiori animali cor-
nua vel vngues ad sui tuitionem. Sed dedit ei manum que (ſm
philosophum in de moribus animalium) est organum organorum
Nam per manum organa ⁊ quicquid facit ad defensionm valemus fa-
bricare Ergo si naturale est homini desiderare ꝯseruationem vite. cum
homo solitarius non sufficiat sibi ad habendum victū ⁊ vestitum ad fa-
bricandum arma sibi ⁊ organa per que a contrarijs defendat Natura-
le est ei vt desideret viuere in societate. Quarta via sumitur ex disci-
plina per quam instruimur. nam alia animalia sufficiēter inclinantur ad
opera sibi debita ex instinctu nature absq̃ȝ instinctione p̄cedente. Sicut
aranea debite telam facit ex instinctu nature. dato q͛ nunq̃ȝ alias arenas
vidisset texuisse. Et sic est de yrundine respectu nidificationis Non aūt
sic est de homine. ille eīm non sufficienter est instructus a natura ad opera
sibi debita. ob id natura homini dedit loquelam siue sermonem. vt ꝑ ser-
monem hominis seinuicem doceant. vt vnus ab alio disciplinam recipi-
at. Et q͛ hoc fieri non potest nisi cū alijs viuamus. ideo naturale est ho-
mini cum alijs viuere ⁊ esse animal sociale Q̄ȝ aūt sit animal ciuile ⁊ po-
liticum. duplici via inuestigari potest Prima sumitur ex ꝑte sermonis. ⁊
est iam tacta Alia ad hoc idem sumitur via ex ꝑte impetus naturalis
nam omnia animalia naturalem habēt impetum ad seruandū ea que in-
sunt sibi a natura. quare natura etiam dedit homini naturalem impetuȝ
ad seruandum ea ꝑ que posset sibi in vita sufficere Hoc aūt ꝯtingit per
ꝯmunitatem ciuilem. eo q͛ ciuitas debet eē ꝯtentiua omnium que ad vi-
tam sufficiunt Licet aūt homo est animal naturaliter sociale ⁊ ciuile. eo
q͛ quendā habet impetum ⁊ aptitudinem vt ciuiliter ⁊ socialiter viuat.
tamen philosophus p̄mo politicoꝝ triplicem tangit causam cur quosdā
contingit non ciuiliter viuere Prima est fortuna. scd̄a nimia prauitas.
tercia nimia bonitas Ex fortuna quidem. q͛ nimiū sunt pauperes. nō
potentes ciuiliter viuere. sed coguntur ciuitatē exire ⁊ agros colere. Se-
cundū ꝓpter quod aliquis efficitur inciuilis nimia prauitas eē potest. eo
q͛ praui appetitū hūt corruptū. ⁊ voluntatē ꝑuersam. q̄re nequeūt ciui-
liter viuere Et ſm legem ideo exeūt ciuitatē vel expellunt̄. Tercio aliq̄
non ciuiliter viuunt ꝓpter nimiā bonitatē Vita eīm ciuilis ⁊ ꝯiugalis ē
bona ⁊ ꝯueniēs homini. vt hō̄ Sunt aūt q̄dam tāte ꝑfectōis vt eis nō
sufficit viuere vt hō̄. sed ꝯiugiū ⁊ ciuilitatē rennuentes. ꝑfectiorē eligūt
vitā Licet eīm nubere ⁊ ciuiliter viuere bonū sit. tn̄ nō nubere ⁊ inciuili-
ter viuere causa liberius vacādi ꝯtēplationi melius est Sic ḡ hō̄ natu-

raliter est animal ciuile ⁊ sociale. non obstante ꝙ contingit aliquos non
ciuiliter viuere Qꝫ enim non ciuiliter viuit aliquis. aut ex paupertate
vel fortuna sibi hoc accidit. Quod nisi sic fiat. vel est talis bestia ⁊ scele-
ratus sine iugo nolens legem. nec potens societatem sustentare Vel est
quasi deus id est diuinus vitam eligens altiorem. Propter quod primo
politicorum scribitur Non potens alijs communicari. nulla est pars ci-
uitatis Sed vel est bestia vel est deus Inter homines aũt viris diuinis
ingenio acutissimis cognitio singularium per experimentalem acceptio
nem vniuersalium arridet Et hic modus in syllogisando contingit. ibi
eñ vniuersalia accipiuntur tanq̃ nota Et procedit ad concludendum
aliquod ignotum. vel etiam econuerso cognitio vniuersalium arridet ꝑ
experimentalem cognitionem particularium Modus aũt iste contin-
git ex premissis Nam conclusiones notificantur per premissas. premisse
aũt per principia ⁊ maximas. principia aũt ⁊ maxime ꝑ se note accipiun
tur per sensum. ⁊ per experimenta sensibilia Vñ per expimenta ammira-
tiones ⁊ memoriã primo accesserunt homines ad indagandum phisicaꝫ
veritatem. Ideo dicit philosophus ꝙ propter ammirari ceperunt phi-
losophantes philosophari. hos acutissimos quibus hec arridet cognitio
vocat Arestoteles maxime notos ꝯm philosophiam. eo ꝙ maxime sunt
abiles ad acquirendam phisicam cognitionem. mediocres tamen excel-
lenter acuti studere habent in phisica. ⁊ ad altiores etiam pertingere pñt
scientias. sed scientie complementum non tam cito attingunt sicut excel
lentissime acuti. ymmo oportet eos continuis laboribus studij insudare
Et consumpto tempore iuuentutis ad perfectionem illorum possunt ꝑ
tingere. Unde plato docuit ꝙ post quinquaginta annos virtutes sensi
tiue deficiunt. virtutes vero intellectuales vigorem ⁊ incrementum re-
cipiunt. Unde Arestoteles primo de anima dicit Si senex acciperet
oculos iuuenis. videret vtiq̃ vt iuuenis Anima igitur ꝯm se non anti-
quatur vel senescit. aut in viribus naturalibus deficit. nisi pro quanto ex
ineptitudine ⁊ imbecillitate organorum procedit. Accedente autem se-
nectute virtutes intellectuales depurantur ⁊ illustrantur Huius exem
plum ponit Algazel dicens Dum sapiẽter consilia inquirere volumus
senes sapientes ⁊ in multis expertos accedimus. Et in hoc quodãmo-
do dinosci potest virtutes intellectuales ⁊ sensuales esse diuersas Nam
si essent eedem. crescente vna cresceret ⁊ alia. Cuius oppositum dictum
est. Ergo bene dicitur in textu. mediocres posse extolli ad magisterium
altioris scientie q̃ phisice. flore iuuentutis consumpto ⁊ alias non. quia
tunc virtutes intellectuales fortificate in speculando sunt vigorosiores
Ita etiam mediocribus practica apothecariorum. Practica autem di
citur a praxis grece quod est opus latine. ⁊ practici isti cirurgici appellan
tur a cyros quod est manus ⁊ ycos scientia. quasi manualis scientia. eo
ꝙ vulnerum curatio ⁊ alia huiusmodi de quibus tractat cyrurgia cum
manu exercentur Sed excellenter acutis arridet yconomica. que est do
mus ac familie gubernatiua Proporcionabiliter eñ sic phisica gaudet
mediocribus. Et etiam apothecariorum practica Sic yconomica gau

det excellenter acutis. Uehemēter aūt obtusi vt dictū est ad oēm ꝑtem philosophice veritatꝫ sunt inepti Ideo mechanica seu manualis scia his gaudeat maritari Tunc ibi. Istis siquidem ⁊c. ¶ Hic Boetius ponit quedaꝫ documenta .preparamentū ad decorē status magisterij sa cientia Et diuiditur hec pars in tot partes quot autor ponit documen ta. partes patebūt. Adhuc ꝑma in duas. Nā ꝑmo ponit quoddā docu mentū. secūdo declarat ꝑ exemplū ibi. Ut Lu cretius. Primo dt sic.

Istis siquidē hoc modo oriendū est primo vt sciat quisqꝫ ad tanti queno minis ꝑtinent reuerentiam vt quesita exprimere noscat ⁊ ne scriptorum cō missioni se totaliter cōmittat. vt Lu cretius qui cuiuslibet questionis ꝓ posite sibi nodū inquirendo dimisso comitatu sedulus ad libros ꝯfluebat

Scdo ut librorꝫ copiam sue acqui rat exercitationi vt cū opꝰ fuerit eos consulat. nec omnino eis credat vt ni grio qui montani sui magistri dictis in tantum ꝯfisus est ꝙ omne ꝟbulum ab ore ipsius progressum quaternis exarabat. ⁊ tanqꝫ sacrum estimabat. Nilqꝫ aliud magisterij vicem obti nens in scholis predicabat. Uñ mul totiens pudore ꝯfusus abibat. quip pe miserrimi est ī genij semꝑ vti inuen tis ⁊ nunqꝫ inueniēdis Stultiusqꝫ ē

volens sublimari ad de corem magistratus. pri mo scire debet que ⁊ q̊t ꝑtineant tanti nois ad reuerentiā ⁊ vt exprime re sciat ea q̄ noscit. ⁊ ne se totaliter committat li brorum inspectioni Et hoc declarat ꝑ exemplū de Lucrecio dicens ꝙ il le inquirendo modū cu iuslibet questionis ꝓpo site obmissa societate ad libros suos currebat Tunc ibi. Secundo vt librorum

Hic ponit secundū do cumentū valens ad dig nitatē magisterij Et di uiditur hec pars. Nam primo facit quod dictū est. secundo ponit exem pluꝫ. ⁊ tercio adducit cō mune ꝓuerbium Par tes patebūt Dicit ergo sic. Uolens promoueri ad dignitatē magisterij acquirat sibi copiā libro rum ad quos recursum habere possit dū potest nō tñ totam intentionē ꝯmittat libris Et hoc declarat exemplo dicēs. ꝙ hoc accidit nigrio qui monitis sui magistri in tantū ꝯfidebat ꝙ oē verbū ab ore suo ꝓgressum libro inscribebat. ⁊ tanqꝫ sacrum existimabat Et cū idem magisterij ac cepit dignitatem. nihil aliud in scholis predicabat qꝫ ꝟba sui magistri. Et sic multotiens ꝯfusus pudore abibat Et tūc exclamat dicens sic

Miserrimi quippe est ingenij semꝑ vti inuentis. nūq; aūt inueniēdis Et adhuc stultius est oīno ꝯfidentiā habere in dictis magistrorum Et p̄t discipulus credere donec rōnabiliter melius sentiat Tūc ibi. Tercio vero ¶ Hic ponit terciū documentū circa statū magisterij dicens sic. Volens magistralem acquirere dignitatē habebit in secreto aliquos so/cios quos edocebit. ⁊ libros eis leget. ⁊ ꝑ ꝯn̄s alios documentis infor/met. vt illo mō sciat intellecta exp̄mere ⁊ vsu ꝯꝑare Usus ꝟo parat magisteriū. Naz docere alios est facultas ꝓprie in/dustrie Tūc ibi. Quarto vt hos aliosq; ⁊c̄.

¶ Hic ponit quartū documentū Et p̄mo facit hoc. secūdo declarat ꝑ exemplū ibi. Ut flauius. Et dicit. volens acquirere dignitatē magistratus ⁊ qui futurus ē rector alliciet sibi socios vt cū fuerit optunitas mgr̄andi gaudere pos/sit de intrinseco illorum aspectu. Subdēs cām dicit sic. Quid turpius est q̄ꝫ post tempus inceptionis solus permanere ſm q flauius. Nam ip̄e ob generis sui imperiuz ⁊ gaze dominantis opulentiā estimauit sibi cū/cta subiugari Sed tempore primeui concursus elapso raro aliquem repperit sodalem Et sic minis eos constringere ꝓ/ponebat Tunc ibi. Quinto vt quorum ⁊c̄.

¶ Hic ponit q̄ntum documentum ⁊ est tale. Volēs magistrari ꝑambulabit ꝑipatetice scho/las illoꝝ a quibus ꝓmo ueri potest Curialiterq; debet opponere ⁊ remor/dere proteruientes Et

magistratus orōnibus oīno ꝯfidere. Sed primo est credendū donec videatur quid magister sentiat. postea fingendum est eundē in docendo errasse vt sic forte reperire queat qđ ꝯmisse obijciat sedulitati Tercio vt quos/dam habeat quos secrete edoceat. li/brosq; legat. alijsq; rudimentis infor/met. vt sic intellecta sciat: scitaq; exp̄/mere discat. in expressione vsum ꝯpa ret. vsus āt magisteriū ꝓpinet. Alios namq; docere ꝓprie facultas est industrie. Quarto vt hos aliosq; sibi alliciat. vt cū magistrandi oportunitas af/fuerit. eoꝝ intrinseco gaudeat aspectu Quid turpius est q̄ꝫ p̄mo inceptionis tp̄e solus destitui. Ut flauius qui ob sui generis imperiū. gazeq; dominantis opulentiam cunctos sibi credidit subiugari Tp̄e ꝟo ꝯcursus elapso raro repperit sodalem qui legi cōductionis adhesit. licet inuitus minas omnigenas regaliter addendo generosita/

Disciplina scholariū

etiam ſm temporis exigentiam respondere debet Ne si nimia affuerit ta
citurnitas sue imputetur ignorantie vel arrogantie. Subdit autor se
multos vidisse ꝯfusos ꝓpter proteruitatem responsionum. Vn̄ non est
discentis incitare regen
tem affatibus contume
liosis.

ti ꝯsentaneū est propter duplicē affini
tatis ꝑtitionem magistrantis saltem
ad tempus fouere pn̄tiam Quinto
vt quorū gratia coronādus est z fauo
re illoꝝ scholas peripatetice obambu
let. curialiterq́ꝫ opponat. ꝓteruiētesq́ꝫ
acriter remordeat. diligentiusq́ꝫ pro/
pte respondeat. ne si muta fuerit volū
tas ignorantie imputet᷑ cecitati vel ar
rogantie temeritati Multos siquidez
ob r̄nsionis proteruitatē speculantiū
licet inuite audiuimus frui precipicio
Non enim discentis est probris con
tumeliosisq́ꝫ affatibus regentem in/
citare. Nec licet summa familiari/
tate coniunctus fuerit docentis

¶ Notandum hic ꝙ
diuersis de causis magi
ster non se totaliter com
mittere debet libris. vi/
delicet propter librorūz
amissionem. ne. s. libris
amissis. sciētia totaliter
amittat᷑ Ne ergo cōtin
gat hoc. necessarium est
scientiaz imprimere cor
di. Unde. Cordi non
carte tradas que noue/
ris arte. Et si carta ca/
dit secum sapientia va/
dit. Secūdo propter cō
fusionem tollendā. Nō
em̄ magister qualibet in
argumentatione seu re/
sponsione libros accede
re potest. Etiam ex li/
bris statim non potest
debite ad sēsibilia respō
dere. Tercio ꝓpter opi/
nionum nouitatem z di
uersitatem non est libris penitus confidendum

¶ Item notandum ꝙ volens ad magistralem promoueri dignita
tem prouidebit sibi de libris sue exercitationi necessarijs. ea de causa q̇a
non omnia possunt imprimi. hoc est memorie viuaciter commendari.
Opus est ergo librorum habere copiam vt tempus cuz affuerit eos va
leat consulere. non etiam proprio est semper confidendum ingenio. Di/
cit em̄ Auerroys tercio de celo. ꝙ nimia ingenij confidentia frequenter
fecit Auicennam errare. ymaginationi etiam non est credendum. quo/
niam impossibilium est. vt dicit phs tercio de anima Cōmuniter tn̄ sciē
tia primo acquirit᷑ a libris studendo vel doctrinā auditu ꝑcipiendo a ma
gistro. Omnis em̄ doctrina intellectiua fit ex p̄existenti cognitione sensi
tiua. vt habetur in primo posteriorum. Sapientia em̄ sine experimento
haberi non potest Unde quia iuuenes carent experientia. ideo pruden/
tes esse non possunt Dicit tn̄ Albertus magnus ꝙ antequā aīa fuerit in
cognitionibus profundata. non accipit nisi ꝑ sensum z imaginationem

ipsius secretis nisi iussus debet inhiare. iussus ꝟo inuite Nõne Fotini ꝑteruitas zenocratis scrinea apuit ⁊ ꝓus edocta publice inspexerit. seqꝫ magistrari credidit. si oēm zenocratis abstulisset mineruā Qua ablata zenocrates desijt a magisterio Fotinus ablatis vti nesciēs frenesi laborauit grandiori. ꝓprioqꝫ discipulus ꝯfisus labori alieno nūqꝫ inuidebat honori

Um aūt dies sūme ꝓmotionis affuerit breui scemate cōpendiosoqꝫ affatu veneranda

Cum ꝟo ꝓfundata fuerit redit ad habendū suijpsius ⁊ aliarum rerū diuinarū sciaꝝ nobilissimā ¶ Item notandū ꝙ magistrādus quosdā habebit clam ab eo instruendos. ꝑmo ꝓpter habitus scientifici acq̄sitionem scꝫ ꝑmo ad sciam ꝓcedēdo. deinde ꝓpter habitus acq̄siti radicationē. ⁊ sic semꝑ studebit Alioꝝ etem̄ informatio ꝓprij est intellectus eruditio Prouerbialiter em̄ dr̄ Qui docet aliū instruit seipsum Ad magisteriū em̄ ꝓcedendo ꝑmittendū est studiū. hoc est vehemēs aīmi applicatio ad sciam acquirendā. ꝑmo vsus studij. scdo aliorū iformatio Vū sicut discipulus studet ꝓpter sciam adeptā ratificandā. ac disciplinam informandā. ideo exercitium magistratui est necāriū Exercitiū em̄ facit intellectū ꝑparatū seu ꝓnūciare ꝓmpte. s. intelligēdo arguēdo ⁊ respondendo Et generaliter in omni actu studiose potentem iuxta illud victorini Natura facit abilem. ars facilē. vsus vero potentē ¶ Item notandū ꝙ magistrādꝰ allicere studebit notos ⁊ ignotos. vt dū magistrādi tēpus affuerit coꝝ intrinseco gaudeat aspectu Regimen em̄ ciuitati erit ꝯparabile. vnde ciuitas ꝺm philosophū in yconomicis est domorum pluralitas predijs ⁊ possessionibus abundās ad conuiuendum ordinata Sicut igitur ciuitas hec requirit. sic regimen sociorum multitudinem necessaria magistro procurando expostulat. Debet aūt ad gradū magisterij ꝓcedens socijs vti triplici de causa. videlicet cā legendi. causa opponendi. ⁊ causa disputandi seu respondendi.

¶ Item debet magistrandus frequentare scholas ⁊ obambulare peripatetice. quorum gratia ⁊ fauore sperat ꝯmendari obseruando etiam singula que in littera tanguntur. opponat em̄ ⁊ respondebit modo peripatetico Unde peripatetici ad vtrāqꝫ partem contradictionis arguere ꝯsueuerunt Sic em̄ de facili veritas inuenitur Unde Arestoteles peripateticorum princeps ait. ponentes vtramqꝫ contradictionis partē de facili speculabimur quid verum quid falsum vnde peripateticus dicitur a peri qđ est circū. ⁊ potos qđ est calcans vel ambulans

Hic boetiꝰ ponit speciale documētū Et diuidit hec ps in tres. ꝑmo

Disciplina scholariũ

em̄ ponit documentũ. Secũdo addit quandã cautelam. ibi Caute ta
men.. Tercio declarat ꝑ exemplũ. ibi. Turpe em̄ est. Sed legant̄ ꝑtes
simul. Et dr̄ sic. cum fuerit dies ꝓmotionis maxime vt magistrandus
compendioso gaudebit ƀmone in collatione socioꝝ. Et ꝓcedat ad incre

cõmendet̄ socioꝝ collectio Sicq̄ ad
honoris initialis incrementa ĩtrepide
procedendum est decenti ornatu. fe/
stino apparatu. si facultas suppetit cũ
ctis ad libitum ꝓfessionis eiusdē splē
dide ꝓcuratis. Caute em̄ considerã/
dum cautius inuestigandũ estañ ma
gisterij elationem. vt ꝑmi anni discur
sus ꝓpria si opus fuerit possit susten/
tari facultate. Turpę vero est tãti no
minis reuerentiã prima fronte mendi
care. vt scrutonius. q̇ oibus ad magi
sterium pertinentibus venerabilit̄ exe
cutis luce tercia cepit mendicare. tan
ti vero nomis ausus mox eum peni/
tuit. Quid em̄ mirum quasi instanta
nee delusus abcessit. tãti honoris fa/
stigia de cetero nunq̄ cõfessus. O q̄
felicis exitus venerãda est ꝯmẽdatio

menta magistralis ho/
noris decenti ornatu fe/
stino apparatu. Et si fa
cultas suppetat socijs ꝓ
curabit conuiuiũ solem
ne. Et ponit cautelã cir
ca ꝯuiuiũ dicens q̄ cau
te ꝓspiciendũ est. vt bo
na primi anni sufficiant
Turpe est em̄ mendica/
re prima fronte ƀm q̄ ac
cidit Scrutinio. qui ter
cio die incepit mendica
re peractis venerabili/
ter singulis ad magiste/
rium ꝑtinentibus. vnđ
nunq̄ de cetero tãti no
minis excellentiã aude
bat cõfiteri. Subdit er
go Boetius finaliter sic
dicens O q̄ venerãda
ē felicis exit9 ꝯmẽdatō
¶ Notandum hic q̄
magistrandus tante ꝓ/
motionis ad gradũ ma
gisterij scemate breui. ꝓ
borumq̄ ornatu vti de
bet. Dicit em̄ ph̄s in po
litica sua q̄ tal̄ debet eē
sermo magistri ad disci
los qualis erit distãtia
inter visum ⁊ visibile.
Unde si visibile suppo
natur visui non videbit̄. generaliter em̄ sensibile positũ supra sensuꝫ non
facit sensationē. Preterea si nimis remoneret̄ a visu iteꝝ non videret̄. eo
q̄ ꝯtingeret radios visuales cõcurrere añ oculi contactũ hymaginatio
nē ꝓspectiuoꝝ imitando. hymaginãdo visionē fieri. sicut figura pirami
dalis. cui9 basis est res visa. conus vero in oculo. Relinq̄tur ḡ visibile
vt debite videatur. nec debet nimis elongatũ esse neq̄ visui nimis ꝯiun
ctũ. sed mediũ est seruandũ. Sic ⁊ ƀmo magistri nec debet esse nimis ꝓ
lixus ne tedio ꝓturbet aures audientiũ. Nec etiã nimis breuis ne obscu

ritatem secū cōtrahat. Breuitas ergo ſmonis est seruanda que audiē-
tem delectat atqꝫ audientiū intellectum illuminat

Postqꝫ ostendit Boetius q̄ ad magisteriuꝫ sꝫ necessaria. hic ꝓseq̇tur ď his que conueniunt ali- cui iam ad gradum ma gisterij ꝓmoto. ⁊ primo ꝓmittit intentū. scd̃o il- lud exequitur. ibi. Ma gistroꝝ talis haberet di- uisio. Et primo dt sic. postqꝫ expedita sunt q̄ ꝑ tinent ad scholarium in formationē. ⁊ hoc debi- to docendi modq obser uato. Nō em̄ curauim⁹ rectorē confundere bre uiloquio. nec aliquē cō- fundere curabamus ser mone prolixo Nunquā em̄ sermone faciliori su- mus perusi Subiungit causam. quoniam liber iste nedum discretis sed etiam ignaris est copu- lat⁹. Sunt igiť obscuri tates hic postponende. nunc vero in presenti ca pitulo ad venerabilem magistroꝝ dignitatē est accedendū quomodo. s. se regant cum iam fue- rint promoti. ⁊ de facto alios regerent.

Tūc ibi. Magistro- rum talis. Hic exeq̇tur intentū ponendo tripli- cem magistroꝝ diuisio- nem. Et primo facit h. secundo ponit quasdaꝫ doctrinas a quolibet re ctore obseruandas. ibi Taliū nāqꝫ. dicēs sic. Triplex est mgroꝝ diuisio q̇dam em̄ habitant in duab⁊ ciuitatibus magis excellentib⁊. vt sꝫ rho-

Expeditis aūt que ad scho lariū eruditionem sunt di- gesta dilucidandi modera tione obseruata. nec ange- relectoreꝫ breuitate curamus. nec di latione confundere nunqꝫ lucidori le- uioriqꝫ scemate perusi Om̄ nō solum discretis. verū etiaꝫ rudibus enigma tis serie postposita cōmendatur Nūc ad magistroꝝ venerādam maiestateꝫ ꝓperādum est Magistroꝝ talis habe- tur diuisio trina. Quidā tantoꝝ dua bus vrbib⁊ ceteris fulgētioribus: rho mescꝫ ⁊ athenis morātes vlterius ne quaqꝫ ꝓcedentes inquātum fortuna succedit altius venerātur: Alij obmit tentes predictaꝝ fastigia. opidoꝝ ad- iacentiū q̄runt emolimēta. Tum pro pter nouercā discipline egestatē. Tuꝫ propter natalis patrie dulcorem reni tentē. Tum istoꝝ quoqꝫ alioꝝ q̇dam rōe pulchre denomīatiōis imperium assumunt vt honorificētur. Alij rōe intelligētie. ne ignorātia corū cōfun- datur. Tercij subtilius speculātes ꝓ

Disciplina scholariũ

pter vtriusqꝫ partis incrementa magistralia contrahũt paludimẽta. Taliũ namqꝫ quicunqꝫ venustatis assumpte debitiqꝫ officij velit emolimẽta prosequi in honestate morum vniuersa oportet. vt polleat p̃clarus. vt scꝫ in sermone sit verax. in iudicio iustus. in consilio ꝓuidus. in cõmisso fidelis. ꝯstans in vultu. pius in affatu virtutibus insignis. bonitate laudabilis existat. Si q̇d vero contrarij accidat humane fragilitatis appetitui solet accidere cõuersatione etiam sit bonus. Nulla siq̇dem res magis perniciosa discipulo q̃ꝫ vita magistri ꝯtumeliosa. Infusa em̃ sepissime corrumpi videm⁹ ex fetido vase· quoniã vas fetidũ corrũpit aquas Sic scia in vita magistri viciosa corrũpitur ꝛ vilescit Hec autem predicta ad aĩe docẽtis informationem digesta sunt. Nunc de ceteris primarijs videamus. Non dico

ma ꝛ athene. nunq̃ꝫ vlterius ꝓcedentes. sed q̃ꝫdiu vixerint ibi ꝑseuerantes inquantũ fortuna saltem eis succedit. ꝛ ibidẽ multũ commendant. Sunt etiam ꝛ alij p̃dictarum ciuitatũ homĩes dimittẽtes. q̄ post gradus magisterij adeptionem in ciuitatib⁹ circũiacentibus lucra q̄runt. Tum propter egestatẽ scie contrariã. tum propter dulcorez patrie natalis. Item q̇dam magistroꝝ gradũ assumũt magistralez. ꝓpter denominationẽ. vt scꝫ magistri vocent. Alij rõne intelligentie. ne scꝫ ignorãtia ꝯfundant. ꝛ alij rõne vtriusqꝫ dictoꝝ vt videlicet altri⁹ nominẽt. ꝛ vt scientiã acq̇rant. Tunc ibi Taliũ namqꝫ q̇cunqꝫ Hic ponit q̄sdam doctrinas ꝑtinentes ad statum magisterij. et diuidit. nam p̄mo facit hoc in generali. secũdo in sp̄ali. ibi Quicunqꝫ magister adipisci velit assumpte honorabilitatis incrementa .s. magisterij ꝛ debiti officij oportet ꝙ varijs luceat in moribus. Nõ sit scꝫ mendax. ꝛ ꝙ sit rectus in iudicio. circũspectus in cõcilio. fidelis in ꝯmissis ꝯstãs facie. pi⁹ in allocutõe. ꝟtutib⁹ insignis. ꝛ laudabilis in bonitate existat. Et si oppositũ eueniat. hoc humane accidere solet fragilitati. Etiaꝫ bonus erit in ꝯuersatione Nõ qm̃ nulla res discipulo est tã nociua sicut ꝑuersa magistri vita. Vñ res infusa fetido vasi statim corrumpit ex tali vase. Pariformiter scia in vita mg̃ri viciosa corrumpitur ꝛ vilescit. Tunc ibi Hec autẽ Hic in sp̄ali ponit doctrinas ad rectorẽ ꝑtinẽtes. Et diuidit. nã p̄mo p̄mittit intentũ. secũdo illud exeq̇tur dicẽs sic. Iã sup̄ra iꝫ

posita ad docentis informationē quo ad seipm. Nunc aūt dicere volu-
mus de alijs pmarijs, non primo primis secūdo pmis.

pmo qdem pmis. sed de scdo primis
differendū est. Tenet q3 doctor qsq3
eruditus esse. māsuetus. rigid9. anti-
qu9. nō negligēs. nō arrogās. Sit in
quā erudit9. Prius em̄ op3 q discat
q3 doceat. Triuij em̄ compatione no
uimus assistentē doctrine Valde em̄
absurdū est ⁊ iniquū vt imperiti peri-
tis nouelli antiqs. rudes preferentur
emeritis. Mansuetus qm̄ discipulo
rum elationē pati quādoq3 oportunū
est. Magister franco inmāsuetudīs
pdeat in exemplū. Qui ob discipulo-
rum suoꝝ nobilitate sua vtentiū irre-
frenabilem arrogantiā laq̄o se suspen
dit. Sapientius em̄ egisset si māsue
tudine vsus fuisset. Rigid9 silr sit do
ctor. In scholarium em̄ amplexu ri-
gore vti commodissimū est. vt sc3 er-
rantib9 vindictam imponat. Sophi
staꝝ lites dissoluat. oblatrātes remor
deat. obloquentes reprimat. proterui
entes castiget. totāq3 determiātionez
dyalecticā faciat. Antiquus em̄ non

Tunc ibi. Tenet q3.
Hic exequit intentū po
nendo ꝓprietates q̄s re-
ctor respectu suoꝝ scho-
riū habere tenetur dicēs
sic. Doctor pmo tenet
esse peritus rigidus nō
negligens non superb9.
Declarat illas ꝓprieta
tes dicens. Rector erit
eruditus. oportet enim
vt prius discat q3 alios
doceat. Etiam tenetur
esse exptus in arte triui
ali. Qm̄ est absurdum
indoctos preferri doct3
Et nouellos indoctri-
nis pferri antiqs ⁊ igna
ros preferri litteratis.
Declarat scdm dicens
Rector debet esse mit3.
quoniā superbiā3 disci-
puloꝝ aliquotiens susti
nere oportunū est. De-
clarat exēplariter de q̄-
dam magistro qui noīa
batur franco. q non vte
batur māsuetudine. im
mo ipse suspēdit se laq̄o
propter irrefrenabilē su
orum scholarium super
biam. q sua vti nolebāt
nobilitate. Melius ta-
men ei fuisset. q mansue
tudine vsus fuisset De
clarat scdm dicēs q ma
gister debet esse rigid9
in scholariu3 aspectu. q2
rigore vti inter schola-
res est 9modissimū. sc3
q rector imponat errantib9 vindictā. ⁊ q soluat lites sophistaꝝ. repmat
q3 oblatrātes ⁊ insurgentes in eum. Et q proteruiētes atq3 rebelles ca
stiget. Et totā faciat determinationē dyalecticā. Declarat qrtū dicēs

ꝙ magister erit senex. non quidem in annis. sed perpetua in scientia. si tñ vtrūqꝫ affuerit. s. ꝙ tam in annis sit antiquus. ⁊ etiā in scientia tanto sa-nior erit ꝯditio Tūc ibi. Non sit doctor ¶ Hic declarat quintū di-tens. ꝙ doctor non erit negligens. qm̄ ꝯstantia magistri est in omni ope Negligentia vero nouerca est cuiuslibet doctrine ⁊ discipline Oportu-nius em̄ esset scolari mechanicis artibus deseruire qꝫ negligentis magi-

annis. sed perpetua scia. si vtrūqꝫ affu-erit sanior erit ꝯditio regendi Nō neg-ligens existat doctor. qm̄ sicut in vno quoqꝫ ope mater inueni ꝯstātia Ita vniuerse doctrine ⁊ discipline nouer-ca est inconstātia vel negligētia Opor-tunius em̄ esset arti mechanice deser-uire qꝫ negligentis iugo onerari Non arrogans qm̄ viuax pauperū scintilla extinguitur arrogantia magistrantis voluntasqꝫ discendi a diuitibꝫ seque-stratur Quoniā arrogantis magistri sedulitas vnqꝫ fideliter neminem in-struxit. Hij sunt qui id quod sciūt do-cere humiliter ꝯtēnunt. ⁊ quod recte

stri iugo onerari. Dein de ponit sextum. s. ꝙ ma-gister nō erit sꝑbus. qꝛ ingeniū paupis scholarꝭ licet subtile extinguit ꝑ sꝑbiā magistri regentꝭ voluntasqꝫ discēdi a di-uitibus sequestrat Qm̄ arrogantis magistri se-dulitas nūqꝫ visa est ali-quem instruere fideliter Subdit declarando ꝓ-prietates sꝑbientiū di-cens sic. Hij sunt sꝑbi qui spernunt docere hu-militer quod prius didi-cerunt Oōqꝫ recte sapi-unt non pñt recte mini-strare In altitudine em̄ positi discentiū mentes despiciūt. nec cām scien-tie ipsoꝝ referūt in deuz. sed ꝓprim in se respiciūt excellentiam Hij etiam fimbrias dilatant. habi-tusqꝫ magnificāt magi-strales. In publicis spectaculis eminentiora querunt sedilia. ab oībꝫ no-mine magistri querentes salutari Tales siquidem a bonorum scholariū collegio relegari debent ¶ Nota duplex assignatur cā in textu qua-re quidam magistrorum in studijs generalibus non perseuerant. Vna est paupertas. indigentibꝫ em̄ melius est ditari qꝫ philosophari Alia est dulcor natalis patrie Item triplici fine magistri regunt scholas. quidaꝫ vt pulchrū nomen scꝫ magisterij adipiscantur Alij vt per ꝯtinuū studiū et exercitiū ꝓprium perficiāt intellectū. Tercij ꝓpter vtrūqꝫ. videlicet ob magisterij dignitatem. ⁊ intelligentie ꝑfectionem Magistrādi ergo ho-norem magisterij ⁊ fructum consequi volentes. sicut scientijs sic ⁊ hone-stis moribus debent efflorere. Vnde socrates dixit prius esse insudan-dum moribus. in quibus docetur qualiter enormes passiones refrena-ri possunt ⁊ sedari. ne regulam recte rationis impediant. ⁊ ꝯsequenter in

sapiunt recte ministrare nequnt Quoniam in fastigio positi merentiū mentes despiciunt: Nec in datorem sciencie causam referunt. Sed propriam in se respiciunt excellentiam Hij sunt qui fimbrias dilatant. philateria magnificant. In publicis spectaculis eminentiora querunt sibi sedilia ab omnibus rabbi nomine salutari desiderantes. Tales siquidem omnium bonorum collectio iure solidatis ablato a se religauit.

tellectum alijs scientijs posse iuuari. Quorum em̄ ratio absorpta est in inferno horum intellectus non est clari luminis receptiuus. Sedantur igitur primo passiones. vt ipsis sedatis scientiarum ꝯtemplationi insistere valeamus. Magister constans in vultu ⁊ volūtate esse debet. Nam quicquid volūtas appetit seu intellectus ꝯcipit sup hoc vultus quandā facit attestationē Ideo vultus quoddā est signum anime Unde phisonomi dicūt omnē phisonomiam principaliter in vultu esse ꝯsiderādā Unde monstrum in corpore frequenter est monstrum in anima. Unde eudroys. Omnis diuersitas que est in corpore est propter diuersitatē potentiarum anime Ponitur aūt in littera paludimentum. ⁊ est vestis purpurea. ⁊ ponitur pro indumento magistrali. quo vtuntur regentes. Quicunq autem magistrorum debite vult prosequi fructus magisterij. in honestate morū vniuersa debet relucere Mores aūt hominum sunt varij. quidam laudabiles ⁊ quidam vituperabiles existunt Unde p̄mo de moribus iuuenum tam laudabilibus q̄ vituperabilibus est videndum Deinceps de moribus senum tam laudabilibus q̄ vituperabilibus tractandum est compendiose. Juuenes autem primo sunt moris laudabilis. quia sunt liberales. secundo q̄ animosi ⁊ bone spei. tercio quia sunt magnanimi. quarto quia non maligni moris. quinto sunt misericordes. sexto quia sunt verecundi Sunt autē iuuenes liberales. eo ꝙ non sunt experti indigentie. ⁊ bona que possidēt proprio labore non acquisiuerunt. Quilibet cum maiori diligentia retinet suas facultates. quando propter indigentiam mala aliqua passus ē vel quando illas facultates propria industria vel labore acquisiuit. q̄ quod cum labore acquiritur diligentius retinetur. Sunt etiam iuuenes bone spei. quod philosophus secundo rethorice triplici probat ratione. Primo quia paucorum experti sunt. non in multis passi sunt repulsam. ideo omnia credunt obtinere Sunt etiam bone spei. quia in eis multum

abundat calor. Corde igitur ⁊ alijs membris inflammatis ex calore in membris eorum existēti fiunt bone spei ⁊ animosi. Rursum iuuenes parum vixerunt in preterito. ⁊ ꝓm cursum naturalē debent multum viuere in futuro. Cum igit memoria sit respectu preteritorum. ⁊ spes respectu futurorum. parum viuunt memoria. multum autem viuunt spe. Tercio cōtingit eos esse magnanimos. nam ex hoc aliquis est magnanimus quia dignificat se magnis. ⁊ ingerit se ad faciendum magna. Juuenes ergo cum sint liberales animosi ⁊ bone spei non habent vnde retrahant quin fiant magnanimi. Specialis ad hoc ratio est. qꝛ iuuenes sunt calidi. sed calidi est superferri. ergo iuuenes semper volunt superferri. ⁊ excellere. Inter cetera autem per que homo alijs videtur superferri ⁊ excellere est honor ⁊ gloria. Juuenes ergo quia sunt calidi cupiunt excellere. ⁊ maxime desiderant honorem ⁊ gloriam. ⁊ per consequens sunt magnanimi. cuius proprie natura boni esse videtur. Quarto iuuenes sunt laudabiles. qꝛ non sunt maligni moris. Dicuntur enim esse non maligni moris quia non credunt alios esse malos. ymmo vt in plurimum credunt omnes homines esse bonos. Cuius ratio est quia inexperti de operibus aliorum iudicant de factis hominum ea que vident in seipsis. Ideo dicit secundo rethorice. ꝙ pueri sua innocentia alios mensurant. Sicut enim ipsi sunt innocentes sic ⁊ alios innocentes esse credunt. Quinto quia iuuenes sunt misericordes. Ex hoc em̄ maxime consurgit misericordia cum credimus aliquos indigne pati. quare si iuuenes sua innocentia alios mensurāt credentes eos indigne pati de facili ad misericordiam cōmouētur. Sexto iuuenes sunt erubescitiui ⁊ verecundi. quilibet enim timet perdere quod nimis affectat. Erubescentia autem ⁊ verecundia est timor ingloriationis. cum ergo iuuenes quia calidi sunt nimis affectant excellere. timent etiam ingloriari. quare etiam de facili erubescunt. Et sicut iam numerauimus sex mores iuuenum laudabiles. sic numerare possumus sex vituperabiles. quos etiam tangit philosophus secundo rethorice. Primo em̄ iuuenes sunt passionum insecutores. secundo de facili sunt vertibiles. tercio sunt nimis creditiui. quarto sunt nimis contumeliosi. quinto sunt mendaces omnia quodāmodo pertinaciter asserentes sexto in actionibus non habent modum. sed faciūt oīa valde immoderate. Sunt em̄ iuuenes p̄mo passionū insecutores. ⁊ maxime insequunt ꝯcupiscentias circa corpus. sunt em̄ incontinētes ⁊ venereorum insecutores. Quod duplici de causa ꝯtingit. nam cū iuuenes sunt ꝑcalidi. corpore aūt calefacto naturaliter fit venereorum appetitus. ideo corporis dispositio iuuenes incitat ad venereorum ꝯcupiscentias. Rursus hoc idem ꝯtingit. qꝛ quasi in omnibus nostris actionibus vel sequimur passionem vel rōnem. Et quanto minus ratio vigeat in nobis tāto magis passio vigoratur. Juuenes ergo quia sunt inexperti. nō vigentes intellectu ⁊ prudentia magis reguntur passione ꝙ̄ rōne. quare vt in plurimū passionū sunt insecutores. Secūdo de facili sunt vertibiles. nam aīa sequitur corporis ꝯplexionem. sicut ergo in corporibus iuuenum humores sunt in magno motu. sic iuuenes habent voluntates ⁊ ꝯcupiscētias

valde vertibiles Ideo secundo rethorice dicitur. ꝙ iuuenes acute con-
cupiscũt. sed cito saturant. vehementer volũt. sꝫ de facili ꝑmutant. Ter-
cio iuuenes sunt nimis creditiui quod duplici rõne potest ꝯtingere. pri-
mo qꝛ non sunt maligni moris Nam nõ putant alios esse malos. sed sua
innocentia alios mensurant Cum ḡ naturale sit vt quis de facili credat
quem nouit esse bonum Juuenes credentes homines innocentes esse de
facili omnibus credunt. Rursus hoc idem ex inexperientia ꝯtingit. nam
iuuenes existentes inexperti ad pauca respicientes de facili iudicãt Vñ
prouerbialiter dicitur. ꝙ qui modica nouit cito iudicat. ergo iuuenes qꝛ
non sunt multorum experti statim cum eis aliquod negocium exponitur
ad multa respicere non volunt. eo ꝙ sunt multorum ignari. statim de illo
negocio iudicant. ⁊ sic esse credunt vt eis preponitur. Quarto sunt con-
tumeliosi. appetunt eñ maxime excellere. quia ergo videtur eis ꝙ excel-
lant contumelias inferunt. ⁊ de facili contumeliosi fiunt. Quinto sunt
mendaces. ⁊ quodammodo omnia pertinaciter asserunt. quia eñ sunt
inexperti seipsos ignorant. ⁊ se omnia scire putant De omnibus respõ-
dent. volunt videri scire. ideo de facili mentiuntur. Postq̃ mentiti sunt
appetentes gloriam in mendacio sunt mendaces Cogitant eñ se esse in-
gloriosos si appareat sic non esse vt asserũt Sexto in suis actionibus nõ
hñt modũ. sed oĩa faciũt valde. odiũt valde. ⁊ general'r oĩa faciũt valde
Vñ ꝑcipue irã ⁊ ꝯcupiscentiã hñt vehementes Nã ira ⁊ ꝯcupiscentia sꝑ
vehementes sunt nisi ꝑ rationẽ moderent. ergo quia iuuenes magis vi-
uunt passione q̃ ratione non habent concupiscentis moderatas. sed om-
nia faciunt valde Senum etiam mores quidam sunt laudabiles ⁊ qui-
dam vituperabiles. Quatuor laudabiles numerare possumus. Pri-
mus est. senes habent concupiscentias remissas ⁊ moderatas. secundus
est. sunt miseratiui. tercius. dubia non ꝑtinaciter asserunt. quartus
nihil agunt valde. Concupiscentia eñ senum maxime circa veneria est
moderata ⁊ temperata. Nam corpore existente calido seu calefacto fit
incitatio venereorum. ergo per locum ab oppositis. corpore infrigidato
fit remissio concupiscentiarum. Constat eñ ꝙ concupiscens venerea ꝑ
appetitum extendit se in alia. sed appetitus senis magis constringitur in
seipso. ergo senes ratione frigiditatis constringuntur in seipsis. vt habe-
ant concupiscentias remissas ⁊ moderatas Ex hoc etiã patet. quomo-
do senes sunt illiberales Nam per illiberalitatem dupliciter peccari po-
test. Primo si vltra q̃ dictat ratio teneat quod habet. secundo si preter
rationem concupiscit habere que non habet Senes aũt magis peccant
per illiberalitatem in retinendo ea q̃ habent. q̃ in concupiscendo indebi-
te ea que habent. quia per frigiditatem magis constringuntur in seipsis
q̃ extendunt se ad alia Cum igitur nulla sit actio anime in qua anima
non vtatur aliquo organo corporeo. sicut in opere artificiali. variato or-
gano variatio fit operis Sicut autẽ in actionibus anime corpore trãs-
mutato anime sequuntur corporis complexionem. Infrigidato autem
corpore anima per appetitum inclinatur. vt sequatur modum frigidi.
Et qꝛ frigidum ꝯstringitur ⁊ ꝯdensatur. ⁊ remittit in semetipso. Ideo

sentes ratione frigiditatis concupiscentias habent remissas. Secundo
senes sunt misericordes. Sed vt ait philosophus non propter eandem
causam senes ⁊ iuuenes sunt miseratiui. Quia iuuenes propter amicici
am. senes autem propter imbecillitatem Quilibet enim miseretur super
amico suo et super eum quem indigne putat pati. Ergo iuuenes sunt
amiciciaꝝ amatores sua innocentia mensurantes Estimant em̄ omnes
esse bonos. vel quia amatiui amiciciaꝝ. Preterea quilibet existens in im
becillitate vel in defectu desiderat vt alij sibi compatiant᷑ et ei miserean-
tur. propter hoc de facili inclinatur vt illi misereatur. Et ita senes pro-
pter imbecillitatē qꝛ vellēt alios compati ⁊ eis misereri. de facili miseren
tur alijs. Tercio senes nihil dubium ꝑtinaciter affirmant. vt ait philo-
sophus secundo rethorice Senes em̄ vixerunt multis annis. ⁊ viderūt
se multotiens decipi. ideo non audent aliquid pertinaciter asserere timē
tes se decipi. Ideo ait philosophus ꝙ senes omnes dubij sententiā ap-
ponentes quasi nihil forte nihil fixe pronunciantes. Iō senes uihil agūt
valde Sed in operibus suis videntur esse temperati. Sicut enim iuue
nes quia in eis abundāt concupiscentie ⁊ passiones tendūt in extremū
et agunt valde. Sic senes qui habent passiones et cōcupiscentias remis
sas. vt plurimum agunt moderate Possunt etiam numerari sex mo
res senum vituperabiles. Primo sunt nimis increduli. Secundo sunt
valde suspiciosi. Tercio sunt timidi ⁊ pusillanimes. Quarto sunt illibe
rales. Quinto sunt difficilis spei. Sexto non verecundantur. sed sunt
inerubescitiui. Sunt em̄ senes primo increduli. quod ob experientiaꝫ cō
tingit. In multis namqꝫ experti sunt cognoscentes homines in multis
mentiri. ideo non de facili credunt estimantes alios esse deceptores. Iō
secundo rethorice dicitur. ꝙ senes multis annis vixerunt ⁊ in pluribus
sunt decepti. ergo propter hanc experientiā contingit eos incredulos eē
Secundo senes sunt suspiciosi. Quecūqꝫ em̄ vident vt in plurimū suspi
cantur mala. ⁊ in deteriorem partem inferunt. Uidentur em̄ senes con-
trario dispositi iuuenibus. quia pueri sua innocentia alios mensurant.
et omnia in meliorem partem referunt. credentes omnes homines esse
bonos. Senes vero econurso quia multis annis vixerunt. et in multis
peccauerunt. facta aliorum ſm ea que fecerunt in seipsis mensurant. ꝓp-
ter quod vt in plurimū credunt alios esse malos. in peiorem partem eo
rum referentes opera. Unde secūdo rethorice dicitur. ꝙ senes quia vi-
xerunt multis annis. esse non potest quin in multis peccauerūt. ideo sūt
mali ⁊ suspiciosi. scꝫ omnia in deterius referentes. Tercio senes sunt pu
sillanimes ⁊ timidi. Sicut em̄ in eis deficit humor ⁊ calor. ita deficit in
eis cor ⁊ vita. Ideo sunt timidi ⁊ pusillanimes. Timidi. quia in eis ca-
lor naturalis deficit. Quicūqꝫ em̄ est naturaliter frigidus oportet ꝙ sit
naturaliter formidinosus. Quarto senes sunt illiberales. quod triplici-
ter contingit. primo ex defectu vite. secūdo ob experientiam temporis.
tercio quia non viuunt spe sed memoria. Unde anima vt in plurimuꝫ se
quitur corporum complexionem. Sicut ergo senes in proprijs corpori
bus deficiunt in humoribꝫ ⁊ in vita. sic videtur ipis ꝙ cura etiam defici

unt. Timentes ergo defectum pati. illiberales sunt. Rursus sunt illibe-
rales propter experientiam temporis. Quia em̄ multis vixerunt annis
credibile est eos passos fuisse multas indigentias. Timentes igitur in-
digentiam pati illiberales fiunt: Contingit etiam eos illiberales esse. q2
magis viuunt memoria q̄ȝ spe. cogitant enim se multum vixisse in pre-
terito. ⁊ parum victuros in futuro. Et quia memoria est preteritorū
spes vero futurorū. ideo non viuunt spe. nec confidunt de his que debēt
acquirere in futuro. sed viuunt memoria confidentes de his que acqui-
sierunt in preterito. Fiunt igitur illiberales acquisita non de facili tri-
buentes Quinto sunt male spei. nihil em̄ bene sperant. sed circa om-
nia se credunt deficere. Nam spes est futurorū. memoria preteritorū. Ex
quo ergo senes multum vixeruut in preterito. ⁊ parum se credunt vic-
turos in futuro. ideo in sperando deficiunt. ⁊ modica se cogitant factu-
ros. Non enim viuūt ac delectantur in sperando. sed magis memoran-
do. ergo sunt difficilis spei. Sexto sunt inuerecundi et inerubescitiui.
Nam quia senes sunt illiberales. magꝫ curant de vtili q̄ȝ de honesto Et
ita magis student ea que important vtilitatem q̄ȝ ea que reqrit status
honoris. Cum ergo verecūdia sit timor inhonorationis. non competit
senibꝰ. quia ipsi magis cogitant de vtili q̄ȝ de honore. Unde causa q̄re
q̄s est verecūdus vt dr̄ phs est hec. quia petit haberi in honore et hone-
stus reputari. Senes aūt sicut deficiūt in vita ⁊ in humoribus ac calo-
re naturali. sic deficiūt animo non curantes reputari. q̄re contingit eos
esse inuerecundos. Posset etiam vna assignari causa que est communis
ad omnia tacta. Senes enim sunt frigidi. Frigidi em̄ est constipare et
constringere. ergo senes ex frigiditate constipantur ⁊ retrahūtur in seip-
sis. ⁊ redduntur quasi immobiles vt nihil audeant. nihil credant. nihil
sperent. non curent excellere neqꝫ reputari Uisis tam moribus iuue-
num q̄ȝ senum. tam laudabilibꝰ q̄ȝ detestabilibus. de facili patent mo-
res eorum qui sunt in statu. Sunt enim illi in statu qui mediant inter se-
nes ⁊ iuuenes. Unde quicquid laudabilitatis in iuuenibus vel senibꝰ
reperitur in eis qui in statu sunt esse potest. Nam non sunt nimis calidi
vt iuuenes. nec nimis frigidi vt senes. sed tenent medium inter vtrosqꝫ
Ideo sunt timidi vbi timendum est. ⁊ audaces vbi audendum est. Si-
militer quia non omniū inexperti vt iuuenes. nec in tot decepti vt sunt
senes. Ideo nec omnibꝰ credunt. vt faciūt iuuenes propter inexperienti-
am. nec omnino discredūt vt faciūt senes, eo ꝙ in multis senes sunt de-
cepti. sed medio modo se habent. Ideo scd̄o rethorice dr̄ ꝙ q̄ sunt in sta-
tu. nec sunt omnibꝰ credentes. nec omnibꝰ discredētes. sed magis sm̄ ve-
ritatem iudicant. Amplius non sunt intemperati vt iuuenes. nec formi-
dolosi ⁊ inutiles vt senes. Sed vt dicitur secūdo rethorice. sunt viriles
in temperantia. ⁊ temperati in veritate. Uniuersaliter ergo dicamus ꝙ
quicq̄d laudabilitatis in senibus vel iuuenibus reperit̃. in his qui sunt
in statu p̄t reperiri. Et quicq̄d vituperabilitatis in senibus vel iuuenti-
bus reperitur. ab his qui snu t in statu potest excludi. Sic igitur loquē-
dum est de moribus hominū. non tamen hec omnino habent necessitatē

quia senes possunt esse liberales ꝛ magnanimi. Juuenes etiam possunt
esse temperati ꝛ sta qiles. Sed hec intelligenda sunt ſm quandam pro
nitatem ꝛ inclinationem quo ad cursum ꝛ ordinem naturalem. Conse-
quenter notandum ꝙ magister in sermone verax esse debet. Unde veri
tas ꝯsistit in q̄dā adeq̄tione. dicens ergo plus q̄ȝ sit in re. a veritate rōne
superabundantie discedit. Si vero ea que sꝫ neget et minora confitet̄ a
veritate recedit ratione defectus. Cum igit̄ mendaciū sit fugiendū. qui
non sunt veraces nec ostendunt se tales quales sunt. reprehensibiles sꝫ
Nec magister ergo reprehensibilis existat. Uerax aūt debet esse. A ve
ritate autē aliqui deuiant ꝑ superabundantiam. ostendētes se verbis
et factis maiores q̄ȝ sunt. Et tales iactores appellant̄. Aliqui ab ea de
clinant per defectum fingentes de seipsis aliqua vilia. que ipsis non in-
sunt. vel negantes de seipsis aliqua. que tamen eis insunt. Et hi despe
ctores vel irrisores possunt appellari. Ueritas igitur mediat inter iro-
niam ꝛ despectionem ꝛ iactantias moderans despectiones ꝛ reprimēs
iactantias. Magister igitur debet esse verax. non enim debet fingere se
benignitatem habere vel scientiam quam non habet. nec debet concede-
re sibi inesse maliciam quam sibi inesse non credit. Ueritas tamen prin-
cipalius est circa repressionem iactantiaꝝ. et ex consequenti circa mode-
rationem ꝛ despectionem. Jdeo philosophus secundo ethicoꝝ capitulo
de veritate ait. Declinare in aliquod minus. ꝛ dicere de seipso minora
q̄ȝ sunt non est prudentis.

¶ Notandum ibi Mansuetus. ꝙ quia in passionibus ire ꝛ in ap
petendo punitiones ꝛ vindictas contingit superabundare ꝛ deficere.
oportet ibi assignare veritatem aliquam reprimentem superabundan-
tias ꝛ moderantem defectus. Et hec est mansuetudo. Sicut eñ forti-
tudo mediat inter timores ꝛ audacias. sic mā suetudo mediat inter irā
per quam cupimus vindictam. ꝛ inter irascibilitatem. ꝑ quam condo-
namus mala nobis illata. Unde sicut fortitudo rep̄mit timores ꝛ mo
derat audacias. sic mansuetudo reprimit iraȝ ꝛ moderat irrascibilita-
tes. licet aūt mansuetudo esse habeat circa iras ꝛ irascibilitates. princi-
palius tamen est circa iras. Nam primo et principaliter intendit repri-
mere iras. Ex consequenti aūt intendit moderare passiones oppositas
ire. Est eñ nobis naturale vt ex malis nobis illatis vindcitam appeta
mus. Et quia ꝓprium malū vix potest esse ita modicū quin videat̄ no-
bis multū ratione affectionis ad nos metipsos. Jdeo non solum natu
raliter inclinamur vt velimus punire mala nobis inferentes. sed etiam
q̄dammodo naturale est nobis appetere vindictam vltra condignum.
Uidet̄ eñ nobis ꝙ malū illatū sit maius q̄ȝ est in rei veritate. ꝛ ita iniu
riatores nostros plus puniri volumus. q̄ȝ ſm iusticiā puniendi sꝫ. Dif
ficile est igit̄ rep̄mere iras. nō appetere punitiones iniuriaꝝ vltra q̄ȝ ra-
tio dictat. Plures igit̄ peccant in appetendo plus. Pauci vero in appe-
tendo minus. Propter quod si virtus est ꝑ̄ncipaliter circa magis diffi
le. seq̄tur ꝙ mansuetudo principaliter opponatur ire. ꝛ intēdit iras rep̄-
mere. Ex consequenti autem opponitur irascibilitati ꝛ intēdit eā mode

rare. Quod patet ex vi nomis. Nam nomē mansuetudinis ire tēperamentū nominat. Tunc ibi. Cū aūt bone inq̇sitionis.

Ositis q̇busdam documentis generalib₉ circa actus ⁊ cōditiones magistroꝝ. hic ponit q̄dam documēta magis specialia Et diuiditur hec pars in tot ꝑtes q̊t ponit documenta spēalia Partes patebūt. Adhuc ṗma diuiditur in tres. Nam ṗmo ponit primum documentū. scd̄o reddit cām eiusdem ibi. Quoniam si magistrantis. Tercio declarat dictuꝫ suū ꝑ exemplū. ibi. Sed non vt assuerus poeta. Et ṗmo d̄t sic. Qñ aliq̇s de nouo intrat scholas causa legendi. ṗmo apparebit matur⁹ facie et ṗmam incipiet lectionem tempe matutino incipiēs submissa voce et expressa declaratiōe ascendendo paulatim. neminēq̧ exspectabit magna nisi vrgeat oportunitas Tunc ibi. Qm̄ si magistratus. Reddit cām sui dicti. scꝫ ꝙ mgr̄ neminē debet expectare tempore legendi dicens sic. Si diligentia magistri aliquos expectare velit d scipulos vltra debitam legendi horā. tunc presentes ꝑturbabit discipulos rancore pigriciei. Et semetipsum destruit raucore iracundie

Um aūt bone inq̇sitionis tyro legendi cā scholas intrauit rigore extrinsecus assumpto. Considerandū est vt aurore tempore cōtinuo submissa voce incipiat. ore rotundo mediocriter ascendendo neminem nisi maxima vrgeat necessitas expectando. quoniā si magistratus diligentia aliq̇s vltra debiti tp̄is spaciū expectare presumpserit. hos siq̇dem pigriciei rancore ↄfundꝫ neq̧ rancore se ↄminuet. Cum aūt pigriciei discipulus dormitatōnis artifex magistri nouerit sedulitatē aut maturius festinabit. aut pudore confusus in eius obprobrium dormitabit. Sed non vt Assuerus poeta fece/

Cū aūt discipulus dormitionis artifex nouerit diligentiā magistri sui. aut tūc de cetero manius ↄparebit. aut pudore cōfusus sui magistri. in eius obprobriū dormitabit Tūc ibi Sed nō vt assuerus poeta

Hic declarat quod prius dixit ꝑ exemplum dicens. Non est faciēdū prout dicit assuerus poeta. de quodam dromone. quem nequit excitare in risum pigritia dromonis sui discipuli. Illo vero dormiente consueto more vsq̧ ad primam vnguibus scabris dulce faciendo canticū ꝑ membra. et oculis lippientibus lucem explorantibus quesiuit ne peragerentur res matutini laboris in scholis. Item quesiuit etiam ne rubor lu/

rat. quē dromonis costoris discipuli
pigricies in risuz nequit excitare. Eo
vero more q̄tidiano vsq; ad p̄mā ster
tētem vnguibusq; scabris mēbratim
musicū melos agētibꝫ. oculisq; lippiē
tibus lucē explorātibus An matuti/
ni exercitij laboris ī scolis res pagit.
Cōsortibꝫ aduenietibꝫ sic aiebat: luc/
diei rubore aurore rubor adhuc ne cō
fundit. Istis itaq; negātibus mediaz
partem diei creberrime somnolētus
expleuit grās deo agēdo. Maluit eī
sani capitis habere pigriciē vl' duriciē
q̄ insani peritiam. Si vero meridia/
ne adesset plerūq; disputatiōi natiuū
morem exedere nesciēs. Naso vigilā
te stertebat. Affinibus socijsq; impor
tue coactiōis ob strepitū fastidia p̄be
bat. Dum aliqn̄ olera, secūdas ei9 de
licias hauriret ore hyulco somno lu/
mina commisit Manus vero licz tur

cis diei ꝯfunderetur rubore frigore. hoc est verum nec esset dies. Socijs
aūt suis dicentibꝫ q̄ nondū esset dies expleuit mediam ptem diei conti/
nue p somnū agendo grās deo. q2 maluit sanū habere caput fatuū q̄ in
sanū z pitum. Et si me/
ridianis qn̄q; continge
bat eum interesse dispu
tationibus natiuū nes/
ciens exedere morē na/
so vigilante stertebat.
Socijsq; suis ob impor
tune coactionis sonū te
dia faciebat. Dum au
tem aliqn̄ sua acciperet
olera ore aperto oculos
somno cōmisit. manus
vero eius licet immūda
in scutella aliquid capie
bat. sed somnus ei mul/
tum erat nociu9. dum ci
baria q̄siuit incarcerare
quia dum euigilauit ni/
hil in scutella inuenit. q2
p socios suos oīa fue/
runt exhausta

Concludendo dt Boe
tius. O martiane socio
rum carissime ad quam
creditis hunc puenisse.
vestra hoc nouit dilec/
tio. quasi dicat ad nullū
peruenerat fructū
¶ Notandū hic primo
q̄ tyro onis dr nou9 mi/
les. z vsus iam inoleuit
quemlibet dignitatē ad
eptum seu artem tyronē
appellare. Et sumit in
pposito pro nouo magi
stro. Tyro igit bone inq̄
sitionis tpe aurore submissa voce. rotūdo ore mediocriter ascendēdo ne
minē nisi vrgeat necessitas expectando. suam inchoabit lectionem. Di
cit notanter tpe aurore. q2 tunc virtutes sensitiue legentiū z audiētium
magis sīt disposite. ac minus occupate exterioribꝫ. g̃ illa hora tyro suaz
inchoabit lectionē. Vn̄ tempus matutinū cum sol oritur aurora noiat

Sol em̄ suo calore multos attraxit humores incõsumptos qñcunq̄ au
tem splendidū aliquod videtur ꝑ humidū grossum ip̄m apparet rubeuz
sicut flāma viridiū lignoꝝ. Ergo sole oriente. qꝛ humores mediant in/
ter visum ꝛ solem apparet sol rubicūdus. Debet etiam tyro incipere ro
tundo ore vt melius possit ꝯceptum suum discipulis explicare. retunda
namq̄ꝫ figura inter cete/
ras capacissima est ꝛ ꝑ/
fectissima. vox em̄ a ma
gistro prolata ore rotun
do in aerem circulariter
recipit᷑. ꝛ ergo circulari/
ter accipitur ab auditu
Nam sonus suas spcies
multiplicat ꝑ inundatō
nes circulares recte sicꝫ
lapis ꝓiectus in aquaꝫ
Ut ergo ꝑfectius cōce/
ptio magistri habeat᷑. ro
tundo ore ac remissa vo
ce. ne ꝑ nimiū strepituꝫ
discipulus impediat᷑. ty
ro suam inchoabit lecti
onem. Non debet etiam
quēq̄ꝫ sine causa necessa
ria expectare. qꝛ discipu
li ꝓn̄tes per longa expec
tantes tempora attedi/
arent᷑. ꝛ quodammō ad
iram cōmouerent᷑. ne ꝓp
ter diuturnā expectatio
nem ipsemet tyro possꝫ
ꝑturbari nec legendo duci in merorem. Etiam qꝛ discipuli somnolenti
pudore sunt ꝯfundendi deridendi. ac a suis socijs subsanandi. Et per
ꝑ cōsequens aut maturius festinabunt. aut saltē pudore confusi ꝓprium
dormitabunt in scandalum

pida aliquid in vase prendebat. Sed
sopor eius corpori nociuus erat diuꝫ
cibaria incarcerare quesiuit. Ad quē
fructum maturitatis martiane socio/
rum carissime creditis hunc euenire
vestra siquidem nouit discretio.

Isserendi causa cum doc/
tor meridianus adierit stu
dium. p̄cauendū est ne so/
phistico polleat apparatu. nec tetris
moueat᷑ difficultatibus. sed studiosa
p̄meditatione omnibus armatus in/
trepidus meat lites. Easq̄ꝫ facili mē/
te componat Etiam quod quisq̄ꝫ ob

Notandū insuꝑ ꝙ scolares ꝓponentes multū discere non debent in/
tum dormire. qꝛ ex cōtinuo somno multa oriuntur vicia: Per somnū em̄
nullus redditur bonus vel malus. vt habet᷑ ex libro ethicoꝝ. Felix enīꝫ
nihil differt a misero per dimidiū vite. videlicet ꝑ tp̄s somni. Somnus
aūt ordinat᷑ in refectionem spirituū sensitiuoꝝ ꝑ continuos labores fati
gatoꝝ. Un̄ somn⁹ est ligamentū sensuū exterioꝝ. Sensibꝫ em̄ exteriori/
bus spiritibꝫ sensitiuis depauꝑatis somnus adest in eoꝝ recreationem.
Item notandū ꝙ drom̄o elegit sibi ignorantiā sani capitis potius q̄ꝫ
sapientiā capitis insani. Scd̄m āt veritatē virtus et sapīa q̄libet bono
corꝑis est p̄ferenda. Un̄ melius est hr̄e aīam fulcitā scīa q̄ꝫ corpus orna

tũ indumento. Corpis em̃ ornamẽta auferri pñt. anĩe vero ornamenta cuiusmodi sunt virtutes ꝛ scientie difficulter auferri possunt. Hinc ẽ ꝙ Aresto. vitam contemplatiuã ꝑtulit vite operatiue. Dromo ꝓprium nomen est. vsus autem iam inoluit ꝙ ꝗlibet tardus ꝛ somnolentus taliter potest appellari. Tũc ibi. Disserendi cã. ꝛc.

fecerit. ita memorie disponat. vt detegendi tpe a via rõis nõ recedat. Sz ordine cõpetẽti enumerato dilucidandi moderatiõe assumpta explicite dissoluat. Si vero maxia discretoꝝ mẽtibus vt assolet dubitatio disserendo cõtigerit. studijs vtendũ est deliberãdo. Et qđ naturalibꝰ motibꝰ mens exagitata dictauerit conscientie. in crastinum differendũ est. Eodẽqꝫ modo si difficilimũ quid ꝑmeditatus ꝗs fuerit. dissertatõi ꝯmendãdũ ẽ. Facilius em̃ disserendo plerumqꝫ difficultatis scintillula repitur. qꝫ si studij obseruationi committeret. Om̃ nõ in altero tm̃. vt đt Aresto. inquisitio est veritatis Animaduertendũ est etiã ꝙ tribꝰ modis vti solet dissertatõibꝰ discretorũ cognitio. Nouis siqđem ꝛ inuisitatis editionibꝰ glãri veteribus certisqꝫ

Osito prius modo obseruanda in legendo. hic ponit modum magistro obseruanduz tempore disputandi. Et primo facit hoc. secundo ponit ꝗddam incidens. ibi Animaduertendũ est Et đt ꝑmo sic. si ꝗs doctor studiũ inierit cã disputatõnis meridiane. cauebit sibi ne ipse sophistice arguat. nec obscuras difficultates moueat disputando. sed bene ꝑmeditabitur quid velit arguere. ita ꝙ sit ꝓmptꝰ in soluendo. Et si quis aliquã mouerit instantiam commendabit eã taliter memorie. ne soluendi tempore a via veritatis recedat. Sicqꝫ difficilis intricatio disputãdo aduenerit. ad quam ꝓ tunc respõdere nõ sufficeret dicat sup hoc dubio deliberationez vsqꝫ in crastinũ habere volumus. vt tanto meliꝰ decidi valeat. Similiter si dubium aliquod difficilimum disputando incideret propositam non tangens questionem dicat. Hec difficultas specialem tangit materiam. Super illa igitur specialẽ habeamus disputationem. discretiores cõuocando quoscunqꝫ. vt ipsa adeo melius delucidaretur. Facilius em̃ disserendo difficultatis scintilla plerũqꝫ repitur qꝫ si studij obseruationi committeret. Non em̃ teste pho in altero tm̃ veritatis est inquisitio Tunc ibi. Animaduertendũ est. Hic ponit quod

dam incidens seu notabile. Et diuidit in plures ptes sm ꝙ plura po-
nit notabilia. Et dt sic. magistri discreti trib⁹ solent vti modis disputã
di. Aliqñ em̃ solent ꝓponere noua aliqua ⁊ inaudita q̃bus gloriantur
Secundo antiq̃ ⁊ com-
munia solẽt eis renoua
re. Et tercio antiquoꝝ
dicta que ab vsu recesse
runt solent renouare. et
discipulos in illis infor-
mare. Solentq̧ vti tali
bus quasi ꝑ seipsos fue
rint inuenta. Et si hos
obseruando modos no
tauerint rectores scho-
lares in illis delectari. in
struant eos in illis adeo
diligentius ꝯmittendo
ea archiscolari. h̃ est ma
gis intelligenti inter su-
os scholares. vt ipse iux
ta seriem sue recordatio
nis fideliter eos infor-
met. Et si tal' scholaris
non sufficiat total'r com
mendare memorie. tunc
inscribent talia cedulis
vel cartis
Tunc ibi. Ut ad ho
rum. Hic ponit doc-
trinã que spectat ad sco
lares ad magistrat⁹ api
cem sperantes ꝑuenire.
dicens sic. vt scholaris
ad summitatem huius-
modi magisterij perue-
niat. qui in disputationi
bus que consuetus ẽ ex-
ercitare sedulus immo
rabit studio. sitq̧ sollici
tus ꝓuidere sibi studij sui tꝑe de loco solitario. Dato etiã ꝙ sanguinee
esset ꝯplexioñis. ne circũuenientiũ clamore ꝯfũdat. vel strepitu obã-
bulãtiũ impediat. nec etiã spũs sui vitales vllis videant vincul' ꝑpedir
Tũc ibi Honestati ꝯ̃o. Hic ponit aliud documẽtũ ꝯcernẽs modũ ma
gistrãtis di. sic. Multũ est honori cõsentaneũ. vt mgr̃ volẽs secreta stu
dere solitarius tꝑe studij existat. ne filius nequicie magistri videns con

discipuloꝝ mentes palliare vetustissi
mis etiam ⁊ inouatis tanq̃ a ꝓprijs
riuis manantib⁹ credẽtium intelligẽ
tias exercitare. ⁊ si q̃d hoꝝ triũ dicto
rum discipulorũ sagacitatẽ oblecta-
uerit archischolari iniũgenduz est. vt
eis recordatiõis serie fidel'r impmat.
vel exarãdi diligẽtia commẽdet Ma
gnum siquidem vtilitatis fomẽtuz in
his colligetur. Ut ad horum magi-
stratus apicem proueniat discipulus
studio cõtinuitatis immorãdum est.
recessuiq̧ secretiori licet sanguineus
insistendũ est. ne strepitus assistẽtium
eum hebetet. vel emigrãtium eum cõ
fundat. vinculis nullis vitales spũs
impediẽtib⁹. Honestati ꝯsentaneũ ẽ.
vt secreta rimãdo solitari⁹ mgr̃ existat
q̃z libellos extrahẽdo pñtiã suã cũctꝫ
exhibeat. Nonne detractõis fili⁹ ma
gistri sedulitatẽ libellos extrahẽtẽ as-

Diſciplina ſcholariũ

tinuitatem ſtudendo aliquod meditaret nephas Sic videlicet forte de-
trahendo dicens Ecce qualis eſt magiſter noſter nullã pt exꝑmere pri-
culam niſi ꝯtinue ſuos cõſulat libros Tunc ibi. Si vero primeuo ꝛc.

¶ Hic ponit alia quedam documenta a rectore ſeruanda dicẽs ſic

piciẽs. quid inquinatũ meditaret vti
qꝫ Si ꝟo primeuo tꝑe magiſtrãtis di
ligentia copiã diſcentiũ nõ habuerit.
idcirco non tepeſcat. ne ſpe depoſita
euaneſcat. ſed tanto acrius ſtudijs in
ſiſtat. Seqꝫ in conflicu ſtrennue pro
bet. vt ſic licet cũ paucis honorem cõ
tingat. Paucoꝝ em̄ cõſortio multos
delinitos profunditatis ſtudio vigen
te frequenter ſtrennue vidimus intitu
lari. Nonne Theofraſtus ſubtilita-
tis artifex paucoruꝫ ſuffultus ornatu
ſpe defraudatus. regẽdi curã abiecit
qđ tñ inconſulte egit. conſultius ſube
git. ſeqꝫ ſtudij obſeruationi ꝯmenda
bilem exhibuit. Műeribꝫ cũ leontini
diſcretio multorũ auditorũ ſibi acqui
ſiuit conſortium Pulchrius em̄ ſic de
gere ſenſuit ꝙ diſcentiũ cetu deſtitui.
Pietatis ꝟo ambitu ſcholariũ rector
dilinitus diſcipuloꝝ corda pauꝑtate
degentiũ ſtudioſeqꝫ diſcentiũ mulce
re tenet Libarijs videlicet calceis ve
ſtibꝫ ſaltẽ tritis ſi facultaſ ſuppetit Ce
teriſqꝫ ſubueniat donatiõibꝫ ꝯſilioqꝫ

Si magiſter primo ſui magiſterij tꝑe diſcentiũ copiã non habuerit. non debꝫ ob id tepeſcere. nec ſpe depoſita deſperare. Sꝫ tanto diligẽtius ſtudio inhiabit. ſeqꝫ ſtrenuem in ꝯflictu exhibebit vt ſeꝫ cũ paucis honorẽ ꝯtingere valeat Multi em̄ ſtudio paucorũ ꝯſortio ꝓfunditatis deliniti viſi ſunt intitulare Declarat exemplariter de Theofraſto. qui artifex ſubtilitatis paucorũ ornatu ſuffultus. ſpeqꝫ defraudatus regẽdi curam abiecerit inconſulte tñ immo ꝯſultius egiſſꝫ ſi ſtudio inheſiſſet Seqꝫ ꝯmendabilem ſic exhibuiſſet. Item aliud ponit exemplũ de eodeꝫ dicens ꝙ magiſter Leontinus iuuenũ multorum acquiſiuit ꝯſortiũ dicẽs pulchri⁹ eẽ degere multorũ ꝯſortio ꝙ diſcentium cetu deſtitui Tũc ibi. Pietas vero

Hic ponit ſcđaꝫ doctrinam ſeu aliud documentum dicens ꝙ magiſtri debẽt ſuis ſcholaribus pauperibꝫ diligenter ſub eis militantibus quandoqꝫ munera largiri. cibaria .ſ. calceos veſtimẽta ꝛ huiuſmodi ſi facultas ſuppetit Et ne dum

eis subuenient auxilio. sed etiam consilio Subdit causam. quoniam nulla donatio dulcior est et honestior quam veris que fit scholaribus. Est enim honestius pauperem confouere scholarem quam rerum predictarum largitionem lenonibus porrigere aut meretricibus Tunc ibi. Nubila licet ¶ Ponit aliam doctrinam dicens sic. Licet fortuna rectoris in principio sui regiminis sit obscura. non tamen ob hoc desperabit. sed viriliter sufficere debet incursus infortunii finem expectando dulciorem. nec faciat sic Coriandrus qui primo infortunatus suum desperando regimen penitus dimisit. Nunc depost regimini scholarium se inuoluere intendens. sicque magnam passus est paupertatem Tunc ibi. Si aut ob festiui temporis. etc.

¶ Hic ponit aliam doctrinam ostendens qualiter se habebit magister in societate dicens. quod rector scholarium obfestiui temporis instantiam si loca deliciarum visitare voluerit. tunc secum habere debet nobiliores sue societatis. formaque eminentiores. ne quasi destitutus reputetur seu vilis Ne si bi contingat similiter sicut maroni bone conuersationis magistro. Qui tempore quodam dum spaciare intendebat rustici quidam superuenerant. unde soliuagus. quia tunc fuerat. indecenter multum tractabatur Tunc ibi. Licet inquam in scholis etc.

¶ Hic remouet boetius quoddam dubium.

vt decet cocitatoque preclarior nature erogatioque suauior quam veris scholaribus erogatio. preclarius enim est scholarem confoueri in quibus minima est donantis exhibitio Maxima vero recipientis promotio quam histrionum meretricumque incursibus deliniri detestabilibus. Nubila licet quamque fortuna existat. non tamen magistratis cura desperet Sed semper personaliter se gerendo et regendo In cursus viriliter proferat. dulcius expectando Proch Coriandri pendenda trasactio. Si aut obfestiui temporis impulsum deliciarum loca visitare placuerit semper sui cetus nobiliores speciecque eminentiores docentis secum habeat discretio Ne quasi destitutus solatio nullus videatur aut vilis. ne in periculum excitetur Maronis saltus felicitorum suorum cetu priuari indoluit Licet inquam in scholis rigidus existere debeat. ingressu tamen salutando deuotus permaneat. Sermone iocundus transmigratibus comes. alludentibus Dicto enim prius quod magister in scholis vtetur rig

gore. dubitare quis vtrũ ⁊ etiã extra scholas rigorosum se exhibebit. re
mouens hoc dubium dicit Licet magister in scholis rigidus eẽ debeat.
extra tñ scholas humilis erit ⁊ deuotus. quemlibet scꝫ salutando trans/
migrantiũ Eritqꝫ fidelis sermone secũ ꝯmorantibus Erit etiã cautus
circa castitatem vicinis suis ne per ipsos diffametur.

fidelis ammonitu ꝯmorãtibꝫ. castita
te cautus. ne supinãtis nasi fetorem si
quis affuerit amicabilis ebibat affi/
nitas.

¶ Notandum hic p̈/
mo. ꝙ licet magister pri/
mo magistrat⁹ tpe scho
lariũ copiã nõ habuerit
id circo nõ debet tepesce
re. nec spe deposita eua/
nescere. sed tanto diligẽ
tius studijs debet inhia
re. Vñ studiũ ꝭm Tulliũ est vehemẽs animi applicatio ad aliq̃d ꝑficien
dũ. Scd̃m Macrobiũ aũt studiũ est cura ⁊ sollicitudo vnã quãqꝫ rẽ ad
sui finem deducens optimũ. nec spe deposita cadere debet in desperatio
nem Est aũt spes certa expectatio future beatitudinis ex dei gratia ⁊
meritis ꝓprijs prouenìens Unde in hac diffinitione non sumitur certitu
do ꝑ demonstrationis certitudinẽ. Spes em̃ viatoris est cũ certitudine
opinionis ⁊ non demonstrationis. Causa vero p̈ncipalis hm̃oi expecta
tionis est dei gratia. sine meritis tñ proprijs aliqua sperare spes non est
vt ait Gregorius. sed p̄sumptio In hac quidẽ diffinitiõe non describit᷑
spes vt est ꝟtus. sed potius ꝓut est motus spei ⁊ non virtus Spes vero
vt est virtus est audacia mentis de largitate concepta habendi vitã eter
nã per bona merita Inter fidem aũt ⁊ spem talis est differentia Fides
est de bonis ⁊ malis. spes vero de bonis tm̃ Conueniũt insuper. qꝛ tam
fides q̃ꝫ spes de inuisibilibus sunt. Fides aũt est de bonis sibi ⁊ q̈buscũ
qꝫ alijs. spes vero est de bonis sibi tm̃ Secũdo notandum ꝙ in spe vt
cõiter ponitur quatuor sunt cõsideranda, ex quibus arguere possumus
magistros scholarium rectores ⁊ generaliter reipublice gubernatores
debere esse bone spei. Primum est. spes est de bono ⁊ non de malo. de
malis namqꝫ timor est. non autem spes. Secundum est. spes est de ar/
duo. nam licet circa quodcunqꝫ bonum possit esse amor, vel gaudium
aut desiderium. spes tñ non est nisi circa bonum arduum. Nullus enim
sperare dicitur aliquid nisi videatur sibi bonum arduum ⁊ difficile. Ter
tium est. spes est circa bonum futurum. de presentibus em̃ bonis nõ est
spes. sed gaudiũ ⁊ delectatio esse possit. Quartum est. spes habet esse
circa bonum possibile. quoniam nullus sperare habet circa bonum im/
possibile. sed magis desperare Hec aũt quatuor videlicet bonũ arduuꝫ
futurũ ⁊ possibile ꝯpetũt magistris scholas regẽtibꝫ. ac vniuersaliter rei
publice rectoribus Debent em̃ magistri bonũ scire ⁊ ꝟtutes suoꝝ disci
puloꝝ. g̊ ⁊ bonũ sperare debẽt Rursus bonũ quãto cõius tãto diuinius
Cũ igit᷑ bonũ scholas regẽtiũ sit cõe diuinũ circa bona excellẽtia ⁊ ardua
ideo nõ solũ spectat ad mgr̃os scholas regẽtes tendere in bonũ. sed etiã

quodāmō tendere debent in bonū arduū Quanto eñ maior ēst charitas. tanto plura ei ꝯtingere pñt. ꝗ maiori indigent prudētia ac maiori cōsilio. Cum ꝗ ꝯsilium non sit nisi de rebus futuris. nō quidem impossibilibus. qꝛ de his nullus ꝯsiliatur. sed de possibilibus. ꝗ decet magistros et vniuersaliter reipublice rectores ꝯsiderare bona. etiā illa non solum vt sunt ardua. sed etiam vt futura ⁊ vt sunt possibilia

Xtrema pñtis voluminis extat ꝯpilatio vt de magistrātibꝫ ꝗs liberalibꝫ nouerca disciplinis egestas ꝯpulit inuadere fines alienos Et de illis quos natalis patrie dulcedo reuocauerit. aliquid sub ꝯpēdio dicamus Si ob egestatis repelende causaꝫ lucri querat quis odorē dulcissimum ꝯsideranduꝫ est vt saluo magistratus honore parcitati quantū ꝗat insistat. vestibusqꝫ mediocribus inhiet. scholariū regimini ꝑcipuꝰ indulgeat Puerisqꝫ pᵒmo vultū ꝑbeat benignū: parētibusqꝫ coꝝ benigniorem affatū docendiqꝫ aditū spondeat benignissimū vt sic nō soluꝫ corda pueroꝝ ꝯmolliat verū etiam parentū pecuniā extrahat famāqꝫ efferat popularē Schole ꝓo iura regaliter defendat ordine docendi prius edocto ꝯputatur Eisdem etiā

¶ Istud ē vltimū capitulū pñtis libri. in ꝗ ponit boetiꝰ quedā documēta ad statꝰ mgroꝝ ꝑtinētia Et diuidit hec ꝑs in duas. pᵒmo eñ ponit modū ꝓcedendi magistroꝝ ꝓpter egestatem repellendā. Scdo ostendit statū mgri regentis in patria ꝓpria ibi. Cū ob dulcoris. Adhuc pᵒma in quatuor. primo ostendit de quibus vult docere. scdo exequit intētum ibi. Si ob egestatꝫ Tercio ponit qdꝺaꝫ documentū magistri ad discipulos. ibi. Cū magistrantis. Quarto ponit quandā doctrinaꝫ. ibi. Animaduertendū est. primo dicit sic. Finalis ꝯpilatio pñtis libri ē de magistris quos egestas liberaliū disciplinarū nouerca fines inuadere cōpellit alienos Et etiaꝫ de illis quos patria natalis dulcedo reuocauerit. de ipsis eñ aliq̄d sub ꝯpendio est dicendum. Tūc ibi Si ob egestatꝫ ¶ Hic subdit intentum suū dicens sic Cū quis ordinem regendi acquisiuerit cā egestatis repellende. seruabit sibi precepta que sequuntur. Debet eñ parcitati insistere quantum valuerit magistratus saltem honore saluo. Vestibus etiam inhiabit mediocribꝫ Scholariū regimini precipuus indulgebit Scholaribus pᵒmo vultum

Disciplina scholariū

ostendet benignū Parentib⁹ ipsorum affatū benigniorem Docendiq̃ aditū docebit benignissimū. vt sic corda nedū permolliat discipulorum. verūetiam parentum acquirat pecuniā. famāq̃ sic dilatet Schole etiā iuraq̃ regaliter defendat. ordinēq̃ docendi post edoctū insequatur. suisq̃ scholarib⁹ aliquantulū adultis se rigidū exhibeat Oraq̃ ipoꝝ ad ꝑus

aliquantulū adultis se rigidum exhi/
beat Ipsorum ora ad recte loquendū
componat Digitos ad scribendū cō
stringat Ad legendum oīno informet
rigore iusticie ꝯcomitante Ut sic nō
solum in doctrina. verum etiam in fa
cecia conueniat Ludendiq̃ spaciū tē
pestiue ꝯcedat Docendiq̃ beneficiuz
nullo casu subtrahat Si vero ꝯtuma
cem. superbūq̃ inueniat dulciter eum
castiget exemplaq̃ morū proponat q̇
bus reprimatur Alioquin parentum
assensu virgis affligatur. vt sic ad vn
guem castigatus euadat. vel despera
tus in ignominiam cadat Cū aūt ma
gistrantis dilectio etate infrigidatos
statuales ve planetistasq̃ scholastici
introitus habuerit ꝑticipes si correc
tionis linea vti nequiuerit. senio con
fectis arridēdum est Statualibus in
gemiscendū planetistis fauoris simu
lachro congaudendū est Calamistra
tos cirris hirsutis perurat Fucoq̃ ꝑ

recte loquendū ꝯponat
digitosq̃ coꝝ disponat
ad scribenduz ⁊ ad mo
dū docēdi totaliter eos
informet rigore iusticie
semꝑ ꝯcomitante vt sic
ne dū in doctrinis verū
etiā ⁊ in facecia erudian
tur Concedatq̃ eis tꝑe
faltē ꝯgruo spaciū ludē
di. nullo etiam casu do/
cendi subtrahat benefi/
ciū Siq̃ ꝯtumacē suꝑ
bumq̃ aliquem inter su
os habuerit. dulciter eū
corripiet exemplū morū
ei ꝓponendo Quib⁹ nisi
sit repⁱmendus parentū
assensu virgis ꝑcutiatur
vt sic ad vnguem casti/
gatus euadat. vel saltez
desperatus ꝯfusionē in
cidat in ꝑhennē Tūc
ibi Cū aūt magistrant⁹
¶ Hic ponit aliā do
ctrinā quaz obseruabit
mgr circa scholarres se/
nio induratos. vagabū/
dos superbos ⁊ luxurio
sos. dicens sic Si magi/
ster scholariū rector ha/
buerit scolares senes du
ros ⁊ instabiles in suis
scholis. sic ꝙ correctione
scholastica vti nequiue/
rit. tunc senibus arride/
bit. duris condolebit.
⁊ vagabundis dilectio/
nis apparentia ꝯgaude/

bit ¶ Item corriget calamistratos fuco ꝑfusos lachrimis irrigare

faciat. luxurioſoſq3 caute a ſcholis expellet. ne alij ſcholares reatus eiuſdē participes efficiantur Tunc ibi Animaduntendum eſt aūt. ꝙ ⁊c.

¶ Hic ponit aliā doctrinā per modum notabilis dicens ſic. Rector ſcholariū erit fidelis circa illos vnde capit emolimenta. hoc eſt a quibꝰ condignam accipit laborum recompenſam. Et ſi queratur. quomō ſciri poterit ꝙ ipſe circa tales fidelis exiſtat Reſpondet Boetius ꝙ per operis exhibitionem hoc poterit diſcerni Et ſi dicat quō fit iſta opis exhibitio Reſpondet. ꝙ in hoc fit vt magiſter conuocet ſuos ſubiectos loco et tempore ꝯgruis videns an ſublectores eis fideliter intenderūt. Subdit in littera ꝙ nō ſꝑ eſt ꝯfidendum cure ſublectorꝫ ipſi enī quandoq3 ꝑmolliuntur muneribus diſcipulorum. ⁊ quādoq3 tepeſcunt remunerationis deſperatione. Et qn̄q3 ſe fingēdo fideles nimiū exercent terrorem circa ſcholares ⁊ ſeueritatem Tūc ibi. Sicuti ꝓo.

¶ Hic oſtendit de honore magiſtri ſcholarium rectoris Et ꝑmo facit hoc Secūdo remouet dubiū ibi Cauendū eſt etiam Et dicit ſic. Si magiſtro alicui cena fiat pauperior. ita ꝙ aliquatulum viuat in paupertate. tunc duntaxat ſollicitus erit ad ꝓcurandum familie ſue ⁊ ſibi ipſi neceſſaria. non ſc3 mul

fuſos lachrimis irrigantibus gulam perfundat molles caute eijciat. ne mētis ſue reatum alij commoti ꝑticipent

Animaduertendum eſt aūt ꝙ quorum erogatione laborioſum delinitur certamen. in illis doctrinalis comprobetur effectus Rerum namq3 effectus operis exhibitione declaratur. Ordine aūt competendi viciſſim pueruli ſunt ꝯuocandi. vt fideli ſcrutinio pateat quid subminiſtrantium labor diurnus erogauerit Subminiſtrantiū aūt cure nō ſemper ꝯfidendum eſt quoniam aut illorum cupiditas fractis aſſibus plerūq3 ꝑmollit. aut ſpe defraudata tepeſcit fidelitas. aut vt videatur crudeſcit poteſtas Sicuti ꝓo felici paupertati miſericorditer differendum eſt. ſic non minus ipſius eruditioni attentius inſiſtendum eſt Cū aūt cena affuerit pauperior. ꝯmenſabilis eſt eroganda facultas. familiaribus vicinitatiſq3 ꝯplicibus inuite eſt porrigenda. ne familiaris vox reuelet ſua ſecreta detrahendo. vel ne multi

tos inuitando hospites. vtputa vicinos suos ⁊ mulieres Subdit causaz ne ipsi secreta sua reuelent si qua viderint vel audiuerint Etiam ne ve/tula reuelet hospitib⁹ de magistri paupertate. q2 nihil est loquatius anti/qua muliere Non etiam erit idem nimis tenax. qm̄ nimia tenacitas bo ne contrariatur fame Tunc ibi. Cauendũ est

plicitatis anus ꝓdiga anui ꝑmet ad/uentando Quid anu ꝯscia facilius ꝓ terua inutilius In minimis ꝓcul ab/sit rapacitas Et fame nouerca adũca tenacitas Cauendũ est etiã ne illoruz puerorum pulueri fetulento plusq̄ꝫ tri enniȷ̄s alludat ibidem Licet maxima comitum gazeqꝫ affuerit confluentia confederati ve amoris opulentia. nisi honoris promotio vigeat in amore. vel facultatis in honore vigeat elatio

¶ Hic ponit cautelã quam rector scholarium seruabit dicens sic. Ca uendũ est ne rector scho larium ꝑmaneat alicubi laborioso in regimie sco lastico vltra tres annos licet etiã copiaz ibi scho/larium habuerit. ⁊ lucri vel ꝯfederati amoris o/pulentiã. nisi saltem vi/geat ꝑmotio honoris in amore. vel facultatis il/latio in honore.

¶ Notandum ꝙ si magister rebelles habuerit scholares ⁊ malici/osos. tales sunt castigandi ac morum exemplis corrigendi. Nam; terri/bilia exempla eis proponi debent vt sic terreantur. Bonaqꝫ exempla ap plicentur. vt per ea ad bona alliciantur. Est autem socratis sentẽtia qua druplici de causa homines fieri bonos Quosdam a natura. quosdam ex assuefactione ⁊ consuetudine. quosdam per consolationem persuasiuã alios vero per pene inflictionem. Unde versus Causant esse boni phi/sis mos suasio pene. Unde pueri ab infantia ad bonos mores sunt in/struendi. quod via quadruplici venari potest. Prima sumitur ex parte naturalis delectationis, Scd̄a ex defectu rationis Tercia ex pronitate ad malũ Quarta ex vitatiõe habitus oppositi. Prima via sic patet Nã ſm philosophũ in ethicis Adeo naturale est nobis delectari. ꝙ ab infan tia delectari incipimus Unde ⁊ pueri statim delectantur cũ mãmas su gere incipiunt Si igitur nobis ab infantia accrescit concupiscentia dele ctabilium. etiam ab infantia illi est resistendum Statim igitur cum pue ri sermonum sunt capaces. bonis moribus instruendi sunt. Secunda via ad idem sumitur ex rationis defectu. Nam tanto magis aliqui sunt commouendi ad bonos mores quantomagis incitãtur ad lasciuiam. ⁊ quantomagis sunt passionum insecutores. vt patet per philosophum in ethicis Sed in etate iuuenili homines sunt maxime lasciui ⁊ passionum

insecutores.ergo tunc maxime est subueniendum. vt per monitiones de-
bitas ⁊ correptiones conuenientes a lasciuijs retrahantur Quare cū ra-
tione sic concupiscentias ⁊ lasciuias refrenare debet.quanto quis magis
inclinatur vt sequatur passiones.tātomagis indiget dictamine recte rō
nis vt passiones refrenent᷑.ꝰ in etate iuuenili pueri sunt bonis moribus
instruendi.qꝛ tunc magis ab vsu rōnis deficiunt.⁊ magis passionū sunt
insecutores Tercia via sumitur ex pronitate ad malum. Nā cū aliqs
est pronus ad malum.oportet ip̄m multū assuescere in contrarium.ne in
clinetur ad illud. vt plurimū em̄ hoīes ſm mores se hn̄t quasi quedā vir
ga ad tortuositatē inclinata Vn̄ ⁊ Arestoteles in ethicis docet nos hoc
mō ad bonos mores debere nos dirigere.quo° dirigitur ⁊ rectificat᷑ vir
ga tortuosa Volens igitur virgam tortuosam rectificare vltra medium
rectitudinis in partē ꝯtrariam habet inclinare.que sic inclinata redit ad
mediū ⁊ rectitudinē. Sic ⁊ nos qꝛ obliquitatem ⁊ pronitatē habemus
ad malū ⁊ ad delectationes illicitas debemus ꝑ multū tempus ab illici-
tis delectationibus abstinere .vt hanc pronitatē ad malum valeamus
deuitare Immo sicut virga rectificanda ad partem ꝯtrariam vltra me-
dium trahitur vt possit redire ad mediū Sic ⁊ nos fugiendo delectabi-
lia debemus nos vltra medium deflectere. multas etiam delectationes
licitas cauendo. vt facilius ab illicitis valeamus abstinere Et qꝛ tantā
ad malam habemus pronitatem opꝫ nos ꝑ diuturna tp̄a in contrarium
assuescere. videlicet in bonū vt facilius hanc ꝓnitatem possimus vitare.
ab ipsa igit᷑ infantia inchoandum est vt reliquentes lasciuias sequamur
bonos mores Quarta via sumitur ex vitatione habitus cōtrarij. Nā
qꝛ iuuenes sunt molles ⁊ ductibiles.si absqꝫ freno ꝑmittātur statim las-
ciuias exequunt᷑.eisqꝫ vitiosi habitꝰ imprimūtur Sicut in cera molli sta
tim imprimitur forma sigilli Ne igitur iuuenes vtiosis habitibꝫ infor-
mentur.statim ab infantia sunt mouendi ⁊ corrigendi.vt per monitio-
nes ⁊ correctiones debitas a lasciuijs retrahantur.

¶ Notandū insuꝑ ⁊ precipue quo ad illam ꝑticulam Cum autem
magistrantis. ꝙ quidam scholariū ꝓpter etatem sunt indurati. ⁊ his cō
sentiendum est vt senibus. Alij vero per maliciam ex naturali ꝯplexio-
ne tractam duri sunt ⁊ obtusi ingenij. ⁊ his compatiendum est Alij ve
ro ex consuetudine mala sunt indurati. ⁊ his simulachro falso ꝯgauden-
dum est. Debet em̄ magister circa tales apparere tanqꝫ mitis. verūta-
men ꝟbis aut ꝟberibus eoꝝ correctioni insistere debet. eo ꝙ possunt a
ꝓposito remoueri Et hi planetiste possunt appellari a nomine planeta ⁊ a
verbo sto. Stant em̄ vt planete. qui nunqꝫ stant sed semper mouentur.
Secundi autem statuales appellantur a sto stas. quia semper in eodem
statu stant ⁊ permanent. nisi alicuius scientie adeptionem perfecte at-
tingere possent. ¶ Consequenter nota. ꝙ in minimis rebus adun-
ca tenacitas nouerca fame magistris adesse non debet. inter enim duo
mala melius est magistros ⁊ generaliter reipublice rectores esse pro-
digos qꝫ tenaces vel auaros. Quod triplici patet ratiōe. Prima quia

melius est aliquem infirmari morbo curabili ꝙ incurabili. Prodigalitas aũt est morbus curabilis. ⁊ hoc vel ex etate. naz qui sunt prodigi in iuuentute. quando efficiuntur senes et cum quãdoqꝫ veniũt ad senectutem vt in plurimũ curatur eorum prodigalitas. ⁊ desinunt esse prodigi Uel etiam ab egestate. nam qui prodigi sunt vt in plurimũ egent. quia expense supabundant redditibꝫ. Experiendo igitur indigentiam a prodigalitate reuocant̄. Ergo ſm phm prodigalitas est morbus curabilis vel ab egestate vl' ab etate. sed auaricia ē morbus incurabilis. Nam quanto quis plus senescit tanto magis auaricia iuuenescit. quia igitur conuenientius ē aliquez egrotare morbo curabili ꝙ incurabili. inter duo mala minus malum est magistros ⁊ vniuersaliter rei publice rectores. immo ⁊ quoscunqꝫ esse prodigos ꝙ tenaces Secundo hoc idem patet. quia prodigalitas est magis propinqua virtuti ꝙ auaricia. nam liberalis non libenter recipit. sed libenter dat. quorum vtrumqꝫ facit prodigus. neutrũ vero facit auarus Differt ergo prodigus a liberali quia prodigus nõ dat vt debet. quibus debet. ⁊ cuius gratia debet. Cum igitur prodigus nõ sit amator pecunie. sicut nec liberalis. faciliter prodigus liberalis fieri pt̄

Tercio hoc idem patet. quia prodigus multis prodest. auarus autē seu illiberalis vel tenax nulli prodest. immo sibiipsi nequã est. Dinꝰ igitur viciosum est aliquē esse prodigũ ꝙ tenacem

Cum ob dulcoris patrie delicias parentũqꝫ venerabiles aspectus regendi curaz quis susceperit. In natalis soli confinio pomposo affatu insistendum est laute splendideqꝫ pro

Ista est secunda pars principalis huius vltimi capituli. in qua ostendit quomodo rectores in propria patria regendo se habebunt. Et ponit primo talem doctrinam. si quis curam regendi in proprijs assumpserit partibus propter delectationes proprie patrie. venerabiles parentũ suoꝝ aspectus insistet pomposo affatu lauteqꝫ et splendide sibi de necessarijs prouidebit. vestiũqꝫ circa variationem erit precipuus. Quoniam vestium ornatus vna cum alijs ornatibus plures maiorem vidimus conseq̃ gloriam rei ꝙ veritas exhibebat.

Subdit. ornatus vestiũ. fauor hominuz. leposqꝫ ꝙ plures compulerũt magistros eminio in doctrina comparatos excellere homerum virũ excellentem atqꝫ venerabilem

Tunc ibi. Ordine docendi. Hic ponit alias doctrinas a rectoribus seruandas. dicens sic. Ordine docendi promisso diligenter obseruato diligenter tollenda est voluptas damnosa ludoꝝ. vna et damnosa voluptas luxurie. vt quod raro contingere solz honor proprie patrie magistri conferat commendationem. Et quantomagis vite commendatio accreuerit tantomagis fauori discipulorum est insistendum. vt eo

rum diuulgetur vocibus. quod eorum magister ore proprio nesciverit exprimere. vt sic nedum morum videatur in dulcedine. verumetiam in scientiarum acumine.

Notandum hic quod cum magister curam regendi acceperit ob delicias dulcoris patrie. et venerabiles parentum aspectus in natalis soli confinio pomposo affatu insistendum est. et sic de alijs in littera positis Et aliqui vituperantur. quia honorem suum non curant. Alij vero laudantur honorem non curando quia humiles sunt. Curare igitur proprium honorem vno modo est laudabile. alio modo vituperabile: Nam non curare honorem videlicet non volendo facere bona opera honore digna vituperabile est. Debemus enim curare honorem. non vt simus ambiciosi. nec finem nostrum ponendo in honoribus sed agendo opera honore digna. Opera quidem honore digna dupliciter possunt considerari. Vel vt nobis proporcionata. vel vt sunt magno honore digna. Et ideo circa honores est duplex virtus. Vna respicit honores mediocres. Et hec a philosopho dicitur honoris amatiua. Alia est que respicit honores magnos. vt magnanimitas. Nam eadem opera possunt esse magnanimitatis et virtutis Nam agens opera fortitudinis vt aggrediens pugnam. si fecerit hoc quia delectatur in talibus actibus fortis est. Si vero agat hec quia talia opera sunt magno honore digna magnanimus est. Sic etiam si quis agat opera castitatis. quia delectatur in eis castus est et temperatus. Sed si hec agit quia sunt magno honore digna magnanimus est. Ideo pericula bellica non sunt propria materia magnanimitatis. sed potius materia fortitudinis. Nec etiam delectabilia secundum sensum sunt propria materia magnanimitatis. sed potius temperantie.

curationi vicissim arridendum. Ve-
stium varietate gaudendum est Quo-
niam vestis polimite venustas: anu-
lorum insignia multos maiorem glo-
riam quam veritas ac decor exigit cogit
obtinere. Ornatus fauor affatusque le-
pos quam plurimos sensu. Eminio compa-
ratos. Homerum ausu excedere com-
pellunt. ordine docendi pretaxato di-
ligenter obseruato. Iocorumque dam-
nosa libido attentius ablata. vt quod
raro contingit prouincialis honor fa-
mam conferat in tituli commendatio-
nem. Quanto vero venustatis titulus
magis surrexit. tanto magis subiecto-
rum insistendum fauori. vt quod oris

Disciplina scholariū

propriȷ̄ nequit efferri i vocibus eorum tempestiuis erogetur affatibꝫ. vt non solum morum dulcedinem verume/tiam proprie facultatis acumen spec/tetur. Cum autem tam morum ꝙ fa/cultatis in publicum euenerit cōmen datio. considerandum est ne incestus caput obstipet. adulterium ora con/fundat. Illicitequ malignitatis fetor famam denigret. ne rose vernuz emit tentes odorem videantur expirare. et lilia sudore quesita decrescere.

Propria igitur materia magnanimitatis est honor. Unde quecunqȝ agit magnanimus illa agit vt sunt magno honore digna. Hinc mag/nanimitas quidem ornatus omnium virtutum dici potest. Sicut enim magnificentia est orna/tus liberalitatis. qꝛ magnificus opera liberalitatis facit excellētiori modo ꝙ liberalis. Sic etiā magnanimitas ornatꝰ quidem est omnium virtutum Opera enim virtutum sunt honore digna. Et sic magnanimꝰ opera singularum virtutum operabitur. Inter autem magnanimitatē et honoris amatiuā hec est differentia. Quoniā opera aliarum virtutū vt sunt magno honore digna sic ptinent ad magnanimitatem. Sed vt sunt nobis ordinata. et vt ordinantur ad honores mediocres. sic pertinēt ad virtutem que dicitur honoris amatiua Unde honoris amatiua se habet ad magnanimitatem. sicut formositas corporalis ad magnitudinem. Pueri enim si habent membra proporcionata. ꝛ conformia formosi quidem sunt sed non pulchri. quia pulchritudo non est nisi in magno corpore. Sic ꝛ facientes opera mediocriter honore digna dicuntur honoris amatiui. Sed faciē tes opera magno honore digna magnanimi appellantur Magistri igitur vel quia sunt honoris amatiui vel magnanimi. Etiam si necessitas eos vrgeat causa lucri honeste acquirendi in natalis soli confinio regentes (ẜm modū qui tangitur in littera) se regere debent.

Tunc ibi. Cum autem tam morum ꝙ facultatis in publicum ꝛc. Hic Boetius ponit vltimam doctrinam seu cautelam a quolibet doctore seruandam. Et primo facit hoc. secundo declarat hoc in exemplo. ibi. Uenerabilis autem Erathonis effigies. dicens sic. Quando commendatio rectoris siue laus venerit in publicum tam in moribus ꝙ in

artibus. prouidendum est ne actus illicitus vel inhonest⁹ circundet ca
put magistri. vel ꝙ adulterium siue fornicatio confundat faciem eius
Et ꝙ fetor malignitatis famam non denigret. ne rose vernū emitten/
tes odorem videantur exspirare. ⁊ lilia adepta labore euanescere.

Tunc ibi. Venera/
bilis crathonis. Hic
Boetius declarat exē/
plo quodaz predicta p/
pter fugam eorum. Et
primo facit hoc. secūdo
ostendit finem non sem
per correspondere prin/
cipio. ibi Prima licz. di
cens sic. Facies lauda
bilis Crathonis magi
stri meroris augmentuz
dedit suis cōsocijs Eti
am ⁊ alijs. qui eum dū
taxat semel viderant qꝛ
ipse obdormiuit in ha/
bitaculis questoris pro
pter eufrasie vxoris sue
delicias. Ipseqꝫ inuen/
tus amplexando talem
capillis extractis. ver/
bere castigatis. vulnere
laceratus. sale fricatus
vrina seruorum ꝓfusus.
angulis eiectus. trabi/
bus receptus. tandem
qꝫ tortoribus lassatus
genitalib⁹ priuatus su/
is. sterquilinio supposi/
tus. transeūtibus expo/
situs. plebis abiectio.
discipulis desolatio cō/
militonum obprobriuz
crudele atqꝫ miseruz cū
ctis extitit doloris spec
taculum. affinitatis eti
am gratia. parenteleqꝫ
gloria in nullo profici/
entibus

Venerabilis Crathonis effigies p
prie facultatis cōplicibus. Alijs: etiā
qui eum aspectu vnico attigerant me
roris causam prebuit ⁊ incrementum
qui in questoris diuersorijs ob eufra
sie vxoris sue delicias dormiuit. In
amplexando repertus capillis extrac
tis. verbere castigatus. vulnere lace/
ratus. sale fricatus. vrina seruorum ꝓ
fusus. angulis eiectus. trabibus rece
ptus. tandem lassatus tortoribus ge/
nitalibus priuatus. sterquilinio sup/
positus. transeuntibus expositus ple
bis abiectio. discipulorum desolatio
commilitonum extitit obprobrium.
Crudum aut crudele. miseruz aut mi
serrimum cunctis extitit spectaculuz
doloris. Affinitatisqꝫ gratia. parente
leqꝫ gloria in nullo sibi proficientib⁹
Licet primeua quandoqꝫ salua fiant
iudicio. Ultima tñ saporis alterius
inquinamenta ꝑmanebunt

Et sic est finis.

Disciplina scholariū

Tunc ibi. Licet primeua quandoqꝫ salua fiant iudicia ꝛc. Hic Boetius ostendit finem non semꝑ principio correspondere dicens. Licet ꝑma iudicia qn̄qꝫ fuerint salua. vltima tamē alterius saporis inquamenta ꝑmanebūt Notandū hic ꝙ luxuria octo habet spēs. quaꝝ due tangunt in littera. videlicet incestus ꝛ adulteriū. Prima est simplex fornicatio. ꝛ est soluti cum soluta. Secunda est meretriciū vage luxuriando. vꝫ cum publica concūbendo. Tercia est alulterium. scꝫ alterius thori violatio. ꝛ dicitur quasi ad alterius thorum accessio. Unde vir et similiter mulier tripliciter committit adulteriū. Primo si vir vxoratus cum soluta coeat. Secundo si solutus cuꝫ maritata coeat. Tercio si vterqꝫ sit in copula matrimonij. ꝛ illud est grauius. Quarta species est stuprum. quo virginalis integritas corrumpit. vt patuit prius ibi. A luxurie feruore. He namqꝫ species luxurie nedum a magistris. verumetiā a quibuscunqꝫ poculum scientie salutaris sitientibus sunt vitande. Unde luxuria multipliciter est nociua. Nam deo est contumeliosa. demonibꝫ placida. luxuriosis nociua. proximi scandalizatiua. proprie anime damnatiua. mentis infatuatiua. anxietatum generatiua. conscientie amaratiua hominis defedatiua. ꝛ vilissimo domino. scꝫ carni subiectiua. Prouenit autem luxuria ex multis. scꝫ ex ocio ex immoderata cibi ꝛ potus sumptione. ex vetulaꝝ instigatiōe. ex prauo exemplo. ex mulieꝝ aspectu ꝛ colloquio. ex musicaliū instrumentorū sono. ex turpiloquio Octo tamen contra luxuriā possunt assignari remedia. Primū est aqua lachrymarū extinguens omnem luxurie feruorem. Secundū est cibi et potus subtractio. Tercium ab occasionibus luxurie elongatio. Quartum extreme mortis cogitatio. Quintum vt de se nulla sit presumptio. Sextum est freqn̄s occupatio Septimū ꝓprie carnis domatio. Octauū est temptationis resistentia ꝛ rebellio. His meditationibꝫ si Cratho vsus fuissꝫ in desolationem discipulorum ac obprobriū commilitonū non tam turpiter succubuisset.

Finitur Boetius de disciplina scolarium cū commento. Fideliter nec non diligenter in alma Uniuersitate Coloñ. impressus In domo Henrici Quētell iuxta Summū. Anno incarnationis dominice M. cccc. xciij. die xxij. mensis Octobris.

ti pacediā dormiūt. & iō qnq3 ītē
cūc adyab? sic legi. Mt. d ancilla.
q̄ pgās tactū obdormiūt. & sic īfecta
ē dd cū ysbosel. Dicto pgati vicus
sicut bōa arbor p abscisiōes pgaāez
Joh. Omez palmitē nō ferentē fcū
& isti vndz qdā pgacō q fit pelcoia
rū largicōez. vn qr sup est date ele
mosinā. & ecce oīa munda erūt vob.
Tob. xij. Elemosina amorte libat. &
ipa ē q pgat pccā. Sexto pgati au
z vl argētū p ignē vbi sepat pūz
ab īpo. & hinc vnz pgacō q fit pa
more ī quo sic ī igne liqfat aīa. Isto
m pgata fuit Maria magdl. Cui dim
issa sunt ei pccā mlt q dilexit mlt. Smuisa n.
dilecta opit caritas. nec s. videt ado ad
puniēd9. Septi pgati re. s. testiū pduc
cōe & illi vndz pgacō spūl q fit p boz
opū ostēsioez. De ista pgacōe dr. ho
nora dō d tua sbsta. & pga te cū bōis
v. d bōis opibz sic ista pificati ī ēre
possi9 celesti castē. xxx. Pificati ca
sti mēbris. Sedo notat pia oblacō
q oblacē fuit pnobis ī pan redēcōis. &
ipe oblacē ē pri ī enxeniū. exepte.
cēte miliāte. pp h accep nom cād
laria. Dicte aūt ceca h candelaria
cādle accēse ī manib9 portāt tpl est
rō. Pa pp remouēdā erronēa cōsuetu
dīez. Romai n. olī ī febrario ad honōre

vrbē oīm anno cū cāis & facib9 tota
nocte illuiabāt q̄ ctd eī victoriā cūs
d īmīcis ōcedet cū mre tā Sbsp
m honorabāt & q diffiale ē ōsue
ta reliquie xpiani q d gētib9 ad fidē
cūsi sūt diffiale poterāt hāc ōsue
tudinē relinqre iō hāc ōsuetudiēz
Sergius pp īmeliū cōmutauit. s. vt ecca
plandus pp ī melius cōmutauit. s. vt tota
ad honorē mris dīm oīm anno ī hac
die totū mūd9 accēsis lūmib9 illust.
Sedo pp repsentādā hodierna pcessi
ōez. Nā maria & Joseph & Symeō & Anna
hodie venabilē pcessiōez fecerūt cū pu
ero ihū ī teplū psentauerūt. Sic &
nos pcessiōez facim9 & cōm accēsū p
quē d figam9 ī manib9 usq ad eccāz
portam9. Tria n sunt ī cēo s. cā lūm &
ignis p q figurāt tria q sunt ī xpō.
Nā cera sigt carnē x. q nata ē d bta
vgie. sn corrupcōe. sic apes cām gīg
nūt sn cōmixcōe. lichn9 ī cā lātem.
xpi ī carne sigt. Ignis d summa
tē sigt. Tco pp qdā miraclm q
ctīngit tali die. Qdā n. matrna dno
ōez ī btam vgiez hēbat h ī domo
sua capellā hīie. cottdi missā d bta
vgie audire solebat approqnte aūt
festo pificacōis. sacerdos ob qddā
negociū lōge cesserat. & dnā die illo.
missā hre nō potuit d q cū plūm
dolēt capellā ī tūit & añ altare.

Tercia macla ē originale pccm que
sepat aīas amicicie dī vt sūt pūi
nō baptizati. Istas maclās btūs
Gregorius nō hūit & iō btū beat dr
& sic ī vb istis duo possiūt notari
In btū Gregoriū sctas. Sedo eī
magna felicitas. Cui scitas ī tbz
appet. Pō ī eī sapia p q rex vita
sua. s. ī mdo. Fuit aūt vt legr d eo
nobil genere d quo elegebat ī pato
res. Cū aūt esz iuuenis & habū
darz diuiciis ita q vix posset sal
uari. q castitas ī dluicijs. & scitas
ī diuicijs picitatur. accepta pecu
nia pt obitū pris & mris. vij. mo
nasteria cōstrxit ī qb collocatis scās
& bōis hoīb cōmarit easdē īrelī
gōe. Hec btū dispositū d sins di
uicijs ī quo tñ eī sapia d mostrat.
Sedo eī scitas appz ī mīa q hūit
ad paupes oīb cū sūm mre expa
Sbat. Dn legr d eo q oīm ī digē
cū noīa scripta hebat & eas libēter
S vēiebat cottidie ad sua mēsam p
egnos quoslibz ī vitabat. Vn nō so
lū pseculi s z ī lege positis. s. ī mo
te syna monachis necessa mīstrabat
Tco eī scitas appz ī sua magna
hūilitate q ipe ōnd qn ipe. pela
gio pp mortuo. cū ipe sz ī dignū
estimās hūilitate duce dignitatē

neūz. sz nq....
vrb pp cū vigil...
mutato hitu a...
ob timiū s ī idolic...
ducet q mox s...
diebz latuit. tād...
colupna lucis...
des sz locū quo...
mox ab om...
m pōtifex cōs...
res & diuicias...
fres si diuites...
dūi ama ...
dāpnacō. q p d...
mū di sic eas ...
diat fac. sz q ...
possidz & male...
nō fec btūs. ...
scitas. Sedo ...
mees q recep...
dā vice pegri...
aqm ī pelui a...
qd accep ei ...
eo recipe no...
scdū locū d...
& qre aqm a...
mds. Ego su...
E. q me ita ...
meis. i. paup...
appz ī eo q...
ad morte ...

[illegible]
qd cu recepisti
[illegible] peccatis aliqd
[illegible] in dorsu. iste
[illegible] denarios. [illegible]
[illegible]cellaru. Dne
[illegible]tellaz argentea
[illegible] qua accepta an
[illegible] vocari [illegible]
[illegible] sua sic [illegible]
[illegible] comedere
[illegible] mistro
[illegible] [illegible]
[illegible] que aliq no vi
[illegible] no sunt [illegible]
[illegible] I corp [illegible]
[illegible] vide
[illegible] mulieris
[illegible] pulchior [illegible]
[illegible] sua [illegible]
[illegible]
[illegible] sicut [illegible]
[illegible] marios [illegible]
[illegible] adno vt
[illegible] nulq
[illegible] tibi
[illegible] tu[illegible]
[illegible] no vid
Laa ea [illegible]
[illegible] ad hunc [illegible]
[illegible] honoranda

[illegible] ipsa om vt sep vobiscu et
dicta vidit neglexisset et cu spu tuo
Sca angli i aere vult eu vidcrut
et io ad hunc q xps i eade carna cele
bre dicta no videt et cu spu tuo. in
memoria huius fci. Dicta felicitas
cu sit q miraculum visu i encomiu pcu
dit fec. q tale n pp aliq scm fecit
q libavit tyranu de iferno. Audito n
q sit ita iustus q ondeat i qdam vidua
cuius filium tyranu imperatoris filius occi
derit eq ad morte ipse tyranus illi
vidue filiu ipsu loco eius filiu ddit
et magnifice sublimavit. Orauit q scus
gregorius p eo et saluatus est. et qm hec
fieri potuit. cu i inferno nulla sit re
dempcio. sic h sci dicunt. q dal q ad tant
dm q fiat psaluit q bruis. Gregorius de
buit orare p eo et orone sua ipsm
liberare. vido ipz no i inferno s vsqz
i alio loco ad tpus reseruauit. Sexta
felicitas q recepit est i unione hu
manitatis xpi q in pfecte ieat. In
Annunciacione. b. v.
Missus est angls
gabriel et c. Luc. In h euo no
tatur pmo dignitas marie.
Cu dicit missus e angls. magna n.
fuit dignitas huius virginis. q ad ea fuit
talis et solempnis nuncius missus hns ple
nitudinem potatis q dr. Gabriel i.
fortitudo dei q. pdicabat fortia.

ior omni creatura. Ipsa n. ad huc existens
i matris vtero sanctificata fuit. ab ori
ginali peccato. Fuit n. magis purificata i
mundo i q nunq peccauit n veniale. qd
nemini i et natos mulierum concessum esse
donatum. Ita D. Brn. maxie fuit purifica
i filii concepcione sed n. solu in tuis
i ipaz. scaz scilicet pra efficit vt i
illa nulla esset macula vn gte scs vi
dens eam taz pulchram et ta munda d
tota pulchra es amica mea. Licz tm
pulchra esset tamen purificari voluit et ad
templu post. xl. dies venire. Sicut mandatum
fuit i lege. et h ido vt legem ad
impleret et humilitate sua ondere et vt
nob exemplum purificandi daret. et h i oibz me
bris et sensibus nris. In exemplo bte virginis
purificari debemus cordis cogitacionibus pra
ius ab sinendo. Ita purificare corda
vra dno. Ite oculos qs maculauimus mul
ieres i cantu respiciendo. Math. vi.
vidit mulierem ad concupiscendum ea iam
mechatus e ea i corde suo. Ite labia q
polluimus vano eloquio. Ite manus illicita
tangendo. furtum rapina faciendo. Ita
purificate manus peccatores. Ite pedes
qs polluimus i chorea saltando. ad ta
berna no ad ecclam eundo. Modus aut
istius purgacionis septeme corda modo
purgacionis materialis. Purgatur n. q aliqo corpus
p medicinam et pocionem alterius videtur.

medicina expellit prauos humores.
sic timor dni expellit peccatum. Hec
medicina conficitur ex herbis amarissimis
i. ex memoria mortis et eterni regni
celestis amissione. consideracione. cauteria
tio pena. hanc pocionem q bibit oes
prauos humores ab eo expellit. Ecc.
i oibz agitis tuis memorare nouissi
ma tua et i eternu no peccabis. Secdo
purgatur panis p locione et hunc purgaci
videtur purgacio spualis q fit p contricionem.
Ps. Lauabo p singulas noctes lectum
meum lacrimis. m. i. conscienciam mea i q
bn purgata. qd sic i lecto requiescit li
benter. Tercio purgatur domus p scopam sic
purgatur ho p confessionem. Confessio n. e
quedam spualis scopa. In purificacione domi
h. s. ante pectora sordes eiciunt p os
tanq p hostium. Unde ista purgacione. Math.
xi. Tras. i. pudor et dolor et propositum no
peccandi q semp debent comitari.
confessionem purgauit templum. s. cordis.
Quarto purgatur granum p flagellum et
hunc videtur purgacio q fit p tribulacionem
Et ista purgacione dr iudicium. vnde legitur
q gedeon purgauit frumenta i torculari.
s. tribulacionis vt fugeret madian i. peccatum
[illegible]. Madyan. n. temptacio i[illegible]s.
Aug. Vi fornax auro. q lima ferro
qd flagellum grano h fac tribulacio viro
iusto. Ite. Aliu. Omne qd p[illegible] [illegible]